

Wybrane decyzje ekonomiczne mikroprzedsiębiorcy

Monografie – Politechnika Lubelska

Politechnika Lubelska
Wydział Zarządzania
ul. Nadbystrzycka 38
20-618 Lublin

Anna Arent

Wybrane decyzje ekonomiczne mikroprzedsiębiorcy

Politechnika Lubelska
Lublin 2012

Recenzenci:

dr hab. Eliza Frejtag-Mika, prof. UT-H w Radomiu
prof. dr hab. Ewa Bojar, Politechnika Lubelska

Publikacja finansowana ze środków polsko-amerykańskich menedżerskich studiów podyplomowych Postgraduate Management Studies Certificate i Master of Business Administration organizowanych przez Politechnikę Lubelską i University of Illinois

Publikacja wydana za zgodą Rektora Politechniki Lubelskiej

© Copyright by Politechnika Lubelska 2012

ISBN: 978-83-63569-19-8

Wydawca: Politechnika Lubelska

ul. Nadbystrzycka 38D, 20-618 Lublin

Realizacja: Biblioteka Politechniki Lubelskiej

Ośrodek ds. Wydawnictw i Biblioteki Cyfrowej

ul. Nadbystrzycka 36A, 20-618 Lublin

tel. (81) 538-46-59, email: wydawca@pollub.pl

www.biblioteka.pollub.pl

Druk: TOP Agencja Reklamowa Agnieszka Łuczak

www.agencjatorp.pl

Elektroniczna wersja książki dostępna w Bibliotece Cyfrowej PL www.bc.pollub.pl

Nakład: 100 egz.

Spis treści

Wstęp.....	7
Rozdział 1. Formy opodatkowania dochodu przedsiębiorcy indywidualnego	
1.1. Ryczały podatkowe.....	18
1.1.1. Karta podatkowa.....	18
1.1.2. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych.....	25
1.2. Opodatkowanie na zasadach ogólnych.....	33
1.2.1. Skala podatkowa.....	33
1.2.2. Stawka liniowa.....	47
Rozdział 2. Decyzje przedsiębiorcy w zakresie opodatkowania dochodu	
2.1. Wybór sposobu opodatkowania dochodu.....	51
2.2. Wybór częstotliwości opłacania zaliczek na podatek.....	93
2.3. Wybór sposobu kalkulacji kosztów uzyskania przychodów.....	99
Rozdział 3. Podatek od towarów i usług w działalności gospodarczej osoby fizycznej	
3.1. Podstawowa charakterystyka podatku.....	105
3.2. Zwolnienie a opodatkowanie podatkiem od towarów i usług.....	128
Rozdział 4. Ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	
4.1. Ubezpieczenia przedsiębiorcy.....	138
4.2. Ubezpieczenia pracowników.....	148
4.3. Dokumentacja na potrzeby Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.....	156
Rozdział 5. Decyzje w zakresie ubezpieczeń społecznych	
5.1. Decyzje dotyczące przedsiębiorcy.....	163
5.2. Decyzje w zakresie ubezpieczeń społecznych pracowników.....	177
Zakończenie.....	183
Bibliografia.....	187
Spis tabel.....	195
Spis schematów.....	199
Spis wzorów.....	200

Wstęp

Przedsiębiorczość jest od lat przedmiotem zainteresowania przedstawicieli teorii i praktyki w wielu dziedzinach nauki. Wyniki prowadzonych badań pozwoliły między innymi na strukturalizację podstawowych zagadnień związanych z tą problematyką, ale – co ważniejsze z punktu widzenia praktyki – wskazanie znaczenia procesów przedsiębiorczości dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Dotyczy to zwłaszcza sektora małych i średnich przedsiębiorstw, który uważany jest za swoisty stymulator gospodarki¹, ze względu na realizację trzech zasadniczych funkcji: tworzenie nowych miejsc pracy, racjonalne rozmieszczenie zasobów oraz innowacyjność i unowocześnianie struktury przemysłowej². Ich realizacja powoduje widoczne zmiany w gospodarce, poprzez wystąpienie efektu: postępu technicznego, zatrudnienia, ekologicznego, produkcyjnego, stabilizacyjnego, regionalnej decentralizacji, mobilizacji kapitału i transformacyjnego³. Dzięki powstawaniu i funkcjonowaniu małych i średnich przedsiębiorstw możliwe jest bowiem⁴:

- podniesienie stopnia innowacyjności gospodarki, poprzez wdrażanie nowych i nowoczesnych rozwiązań technicznych oraz technologicznych,
- wzrost stopnia zatrudnienia, a więc zmniejszenie bezrobocia, jako konsekwencja tworzenia nowych miejsc pracy,
- ograniczenie zanieczyszczenia środowiska, dzięki rozwiązaniom innowacyjnym, a także poprzez łatwiejsze i bardziej elastyczne spełnianie wymogów narzuconych przez przepisy prawa,
- elastyczne dostosowywanie się do potrzeb rynku (produkcja „na zlecenie”) i podejmowanie działalności w tzw. niszach rynkowych,

¹ Prędkiewicz K., *Finansowe uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw u progu wstąpienia do Unii Europejskiej, Efektywność źródłem bogactwa narodów*. Materiały konferencyjne, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2004, s.1.

² Piasecki B., *Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998, s. 101.

³ Safian K., *Zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław 2003, s. 47 i d.

⁴ Tamże oraz Mielczarek-Skowronek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2005, s. 8.

- wprowadzanie elastycznych zmian zakresu i rodzaju działalności w sytuacjach kryzysowych, co zapobiega konieczności likwidacji firm, stabilizując tym samym sytuację przedsiębiorcy, pracowników, a w konsekwencji – gospodarki,
- prowadzenie działań na rynku regionalnym, co wspomaga lokalny rozwój gospodarczy i społeczny,
- wykorzystanie oszczędności, jako głównego źródła finansowania działalności (zwłaszcza w pierwszym okresie), dzięki czemu następuje mobilizacja i alokacja wolnych kapitałów,
- uzupełnienie oferty rynkowej dużych przedsiębiorstw oraz sektora państwowego,
- stanowienie zaplecza kooperacyjnego, wspomagającego rozwój dużych firm.

Przyczyn tak istotnego znaczenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego sektora MŚP można doszukiwać się zarówno w specyficznych cechach charakteryzujących tego typu podmioty⁵, jak i zjawiskach występujących w szeroko rozumianym otoczeniu. W efekcie, liczba i potencjał małych i średnich przedsiębiorstwa uznawane są za jedną z miar oceny wzrostu gospodarczego⁶.

Wskazane znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw znalazło wyraz w przyjęciu specjalnych rządowych programów wspierania rozwoju przedsiębiorczości, w których zakłada się wszechstronną pomoc dla całego sektora, obejmującą między innymi: pomoc doradczo-szkoleniową, związaną z prowadzeniem działalności gospodarczej, ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania, wspieranie rozwoju eksportu, promowaniu jakości, itd.⁷ Również w przypadku pojawiania się niekorzystnych zjawisk w szeroko rozumianym otoczeniu tego typu podmiotów, państwo stara się podjąć działania antykryzysowe, których celem jest zazwyczaj pobudzenie koniunktury, poprzez – między innymi – zagwarantowanie firmom sektora MSP możliwie najbardziej stabilnych warunków funkcjonowania⁸. Wszystkie te działania wchodzą w zakres polityki wspierania przed-

⁵ Piecuch T., *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 112-114; Godziszewski B., Haffer M., Stankiewicz M.J., Sudół S., *Przedsiębiorstwo. Teoria i praktyka zarządzania*, PWE, Warszawa 2011, s. 385-389.

⁶ Mielczarek-Skowronek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa ...* op.cit., s. 8.

⁷ *Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich przedsiębiorstw, Warszawa 2004 – www.biznespolska.pl (stan na dzień: 20.01.2011); *Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006 roku*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003 – www.mgpips.gov.pl (stan na dzień: 18.07.2005), *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, lipiec 2010 – www.mg.gov.pl (stan na dzień: 20.01.2011), *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, wrzesień 2011 – www.mg.gov.pl (stan na dzień: 20.01.2011).

⁸ *Informacja dotycząca działań antykryzysowych podejmowanych w wybranych krajach świata*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009, s. 4 – www.mg.gov.pl (stan na dzień: 20.01.2011).

siębiorczości, realizowanej przez państwo, chociaż ma ona nieco rozproszony charakter ze względu na ujęcie tych zagadnień w wielu szczegółowych politykach i programach interwencji⁹.

Efektom stosowania różnego typu instrumentarium jest systematyczny rozwój sektora MŚP, mierzony zarówno liczbą podmiotów, ich udziałem w tworzeniu PKB oraz liczbą zatrudnionych w tego typu jednostkach¹⁰.

Rozwój przedsiębiorczości był możliwy również dzięki wprowadzeniu, a później – kolejnym nowelizacjom – podstawowych zasad podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, zawartych najpierw w prawie o działalności gospodarczej¹¹, a następnie – w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej¹². Kolejne zmiany przepisów niwelowały występujące bariery i sprawiły, że założenie własnej firmy stało się coraz prostsze. Umożliwienie swobodnego podejmowania działalności spowodowało i powoduje w dalszym ciągu zainteresowanie osób fizycznych zakładaniem własnych firm. Często wynika to nie tylko z chęci realizacji własnych pomysłów czy ambicji, ale także jest efektem trudnej sytuacji na rynku pracy¹³. Brak możliwości znalezienia zatrudnienia i konieczność uzyskiwania dochodów, kieruje uwagę na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej¹⁴.

⁹ Gancarczyk M., *Wsparcie publiczne dla MSP. Podstawy teoretyczne a praktyka gospodarcza*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 249.

¹⁰ Woźniak M.G., *Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2006, s. 49, 81; *Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Raport za lata 1995-1996*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1997, s. 19 i d. – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012); *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2007*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008, s. 21-23 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012); *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2008*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009, s. 28-32 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012); *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, s. 31-32 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012); Dane statystyczne GUS – http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks (stan na dzień: 01.10.2010).

¹¹ Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 roku o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1988 r., nr 41, poz. 324, ze zm.; Ustawa z dnia 19 listopada 1999 roku Prawo o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1999 r., nr 101, poz. 1178, ze zm.

¹² Ustawa z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. z 2004 r., nr 173, poz. 1807, ze zm.

¹³ Sojak S. (red.), *Założyć firmę i nie zbankrutować – aspekty zarządcze*, Difin, Warszawa 2009, s. 25-28.

¹⁴ Lichniak I. (red.), *Determinanty rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 226, 232-237.

Stosunkowo prosty sposób rejestracji działalności gospodarczej przez osobę fizyczną, brak wymogów kapitałowych i specjalnych obostrzeń prawnych, czy zmniejszająca się liczba koncesji i zezwoleń, stanowią niewątpliwe zachęty do zakładania własnej firmy. Dla małych podmiotów gospodarczych osób fizycznych ustawodawca wprowadził dodatkowo ułatwienia w zakresie niektórych obciążeń publiczno-prawnych. Jest to wynikiem doceniania znaczenia mikro- i małych podmiotów gospodarczych dla rozwoju społeczno-gospodarczego, a więc podejmowania prób ograniczania barier w rozpoczynaniu i późniejszym prowadzeniu działalności gospodarczej.

Z punktu widzenia osoby fizycznej, podjęcie działalności gospodarczej związane jest nie tylko z koniecznością spełnienia wymagań formalnych w zakresie rejestracji firmy. Jeszcze przed dokonaniem zgłoszenia, w celu poprawnego przeprowadzenia tego procesu, potencjalny przedsiębiorca musi podjąć szereg decyzji, związanych z późniejszym funkcjonowaniem przedsiębiorstwa. Do podstawowych z nich należą – co oczywiste – rodzaj i zakres prowadzonej działalności, jej miejsce i siedziba, segment rynku i grupa klientów, czy zakres niezbędnego wyposażenia. Wśród tych rozstrzygnięć są również takie, które wynikają z przepisów prawa, a są rezultatem ułatwień dla przedsiębiorców indywidualnych, przyjętych w ramach polityki państwa. Należą do nich:

- wybór formy opodatkowania dochodu, uzyskiwanego z działalności gospodarczej,
- wybór pomiędzy opodatkowaniem a zwolnieniem w podatku od towarów i usług,
- sposób i zakres objęcia ubezpieczeniami społecznymi i powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym.

Pozostawienie do decyzji przedsiębiorcy rozstrzygnięć w zakresie opodatkowania, wynika przede wszystkim z liczby i wielkości podmiotów dominujących w gospodarce, a co z tym związane – rozmiarów prowadzonej działalności. W przypadku niewielkich podmiotów gospodarczych osób fizycznych, dopuszczenie uproszczonych form opodatkowania dochodów czy możliwość zastosowania zwolnienia z opodatkowania VAT-em pozwala na uniknięcie zbyt wysokiego poziomu fiskalizmu za pomocą dostępnych prawem rozwiązań. Jest to traktowane jako optymalizacja opodatkowania, w przeciwieństwie do podejmowania działań niezgodnych z prawem, uznawanych za uchylanie się od niego¹⁵. Wybór najkorzystniejszych z perspektywy przedsiębiorcy rozwiązań, umożliwiających zmniejszenie ostatecznego zobowiązania, chociaż może budzić kontrowersje, wynika przy tym z ograniczeń możliwości gospodarczych powodowanych przez podatki,

¹⁵ Kudert S., Jamróży M., *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorców*, Wydawnictwo ABC a Wolter Kluwer business, Warszawa 2007, s. 21-25.

stopnia tolerancji dla istniejącego ciężaru podatkowego¹⁶, a także swoistej zasady moralnego uprawnienia do korzystania z ulg i odpisów jako formy obrony przed nadmiernym opodatkowaniem¹⁷. Jest to szczególnie ważne w sytuacji, w której w dalszym ciągu wysokość podatków wskazywana jest jako istotna bariera rozwoju przedsiębiorczości¹⁸.

Wybór spośród alternatywnych rozwiązań prawnych to także możliwość zmniejszenia uciążliwości związanych z obowiązkami w zakresie dokonywania rozliczeń czy prowadzenia ewidencji. Dodatkowo, tego typu ułatwienia mogą stanowić zachętę do podejmowania działalności, podobnie jak możliwość redukcji obciążeń z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. Co ważne, są to również elementy aktywnego oddziaływania państwa na rynek pracy.

Wybór pomiędzy rozwiązaniami dopuszczonymi prawem we wskazanych obszarach powinien zostać poprzedzony analizą czynników, które mogą mieć wpływ na późniejszą sytuację przedsiębiorcy. Ocena ta ma charakter bardzo subiektywny, ostateczna decyzja zależy bowiem nie tylko od zewnętrznych uwarunkowań, ale również od sytuacji osobistej czy rodzinnej przedsiębiorcy, jego osobistych przekonań i zamierzeń. Pomimo to, można wskazać podstawowy zakres kryteriów wyboru poszczególnych rozwiązań oraz ich najważniejsze, potencjalne skutki. Ich ocena powinna stanowić podstawę do wyboru pomiędzy dostępnymi alternatywami w zakresie opodatkowania czy ubezpieczeń. Problem ten ma o tyle znaczenie, że przeprowadzenie tego typu analizy przed złożeniem zgłoszenia rejestrującego, umożliwi przedsiębiorcy indywidualnemu optymalizację zasad i poziomu dokonywania płatności na rzecz budżetów.

Przedstawiona publikacja stanowi próbę charakterystyki podstawowych, wybranych decyzji osoby fizycznej podejmującej działalność gospodarczą w zakresie wynikającym z przepisów prawa. Jej celem jest identyfikacja i wskazanie kryteriów, zasad oraz prostych narzędzi, które wspomogą proces decyzyjny oraz umożliwią potencjalnemu przedsiębiorcy podjęcie optymalnych z jego punktu widzenia rozstrzygnięć w zakresie wybranych podatków i ubezpieczeń społecznych. Znajomość skutków dokonywanych wyborów pozwala na uniknięcie niepotrzebnych obowiązków lub niekorzystnych decyzji nie tylko w prowadzonej działalności gospodarczej, ale także w życiu osobistym.

¹⁶ Brzeziński B., Matuszewski W., *Ekonomiczne aspekty funkcjonowania systemu podatkowego* [w:] Brzeziński B. (red.), *Prawo podatkowe. Teoria. Instytucje. Funkcjonowanie*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009, s. 542-543, 547.

¹⁷ Wiśniewski R., *Etyka podatkowa* [w:] Brzeziński B. (red.), *Prawo podatkowe. Teoria. Instytucje. Funkcjonowanie*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009, s. 558.

¹⁸ Grzegorzewska-Mischka E., *Współczesne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010, s. 80.

Poruszona w publikacji problematyka, chociaż została ograniczona wyłącznie do decyzji, które przedsiębiorca musi podjąć już w momencie rejestracji firmy, ma istotne znaczenie dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Wobec – w wielu przypadkach – ograniczonych środków finansowych oraz stale negatywnej oceny wysokości łącznych obciążeń podatkowych i paropodatkowych, poszukiwanie rozwiązań umożliwiających ich redukcję ma ciągle aktualny charakter¹⁹.

Prezentowane opracowanie koncentruje się na wybranych obszarach decyzji przedsiębiorcy indywidualnego, które powinny zostać podjęte jeszcze przed rejestracją firmy. Zakres omawianych zagadnień, a zwłaszcza przedstawiony tok postępowania wraz z kryteriami pomocnymi przy dokonywaniu analizy i oceny poszczególnych rozwiązań może być jednak wykorzystany nie tylko przy pierwotnym wyborze, ale również przy zmianie przyjętych wcześniej zasad opodatkowania czy też ubezpieczenia. W takim bowiem przypadku również powinna zostać przeprowadzona analiza i ocena zasadności wykorzystania innych, dostępnych rozwiązań.

Struktura publikacji dostosowana jest do zakresu wskazanych wcześniej decyzji, które powinien podjąć przyszły przedsiębiorca. Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich zawiera charakterystykę wszystkich form opodatkowania dochodów, uzyskiwanych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej przez osobę fizyczną. W części tej przedstawiono podstawowe cechy karty podatkowej i ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, a także zasad ogólnych opodatkowania: według skali podatkowej oraz według stawki liniowej. Oprócz najważniejszych elementów konstrukcji poszczególnych form, każdy podrozdział zawiera schemat obliczania podatku, a także opis podstawowych obowiązków ewidencyjnych i dokumentacyjnych przedsiębiorcy.

Drugi rozdział pracy porusza problematykę rozstrzygnięć przedsiębiorcy w zakresie opodatkowania uzyskiwanych dochodów. W części pierwszej omówiona została najważniejsza decyzja – wybór formy opodatkowania dochodu. W pod-

¹⁹ O ciągłej aktualności omawianych problemów świadczyć może systematycznie publikowana literatura przedmiotu, w której wskazywane są rozwiązania dla przedsiębiorców prowadzących już działalność gospodarczą, umożliwiające redukcję płaconych podatków, między innymi: Głuchowski J., Handor D., Pałyk J., Szymańska J., *Formy zmniejszania wysokości podatków w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002; Jakubowska A., *Podatki w procesie decyzyjnym przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2007; Kudert S., Jamroży M., *Optymalizacja opodatkowania dochodów...*, op. cit.; Michalczyk K., *Optymalizacja opodatkowania. Podatek dochodowy od osób fizycznych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1998; Sokołowski J., *Strategia podatkowa przedsiębiorstwa: jak zmniejszyć obciążenia podatkowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994; Sokołowski J., *Zarządzanie przez podatki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995; Zwolenik A., *Jak założyć własną działalność gospodarczą i wybrać optymalną formę opodatkowania*, PWSZ, Nowy Sącz 2011.

rozdziale tym zostały wskazane różnorodne kryteria wspomagające proces analizy i oceny oraz potencjalne skutki, które mogą wystąpić przy poszczególnych wariantach opodatkowania. Zaproponowane zostały tutaj również proste metody obliczeń, które mogą być pomocne do optymalizacji opodatkowania dochodów.

Oprócz wyboru formy podatku dochodowego, w rozdziale drugim omówiony został również problem rozstrzygnięć w zakresie częstotliwości opłacania zaliczek na podatek, a także sposobu kalkulacji kosztów uzyskania przychodów przy zasadach ogólnych opodatkowania (skala podatkowa, stawka liniowa). Oba wskazane problemy mają bowiem związek z rozstrzygnięciami w zakresie sposobu opodatkowania dochodu i mogą stanowić dodatkowe kryteria przy podejmowaniu decyzji przez przedsiębiorcę.

Rozdział trzeci opracowania porusza problematykę podatku od towarów i usług pod kątem wyboru pomiędzy zwolnieniem podmiotowym a opodatkowaniem VAT. Punktem wyjścia jest charakterystyka podstawowych zasad funkcjonowania podatku oraz wskazanie zakresu decyzyjnego pozostawionego dla przedsiębiorcy. W drugiej części przedstawiono kryteria, które mogą zostać wykorzystane przy wyborze dostępnych alternatyw z zarysowaniem potencjalnych skutków ich zastosowania.

Ostatnie dwie części opracowania omawiają problematykę ubezpieczeń społecznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. W rozdziale czwartym scharakteryzowane zostały zasady podlegania ubezpieczeniom przez przedsiębiorcę. Ze względu na możliwość potencjalnego zatrudnienia pracowników, w części tej omówiona została również problematyka zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym przez pracowników, przy różnych formach zatrudnienia. W osobnym podrozdziale przedstawiono zagadnienia związane z dokumentacją prowadzoną na potrzeby Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W ostatnim rozdziale – piątym – omówione zostały dostępne alternatywy rozwiązań dla przedsiębiorcy w ubezpieczeniach społecznych. W części tej scharakteryzowany został zarówno ich zakres, jak i kryteria pomocne w analizie oraz ocenie możliwości zastosowania poszczególnych alternatyw oraz przedstawiono finansowe konsekwencje potencjalnych wyborów.

Przedstawiona publikacja została przygotowana w oparciu o funkcjonujące przepisy prawa w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku od towarów i usług oraz ubezpieczeń społecznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego²⁰. Ze względu jednak na rozbudowaną problematykę wszystkich zagadnień, zwłaszcza w zakresie szczególnych rozwiązań, tak dotyczących różnych rodzajów operacji, jak i działalności, publikacja podejmuje jedynie najważniejsze zagadnienia. Z uwagi na jej ramy, zrezygnowano z charakteryzowania wielu przy-

²⁰ Stan prawny na lipiec 2012 roku.

padków praktyki gospodarczej, zwłaszcza w zakresie problematyki podatku od towarów i usług. Niektóre z zagadnień zostały jedynie zasygnalizowane, bez bardziej szczegółowego omówienia, co wynika przede wszystkim z ich obszerności i specjalistycznego charakteru. Ograniczenia w zakresie szczegółowości prezentacji przepisów prawa i ich interpretacji nie mają jednak większego wpływu na główny przedmiot rozważań – kryteria i sposób dokonywania wyboru dostępnych alternatyw. Przedstawione proste narzędzia, które można wykorzystać do uzyskania danych liczbowych, pomocnych przy podejmowaniu decyzji, również zostały przygotowane z uwzględnieniem bieżąco obowiązujących przepisów, dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ubezpieczeń: społecznych i zdrowotnego. W większości przypadków, po dokonaniu niewielkiej korekty, mogą mieć one jednak bardziej charakter uniwersalny i niezależny od przeprowadzanych zmian, na przykład stóp procentowych. Na sposób przedstawiony sposób dokonywania analizy i oceny z wykorzystaniem podanych wzorów w większym stopniu mogą wpłynąć głębsze korekty zasad opodatkowania czy ubezpieczeń społecznych. W takim przypadku, zaprezentowane propozycje mogą stanowić wzorzec do opracowania własnych, skorygowanych narzędzi wspomagających proces decyzyjny przedsiębiorcy.

Przedstawione opracowanie powstało dzięki zaangażowaniu Pani Dziekan Wydziału Zarządzania Politechniki Lubelskiej prof. dr hab. Ewy Bojar, za co składam jej serdeczne podziękowania. Dziękuję również recenzentowi książki Pani Profesor Elizie Freitag-Mika, której uwagi miały znaczący wpływ na ostateczny kształt opracowania.

Rozdział 1.

Formy opodatkowania dochodu przedsiębiorcy indywidualnego

Obowiązujący obecnie w Polsce system podatkowy jest efektem reform, które zostały przeprowadzone w Polsce w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Ich celem było jego unowocześnienie i wzmocnienie oraz przybliżenie do standardów, które obowiązywały w Europie Zachodniej, a więc w krajach o gospodarce rynkowej¹. Za cel wprowadzonych zmian w zakresie opodatkowania osób fizycznych uznaje się również chęć wprowadzenia jednolitych, powszechnych i czytelnych zasad opodatkowania ludności². Zakładano również, że dzięki reformie zagwarantowane zostaną odpowiednie dochody dla budżetu państwa, a oprócz tego między innymi³:

- wszystkie podmioty gospodarcze będą traktowane w sposób równorzędny, podobnie – dochody osób fizycznych,
- wprowadzone zasady będą sprzyjały akumulacji kapitału i aktywności gospodarczej,
- realizowane będą – w określonym zakresie – cele polityki społecznej (zwłaszcza w aspekcie zgodności obciążeń ze zdolnością płatniczą podatnika).

Poprzednio obowiązujący sposób opodatkowania dochodów ludności nie odpowiadał zasadom gospodarki rynkowej i był poddawany wszechstronnej krytyce ze względu na następujące cechy⁴:

¹ Pietrzak B., Polański Z. (red.), *System finansowy w Polsce. Lata dziewięćdziesiąte*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 316; Mastalski R., *Prawo podatkowe II – część szczegółowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1998, s. 45.

² Ostaszewski J., Fedorowicz Z., Kieryczyński T., *Teoretyczne podstawy reformy podatków w Polsce*, Difin, Warszawa 2004, s. 148.

³ Szolno-Koguc J., *Reforma polskiego systemu podatkowego w latach 1990-1995 (założenia a realizacja)*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000, s. 83.

⁴ Poruszone między innymi: Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki prawo podatkowe*, Wydawnictwo Ars boni et aequi, Poznań 1998, s.216-217; Szolno-Koguc J., *Reforma polskiego systemu...*, op. cit., s. 64 i d.; Weralski M., *Kierunki reformy polskiego systemu podatkowego*, Polskie Wydawnictwo Gospodarcze, Warszawa 1960; Bolkowiak I., *System podatkowy w okresie transformacji ustrojowej w Polsce*, [w:] Wernik A. (red.), *Polityka finansowa w okresie transformacji – doświadczenia lat dziewięćdziesiątych*, Instytut Finansów, Warszawa 1999, s. 40-41.

- uzależnienie podatku od rodzaju własności jednostek gospodarczych,
- wykorzystanie podatku dochodowego jako jednego z narzędzi oddziaływania na dochody jednostek gospodarczych, zwłaszcza państwowych oraz spółdzielczych,
- bardzo dużą indywidualizację opodatkowania dochodów przedsiębiorstw:
 - w przypadku gospodarki uspołecznionej przedsiębiorstw polegającą na administracyjnym określaniu wysokości podatku dla jednostek gospodarczych, zwłaszcza tych, które zostały uznane za ważne z punktu widzenia państwa,
 - w przypadku gospodarki nieuspołecznionej oparcie zasad opodatkowania na szerokim systemie zwolnień i ulg podatkowych, ale również zwyżek dla osób o wysokich dochodach,
- różnicowanie obciążenia podatkiem w zależności od źródła pochodzenia dochodu w przypadku ludności i prywatnej działalności gospodarczej, prowadzącej w konsekwencji do zakazu kumulacji dochodów uzyskiwanych przez osoby fizyczne oraz szerokiego stosowania progresywnych stawek podatkowych,
- brak opodatkowania dochodów osób fizycznych (poza prowadzącymi działalność gospodarczą lub wykonującymi tzw. wolne zawody) – obowiązywanie kilku różnych podatków odmiennie regulujących opodatkowanie pracowników sektora uspołecznionego i nieuspołecznionego.

Przyjęte założenia reformy znalazły wyraz między innymi we wprowadzeniu od początku 1992 roku podatku dochodowego od osób fizycznych⁵, który spełnił wskazane powyżej cele (Tabela 1).

Poza podanymi w tabeli cechami, omawiany rodzaj obciążenia jest również podatkiem zwyczajnym i obligatoryjnym, do którego stosuje się zasadę samoobliczenia, co oznacza, że zobowiązanie podatkowe ustalane jest przez samego podatnika lub płatnika.

Wprowadzenie powszechności i równości opodatkowania dochodów ludności oznaczało, że objęło ono również przedsiębiorców indywidualnych, uzyskujących dochody z prowadzonej działalności gospodarczej, dopuszczając jednak pewien zakres swobody w zakresie niektórych zasad opodatkowania.

⁵ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350.

Tabela 1. Główne cechy charakterystyczne podatku dochodowego od osób fizycznych

Lp.	Cecha podatku	Charakterystyka
1	Powszechność.	W aspekcie podmiotowym – podatek obejmuje wszystkie osoby, które uzyskują dochody na obszarze obowiązywania podatku. W aspekcie przedmiotowym – opodatkowaniu podlegają wszystkie dochody uzyskiwane przez osoby fizyczne z różnych źródeł przychodów.
2	Równość opodatkowania.	Wszyscy podatnicy, uzyskujący jednakowe dochody są tak samo traktowani, bez względu na źródło uzyskiwania dochodów (z działalności gospodarczej, wolnych zawodów, pracy najemnej, praw majątkowych, emerytur i rent).
3	Bezpośredniość.	Podatek nałożony jest bezpośrednio na źródło tzn. dochód i nie jest przerzucalny.
4	Osobisty charakter.	Konstrukcja podatku pozwala ocenić zdolność podatkową osoby fizycznej i dostosować do niej ciężar podatkowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wojtowicz W. (red.), *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2002, s. 198-199; Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki i prawo ...*, op.cit., s. 453-454; Nykiel W., *Pojęcie podatku, rodzaje podatków*, [w:] Głuchowski J., Kosikowski C., Szołno-Koguc J., *Nauka finansów publicznych i prawa finansowego w Polsce. Dorobek i kierunki rozwoju. Księga Jubileuszowa Profesor Alicji Pomorskiej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s. 288.

Jedną z pierwszych decyzji, które przedsiębiorcą indywidualny musi podjąć już w momencie rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej jest wybór sposobu opodatkowania dochodu, uzyskiwanego z prowadzonej działalności. Ze względu na fakt, że rozstrzygnięcie to dotyczy całego roku podatkowego oraz rodzi istotne konsekwencje dla sytuacji finansowej przedsiębiorcy, decyzja ta powinna zostać poprzedzona przeprowadzeniem szczegółowej analizy zarówno zakresu i charakteru podejmowanej działalności, jak też sytuacji osobistej właściciela firmy. Każda bowiem z form opodatkowania dochodu nie tylko powoduje różny sposób obciążenia wydatkami z tytułu płaconego podatku, ale także nie jest dostępna lub korzystna dla wszystkich przedsiębiorców w jednakowym stopniu.

Dla osób fizycznych, które podejmują i prowadzą działalność gospodarczą ustawodawca przewidział dwie podstawowe grupy form opodatkowania dochodów uzyskiwanych z tego źródła. Należą do nich ryczałty podatkowe oraz tzw. zasady

ogólne. Do pierwszej grupy, która ma charakter opodatkowania uproszczonego⁶, zalicza się kartę podatkową oraz ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Jako podstawowe cechy ryczałtowego opodatkowania dochodu należy wskazać:

- brak ustalania rzeczywistych kosztów i dochodów w prowadzonej działalności,
- określanie wymiaru podatku na podstawie innych kryteriów niż dochód uzyskiwany z działalności gospodarczej, na przykład: rodzaju działalności, liczby zatrudnionych, wielkości uzyskanych przychodów,
- brak możliwości łącznego opodatkowania dochodów uzyskiwanych przez przedsiębiorcę z różnych źródeł⁷,
- brak możliwości wspólnego opodatkowania z małżonkiem bądź z dzieckiem dochodów uzyskiwanych z prowadzonej działalności gospodarczej,
- całkowity lub częściowy brak możliwości wykorzystania ulg podatkowych.

Z kolei, w przypadku zasad ogólnych, podstawę opodatkowania stanowi dochód, uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej, przy czym, również i tutaj, przedsiębiorca może wybrać pomiędzy opodatkowaniem według skali podatkowej oraz stawką liniową.

1.1. Ryczały podatkowe

1.1.1. Karta podatkowa

Karta podatkowa jest najprostszą formą opodatkowania dochodu, skierowaną do tych przedsiębiorców indywidualnych⁸, których prowadzona działalność gospodarcza ma stosunkowo niewielkie rozmiary. Ustawodawca przyjął bowiem w tym przypadku, że podatek dochodowy jest opłacany w stałej miesięcznej wysokości określonej w decyzji administracyjnej właściwego organu skarbowego. Przyjęty sposób obliczania podatku powoduje, że nie ustala się przy tej formie podstawy opodatkowania oraz nie występują stopy procentowe (Tabela 2).

⁶ Istotą ryczałtu podatkowego jest ustalenie należnego podatku bez określania podstawy opodatkowania – Mastalski R., *Ryczałt w podatku dochodowym od osób fizycznych*, Monitor Podatkowy 1994, nr 7.

⁷ Art. 3 ustawy z dnia 20 listopada 1998 roku o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz. U. z 1998 r., nr 144 poz. 930 ze zm.

⁸ Opodatkowanie w formie karty podatkowej jest dostępne również dla wspólników spółek cywilnych, przy czym w takim przypadku wnioski do organu skarbowego składany jest wyłącznie przez jednego z nich.

Tabela 2. Podstawowa charakterystyka karty podatkowej

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
1	Podstawa prawna.	Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.
2	Podstawa wymiaru podatku.	Brak.
3	Koszty uzyskania przychodów.	Nie uwzględnia się.
4	Stawka procentowa podatku.	Brak – kwota podatku ustalana w decyzji administracyjnej właściwego organu podatkowego, w stałej miesięcznej wysokości, uzależnionej od przyjętych kryteriów – cech charakteryzujących prowadzoną działalność.
5	Zaliczki na podatek.	Podatek ustalany w decyzji, w stałej i ostatecznej wysokości miesięcznej, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
6	Zaliczki w formie uproszczonej.	Brak.
7	Termin wpłacania zaliczki na podatek.	Wpłata podatku do 7 dnia każdego miesiąca, za miesiąc grudzień – do 28 grudnia.
8	Dokumentacja podatkowa.	Przechowywanie rachunków i faktur, wydawanych na żądanie klienta.
9	Rozliczenie roczne.	Brak. Wyłącznie obowiązek składania informacji o wysokości składki na ubezpieczenie zdrowotne zapłaconej i odliczonej od kwoty ustalonego podatku (PIT 16A).
10	Możliwość korzystania z ulg.	Wyłączona.
11	Wspólne rozliczenie z małżonkiem i opodatkowanie przewidziane dla samotnych rodziców.	Wyłączone.
12	Termin i sposób wyboru formy opodatkowania.	Wniosek o zastosowanie opodatkowania w formie karty podatkowej (PIT 16) składany do 20 stycznia danego roku w przypadku kontynuowania działalności lub łącznie ze zgłoszeniem CEIDG1 w przypadku rozpoczęcia prowadzenia działalności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

Przedstawiona w tabeli charakterystyka karty podatkowej jednoznacznie wskazuje na ograniczenie do minimum wszelkich obowiązków przedsiębiorcy w zakresie rozliczania podatku oraz prowadzenia dokumentacji na potrzeby tego rozliczenia. Stanowi to jedną z podstawowych cech tej formy opodatkowania i jednocześnie – najważniejszą jej zaletę. Do obowiązków przedsiębiorcy w zakresie prowadzenia dokumentacji należy jedynie:

- wystawianie rachunków (lub faktur) na żądanie kupującego i przechowywanie ich przez okres 5 lat⁹,
- prowadzenie dokumentacji kadrowej i na potrzeby rozliczeń zaliczek na podatek dochodowy oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przypadku zatrudniania pracowników na umowę o pracę lub umowy cywilnoprawne.

Pomimo jednak likwidacji prawie wszystkich obowiązków, forma ta cieszy się stosunkowo niewielką popularnością wśród mikroprzedsiębiorców, a w tym zakładów rzemieślniczych i części samozatrudnionych¹⁰.

Drugą istotną cechą charakterystyczną karty podatkowej jest brak podstawy wymiaru podatku oraz stóp procentowych. Uproszczenie tej formy opodatkowania polega również na opłacaniu podatku dochodowego w stałej miesięcznej kwocie, która określana jest corocznie w decyzji właściwego organu skarbowego¹¹. Bezwzględnym warunkiem opodatkowania kartą, stawianym przedsiębiorcy, jest przy tym złożenie przez przedsiębiorcę wniosku o opodatkowanie w tej formie (PIT16). Trzeba podkreślić, że w przeciwieństwie do pozostałych sposobów opodatkowania dochodów uzyskiwanych z prowadzonej działalności gospodarczej, przedsiębiorca, których chce być opodatkowany kartą podatkową ma obowiązek corocznego składania wniosku, w terminie do 20 stycznia każdego roku. Przyczyną jest – między innymi – coroczna zmiana stawek karty, zawartych w przepisach. Organ skarbowy nie ma bowiem całkowitej dowolności w ustalaniu kwoty podatku, płaconej przez przedsiębiorcę. Wynika ona z przepi-

⁹ Okres przechowywania dokumentacji prowadzonej na potrzeby rozliczeń podatkowych wynosi 5 lat od końca roku, w którym przypadał ostateczny termin zapłaty podatku.

¹⁰ Liczba przedsiębiorców opodatkowanych kartą podatkową wynosiła w roku 2010 ok. 122 tys., co stanowiło niewiele ponad 4% osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – na podstawie: danych Ministerstwa Finansów oraz opracowania: *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, 2010 rok*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011 – www.stat.gov.pl (stan na dzień: 15.06.2012); *Ponad 120 tys. podatników nie musi składać tradycyjnego PIT, ale...* – <http://biznes.onet.pl/ponad-120-tys-podatnikow-nie-musi-skladac-tradycyjj,19141,5009383,1,analizy-detaj> (stan na dzień: 15.06.2012).

¹¹ Właściwość organu skarbowego ustalana jest według miejsca położenia zakładu, wskazanego w zgłoszeniu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

sów ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym¹², przy czym ustawodawca uzależnił wysokość stawek od następujących cech prowadzonej działalności gospodarczej:

- rodzaju prowadzonej działalności,
- wielkości zatrudnienia na umowę o pracę,
- wielkości miejscowości, mierzonej liczbą mieszkańców, w której prowadzona jest działalność gospodarcza.

Jednocześnie, dla niektórych rodzajów działalności zastosowano inne kryteria, związane z ich specyfiką. Na przykład, przy prowadzeniu parkingów, wysokość podatku jest uzależniona od liczby miejsc parkingowych, dla lekarzy czy lekarzy-weterynarzy – główną cechą braną pod uwagę przy wymiarze podatku jest liczba godzin świadczenia usług, zaś w przypadku lunaparków – liczba urządzeń poszczególnych rodzajów.

Przyjęty sposób ustalania kwoty podatku powoduje, że najczęściej jedynym obowiązkiem przedsiębiorcy jest terminowe, miesięczne regulowanie zobowiązania. Ma on jednak możliwość pomniejszenia ustalonej kwoty podatku o część zapłaconej składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne, to jest 7,75% podstawy naliczania składki. W przypadku tych przedsiębiorców, dla których ustalone zostały niskie kwoty podatku, zastosowanie tego rozwiązania może spowodować brak konieczności opłacania podatku lub jego znaczącą redukcję (Tabela 3).

Wybór opodatkowania w formie karty podatkowej wymaga od przedsiębiorcy spełnienia określonych w przepisach warunków. Zalicza się do nich¹³:

- prowadzenie działalności gospodarczej wyłącznie na terytorium kraju,
- prowadzenie wyłącznie działalności wymienionej w ustawie, tak więc te rodzaje działalności, które nie zostały wskazane w przepisach nie mogą być opodatkowane kartą podatkową,
- zakaz prowadzenia innej działalności gospodarczej, co oznacza konieczność prowadzenia działalności jednorodnej,
- zakaz wytwarzania wyrobów, które opodatkowane są podatkiem akcyzowym,
- zakaz korzystania z usług osób niebędących pracownikami zatrudnionymi na podstawie umowy o pracę przy wykonywaniu czynności stanowiących istotę prowadzonej działalności gospodarczej,

¹² Stawki karty podatkowej zawarte są w załącznikach do ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit., zaś ich zmiany ogłaszane są w Monitorze Polskim – na rok 2012 obowiązują stawki karty zawarte w obwieszczeniu Ministra Finansów z dnia 4 listopada 2011 roku w sprawie stawek karty podatkowej, kwoty, do której można wykonywać świadczenia przy prowadzeniu niektórych usług z wyjątkiem świadczeń dla ludności, oraz kwartalnych stawek ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy, obowiązujących w 2012 r., M.P. z 2011 r., nr 102, poz. 1028.

¹³ Art. 25 ust. 1 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

- zakaz tzw. podwykonawstwa, a więc zlecania innym podmiotom gospodarczym wykonywania czynności stanowiących istotę prowadzonej działalności gospodarczej,
- zakaz prowadzenia przez małżonka działalności gospodarczej w tym samym zakresie co przedsiębiorca.

Tabela 3. Przykładowe stawki karty podatkowej i wysokość zobowiązania podatkowego dla wybranych rodzajów działalności według stawek obowiązujących w roku 2012

Przykładowy rodzaj prowadzonej działalności	Przykładowa charakterystyka warunków prowadzenia działalności	Miesięczna stawka karty podatkowej	Część składki na ubezpieczenie zdrowotne podlegająca odliczeniu od kwoty karty	Miesięczna kwota zobowiązania podatkowego
Usługi zegarmistrzowskie	Działalność prowadzona: – bez zatrudniania pracowników, – w miejscowości o liczbie mieszkańców do 5000	174,00 zł	219,19 zł	0,00 zł
Usługi kosmetyczne	Działalność prowadzona: – przy zatrudnieniu 1 pracownika, – w miejscowości o liczbie mieszkańców pomiędzy 5000 a 50 000	349,00 zł	219,19 zł	129,81 zł
Usługi stolarskie	Działalność prowadzona: – przy zatrudnieniu 2 pracowników, – w miejscowości o liczbie mieszkańców powyżej 50 000	948,00 zł	219,19 zł	728,81 zł
Usługi parkingowe	Liczba miejsc parkingowych – 100	640,00 zł	219,19 zł	420,81 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie stawek karty podatkowej na rok 2012, zawartych w obwieszczeniu Ministra Finansów w sprawie stawek karty podatkowej ..., op. cit.

Wskazane warunki zawarte są we wniosku o opodatkowanie w formie karty podatkowej, który przedsiębiorca ma obowiązek złożyć do urzędu skarbowego. Jednocześnie, w przypadku jakichkolwiek ich zmian bądź zmian wskazanych wcześniej cech prowadzonej działalności (rodzaju działalności, miejsca jej prowadzenia, wielkości zatrudnienia) przedsiębiorca ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia urzędu skarbowego. Wynika to z powiązania wymiaru podatku z przyjętymi cechami i warunkami.

Trzeba przy tym podkreślić, że w przypadku rozpoczynania działalności gospodarczej, do czasu otrzymania decyzji o wymiarze podatku, przedsiębiorca zobowiązany jest do rozliczania podatku zgodnie z zasadami ogólnymi, wynikającymi z przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Oznacza to również konieczność założenia i prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów oraz ustalania zaliczki na podatek w sposób określony w przepisach. Po otrzymaniu decyzji administracyjnej o wymiarze karty podatkowej, wpłacone kwoty podatku są uwzględniane w dokonywanych płatnościach¹⁴.

Przedstawiona forma opodatkowania dochodu, ze względu na swoją charakterystykę posiada wiele zalet dla przedsiębiorców. Należy do nich:

- znana „z góry” wysokość podatku dochodowego, co umożliwia rozplanowanie płatności na cały rok kalendarzowy,
- brak konieczności samodzielnego ustalania podstawy wymiaru podatku oraz jego kwoty, a tym samym obowiązków dokumentacyjnych z tym związanych,
- brak obowiązku dokonywania rozliczenia rocznego podatku (za wyjątkiem konieczności złożenia deklaracji o wysokości zapłaconych i odliczonych składek na ubezpieczenie zdrowotne),
- możliwość wniesienia odwołania od decyzji naczelnika urzędu skarbowego w sprawie wysokości karty do izby skarbowej, gdy zdaniem przedsiębiorcy ustalona kwota jest niewspółmierna do zakresu prowadzonej działalności,
- możliwość zrzeczenia się opodatkowania w formie karty podatkowej w ciągu 14 dni od dnia doręczenia decyzji podatkowej lub decyzji zmieniającej wysokość karty¹⁵.

Dwie ostatnie wskazane zalety z punktu widzenia przedsiębiorcy mają istotne znaczenie. Oznaczają bowiem przesunięcie momentu podjęcia decyzji o opodatkowaniu kartą podatkową. Dopiero po uzyskaniu informacji o wysokości miesięcznej kwoty podatku, przedsiębiorca dokonuje więc ostatecznej oceny stopnia obciążenia płatnością (a więc opłacalności zastosowania karty podatkowej) i wybiera bądź rezygnuje z opodatkowania dochodu w omawianej formie. Ma również wówczas prawo do złożenia odwołania od wydanej decyzji do wyższej instancji.

Oprócz wyraźnych korzyści, opodatkowanie w formie karty podatkowej posiada również szereg negatywnych aspektów. Można do nich zaliczyć:

- brak możliwości uwzględnienia rzeczywiście poniesionych kosztów działalności przy ustalaniu podstawy wymiaru podatku, a tym samym – kwoty podatku, co jednak jest konsekwencją uproszczonego charakteru tej formy,
- obowiązek każdorazowego powiadomienia właściwego urzędu skarbowego o zmianach powodujących utratę warunków do opodatkowania w formie karty podatkowej lub mających wpływ na wysokość podatku, między innymi o: zmianie liczby pracowników, miejscu prowadzenia działalności, rozszerzeniu prowadzonej działalności o inne rodzaje, itp.,

¹⁴ Art. 24 ust. 2 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

¹⁵ Art. 32 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

- prawo zastosowania karty podatkowej wyłącznie dla tych rodzajów działalności, które zostały wymienione w przepisach, efektem czego może być ograniczenie możliwości rozwojowych firmy,
- obowiązek prowadzenia wyłącznie jednego rodzaju działalności, co również może negatywnie wpływać na rozwój przedsiębiorstwa,
- brak możliwości prowadzenia przez małżonka działalności gospodarczej w tym samym zakresie,
- brak możliwości korzystania w prowadzonej działalności z usług świadczonych przez inne osoby na podstawie umów cywilnoprawnych oraz z usług innych zakładów i przedsiębiorstw (z wyjątkiem usług specjalistycznych),
- brak możliwości odliczenia strat z prowadzonej działalności, a także wykorzystania ulg podatkowych oraz wspólnego rozliczenia podatku wraz z małżonkiem lub dzieckiem (dla osób uprawnionych).

Jako podstawową wadę omawianej formy opodatkowania dochodu z działalności gospodarczej należy przyjąć brak uwzględnienia w wymiarze podatku rzeczywście uzyskiwanego dochodu. Chociaż jest to związane z ryczałtowym charakterem tej formy oraz przeznaczeniem jej dla bardzo niewielkich podmiotów gospodarczych, to jednak może powodować u przedsiębiorców nadmierne obciążenie zobowiązaniem podatkowym, tylko częściowo rekompensowanym poprzez brak obowiązków w zakresie prowadzenia ewidencji czy obliczania podstawy opodatkowania i podatku. Pomimo że przepisy określają możliwość redukcji ustalonej kwoty podatku, jednak rozwiązanie to przysługuje jedynie wybranym przedsiębiorcom (na przykład osobom o orzeczonym stopniu niepełnosprawności, bądź emerytom)¹⁶.

Również kolejna wada może mieć istotne znaczenie dla przedsiębiorcy. Ze względu na przyjęty związek pomiędzy wysokością podatku a wybranymi cechami prowadzonej działalności, przedsiębiorca musi bezwzględnie informować urząd skarbowy o wszystkich zmianach, które mogą mieć wpływ na wymiar podatku – zarówno pozytywny, jak i negatywny. W efekcie więc, możliwości swobodnego podejmowania decyzji o sposobie organizacji przedsiębiorstwa lub jego rozwoju poprzez – na przykład – różnicowanie rodzajów prowadzonej działalności mogą być ograniczone. W bardzo podobny sposób odnoszą się do tego zagadnienia kolejne wady: brak możliwości zatrudniania osób na podstawie umów cywilnoprawnych czy wykorzystania innych podmiotów gospodarczych. W obu przypadkach dotyczy to działań, które mają bezpośredni związek z rodzajem wykonywanej działalności.

Negatywnym aspektem opodatkowania w formie karty o ważnym znaczeniu dla wielu osób prowadzących działalność gospodarczą jest brak możliwości preferencyjnego rozliczenia podatku (z małżonkiem lub dzieckiem) oraz wykorzystania

¹⁶ Art. 27 ustawy o ryczałtowym podatku dochodowym ..., op. cit.

ulg podatkowych. Choć jest to wynikiem charakteru tej formy opodatkowania oraz przyjętego sposobu ustalania podatku, przez wielu przedsiębiorców może być to traktowane jako niesprawiedliwe, powodujące ich zdaniem wzrost obciążenia podatkiem i nierówne traktowanie w stosunku do innych podatników.

1.1.2. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych

Drugą formą opodatkowania dochodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej, zaliczaną do ryczałtów podatkowych¹⁷ jest ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Pomimo również uproszczonego charakteru, w przeciwieństwie do karty podatkowej, w tym przypadku ustawodawca określił sposób ustalania kwoty podatku w powiązaniu z wybraną podstawą, którą stanowi wielkość uzyskanych przychodów z prowadzonej działalności (Tabela 4).

W stosunku do karty podatkowej, stopień uproszczeń zastosowanych w ryczałcie od przychodów jest znacznie mniejszy. Jako podstawę opodatkowania ustawodawca przyjął sumę przychodów uzyskanych w trakcie okresu (miesiąca/roku), czego konsekwencją była konieczność ustalenia stawek podatku. Wysokość stóp procentowanych została powiązana z rodzajem prowadzonej działalności. I tak, dla działalności handlowej, stopa podatku wynosi 3,0%, dla działalności wytwórczej – 5,5%, zaś usługowej – 8,5%. W tym ostatnim przypadku, dla niektórych rodzajów działalności usługowej obowiązuje wyższa – 17% stawka podatku. Są nią opodatkowane usługi w zakresie między innymi¹⁸:

- reprodukcji komputerowych nośników informacji,
- pośrednictwa sprzedaży pojazdów mechanicznych, części i akcesoriów do pojazdów mechanicznych, motocykli oraz części i akcesoriów do nich,
- pośrednictwa w handlu hurtowym (z wyłączeniami),
- hotelowe, świadczone przez obiekty nocne turystyki oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania,

¹⁷ O ile karta podatkowa jest ryczałtem podatkowym z punktu widzenia jego istoty (tzn. zaniechania ustalania podstawy opodatkowania – Wojtowicz W., *Zarys polskiego prawa podatkowego*, Oficyna Wydawnicza BRANTA, Bydgoszcz 1997, s. 138), o tyle ryczałt od przychodów ewidencjonowanych, pomimo swojej nazwy już nie. Jest to jedynie forma uproszczonego opodatkowania, ponieważ w tym przypadku występuje podstawa opodatkowania – stanowią ją przychody uzyskane z prowadzonej działalności. Szerzej na temat dyskusji dotyczącej pojęcia i istoty ryczałtu podatkowego – Zieliński R., *Dylematy wokół pojęcia i zakresu ryczałtu podatkowego* [w:] Dobaczewska A., Juchniewicz E., Sowiński T. (red.), *Daniny publiczne. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku*, CeDeWu, Warszawa 2010, s. 97-112.

¹⁸ Art. 12, ust.2, pkt. 2 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

- parkingowe, obsługi centrali wzywania radio-taxi, pilotowania, organizatorów i pośredników turystycznych,
- w zakresie zarządzania nieruchomościami, świadczone na zlecenie (z wyłączeniami),
- pozyskiwania personelu (z wyłączeniami),
- dezynfekcji i tępienia szkodników,
- fotograficzne (z wyłączeniami),
- organizowania wystaw, targów i kongresów.

Tabela 4. Podstawowa charakterystyka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
1	Podstawa prawna	Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.
2	Podstawa wymiaru podatku	Przychód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej.
3	Koszty uzyskania przychodów	Nie uwzględnia się.
4	Stawka procentowa podatku	Stawka 20%, 17%, 10%, 8%, 5,5%, 3% uzyskanych przychodów w zależności od rodzaju prowadzonej działalności.
5	Zaliczki na podatek	Rozliczenie miesięczne, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne i składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
6	Zaliczki w formie uproszczonej	Rozliczenie kwartalne, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne i składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
7	Termin wpłacania zaliczki na podatek	Rozliczenie miesięczne – do 20 dnia następnego miesiąca, za grudzień do 31 stycznia następnego roku. Rozliczenie kwartalne – do 20 dnia miesiąca przypadającego po kwartale, za który wpłacana jest zaliczka; za ostatni kwartał – do 31 stycznia następnego roku.
8	Dokumentacja podatkowa	Dowody zakupu towarów. Ewidencja przychodów do ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Wykaz środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Ewidencja wyposażenia. Przechowywanie rachunków i faktur, wydawanych na żądanie klienta.
9	Rozliczenie roczne	Zeznanie roczne składane do 31 stycznia następnego roku (PIT 28).
10	Możliwość korzystania z ulg	Dopuszczona, za wyjątkiem ulgi na nowe technologie i na dzieci.

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
11	Wspólne rozliczenie z małżonkiem i opodatkowanie przewidziane dla samotnych rodziców	Wyłączone.
12	Termin i sposób wyboru formy opodatkowania	Do 20 stycznia danego roku lub przed rozpoczęciem działalności – zaznaczenie właściwej opcji w druku CEiDG1. Ewentualnie – zawiadomienie o wyborze opłacania ryczałtu w sposób kwartalny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

Opodatkowaniu ryczałtem od przychodów mogą podlegać również osoby wykonujące tzw. wolny zawód. W tym przypadku, stopa procentowa podatku została ustalona na poziomie 20%.

Wybór omawianej formy podatku jest podobny, jak w przypadku karty podatkowej – w momencie rozpoczynania prowadzenia działalności gospodarczej lub do 20 stycznia każdego roku, poprzez złożenie pisemnego oświadczenia do właściwego organu skarbowego¹⁹. W przypadku ryczałtu od przychodów nie ma jednak obowiązku corocznego deklarowania opodatkowania w tej formie. Jeżeli przedsiębiorca w roku poprzednim był opodatkowany ryczałtem i w kolejnym roku również chce opłacać podatek w taki sposób, nie ma wówczas obowiązku powiadamiania urzędu skarbowego.

W przeciwieństwie do karty podatkowej, w przypadku omawianej formy, zostały przyjęte dwa sposoby dokonywania rozliczenia podatku: miesięczny i kwartalny. Jednak ta druga możliwość dotyczy tylko tych przedsiębiorców, którzy kontynuują prowadzenie działalności gospodarczej i jednocześnie ich przychody uzyskane z prowadzonej działalności w roku poprzednim nie przekroczyły równowartości 25 000 euro²⁰. Przedsiębiorcy, którzy rozpoczynają działalność w danym roku kalendarzowym lub u których wielkość przychodów w roku poprzednim przekroczyła podaną kwotę, mają więc obowiązek comiesięcznego opłacania zaliczek na podatek.

Inaczej niż przy karcie podatkowej, w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych obowiązuje rozliczenie roczne podatku, obejmujące konieczność złożenia deklaracji rocznej (PIT 28 z załącznikami) oraz wpłatę ostatecznej kwoty podatku za poprzedni rok kalendarzowy w terminie do 31 stycznia. W trakcie roku – w zależności od przyjętego okresu rozliczenia – wpłacane są przez przedsiębiorcę jedynie zaliczki na podatek.

¹⁹ W przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, właściwość urzędu skarbowego ustalana jest według miejsca zamieszkania przedsiębiorcy.

²⁰ Na rok 2012 – 110.280 zł.

Podobnie odmiennie został rozwiązany problem możliwości wykorzystania ulg. Choć również w tym przypadku niedopuszczone zostało preferencyjne rozliczenie z małżonkiem lub dzieckiem, to przedsiębiorca ma możliwość odliczenia od dochodu lub podatku ograniczonego zakresu ulg podatkowych. Nie dotyczy to jednak ulgi na nowe technologie oraz tzw. ulgi prorodzinnej.

Jako istotną różnicę w stosunku do poprzednio omawianej formy należy uznać rozwiązanie przyjęte dla wspólników spółek cywilnych. Również i w tym przypadku istnieje możliwość opodatkowania ryczałtem przychodów z tytułu udziałów w spółce cywilnej. Jednak oświadczenie o wyborze ryczałtu muszą złożyć wszyscy wspólnicy, każdy we własnym urzędzie skarbowym, właściwym według miejsca zamieszkania.

Przy omawianiu cech charakterystycznych ryczałtu od przychodów trzeba zwrócić uwagę na istotne ograniczenia możliwości jego stosowania. Pierwszym z nich jest ograniczenie przedmiotowe, polegające na tym, że z opodatkowania w formie ryczałtu nie mogą skorzystać przedsiębiorcy, którzy w ramach prowadzonej działalności²¹:

- opłacają podatek w formie karty podatkowej;
- korzystają z okresowego zwolnienia od podatku dochodowego;
- osiągają w całości lub w części przychody z tytułu²²:
 - prowadzenia aptek, lombardów i kantorów wymiany walut,
 - świadczenia usług między innymi: finansowych, ubezpieczeniowych, prawnych, rachunkowo-księgowych, doradztwa podatkowego i in.,
 - działalności w zakresie handlu częściami i akcesoriami do pojazdów mechanicznych,
 - wytwarzających wyroby opodatkowane podatkiem akcyzowym, z wyjątkiem wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii,
- podejmujących wykonywanie działalności w roku podatkowym po zmianie działalności wykonywanej²³:
 - samodzielnie na działalność prowadzoną w formie spółki z małżonkiem,
 - w formie spółki z małżonkiem na działalność prowadzoną samodzielnie przez jednego lub każdego z małżonków,
 - samodzielnie przez małżonka na działalność prowadzoną samodzielnie przez drugiego małżonka.

²¹ Art. 8, ust.1 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

²² Pełny wykaz rodzajów działalności usługowej, które wyłączają możliwość zastosowania ryczałtu zawiera załącznik nr 2 do ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym..., op. cit.

²³ Dotyczy sytuacji, w której małżonek lub małżonkowie przed zmianą opłacali z tytułu prowadzenia tej działalności podatek dochodowy na ogólnych zasadach.

Opodatkowania w formie ryczałtu nie można również zastosować przy wykonywaniu wolnych zawodów, za wyjątkiem działalności wykonywanej osobiście przez lekarzy, lekarzy stomatologów, lekarzy weterynarii, techników dentystrycznych, felczerów, położne, pielęgniarki, tłumaczy oraz nauczycieli, udzielających lekcji na godziny. Pozostali przedsiębiorcy, wykonujący wolny zawód mogą być opodatkowani podatkiem dochodowym wyłącznie na tzw. zasadach ogólnych.

Drugie ograniczenie możliwości wykorzystania ryczałtu ma charakter podmiotowy, ponieważ z tej formy opodatkowania nie mogą skorzystać przedsiębiorcy, u których w roku poprzednim przychody z prowadzonej działalności gospodarczej przekroczyły równowartość 150 000 euro²⁴. Co ważne jednak, nowa forma opodatkowania dochodu obowiązuje przedsiębiorcę dopiero od kolejnego roku kalendarzowego. Nawet, jeżeli przekroczenie ustalonego limitu nastąpi więc na początku roku, do końca roku przychody z działalności są opodatkowane ryczałtem.

Trzecie ograniczenie dotyczy tych przedsiębiorców, którzy świadczą usługi na rzecz swojego byłego pracodawcy. Coraz częściej spotykanym zjawiskiem na polskim rynku pracy jest bowiem sytuacja, w której pracownik zatrudniony na podstawie umowy o pracę zostaje zwolniony (lub sam składa wypowiedzenie), zakłada własną firmę i już jako podmiot gospodarczy rozpoczyna współpracę z byłym pracodawcą. Jeżeli zakres czynności wykonywanych na umowę o pracę i w ramach działalności gospodarczej jest identyczny, wówczas przedsiębiorca – były pracownik – nie ma możliwości skorzystania z ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Zakaz ten dotyczy zarówno roku, w którym nastąpiła zmiana formy współpracy, jak i roku następnego²⁵.

Do cech charakterystycznych ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, należy także zaliczyć większy zakres obowiązków ewidencyjnych. Ze względu na konieczność rzetelnego ustalenia podstawy wymiaru i wysokości zobowiązania podatkowego, do wymogów nałożonych na przedsiębiorcę należy prowadzenie ewidencji przychodów uzyskanych z tytułu prowadzonej działalności, zgodnie z obowiązującym wzorem. Oprócz tego, pomimo braku możliwości uwzględniania kosztów przy ustalaniu podstawy opodatkowania, przy ryczałcie wymagane jest prowadzenie wykazu środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, a także ewidencji wyposażenia. Dodatkowo, przedsiębiorca zobowiązany jest do posiadania i przechowywania dowodów zakupu surowców, materiałów, towarów, półfabrykatów, itp., a także – na dzień 31 grudnia każdego roku – sporządzania spisu z natury wskazanych składników majątkowych. Ten ostatni obowiązek dotyczy również dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności oraz dnia jej likwidacji.

²⁴ Na rok 2012 – 661 680 zł.

²⁵ Zapis ten dotyczy również podejmowania działalności w formie spółki i wspólnika, których wykonywał pracę – art. 8 ust. 1 pkt. 6 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit.

Podobnie, jak w przypadku karty podatkowej, jeżeli przedsiębiorca zatrudnia pracowników na podstawie umowy o pracę lub umów cywilnoprawnych, do jego obowiązków należy prowadzenie dokumentacji wynikającej z przepisów Kodeksu pracy lub Kodeksu cywilnego, a także na potrzeby rozliczeń podatku dochodowego i składek ubezpieczeniowych opłacanych od pracowników.

W przeciwieństwie do karty podatkowej, w przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych ustawodawca nałożył na przedsiębiorcę obowiązek samodzielnego ustalenia podstawy opodatkowania oraz kwoty zaliczki na podatek, a także jego rocznego rozliczenia. Podstawę opodatkowania stanowi łączna wartość uzyskanych przychodów netto²⁶ z prowadzonej działalności. Osoba prowadząca działalność gospodarczą i opodatkowana ryczałtem ma prawo do odliczenia od przychodów kwoty zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne w danym okresie za siebie i ewentualnie – osobą współpracującą. Dopiero tak ustalona różnica stanowi podstawę do obliczenia zaliczki na podatek (Schemat 1).

	Przychody ze sprzedaży
–	Zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne przedsiębiorcy i osoby z nim współpracującej
–	Przysługujące odliczenia (pomniejszające przychody)
=	Podstawa opodatkowania ⁴⁷
x	Stawka podatku właściwa dla wykonywanego rodzaju działalności
=	Kwota podatku
–	Zapłacona składka na ubezpieczenie zdrowotne przedsiębiorcy i osoby z nim współpracującej do wysokości wynikającej z przepisów (7,75% od podstawy naliczania składki zdrowotnej)
=	Kwota podatku po potrąceniu składek na ubezpieczenie zdrowotne
–	Przysługujące ulgi podatkowe (odliczane od podatku)
=	Kwota podatku po potrąceniu przysługujących ulg
–	Zapłacone zaliczki na podatek za poprzednie miesiące/kwartały danego roku
=	Kwota zaliczki za dany miesiąc/kwartał do odprowadzenia do urzędu skarbowego

Schemat 1. Schemat obliczania zaliczki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych przy wykonywaniu jednego rodzaju działalności

Źródło: opracowanie własne

²⁶ U podatników podatku od towarów i usług. W przypadku przedsiębiorców, którzy nie są podatnikami VAT jest to suma uzyskanych przychodów w danym okresie.

²⁷ Zarówno podstawa opodatkowania, jak i kwota podatku odprowadzana do urzędu skarbowego jest zaokrąglana do pełnych złotych – art. 63 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Ordynacja podatkowa, t.j.: Dz. U. z 2005 r., nr 85, poz. 727 ze zm.

Przedstawiony schemat znajduje również zastosowanie przy rozliczeniu rocznym ryczałtu, jednak dotyczy tylko tych przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność jednorodną, tzn. wyłącznie wytwórczą, handlową lub usługową w ramach jednej stawki ryczałtu. Tylko wówczas bowiem jest możliwość pomniejszenia kwoty uzyskanych przychodów o całość zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne. U tych przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność zróżnicowaną, a więc – opodatkowaną różnymi stawkami ryczałtu, zachodzi konieczność ustalenia osobnych podstaw opodatkowania dla każdego rodzaju działalności, a więc również – rozliczenia składek. Jest ono dokonywane w oparciu o strukturę przychodów ze sprzedaży (Schemat 2)²⁸.

Opodatkowanie w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, chociaż w porównaniu z kartą podatkową jest nieco bardziej skomplikowane, posiada niewątpliwe zalety, do których należy zaliczyć:

- niskie stawki ryczałtu od przychodów, co ma związek jednak z przyjęciem za podstawę opodatkowania przychodów a nie dochodów,
- niski stopień skomplikowania ewidencji i ograniczony ich zakres, co powoduje, że przedsiębiorca może sam prowadzić dokumentację podatkową,
- stosunkowo duża prostota i łatwość obliczenia podatku,
- łatwość określenia kwoty podatku przy znajomości potencjalnej wielkości przychodów,
- w przypadku tych rodzajów działalności, w których koszty są stosunkowo niskie, możliwość zmniejszenia obciążenia fiskalnego (w porównaniu z opodatkowaniem na zasadach ogólnych).

Jako negatywne aspekty opodatkowania w formie ryczałtu od przychodów należy wskazać:

- brak możliwości uwzględnienia w podstawie opodatkowania kosztów uzyskania przychodów, co przy tych rodzajach działalności, które charakteryzują się stosunkowo wysoką kosztownością może powodować nadmierne obciążenie podatkiem,
- brak możliwości wykorzystania części ulg i preferencyjnego rozliczenia,
- utrata prawa do opodatkowania ryczałtem w przypadku wykonania czynności wyłączonych z możliwości opodatkowania w taki sposób,
- brak możliwości wyboru tej formy opodatkowania w przypadku współpracy z dotychczasowym pracodawcą,
- brak możliwości zrzeczenia się opodatkowania ryczałtem od przychodów w trakcie roku podatkowego.

²⁸ Przedstawiony schemat został przygotowany przy założeniu, że stopy procentowe podatku odnoszą się do wskazanych rodzajów działalności i wynikają z przepisów obowiązujących w roku 2012. Dodatkowo, nie zostały uwzględnione inne, przysługujące przedsiębiorcy odliczenia, pomniejszające przychody. Zasada dokonywania ich odliczeń jest analogiczna, jak w przypadku składek na ubezpieczenie społeczne.

Przychody z działalności handlowej	Przychody z działalności wytwórczej	Przychody z działalności usługowej ²⁹
-	-	-
Zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne x udział przychodów z działalności handlowej w łącznej kwocie przychodów	Zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne x udział przychodów z działalności handlowej w łącznej kwocie przychodów	Zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne x udział przychodów z działalności handlowej w łącznej kwocie przychodów
=	=	=
Podstawa opodatkowania	Podstawa opodatkowania	Podstawa opodatkowania
x	x	x
Stawka podatku 3%	Stawka podatku 5,5%	Stawka podatku 8,5%
=	=	=
Kwota podatku z działalności handlowej	Kwota podatku z działalności wytwórczej	Kwota podatku z działalności usługowej
		
=		
Łączna kwota podatku ³⁰		
-		
Zapłacona składka na ubezpieczenie zdrowotne przedsiębiorcy i osoby z nim współpracującej do wysokości wynikającej z przepisów (7,75% od podstawy naliczania składki zdrowotnej)		
=		
Kwota podatku po potrąceniu składek na ubezpieczenie zdrowotne		
-		
Przysługujące ulgi podatkowe (odliczane od podatku)		
=		
Kwota podatku po potrąceniu przysługujących ulg		
-		
Zapłacone zaliczki na podatek za poprzednie miesiące/kwartały danego roku		
=		
Kwota zaliczki za dany miesiąc/kwartał do odprowadzenia do urzędu skarbowego		

Schemat 2. Schemat obliczania zaliczki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych przy wykonywaniu zróżnicowanej działalności – opodatkowanej różnymi stawkami

Źródło: opracowanie własne

²⁹ W przedstawionym schemacie uwzględniona została wyłącznie działalność usługowa opodatkowana stawką 8,5%. W przypadku wykonywania wszystkich rodzajów działalności, w tym usług objętych stawką 17%, sposób postępowania jest analogiczny.

³⁰ Łączna kwota podatku stanowi sumę kwot podatków z poszczególnych rodzajów działalności.

Ostatnia ze wskazanych wad wynika z przyjętej procedury wyboru formy opodatkowania dochodu z działalności gospodarczej. Jedynie w przypadku karty podatkowej, przedsiębiorca może zrzec się i wybrać inny sposób opodatkowania w trakcie roku, ale możliwość ta występuje wyłącznie po otrzymaniu decyzji o wymiarze karty na dany rok kalendarzowy. Wybór ryczałtu bądź brak powiadomienia w wyznaczonym terminie organu skarbowego o zmianie sposobu opodatkowania dochodu skutkuje więc koniecznością rozliczenia podatku w tej formie przez cały rok kalendarzowy.

1.2. Opodatkowanie na zasadach ogólnych

Ostatnią z dopuszczonych przez ustawodawcę form opodatkowania dochodów uzyskiwanych przez osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą są tzw. zasady ogólne opodatkowania, unormowane ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych³¹. Ich podstawową cechą charakterystyczną jest powiązanie wysokości podatku z poziomem uzyskiwanego dochodu. Jednocześnie, przy tym sposobie opodatkowania zostały dopuszczone dwie formy: opodatkowanie według skali podatkowej oraz opodatkowanie stawką liniową.

1.2.1. Skala podatkowa

Opodatkowanie według skali podatkowej zostało uznane przez ustawodawcę za podstawową formę opodatkowania dochodów z działalności gospodarczej osoby fizycznej, co oznacza, że zakładając własne przedsiębiorstwo każdy przedsiębiorca – osoba fizyczna – opodatkowany jest w taki sposób. Wybór innej formy podatku dochodowego (karty podatkowej, ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych czy opodatkowania liniowego), ma związek z obowiązkiem zgłoszenia tego faktu przy rejestracji działalności. Deklaracja ta, podobnie jak w pozostałych formach dotyczy całego roku kalendarzowego, zaś zmiana dokonywana jest w terminie do 20 stycznia kolejnego roku.

Podstawową cechą opodatkowania na zasadach ogólnych jest – co zauważono powyżej – przyjęcie za podstawę opodatkowania uzyskanego dochodu, rozumianego jako różnica pomiędzy przychodami z działalności gospodarczej a kosztami ich uzyskania (Tabela 5).

³¹ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz. U. z 2010 r., nr 51, poz. 307 ze zm.

Tabela 5. Podstawowa charakterystyka zasad ogólnych opodatkowania dochodu z działalności gospodarczej – opodatkowanie według skali podatkowej

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
1	Podstawa prawna.	Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych.
2	Podstawa wymiaru podatku.	Dochód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej jako różnica pomiędzy przychodami a kosztami.
3	Koszty uzyskania przychodów.	W wysokości faktycznie poniesionej, z uwzględnieniem przepisów ustawy.
4	Stawka procentowa podatku.	Stawka 18% lub 32%, uzależniona od wysokości dochodu.
5	Zaliczki na podatek.	Rozliczenie miesięczne, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
6	Zaliczki w formie uproszczonej.	Rozliczenie kwartalne, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
		W wysokości 1/12 kwoty obliczonej od dochodu z działalności gospodarczej osiągniętego przed dwoma (lub trzema) laty, przy zastosowaniu skali podatkowej zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
7	Termin wpłacania zaliczki na podatek.	Rozliczenie miesięczne – do 20 dnia następnego miesiąca. Zaliczka za m-c grudzień wpłacana jest do 20 stycznia następnego roku. Nie dotyczy to przedsiębiorców, którzy w tym terminie złożą rozliczenie roczne.
		Rozliczenie kwartalne – do 20 dnia miesiąca przypadającego po kwartale, za który wpłacana jest zaliczka. Zaliczka za IV kwartał wpłacana jest do 20 stycznia następnego roku. Nie dotyczy to przedsiębiorców, którzy w tym terminie złożą rozliczenie roczne.
8	Dokumentacja podatkowa.	Podatkowa księga przychodów i rozchodów lub księgi rachunkowe (obligatoryjnie dla przedsiębiorców, których przychody z prowadzonej działalności gospodarczej w roku poprzednim przekroczyły równowartość 1,2 mln EURO). Ewidencja środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Ewidencja wyposażenia. Szczegółowe ewidencje związane z charakterem i specyfiką prowadzonej działalności gospodarczej.
9	Rozliczenie roczne.	Zeżnanie roczne składane do 30 kwietnia następnego roku (PIT 36).

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
10	Możliwość korzystania z ulg.	Pełna.
11	Wspólne rozliczenie z małżonkiem i opodatkowanie przewidziane dla samotnych rodziców.	Dopuszczone.
12	Termin i sposób wyboru formy opodatkowania.	Do 20 stycznia danego roku lub przed rozpoczęciem działalności – zaznaczenie właściwej opcji w druku CEiDG1 (podobnie – wskazanie rodzaju prowadzonej dokumentacji: podatkowej księgi przychodów i rozchodów lub ksiąg handlowych). Ewentualnie – zawiadomienie o wyborze opłacania ryczału w sposób kwartalny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

Trzeba przy tym podkreślić, że zakres przychodów i kosztów, które uwzględniane są przy ustalaniu dochodów wynika z przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przedsiębiorca nie ma więc całkowitej dowolności w określaniu obu wielkości dla potrzeb rozliczenia podatku. Może więc istnieć rozbieżność pomiędzy wysokością dochodu ustalonego zgodnie z przyjętymi przepisami podatkowymi, a jego wielkością określoną przez przedsiębiorcę w oparciu o wszystkie rzeczywiście uzyskane przychody i poniesione koszty. Zgodnie bowiem z przepisami ustawy do przychodów osiągniętych z prowadzonej działalności gospodarczej zalicza się między innymi³²:

- kwoty należne (z tytułu sprzedaży produktów i towarów), nawet jeżeli nie zostały faktycznie otrzymane, pomniejszone o wartość zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont, przy czym u podatników podatku od towarów i usług kwota ta nie obejmuje należnego podatku VAT,
- przychody z odpłatnego zbycia wykorzystywanych w działalności gospodarczej składników majątku, będących środkami trwałymi, wartościami niematerialnymi i prawnymi oraz wyposażeniem (powyżej wartości 1500 zł),
- dotacje, subwencje, dopłaty i inne nieodpłatne świadczenia otrzymane na pokrycie kosztów albo jako zwrot wydatków,
- różnice kursowe,
- otrzymane kary umowne,
- odsetki od środków na rachunkach bankowych, utrzymywanych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą,
- wartość umorzonych lub przedawnionych zobowiązań,
- wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń,
- przychody z najmu i dzierżawy składników majątku związanych z działalnością gospodarczą.

³² Pełny wykaz operacji zaliczonych do przychodów zawiera art. 14 ust. 1 i 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

- otrzymane odszkodowania za szkody dotyczące składników majątku związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Oprócz przychodów uzyskiwanych przez przedsiębiorcę ze sprzedaży wyrobów, usług i/lub towarów, ustawodawca wskazał więc znacznie więcej zdarzeń, które zaliczane są do tej grupy operacji, a tym samym zwiększają podstawę opodatkowania. Przepisy ustawy zawierają również wykaz tych zdarzeń, które nie są uznawane za przychody. Zaliczono do nich między innymi³³:

- pobrane wpłaty lub zarachowane należności na poczet dostaw towarów i usług, które zostaną wykonane w okresach następnym,
- otrzymane pożyczki i kredyty oraz zwrócone pożyczki,
- kwoty naliczonych, ale nieotrzymanych odsetek od należności, w tym od udzielonych pożyczek,
- zwrócone wydatki, które nie były zaliczane do kosztów uzyskania przychodów.

Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie w zakresie definiowania przychodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej umożliwia przedsiębiorcy prawidłowe zakwalifikowanie poszczególnych zdarzeń gospodarczych i późniejsze uwzględnienie ich (bądź nie) w podstawie naliczania podatku dochodowego.

Podobne rozwiązanie zastosowano w przypadku kosztów uzyskania przychodów. Co jednak oczywiste, ze względu na różnorodność prowadzonej działalności, w przepisach nie mógł zostać umieszczony wykaz tych kosztów, które przedsiębiorca ma prawo uwzględnić przy ustalaniu dochodu do opodatkowania. Z tego też powodu, przepisy zawierają jedynie ogólną definicję, zgodnie z którą za koszty uzyskania przychodów uznaje się wszystkie koszty poniesione „w celu osiągnięcia przychodów lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów”³⁴. Oznacza to, że do kosztów prowadzonej działalności gospodarczej przedsiębiorca może zaliczyć nie tylko zakup materiałów, półfabrykatów, towarów czy koszty ich dostaw, ale również koszty utrzymania posiadanego majątku, pracowników czy też koszty pozyskania różnych źródeł finansowania (Tabela 6).

Tabela 6. Typowe operacje gospodarcze kwalifikowane jako koszt uzyskania przychodów³⁵

Grupa kosztów	Przykładowe pozycje kosztów
Koszty bezpośrednio związane z uzyskanymi przychodami.	Koszty zakupu materiałów, półfabrykatów, części do produkcji wyrobów. Koszty zakupu materiałów i części do wykonywanych usług. Koszty zakupu towarów handlowych. Koszty sprzedaży własnych składników majątku.

³³ Art. 14 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

³⁴ Art. 22 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

³⁵ Ze względu na bardzo duże zróżnicowanie działalności poszczególnych przedsiębiorców oraz ich uwarunkowania, w tabeli podane zostały jedynie najważniejsze przykłady kosztów w poszczególnych grupach.

Grupa kosztów	Przykładowe pozycje kosztów
Koszty dostaw.	Koszty transportu materiałów, towarów, itd. Koszty ubezpieczeń dostaw. Cła. Koszty przeładunków.
Koszty pracowników.	Wynagrodzenia (w tym: umowy cywilno- prawne). Zapłacone składki na ubezpieczenia społeczne, finansowane ze źródeł pracodawcy. Koszty szkoleń (w tym: bhp). Koszty obowiązkowych badań lekarskich. Koszty podróży służbowych. Koszty ryczałtów za wykorzystywanie przez pracowników własnych narzędzi, ubrań roboczych, samochodów osobowych, itp.
Koszty utrzymania posiadanych bądź użytkowanych na podstawie umów składników majątku.	Amortyzacja środków trwałych. Koszty zakupu wyposażenia. Koszty napraw i remontów. Czynsze. Koszty zakupu paliwa do środków transportu, zaliczonych do majątku. Koszty części zamiennych. Koszty ubezpieczeń składników majątkowych. Koszty zużycia energii. Koszty utrzymania czystości.
Pozostałe koszty związane z uzyskiwanymi przychodami lub zabezpieczeniem źródła przychodów.	Koszty reklamy. Koszty usług telekomunikacyjnych i pocztowych. Opłaty urzędowe. Koszty usług prawniczych i księgowych. Koszty transportu innego niż związany z dostawami materiałów, surowców czy towarów. Koszty materiałów biurowych.
Koszty finansowe.	Odsetki od kredytów i pożyczek. Prowizje i opłaty bankowe. Różnice kursowe.

Źródło: opracowanie własne

Podobnie jak w przypadku przychodów, również i w odniesieniu do kosztów ich uzyskania, ustawodawca wprowadził do przepisów wykaz tych operacji, o które przedsiębiorca nie może pomniejszyć dochodu. Należą do nich między innymi:³⁶

- wydatki na nabycie gruntów,
- wydatki na nabycie lub wytworzenie we własnym zakresie środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych,
- wydatki na spłatę pożyczek, kredytów i innych zobowiązań,
- odsetki od własnego kapitału zainwestowanego przez podatnika,
- wartość własnej pracy podatnika, jego małżonka i małoletnich dzieci,
- darowizny i ofiary wszelkiego rodzaju,
- karne odsetki za nieterminową wpłatę zobowiązań budżetowych,

³⁶ Pełny wykaz operacji gospodarczych, które nie stanowią kosztów uzyskania przychodów zawiera art. 23 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

- koszty reprezentacji, w szczególności poniesione na usługi gastronomiczne, zakup żywności raz napojów, w tym alkoholowych,
- nieopłacone do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składki na ubezpieczenia społeczne w części finansowanej przez płatnika.

Wskazanie przez ustawodawcę zarówno definicji, jak i tych przychodów oraz kosztów, które nie mogą zostać uwzględnione przez przedsiębiorcę, powoduje konieczność dokonywania właściwej kwalifikacji poszczególnych operacji gospodarczych z punktu widzenia przepisów podatkowych. Jej przeprowadzenie jest niezbędnym warunkiem prawidłowości ustalenia podstawy opodatkowania. Obowiązek ten ma jednak wpływ na stopień skomplikowania tej formy opodatkowania dochodu, a więc jej uciążliwość dla przedsiębiorcy.

Właściwa weryfikacja osiągniętych przychodów i poniesionych kosztów pozwala na prawidłowe określenie dochodu. Przy jego ustalaniu za wybrany okres, zarówno przychody, jak i koszty rozliczane są w sposób narastający, tzn. od początku roku (bądź momentu rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej) do końca danego miesiąca lub roku. Tak ustalona wielkość – w przypadku gdy ma wartość dodatnią – stanowi punkt wyjścia do obliczenia podstawy opodatkowania. Szczegółowy sposób ustalania dochodu jest uzależniony od rodzaju prowadzonej ewidencji operacji gospodarczych. Ustawodawca, dla przedsiębiorców opodatkowanych na zasadach ogólnych, dopuścił bowiem dwa sposoby ewidencjonowania zdarzeń: w oparciu o księgi handlowe albo z wykorzystaniem podatkowej księgi przychodów i rozchodów. Pierwszy z nich unormowany jest przepisami ustawy o rachunkowości³⁷ i oznacza konieczność stosowania przyjętych tam zasad wraz z obowiązkiem sporządzania sprawozdania finansowego. W konsekwencji, przedsiębiorca ustala dochód w oparciu o prawidłowo prowadzone księgi, z uwzględnieniem przepisów podatkowych (Schemat 3).

	Dochód ustalony według ksiąg handlowych
-	Dochody zwolnione od podatku
-	Przychody niestanowiące przychodów w ujęciu podatkowym
+	Wydatki niestanowiące kosztów uzyskania przychodów w ujęciu podatkowym, zaliczone w ciężar kosztów
=	Dochód z działalności gospodarczej

Schemat 3. Schemat obliczania dochodu w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego księgi handlowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit. oraz Olesińska A., *Polskie prawo podatkowe. Zarys systemu*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009, s. 280.

³⁷ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości, t.j.: Dz.U. z 2009 r., nr 152, poz. 1223 ze zm.

Nieco inaczej ustalany jest dochód z działalności u przedsiębiorcy prowadzącego ewidencję operacji z wykorzystaniem podatkowej księgi przychodów i rozchodów. Ewidencja ta ma bowiem charakter uproszczony i prowadzona jest – w przeciwieństwie do ksiąg handlowych – wyłącznie na potrzeby rozliczenia podatku dochodowego. Dodatkowo, ustawodawca dopuścił w tym przypadku zaliczanie do kosztów uzyskania przychodów w trakcie roku wydatków na zakup materiałów, towarów, półfabrykatów, itd. W konsekwencji, przy ustalaniu dochodu z działalności zachodzi konieczność uwzględnienia wartości remanentów tych składników majątku (Schemat 4).

	Przychody z działalności gospodarczej
-	Koszty uzyskania przychodów
-/+	Różnica pomiędzy wartością remanentu końcowego a początkowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
=	Dochód z działalności gospodarczej

Schemat 4. Schemat obliczania dochodu w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 24 ust. 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

Wskazana w schemacie korekta dochodu o różnicę wartości remanentów w istocie dotyczy kosztów uzyskania przychodów i występuje w przypadku obliczania dochodu z działalności gospodarczej za cały rok kalendarzowy (Schemat 5). Jej celem jest wyeliminowanie z kosztów podatkowych wartości towarów, materiałów, wyrobów, itd., które na koniec danego okresu (roku) nie zostały sprzedane³⁸.

	Wartość remanentu początkowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków na dzień 1 stycznia
+	Koszty zakupu towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
+	Koszty uboczne zakupu towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
-	Wartość remanentu końcowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków na dzień 31 grudnia
+	Pozostałe wydatki
=	Koszty uzyskania przychodów za rok podatkowy

Schemat 5. Schemat obliczania kosztów uzyskania przychodów w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów za pełny rok kalendarzowy

Źródło: opracowanie własne

³⁸ Michalski G., Prędkiewicz K., *Tajniki finansowego sukcesu dla mikrofirm. Od uruchomienia do stabilnego wzrostu*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 179.

Zaprezentowany sposób obliczania kosztów uzyskania przychodów ma ścisły związek z układem ewidencjonowania operacji w podatkowej księdze przychodów i rozchodów oraz nałożonym na przedsiębiorcę obowiązkiem sporządzania spisu z natury towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków na ostatni dzień roku. Tak ustalona kwota stanowi jednocześnie wartość remanentu początkowego na dzień 1 stycznia następnego roku.

W przypadku tych przedsiębiorców, którzy rozpoczynają prowadzenie działalności w trakcie roku, ustawodawca nałożył obowiązek sporządzenia remanentu na dzień rozpoczęcia działalności. Z kolei, w przypadku likwidacji działalności, spis ten sporządzany jest na dzień zamknięcia przedsiębiorstwa.

W trakcie roku, ze względu na przyjęte rozwiązanie w zakresie kwalifikowania wydatków na zakup materiałów czy towarów, schemat kalkulacji kosztów uzyskania będzie miał prostszą formę (Schemat 6).

+	Koszty zakupu towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
+	Koszty uboczne zakupu towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
+	Pozostałe wydatki
=	Koszty uzyskania przychodów za dany okres

Schemat 6. Schemat obliczania kosztów uzyskania przychodów w trakcie roku kalendarzowego w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów

Źródło: opracowanie własne

Efektem przyjętego przez ustawodawcę sposobu ustalania kosztów uzyskania przychodów w trakcie roku kalendarzowego jest swoiste zaniżenie dochodu uzyskiwanego przez przedsiębiorcę. Do kosztów zaliczane są bowiem wydatki na zakup tych materiałów lub towarów, które nie zostały zużyte lub sprzedane. Ma to bezpośredni wpływ na wysokość płaconych zaliczek na podatek dochodowy. Z tego też powodu, organ skarbowy, dla ustalenia rzeczywistej podstawy opodatkowania może nakazać przedsiębiorcy sporządzenie spisu w trakcie roku i obliczenie kosztów uzyskania z uwzględnieniem jego wartości. W takim przypadku, procedura kalkulacji kosztów jest zbliżona do sposobu przyjętego dla całego roku podatkowego (Schemat 7).

	Wartość remanentu początkowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków na dzień 1 stycznia
+	Koszty zakupu towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
+	Koszty uboczne zakupu towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków
-	Wartość remanentu końcowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, wyrobów gotowych, braków i odpadków na ostatni dzień miesiąca, w którym powstał obowiązek sporządzenia remanentu
+	Pozostałe wydatki
=	Koszty uzyskania przychodów za dany okres

Schemat 7. Schemat obliczania kosztów uzyskania przychodów w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego księgę przychodów i rozchodów, w przypadku konieczności sporządzenia remanentu w trakcie roku kalendarzowego

Źródło: opracowanie własne

W opisanym przypadku, ustalenie kosztów uzyskania przychodów metodą pełną, tzn. z uwzględnieniem wartości remanentu, dotyczy wyłącznie okresu wskazanego w decyzji urzędu. W kolejnym okresie (aż do końca roku) przedsiębiorca w dalszym ciągu oblicza koszty z wykorzystaniem uproszczonego sposobu, przy czym dochód uzyskany z prowadzonej działalności traktowany jest jako suma dochodów obliczonych w sposób pełny i uproszczony.

Prawidłowe określenie dochodu z działalności stanowi punkt wyjścia do ustalenia podstawy opodatkowania oraz zaliczki na podatek dochodowy lub ostatecznej kwoty podatku do zapłacenia za cały rok. Kwota podatku jest przy tym obliczana w oparciu o przyjętą w przepisach skalę podatkową (Tabela 7). Z tego powodu sposób obliczania zaliczki i – co oczywiste – jej wysokość, zależy od tego, czy podstawa opodatkowania mieści się w pierwszym progu podatkowym (Schemat 8), czy też jest wyższa (Schemat 9).

Tabela 7. Skala podatku dochodowego dla osób fizycznych w roku 2012

Podstawa podatku w zł		Kwota podatku
od	do	
	85 528,00 zł	18% minus kwota zmniejszająca podatek 556,02 zł
85 528,00 zł		14 839,02 zł + 32% nadwyżki ponad 85 528,00 zł

Źródło: art. 27 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

	Dochód do opodatkowania
-	Przysługujące odliczenia
=	Podstawa opodatkowania
	Podstawa opodatkowania (po zaokrągleniu do pełnych złotych)
x	Stawka podatku 18%
-	556,20 zł (kwota wolna od podatku) ³⁹
=	Kwota podatku dochodowego
	Kwota podatku dochodowego
-	Przysługujące odliczenia
=	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń
	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń i zaokrągleniu do pełnych złotych
-	Zaliczki na podatek zapłacone we wcześniejszych okresach w danym roku
=	Kwota zaliczki (lub podatku) do zapłacenia

Schemat 8. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, u którego podstawa opodatkowania mieści się w I progu podatkowym

Źródło: opracowanie własne

	Dochód do opodatkowania
-	Przysługujące odliczenia
=	Podstawa opodatkowania
	14.839,02 zł
+	32% x (podstawa opodatkowania – 85.528,00 zł)
=	Kwota podatku dochodowego
	Kwota podatku dochodowego
-	Przysługujące odliczenia
=	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń
	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń i zaokrągleniu do pełnych złotych
-	Zaliczki na podatek zapłacone we wcześniejszych okresach w danym roku
=	Kwota zaliczki (lub podatku) do zapłacenia

Schemat 9. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, u którego podstawa opodatkowania przekracza granicę I progu podatkowego

Źródło: opracowanie własne

³⁹ Kwota pomniejszająca obliczony podatek, uwzględniona w skali podatkowej, chociaż potocznie określana mianem „kwoty wolnej od podatku”, w rzeczywistości jest obliczona jako 18% od kwoty dochodu, który nie podlega opodatkowaniu. Zgodnie z przyjętą skalą podatkową dochód ten wynosi 3091 zł.

W przypadku obliczania zaliczki na podatek dochodowy, przedsiębiorca opodatkowany na zasadach ogólnych ma prawo do uwzględnienia w podstawie opodatkowania oraz kwocie obliczonego podatku odliczeń wynikających z ustawy. Część z nich ma ścisły związek z prowadzoną działalnością gospodarczą, część natomiast, wynika z wpisanych do przepisów ulg dotyczących osób fizycznych (Tabela 8).

Tabela 8. Wykaz odliczeń od podstawy opodatkowania oraz podatku przysługujących przedsiębiorcy opodatkowanemu na zasadach ogólnych

Odliczenia	Przysługujące wyłącznie przedsiębiorcom	Przysługujące osobom fizycznym (w tym: przedsiębiorcom)
Od dochodu.	Zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne za siebie i osobę współpracującą.	Ulgę na cele rehabilitacyjne – wydatki na zakup leków, opłacenie przewodników osób niewidomych oraz osób z niepełnosprawnością narządu ruchu, utrzymanie przez osoby niewidome i niedowidzące oraz osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu psa asystującego oraz używanie samochodu osobowego, na zasadach określonych w przepisach.
	Straty z lat ubiegłych poniesione na prowadzonej działalności gospodarczej.	Darowizny na rzecz podmiotów pożytku publicznego, na cele kultu religijnego, na kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, na cele krwiodawstwa, na zasadach określonych w przepisach.
	Wydatki na nabycie nowych technologii.	Wydatki ponoszone z tytułu użytkowania sieci Internet.
Od podatku.	Zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne za siebie i osoby współpracujące do wysokości określonej przepisami.	Ulgę na dzieci.
		Tzw. „ulga na powrót”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

Wskazując na możliwość odliczenia od dochodu zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, trzeba zauważyć, że pomniejszenie to przysługuje przedsiębiorcy wyłącznie wówczas, gdy nie zostały one zaliczone do kosztów uzyskania przychodów, a więc uwzględnione przy obliczaniu dochodu.

Przedsiębiorcy, tak jak pozostałym podatnikom, przysługuje również odliczenie od dochodu lub podatku kwot wynikających z rozliczania ulg już zlikwidowanych, na zasadach praw nabytych, wynikających z przepisów ustawy. Dotyczy to wydatków na spłatę odsetek od kredytu (pożyczki) udzielonej podatnikowi na sfinansowanie inwestycji mającej na celu zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych.

Zaliczki na podatek dochodowy, ustalone zgodnie z przedstawionymi regulacjami, są rozliczane w okresach miesięcznych i płatne do 20 dnia następnego miesiąca. Zasada ta dotyczy również ostatniego miesiąca roku – zaliczka płatna jest do 20 stycznia następnego roku. Jeżeli jednak, w terminie tym, przedsiębiorca dokona rozliczenia rocznego podatku (przyjęty ostateczny termin – do 30 kwietnia), wówczas zaliczka za grudzień nie jest odprowadzana.

Dla przedsiębiorców, którzy posiadają status małego podatnika, dopuszczone zostały ułatwienia w sposobie rozliczania zaliczek. Należą do nich:

- rozliczenie kwartalne,
- forma uproszczona wpłacania zaliczek na podatek dochodowy.

Pierwszy ze wskazanych sposobów umożliwia przedsiębiorcy zmniejszenie częstotliwości dokonywania wpłat podatku, a tym samym obowiązku obliczania dochodu. Przy tym sposobie rozliczania, przedsiębiorca zobowiązany jest do wpłaty zaliczki do 20 dnia miesiąca następującego po kwartale, którego dotyczy rozliczenie. Kwartalny sposób rozliczania podatku mogą wykorzystać również ci przedsiębiorcy, którzy rozpoczęli prowadzenie działalności. Przy takim rozliczeniu przyjęto podobną zasadę wpłaty zaliczki za ostatni kwartał, jak w rozliczeniu miesięcznym. Jeżeli przedsiębiorca do 20 stycznia następnego roku złoży ostateczne rozliczenie podatku, wówczas zaliczka za IV kwartał nie jest opłacana.

Z kolei, forma uproszczona polega na obliczaniu podatku w oparciu o dochód uzyskany przez przedsiębiorcę w roku poprzednim lub w roku poprzedzającym dany rok podatkowy o dwa lata, wykazany w odpowiednim zeznaniu rocznym. W tym przypadku, zaliczkę na podatek stanowi kwota będąca iloczynem $\frac{1}{12}$ i kwoty podatku obliczonej na podstawie przyjętego dochodu przy zastosowaniu skali podatkowej, obowiązującej w roku rozliczania. Ostateczne rozliczenie podatku, a więc ustalenie jego kwoty w oparciu o rzeczywisty dochód roczny, następuje w zeznaniu rocznym, a więc do 30 kwietnia kolejnego roku.

Na przedsiębiorcę, który wybrał uproszczoną formę rozliczania zaliczek nałożono następujące obowiązki:

- zawiadomienie właściwego urzędu skarbowego o wyborze uproszczonej formy rozliczenia zaliczek do dnia 20 lutego,
- stosowanie wybranej formy przez cały rok podatkowy,
- wpłacanie ustalonych zaliczek w terminie do 20 dnia następnego miesiąca,
- w przypadku rezygnacji – zawiadomienie właściwego urzędu skarbowego do dnia 20 lutego.

Dla przedsiębiorców, którzy rozpoczynają prowadzenie działalności gospodarczej, wprowadzone zostało dodatkowe rozwiązanie – tzw. kredyt podatkowy⁴⁰, które polega na możliwości zastosowania zwolnienia podatkowego w wybranym roku i rozliczania

⁴⁰ Tzw. kredyt podatkowy dostępny jest również dla przedsiębiorców, którzy wybiorą opodatkowanie w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.

podatku za ten okres w ciągu pięciu następujących po sobie lat, poprzez zwiększanie podstaw opodatkowania o 20% dochodu uzyskanego w roku zwolnienia⁴¹.

Wybór okresu, w którym przedsiębiorca zastosuje zwolnienie nie jest całkowicie dowolny i ma związek z liczbą miesięcy prowadzenia działalności w roku, w którym została ona podjęta. Jeżeli liczba miesięcy w roku rozpoczęcia działalności wyniosła co najmniej pełnych 10 miesięcy, to przedsiębiorca może skorzystać ze zwolnienia już w następnym roku. W przeciwnym przypadku, zwolnienie będzie dotyczyło kolejnego okresu prowadzenia działalności.

Do warunków możliwości zastosowania tego rozwiązania zaliczono:

- podjęcie działalności po raz pierwszy⁴²,
- osiągnięcie średniomiesięcznego przychodu w okresie poprzedzającym rok korzystania z ulgi w wysokości stanowiącej równowartość 1000 euro,
- bycie małym przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej od dnia rozpoczęcia działalności do dnia rozpoczęcia korzystania ze zwolnienia,
- w okresie poprzedzającym rok korzystania z kredytu podatkowego zatrudnianie na podstawie umowy o pracę w każdym miesiącu co najmniej 5 osób w przeliczeniu na pełne etaty,
- zakaz wykorzystywania w prowadzonej działalności gospodarczej środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także innych składników majątku (towarów, materiałów i in.) o znacznej wartości (stanowiących co najmniej równowartość 10.000 euro), udostępnionych nieodpłatnie przez osoby spokrewnione (I i II grupa), wykorzystywanych wcześniej w działalności gospodarczej prowadzonej przez te osoby i stanowiące ich własność,
- złożenie do 31 stycznia roku podatkowego, w którym podatnik będzie korzystał z ulgi, właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego oświadczenia o korzystaniu z ulgi,
- opodatkowanie na tzw. zasadach ogólnych w roku korzystania ze zwolnienia⁴³.

Jako dodatkowe wymogi, związane z zastosowaniem zwolnienia należy potraktować przypadki, w których przedsiębiorca utraci prawo do stosowania omawianego rozwiązania. Wśród nich znalazły się:⁴⁴

- likwidacja prowadzonej działalności lub ogłoszenie upadłości,
- osiągnięcie średniomiesięcznego przychodu z prowadzonej działalności niższego niż wymagany,

⁴¹ Art. 44 ust. 7 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

⁴² Pojęcie „podjęcia działalności gospodarczej po raz pierwszy” rozumiane jest jako nieprowadzenie działalności samodzielnie lub w formie spółki niemającej osobowości prawnej w okresie trzech lat poprzedzających rok rozpoczęcia działalności – art. 44 ust. 7b ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

⁴³ Art. 44 ust. 7c ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

⁴⁴ Art. 44 ust. 7g ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

- zmniejszenie przeciętnego zatrudnienia o więcej niż 10% w którymkolwiek z miesięcy w kolejnych 5 latach po roku zastosowania zwolnienia,
- posiadanie zaległości w zapłacie zobowiązań budżetowych (chyba, że zostaną one uregulowane w terminie 14 dni od daty doręczenia decyzji ostatecznej).

Analizując przyjęte przez ustawodawcę warunki zastosowania kredytu podatkowego można stwierdzić, że chociaż zamierzeniem było wprowadzenie ułatwienia dla małych podatników, to zasady stosowania tego rozwiązania są stosunkowo restrykcyjne. Jest to jedna z przyczyn niewielkiego zainteresowania wprowadzonym udogodnieniem⁴⁵.

Do obowiązków przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych należy również prowadzenie właściwej dokumentacji na potrzeby rozliczenia podatku dochodowego. Podstawową jej formą jest podatkowa księga przychodów i rozchodów, której głównym celem jest ewidencjonowanie operacji gospodarczych pod kątem ustalenia dochodu do opodatkowania. Z kolei, przedsiębiorcy, u których wartość przychodów ze sprzedaży przekroczyła równowartość 1,2 mln euro⁴⁶, zobowiązani są do zaprowadzenia ksiąg handlowych. Trzeba przy tym podkreślić, że podejmując działalność gospodarczą przedsiębiorca może wybrać formę ewidencji – przepisy nie zawierają zakazu zastosowania tzw. pełnej rachunkowości już od pierwszego dnia działania przedsiębiorstwa. Decyzja ta pozostawiona została samemu podatnikowi i jest związana nie tylko z rodzajem, charakterem i zakresem prowadzonej działalności gospodarczej, ale także – z potrzebami informacyjnymi w aspekcie procesu podejmowania decyzji⁴⁷.

Do ewidencji wymaganych przepisami, które powinny być prowadzone w przypadku opodatkowania na zasadach ogólnych należą również:

- ewidencja środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych,
- ewidencja wyposażenia,
- ewidencje przebiegu pojazdów – w przypadku wykorzystywania prywatnych samochodów do prowadzenia działalności gospodarczej, w tym będących własnością przedsiębiorcy,

⁴⁵ Interpelacja nr 24145 w sprawie warunków przyznania ulgi zwanej kredytem podatkowym przedsiębiorcom rozpoczynającym prowadzenie działalności gospodarczej oraz odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów – *Sprawozdanie stenograficzne z 99 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 29, 30 i 31 sierpnia 2011 r. Aneks – Interpelacje i zapytania poselskie oraz odpowiedzi na interpelacje i zapytania*, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VI, Warszawa 2011, s. 64 – <http://orka2.sejm.gov.pl>, <http://orka2.sejm.gov.pl> (stan na dzień: 30.06.2012).

⁴⁶ Na rok 2012 – 5 293 440 zł.

⁴⁷ Więcej na ten temat: Arent A., *The selected problems of the decision-making in a micro-enterprise in the variable environment*, [w:] W. Urban (ed.), *Social and managerial incentives for future economic growth*, Vilnius University Publishing House, Vilnius 2011, s. 65-86

- ewidencja sprzedaży – dla podatników, którzy:
 - sprzedają towary i wyroby lub świadczą usługi bez dokumentowania sprzedaży fakturami VAT,
 - zlecieli prowadzenia księgi przychodów i rozchodów do biura rachunkowego (za wyjątkiem podatników ewidencjonujących obrót przy pomocy kas fiskalnych),
 - mają przedsiębiorstwo wielozakładowe i zdecydują się na prowadzenie jednej wspólnej księgi dla wszystkich zakładów,
 - chcą dokonywać wpisów do księgi po zakończeniu miesiąca (do 20 dnia następnego miesiąca),
 - zajmują się działalnością w zakresie handlu obwoźnego i nie prowadzą księgi w miejscu wykonywania tej działalności,
- ewidencja pożyczek i zastawionych rzeczy – dla podatników, prowadzących lombardy,
- ewidencja kupna i sprzedaży wartości dewizowych – dla podatników prowadzących kantory wymiany walut,
- rejestr opłaty skarbowej – dla podatników – płatników tej opłaty (na przykład jubilerów, skupujących metale szlachetne od ludności),
- w przypadku podatników VAT – ewidencje: zakupu i sprzedaży VAT.

O ile pierwsze dwie ze wskazanych ewidencji występują u większości przedsiębiorców, o tyle zakres prowadzenia pozostałych jest przede wszystkim uzależniony od rodzaju i specyfiki prowadzonej działalności, zwolnienia bądź opodatkowania podatkiem od towarów i usług oraz rozwiązań przyjętych wewnątrz przedsiębiorstwa, a więc będących skutkiem decyzji przedsiębiorcy.

1.2.2. *Stawka liniowa*

Drugą formą opodatkowania w ramach tzw. zasad ogólnych, dopuszczoną przez ustawodawcę, jest opodatkowanie stawką liniową (Tabela 9).

Wskazane cechy charakterystyczne opodatkowania liniowego dochodów uzyskanych z prowadzonej działalności gospodarczej są w przeważającej części identyczne, jak w przypadku skali podatkowej. Dotyczy to:

- sposobu ustalania dochodu, tym samym – zakresu uznawanych i nieuznawanych przychodów oraz kosztów,
- sposobu i terminów opłacania zaliczek na podatek,
- zakresu prowadzonej dokumentacji,
- terminu i sposobu wyboru formy opodatkowania.

Tabela 9. Podstawowa charakterystyka opodatkowania według zasad ogólnych – opodatkowanie według stawki liniowej

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
1	Podstawa prawna.	Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych.
2	Podstawa wymiaru podatku.	Dochód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej jako różnica pomiędzy przychodami a kosztami.
3	Koszty uzyskania przychodów.	W wysokości faktycznie poniesionej, na podstawie przepisów ustawy
4	Stawka procentowa podatku.	Stawka liniowa 19% uzyskanego dochodu, niezależnie od jego wysokości.
5	Zaliczki na podatek.	Rozliczenie miesięczne, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
6	Zaliczki miesięczne w formie uproszczonej.	Rozliczenie kwartalne, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru). W wysokości 1/12 kwoty obliczonej od dochodu z działalności gospodarczej osiągniętego przed dwoma (lub trzema) laty, przy zastosowaniu stawki liniowej, zawsze z uwzględnieniem faktycznie zapłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne (do wysokości 7,75% podstawy jej wymiaru).
7	Termin wpłacania zaliczki na podatek.	Rozliczenie miesięczne – do 20 dnia następnego miesiąca. Zaliczka za m-c grudzień wpłacana jest do 20 stycznia następnego roku. Nie dotyczy to przedsiębiorców, którzy w tym terminie złożą rozliczenie roczne. Rozliczenie kwartalne – do 20 dnia miesiąca przypadającego po kwartale, za który wpłacana jest zaliczka. Zaliczka za IV kwartał wpłacana jest do 20 stycznia następnego roku. Nie dotyczy to przedsiębiorców, którzy w tym terminie złożą rozliczenie roczne.
8	Dokumentacja podatkowa.	Podatkowa księga przychodów i rozchodów lub księgi rachunkowe (obligatoryjnie dla przedsiębiorców, których przychody z prowadzonej działalności gospodarczej w roku poprzednim przekroczyły równowartość 1,2 mln EURO). Ewidencja środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Ewidencja wyposażenia. Szczegółowe ewidencje związane z charakterem i specyfiką prowadzonej działalności gospodarczej.
9	Rozliczenie roczne.	Zeznanie roczne składane do 30 kwietnia następnego roku (PIT 36L).
10	Możliwość korzystania z ulg.	Wyłączona.
11	Wspólne rozliczenie z małżonkiem i opodatkowanie dla samotnych rodziców.	Wyłączone.
12	Termin i sposób wyboru formy opodatkowania.	Do 20 stycznia danego roku lub przed rozpoczęciem działalności – zaznaczenie właściwej opcji w druku CEiDG1 (podobnie – wskazanie rodzaju prowadzonej dokumentacji: podatkowej księgi przychodów i rozchodów lub ksiąg handlowych). Ewentualnie – zawiadomienie o wyborze opłacania ryczaftu w sposób kwartalny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, op. cit.

Do specyficznych cech opodatkowania liniowego, wynikających z samej jego istoty, zalicza się natomiast:

- zakaz łączenia dochodów opodatkowanych stawką liniową z innymi dochodami, uzyskanymi przez przedsiębiorcę,
- przyjęcie jednej stopy procentowej podatku w wysokości 19%,
- brak uwzględnienia kwoty wolnej od opodatkowania przy ustalaniu kwoty podatku do zapłaty,
- brak możliwości zastosowania ulg podatkowych, z wyłączeniem odliczeń skierowanych wyłącznie do przedsiębiorców (na przykład odliczenie straty poniesionej na prowadzonej działalności),
- brak możliwości wspólnego rozliczenia podatku z małżonkiem lub dzieckiem,
- odrębne zeznanie roczne,
- brak możliwości zastosowania stawki liniowej w przypadku wykonywania działalności na rzecz byłego pracodawcy.

Przyjęte cechy omawianej formy powodują, że o ile sam sposób ustalania dochodu do opodatkowania jest w zasadach ogólnych identyczny dla skali podatkowej i stawki liniowej, o tyle procedura ustalania zaliczki oraz ostatecznej kwoty podatku jest odrębna (Schemat 10).

	Dochód do opodatkowania
-	Przysługujące odliczenia (wyłącznie dotyczące przedsiębiorców)
=	Podstawa opodatkowania
	Podstawa opodatkowania (po zaokrągleniu do pełnych złotych)
x	Stawka podatku 19%
=	Kwota podatku dochodowego
	Kwota podatku dochodowego
-	Przysługujące odliczenia (wyłącznie dotyczące przedsiębiorców)
=	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń
	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń i zaokrągleniu do pełnych złotych
-	Zaliczki na podatek zapłacone we wcześniejszych okresach w danym roku
=	Kwota zaliczki (lub podatku) do zapłacenia

Schemat 10. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych – stawką liniową

Źródło: opracowanie własne.

Różnica pomiędzy ustalaniem zaliczki na podatek według skali podatkowej oraz przy zastosowaniu stawki liniowej wynika z przyjęcia w tej drugiej formie jednej stopy procentowej, niezależnej od wysokości uzyskanego dochodu (co jest istotą opodatkowania liniowego), oraz braku możliwości uwzględnienia w wysokości opłacanego podatku kwoty wolnej. W efekcie, uzyskanie przez przedsiębiorcę nawet niewielkiego dochodu spowoduje konieczność zapłacenia podatku dochodowego. Podobnie więc, jak przy wcześniej omówionych formach, wybór

opodatkowania według stawki liniowej, powinien być poprzedzony analizą jego zalet i wad oraz korzyści, które przedsiębiorca może potencjalnie uzyskać opłacając podatek dochodowy we wskazany sposób.

* * *

Podsumowując charakterystykę form opodatkowania dochodu uzyskiwanego z prowadzonej działalności gospodarczej można stwierdzić, że ustawodawca dopuścił do stosowania cztery formy podatku dochodowego dla przedsiębiorców, które w znacznym stopniu różnią się nie tylko poszczególnymi cechami, ale przede wszystkim konsekwencjami w wysokości obciążenia podatkiem. Z cech charakterystycznych każdej formy wynikają także określone skutki w zakresie prowadzenia dokumentacji na potrzeby rozliczeń podatkowych, co z kolei może powodować różny stopień uciążliwości związany z zagadnieniami formalnymi. Problem ten będzie miał również konsekwencje finansowe, ze względu na potencjalną konieczność zatrudnienia specjalisty, który poprowadzi rozliczenia przedsiębiorcy w zakresie podatku dochodowego. Dlatego niezbędną czynnością, która powinna być wykonana przez przedsiębiorcę przed podjęciem decyzji o rejestracji firmy, jest analiza każdej formy i wybór tej, która w określonej sytuacji podatnika będzie z jego punktu widzenia optymalna, a więc będzie prowadziła do zmniejszenia niedogodności i uciążliwości oraz obciążeń finansowych związanych z opodatkowaniem dochodu.

Rozdział 2.

Decyzje przedsiębiorcy w zakresie opodatkowania dochodu

2.1. Wybór sposobu opodatkowania dochodu

Zakres dopuszczonych prawem sposobów opodatkowania dochodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej oraz ich charakterystyka powoduje, że przed każdym przedsiębiorcą rozpoczynającym działalność staje wybór jednej z form podatku dochodowego. Powinien on być poprzedzony analizą zalet i wad zastosowania każdego ze sposobów, przeprowadzoną z punktu widzenia ich podstawowych cech, z uwzględnieniem sytuacji osobistej podatnika. Jako punkt wyjścia można potraktować porównanie szczegółowych rozwiązań przyjętych w ramach poszczególnych form podatku dochodowego (Tabela 10).

Na podstawie przedstawionych cech charakterystycznych można wskazać podstawowe kryteria, pomocne przy wyborze sposobu opodatkowania. Należą do nich:

- 1) rodzaj i różnorodność prowadzonej działalności,
- 2) szacowany poziom przychodów i dochodów,
- 3) szacowany poziom obciążenia podatkiem,
- 4) poziom innych dochodów uzyskiwanych przez przedsiębiorcę i jego małżonka,
- 5) możliwość zastosowania udogodnień podatkowych,
- 6) sposób i termin opłacania zaliczki na podatek,
- 7) zakres dokumentacji, prowadzonej na potrzeby rozliczenia podatku.

Kryterium drugie i trzecie mają ze sobą związek. Chociaż przy karcie podatkowej nie ustala się podstawy opodatkowania, jednak już przy ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych stanowi ją uzyskana kwota ze sprzedaży, zaś w zasadach ogólnych – dochód, czyli różnica pomiędzy przychodami a kosztami. Poziom obciążenia podatkiem będzie więc zależał – w zależności od formy opodatkowania dochodu – od poziomu przychodów lub od poziomu przychodów i kosztów. Dodatkowo, przy wyborze formy opodatkowania, przedsiębiorca powinien zwrócić uwagę na przewidywaną kosztowność prowadzonej działalności. Na przykład, przy niskich kosztach uzyskania przychodu, dochód z prowadzonej działalności będzie większy, a tym samym podatek opłacany według zasad ogólnych może być również wyższy niż przy ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych. Z kolei, przy wysokich kosztach, bardziej opłacalne dla przedsiębiorcy – z punktu widzenia obciążenia podatkiem dochodowym – może być opodatkowanie według – na przykład – skali podatkowej.

Tabela 10. Porównanie wybranych cech charakterystycznych karty podatkowej, ryczału od przychodów ewidencjonowanych, opodatkowania według skali podatkowej oraz według stawki liniowej

Lp.	Cecha formy opodatkowania	Karta podatkowa	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
1	Rodzaj działalności, przy której może być stosowana forma opodatkowania.	Ograniczony wyłącznie do wskazanych w przepisach.	Ograniczony – brak możliwości zastosowania w przypadku: <ul style="list-style-type: none"> – rodzajów działalności wymienionych w przepisach, – świadczenia usług przez przedsiębiorcę na rzecz byłego pracodawcy. 	Bez ograniczeń.	Ograniczony – brak możliwości zastosowania w przypadku świadczenia usług przez przedsiębiorcę na rzecz byłego pracodawcy.
2	Poziom przychodów, przy którym przedsiębiorca obli-gatoryjnie zmienia formę opodatkowania.	Brak.	Równowartość 150 000 euro.	Brak.	Brak.
3	Podstawa wymiaru podatku.	Brak.	Przychód uzyskany z prowadzonej działalności gospodarczej.	Dochód, rozumiany jako różnica pomiędzy przychodami i kosztami.	Dochód, rozumiany jako różnica pomiędzy przychodami i kosztami.
4	Koszty uzyskania przychodów.	Nie uwzględnia się.	Nie uwzględnia się.	Uwzględnia się z wyłączeniem kosztów wskazanych w przepisach.	Uwzględnia się z wyłączeniem kosztów wskazanych w przepisach.
5	Stawka procentowa podatku.	Brak – podatek ustalany kwotowo w decyzji właściwego organu podatkowego.	20%, 17%, 10%, 8%, 5,5%, 3% w zależności od rodzaju prowadzonej działalności.	18% i 32%, w zależności od poziomu osiągniętego dochodu.	19%.
6	Sposób opłacania zaliczki na podatek.	Miesięcznie.	Miesięcznie lub kwartalnie.	Miesięcznie lub kwartalnie.	Miesięcznie lub kwartalnie.

Lp.	Cecha formy opodatkowania	Karta podatkowa	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
7	Zaliczki w formie uproszczonej.	Brak.	Brak.	– W wysokości 1/12 kwoty dochodu z poprzedniego roku. – Kredyt podatkowy.	– W wysokości 1/12 kwoty dochodu z poprzedniego roku. – Kredyt podatkowy.
8	Dokumentacja na potrzeby rozliczenia podatku.	Brak.	Ograniczona.	Rozbudowana.	Rozbudowana.
9	Rozliczenie roczne.	Brak.	Zeznanie roczne do 31 stycznia następnego roku.	Zeznanie roczne do 30 kwietnia następnego roku.	Zeznanie roczne do 30 kwietnia następnego roku.
10	Możliwość korzystania z ulg.	Wyłączona.	Dopuszczona, za wyjątkiem ulgi na nowe technologie i na dzieci.	Pełna.	Wyłączona.
11	Wspólne rozliczenie z małżonkiem i opodatkowanie przewidziane dla samotnych rodziców.	Wyłączone.	Wyłączone.	Dopuszczone.	Wyłączone.
12	Dodatkowe warunki stosowania	– Wyłącznie jeden rodzaj działalności – Zakaz korzystania z podwykonawców – Zakaz prowadzenia działalności w tym samym zakresie przez małżonka – Zatrudnienie pracowników przy bezpośrednim wykonywaniu działalności wyłącznie na umowę o pracę	Brak.	Brak.	Brak.

Źródło: opracowanie własne

Oba wskazane kryteria można w pewnym uproszczeniu sprowadzić do określenia i porównania wysokości spodziewanego dochodu netto. Optymalizacja decyzji o wyborze formy opodatkowania oznaczać będzie wówczas wybór takiej formy podatku dochodowego, która zagwarantuje przedsiębiorcy uzyskanie największego dochodu¹.

Wskazane kryterium wysokości obciążeń podatkowych stanowi jedną z najważniejszych przesłanek podejmowania decyzji o wyborze sposobu opodatkowania dochodu, wymienianą zarówno w literaturze przedmiotu², jak i w wynikach badań³.

Przeprowadzana analiza powinna uwzględniać ocenę każdej możliwej formy opodatkowania z punktu widzenia wskazanych powyżej kryteriów. Mogą one zostać wykorzystane przy podejmowaniu decyzji nie tylko w przypadku rozpoczęcia działalności, ale także w kolejnych latach – przy ocenie możliwości zmiany formy. W takiej sytuacji przedsiębiorca może wykorzystać wówczas również dane historyczne, dotyczące przychodów, kosztów i innych wielkości, a także tendencje, które wystąpiły w funkcjonowaniu firmy (na przykład sezonowość, zmiany na rynku, itp.). Trzeba podkreślić, że analiza przeprowadzana w takim przypadku może być bardziej wiarygodna i wskazać – w ujęciu historycznym – która z form opodatkowania była najkorzystniejsza dla podatnika. Co oczywiste, nie jest możliwe przyjęcie, że w przyszłości poziom poszczególnych czynników będzie kształtował się w sposób identyczny. Jednakże wykorzystanie tych danych pozwolić powinno na poprawniejsze oszacowanie – na przykład – wielkości finansowych, co z kolei powinno prowadzić do optymalizacji formy podatku dochodowego z punktu widzenia przedsiębiorcy.

Jako punkt wyjścia do analizy powinny zostać przyjęte rodzaj i różnorodność działalności gospodarczej, którą zamierza prowadzić przedsiębiorca. W tych przypadkach bowiem, w których zamierza on prowadzić więcej niż jeden rodzaj działalności, nie jest możliwe zastosowanie opodatkowania w formie karty podatkowej. Dodatkowo, zarówno w warunkach stosowania karty podatkowej, jak też ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych przyjęto, że niektóre rodzaje działalności są wyłączone z możliwości opodatkowania w tej formie, co automatycz-

¹ Grzegorzewska-Mitchka E., Wyrzykowski W., *Przedsiębiorczość, przedsiębiorca, przedsiębiorstwo*, Book Market, Gdańsk 2009, s. 132.

² Wśród pozostałych kryteriów – oprócz wskazanych w tekście – wymienia się między innymi: formę organizacyjno-prawną, planowaną wielkość zatrudnienia, zakres zarządzania przedsiębiorstwem, zakres ryzyka kapitałowego oraz podatkowego, plany rozwoju przedsiębiorcy i inne – Barowicz M., *Jak prowadzić działalność gospodarczą? Aspekty prawne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2008, s. 94; Michalski G., Prędkiewicz K., *Tajniki finansowego sukcesu...*, op. cit., s. 183; Poszwa M., *Zarządzanie podatkami w małej i średniej firmie*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2007, s. 53.

³ Walicka M., Matwiejczuk W., *Strategie podatkowe małych przedsiębiorstw – raport z badań*, *Ekonomia i Organizacja Przedsiębiorstwa* 2011, nr 12, s. 82; Walicka M., *Opty-*

nie ogranicza możliwość wyboru do ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych i/lub zasad ogólnych.

Analogiczna sytuacja wystąpi wówczas, gdy przedsiębiorca planuje prowadzenie działalności, która została wyłączona z możliwości opodatkowania w formie ryczałtu. W takim przypadku zazwyczaj, dochody muszą zostać objęte opodatkowaniem na zasadach ogólnych, zaś wybór następuje pomiędzy skalą podatkową a stawką liniową. Wskazane kryterium pozwala więc na pierwotną weryfikację możliwych do zastosowania rozwiązań w zakresie opodatkowania dochodu.

Jako kolejne kryterium oceny możliwości zastosowania omówionych form opodatkowania dochodu, należy przyjąć szacowany poziom przyszłych przychodów i dochodów. Umożliwia to również wstępną eliminację tych form, które nie mogą zostać zastosowane ze względu na zbyt wysoki poziom planowanych wpływów ze sprzedaży, a jednocześnie – ocenę stopnia obciążenia podatkiem przy ich zastosowaniu.

Szacowany poziom przychodów ma szczególne znaczenie przy opodatkowaniu ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych. W tej bowiem formie, w przepisach znalazł się nakaz zmiany sposobu opodatkowania przychodów, gdy przychody osiągnięte z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej przekroczą w trakcie roku równowartość 150 000 euro. Jeżeli więc, przedsiębiorca planuje osiągnięcie wyższych – powinien zastanowić się nad wyborem innej formy. Co jednak trzeba podkreślić, w myśl przepisów podatkowych przekroczenie w trakcie roku wskazanego limitu oznacza konieczność zmiany sposobu opodatkowania dopiero od nowego roku, tak więc przedsiębiorca do końca pierwszego roku działalności może stosować dalej ryczałt. Z tego też powodu powinna zostać przeprowadzona analiza swoistej „opłacalności” poszczególnych form opodatkowania z punktu widzenia obciążenia podatkiem, co stanowi jednocześnie kolejne kryterium do oceny.

Najprostszą metodą analizy jest porównanie rocznych kwot opłacanego podatku przy zastosowaniu poszczególnych form opodatkowania. Sposób ten wymaga określenia szacowanej wielkości przychodów i rentowności sprzedaży, liczby miesięcy w roku, w których będzie prowadzona działalność oraz wielkości planowanych do zapłacenia składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. W tym ostatnim przypadku, niezbędne jest również określenie kwoty składek na ubezpieczenie zdrowotne, podlegających odliczeniu. Jako punkt wyjścia należy przy tym przyjąć wskazanie zakresu prowadzonej działalności gospodarczej, ponieważ w przypadku jednego rodzaju prowadzonej działalności analiza powinna obejmować wszystkie formy opodatkowania, zaś przy większym zakresie działań – z oceny powinna zostać wyłączona karta podatkowa.

malizacja podatkowa w działalności gospodarczej małych przedsiębiorstw [w:] Opodatkowanie przedsiębiorstw, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 708 – Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 52, Szczecin 2012, s. 271-281.

Przy założeniu, że przedsiębiorca będzie prowadził jednorodną działalność, a więc może potencjalnie wybrać również opodatkowanie w formie karty podatkowej, dla przeprowadzenia poprawnej analizy konieczna jest znajomość miesięcznej kwoty płaconego podatku dochodowego⁴. Z kolei, dla ustalenia kwoty podatku w przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych można zastosować wzór 1, a dla zasad ogólnych – wzory: 2, 3 lub 4, w zależności od szacowanego poziomu przychodów i rentowności sprzedaży.

Wzór 1. Sposób obliczania podatku w ryczałcie od przychodów opodatkowanych w przypadku opodatkowania jedną stawką

$$pd = (P - S_{spo}) \times s_r - S_{zdr}$$

gdzie:

pd – kwota podatku

P – łączne przychody uzyskane z działalności gospodarczej

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

s_r – stopa procentowa ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

S_{zdr} – zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne – 7,75% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne

Źródło: opracowanie własne

Wzór 2. Sposób obliczania podatku według skali podatkowej przy założonym poziomie rentowności sprzedaży⁵ i poziomie dochodu mieszczącym się w I progu skali podatkowej

$$pd = [P - (1 - r) \times P - S_{spo}] \times 18\% - 556,02 - S_{zdr} = (P \times r - S_{spo}) \times 18\% - 556,02 - S_{zdr}$$

gdzie:

pd – kwota podatku

P – łączne przychody z działalności gospodarczej

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

S_{zdr} – zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne – 7,75% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne

Źródło: opracowanie własne

⁴ Kwota karty podatkowej może zostać określona na podstawie załączników do ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym ..., op. cit. lub obwieszczenia Ministra Finansów w sprawie stawek karty..., op. cit.

⁵ Poziom rentowności sprzedaży, rozumiany jest w tym przypadku jako stosunek osiągniętego dochodu do przychodów ze sprzedaży. Na przykład rentowność sprzedaży na poziomie 5% oznacza, że 95% przychodów z działalności przeznaczana jest na pokrycie kosztów uzyskania przychodów, zaś 5% stanowi uzyskany dochód, podlegający opodatkowaniu.

Wzór 3. Sposób obliczania podatku według skali podatkowej przy założonym poziomie rentowności sprzedaży i poziomie dochodu przekraczającym I próg skali podatkowej

$$pd = \left\{ \left[P - (1-r) \times P - S_{spo} \right] - 85.528 \right\} \times 32\% + 14.839,02 - S_{zdr} = \left(P \times r - S_{spo} - 85.528 \right) \times 32\% + 14.839,02$$

gdzie:

pd – kwota podatku

P – łączne przychody z działalności gospodarczej

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

S_{zdr} – zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne – 7,75% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne

Źródło: opracowanie własne

Wzór 4. Sposób obliczania podatku przy zastosowaniu stawki liniowej przy założonym poziomie rentowności sprzedaży

$$pd = \left[P - (1-r) \times P - S_{spo} \right] \times 19\% - S_{zdr} = \left(P \times r - S_{spo} \right) \times 19\% - S_{zdr}$$

gdzie:

pd – kwota podatku

P – łączne przychody z działalności gospodarczej

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

S_{zdr} – zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne – 7,75% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne

Źródło: opracowanie własne

Efektem obliczeń w oparciu o przyjęte założenia jest uzyskanie rocznych kwot podatku, które przedsiębiorca powinien zapłacić w zależności od wybranej formy opodatkowania (Tabela 11).

Z przedstawionych w tabeli obliczeń wynika, że przy przyjętych założeniach, przedsiębiorca – kierując się kryterium wielkości kwoty płaconego podatku – powinien wybrać opodatkowanie na zasadach ogólnych: bądź według skali podatkowej, bądź według stawki liniowej. W tych bowiem przypadkach nie zapłaci podatku dochodowego. Ostateczna decyzja w sprawie wyboru pomiędzy wskazanymi formami powinna być dokonana w oparciu o pozostałe kryteria. Chociaż bowiem, w obu wskazanych formach obciążenie podatkiem będzie wynosiło 0, to w zależności od – na przykład – dochodów uzyskiwanych przez małżonka przedsiębiorcy lub przysługujących ulg podatkowych, sytuacja podatnika będzie odmienna. Opo-

datkowanie liniowe wyłącza możliwość wykorzystania jakichkolwiek udogodnień podatkowych: wspólnego rozliczenia podatku czy ulg podatkowych.

Tabela 11. Założenia do analizy⁶ oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności dla roku 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Karta podatkowa	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
1	Założenia do analizy:				
-	Rodzaj prowadzonej działalności.	14.13.Z – Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej (w tym: krawiectwo, szycie „na miarę”).			
-	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.			
-	Szacowany poziom rocznych przychodów.	80 000,00 zł			
-	Szacowana rentowność sprzedaży.	10%			
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	669,38 zł / miesiąc (6024,42 zł / rok ⁷)			
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie zdrowotne płaconych przez przedsiębiorcę, pomniejszających kwotę podatku.	219,19 zł / miesiąc (1.972,71 zł / rok)			
2	Roczna kwota podatku dochodowego.	154,00 zł ⁸	2.096,00 zł	-	-

Źródło: opracowanie własne

⁶ Wskazane w tabeli założenia mają charakter wyłącznie hipotetyczny i przyjęte zostały w celu zobrazowania sposobu przeprowadzenia analizy. W rzeczywistości, szacowanie przychodów i rentowności powinno się opierać o – na przykład – pozyskane dane rynkowe.

⁷ Chociaż zakładany okres prowadzenia działalności został określony na 10 miesięcy, to liczba zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne – ze względu na przesunięcie terminu płatności – będzie wynosiła 9. Odliczeniu podlegają bowiem wyłącznie składki zapłacone. Trzeba przy tym podkreślić, że jeżeli do przeprowadzanej analizy włączony zostanie kolejny, pełny rok prowadzonej działalności wówczas wynik obliczeń może być inny, ze względu na uwzględnienie przy obliczaniu podatku pełnych 12 wpłat składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. Tego typu rozważania mają jednak związek z kolejnym okresem i decyzją o pozostawieniu bądź zmianie formy opodatkowania dochodu, dlatego też nie zostały uwzględnione w przedstawionych rozważaniach.

⁸ Kwota podatku została obliczona przy założeniu, że działalność prowadzona jest w miejscowości o liczbie mieszkańców powyżej 50.000 i bez zatrudniania pracowników.

Analizując dane przedstawione w tabeli należy podkreślić, że zmiana przyjętych założeń może spowodować odmienną decyzję przedsiębiorcy, ze względu na – co oczywiste – uzyskanie innej kwoty podatku w wyniku przeprowadzonych obliczeń (Tabela 12).

Tabela 12. *Zmiana wybranych założeń do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności dla roku 2012*

Lp.	Wyszczególnienie	Karta podatkowa	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
1	Szacowany poziom rocznych przychodów.	80 000,00 zł			
2	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%			
3	Pozostałe założenia do analizy	Tabela 11			
4	Roczna kwota podatku dochodowego	154,00 zł	2096,00 zł	3587,00 zł	4483,00 zł

Źródło: opracowanie własne

Po zmianie założenia o poziomie rentowności sprzedaży, przyjętym w tabeli 11, z punktu widzenia obciążenia podatkiem dochodowym, dla przedsiębiorcy najbardziej korzystne będzie opodatkowanie w formie karty, ponieważ w tym przypadku kwota obliczonego podatku jest najniższa.

Przedstawiony sposób analizy będzie przebiegał nieco inaczej, gdy przedsiębiorca zamierza prowadzić kilka różnych rodzajów działalności. Wówczas nie może zastosować opodatkowania w formie karty podatkowej. Jednocześnie, sposób obliczania podatku przy ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych staje się bardziej skomplikowany, zwłaszcza gdy planowane rodzaje działalności są opodatkowane różnymi stawkami podatku. W takim przypadku, przedsiębiorca powinien dodatkowo oszacować strukturę przychodów ze sprzedaży pod kątem obowiązujących stawek podatkowych w ryczałcie, co jest niezbędne dla prawidłowego obliczenia kwoty podatku (Wzór 5, Wzór 6).

Wzór 5. Sposób obliczania podatku w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych w przypadku opodatkowania różnymi stawkami, przy zakładanych kwotach przychodów z poszczególnych rodzajów działalności, opodatkowanych różnymi stawkami

$$pd = (P_{3\%} - u_{3\%} \times S_{spo}) \times 0,03 + (P_{5,5\%} - u_{5,5\%} \times S_{spo}) \times 0,055 + (P_{8,5\%} - u_{8,5\%} \times S_{spo}) \times 0,085 - S_{zdr}$$

gdzie:

pd – kwota podatku

$P_{3\%}$ – przychody z działalności gospodarczej opodatkowane stawką 3%

$P_{5,5\%}$ – przychody z działalności gospodarczej opodatkowane stawką 5,5%

$P_{8,5\%}$ – przychody z działalności gospodarczej opodatkowane stawką 8,5%

$u_{3\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 3% w łącznej sumie przychodów

$u_{5,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 5,5% w łącznej sumie przychodów

$u_{8,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 8,5% w łącznej sumie przychodów

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

S_{zdr} – zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne – 7,75% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne

Źródło: opracowanie własne

Wzór 6. Sposób obliczania podatku w ryczałcie od przychodów opodatkowanych w przypadku opodatkowania różnymi stawkami, przy zakładanej kwocie łącznej przychodów ze sprzedaży

$$pd = (P - S_{spo}) \times (u_{3\%} \times 0,03 + u_{5,5\%} \times 0,055 + u_{8,5\%} \times 0,085) - S_{zdr}$$

gdzie:

pd – kwota podatku

P – łączne przychody z działalności gospodarczej

$u_{3\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 3% w łącznej sumie przychodów

$u_{5,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 5,5% w łącznej sumie przychodów

$u_{8,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 8,5% w łącznej sumie przychodów

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

S_{zdr} – zapłacone składki na ubezpieczenie zdrowotne – 7,75% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie zdrowotne

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z przedstawionych wzorów, w przypadku prowadzenia działalności opodatkowanej różnymi stawkami, sposób obliczania podatku ryczałtowego wymaga przyjęcia dodatkowych założeń. Jest to warunek uzyskania prawidłowej kwoty obciążenia. Jednak sam schemat przeprowadzenia analizy i oceny poszczególnych form opodatkowania dochodu jest analogiczny, jak w sytuacji, gdy działalność ma jednorodny charakter i jest opodatkowana jedną stawką (Tabela 13).

Tabela 13. Założenia do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia kilku rodzajów działalności dla roku 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
1	Założenia do analizy:			
-	Rodzaj prowadzonej działalności.	14.13.Z – Produkcja pozostałej odzieży wierzchniej (w tym: krawiectwo, szycie „na miarę”). 95.29.Z – Naprawy i przeróbki odzieży. 47.71.Z – Sprzedaż detaliczna odzieży prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach.		
-	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.		
-	Szacowany poziom rocznych przychodów.	120 000,00 zł		
-	Szacowana struktura przychodów według kryterium stawki opodatkowania.	15% – działalność handlowa – stawka 3%. 80% – działalność wytwórcza – stawka 5,5%. 5% – działalność usługowa – stawka 8,5%.		
-	Szacowana rentowność sprzedaży.	10%		
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	669,38,21 zł / miesiąc (6.024,42 zł / rok)		
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie zdrowotne płaconych przez przedsiębiorcę, pomniejszających kwotę podatku.	219,19 zł / miesiąc (1972,71zł / rok)		
2	Roczna kwota podatku dochodowego.	3902,00 zł	-	-

Źródło: opracowanie własne

W przyjętej sytuacji, z punktu widzenia wysokości płaconego podatku, korzystną formą opodatkowania dla przedsiębiorcy byłyby zasady ogólne. Przy założeniach przyjętych do przykładowej analizy, wybór ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych oznaczałby dla przedsiębiorcy konieczność dokonania wpłat podatku, podczas gdy opodatkowanie na zasadach ogólnych (niezależnie czy byłaby to skala podatkowa, czy stawka liniowa) powodowałby brak powstania zobowiązania z tytułu podatku dochodowego. Podobnie jak poprzednio, również i w tym przykładzie, zmiana założeń spowoduje obliczenie innej kwoty podatku, a tym samym – może mieć wpływ na ostateczną decyzję przedsiębiorcy (Tabela 14).

Tabela 14. Zmiana wybranych założeń do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia kilku rodzajów działalności dla roku 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
1	Szacowany poziom rocznych przychodów.	80 000,00 zł		
2	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%		
3	Pozostałe założenia do analizy.	Tabela 13		
4	Roczna kwota podatku dochodowego.	3902,00 zł	3587,00 zł	4483,00 zł

Źródło: opracowanie własne

Oceniając otrzymane powyżej wielkości można stwierdzić, że przy zmianie szacowanego poziomu rentowności i pozostałych założeniach analogicznych jak w poprzednim przypadku, najniższy podatek przedsiębiorca opłaciłby przy opodatkowaniu według zasad ogólnych z zastosowaniem skali podatkowej. Z punktu widzenia kryterium obciążenia płatnością podatku byłoby to więc najkorzystniejsze rozwiązanie.

Analizując przedstawione w tabelach obliczenia należy zauważyć, że istnieje związek pomiędzy rentownością sprzedaży (lub inaczej – kosztownością prowadzonej działalności) a wysokością podatku opłacanego w różnych formach opodatkowania. Im niższa rentowność (a więc wyższa kosztowność działalności), tym niższy podatek opłacany według zasad ogólnych. Można więc stwierdzić, że w takim przypadku, dla przedsiębiorcy, z punktu widzenia wysokości obciążenia podatkowego, bardziej korzystny będzie wybór tej formy opodatkowania niż ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Z kolei, w przypadku wysokiej rentowności (czyli niskiej kosztowności), kwota planowanego podatku w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych jest niższa niż w zasadach ogólnych.

W przedstawionych rozważaniach obciążenie podatkiem było oceniane na podstawie obliczonych kwot podatku. Takiego porównania można również dokonać obliczając wskaźniki procentowe (Wzór 7).

Wzór 7. Sposób obliczania wskaźnika obciążenia podatkiem dochodowym

$$W_{op} = \frac{pd}{P} \times 100\%$$

gdzie:

W_{op} – wskaźnik obciążenia podatkiem

pd – roczna kwota podatku

P – roczna kwota przychodów ze sprzedaży

Źródło: opracowanie własne

Ujęcie procentowe obciążenia podatkiem dochodowym pozwala na wskazanie, jaka część przychodów uzyskanych z działalności gospodarczej musi zostać przeznaczona na zapłatę zobowiązania. Z punktu widzenia przedsiębiorcy i omawianego kryterium wyboru, im niższa jest wartość wskaźnika, tym bardziej korzystna jest dana forma opodatkowania. Analiza i ocena dokonywana jest więc poprzez porównanie wartości wskaźnika dla różnych form opodatkowania (Tabela 15).

Tabela 15. Kwoty podatku oraz wskaźniki obciążenia podatkiem dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności dla roku 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Karta podatkowa	Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – skala podatkowa	Opodatkowanie na zasadach ogólnych – stawka liniowa
1	Założenia do analizy.	Tabela 12			
2	Roczna kwota podatku dochodowego.	154,00 zł	2096,00 zł	3587,00 zł	4483,00 zł
3	Wskaźnik obciążenia podatkiem dochodowym.	0,19%	2,62%	4,48%	5,60%

Źródło: opracowanie własne.

Z przedstawionych w tabeli danych wynika, że w omawianym przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności, najkorzystniejszą formą opodatkowania dochodu dla przedsiębiorcy byłaby karta podatkowa – przy tym sposobie opodatkowania, wartość wskaźnika obciążenia podatkiem jest najniższa.

Przeprowadzenie analizy przy prowadzeniu różnych rodzajów działalności, przebiega analogicznie (dane z tabeli 14), jednakże w tym przypadku przedsiębiorca powinien wybrać opodatkowanie na zasadach ogólnych – wskaźnik obciążenia

podatkiem dochodowym wynosi 4,48%, podczas gdy dla ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych – 4,88%. Trzeba przy tym podkreślić, że ostateczna decyzja o wyborze formy opodatkowania powinna być dokonana z uwzględnieniem pozostałych podanych kryteriów: szacowanego poziomu dochodu (lub – poziomu przychodu i jego rentowności) oraz sytuacji osobistej przedsiębiorcy, a w tym: możliwości zastosowania ulg podatkowych czy wspólnego rozliczenia z małżonkiem lub z dzieckiem. Zastosowanie udogodnień podatkowych ma bowiem istotny wpływ na wysokość obciążenia płatnością podatku, ze względu na potencjalną możliwość jego zredukowania. Z tego też powodu należy je uznać za kolejne kryterium, które powinno zostać rozpatrzone przez przedsiębiorcę przy podejmowaniu decyzji o wyborze jednej z form opodatkowania dochodu.

Z przedstawionych i omówionych cech wszystkich form opodatkowania dochodu przedsiębiorcy indywidualnego wynika, że jedynie w przypadku opodatkowania na zasadach ogólnych według skali podatkowej istnieje możliwość zarówno wspólnego rozliczenia z małżonkiem lub dzieckiem, jak i pełnego wykorzystania ulg podatkowych. We wszystkich pozostałych przypadkach, dochody przedsiębiorcy uzyskane z prowadzonej działalności nie są łączone z pozostałymi dochodami z innych źródeł oraz wyklucza się wspólne opodatkowanie. W istocie, możliwość rozliczenia podatku z małżonkiem lub dzieckiem może prowadzić do znacznego zmniejszenia kwoty płaconego przypadku. Dzieje się tak zwłaszcza w tych przypadkach, w których istnieje duża dysproporcja pomiędzy dochodami małżonków lub gdy przedsiębiorca jest osobą uzyskującą wysokie dochody z działalności gospodarczej i jednocześnie samotnie wychowującą dziecko/dzieci. Możliwość opłacania podatku w wysokości podwojonej kwoty, obliczonej od połowy sumy wszystkich dochodów (Schemat 11), w podanych sytuacjach może spowodować tzw. „zejście z progu podatkowego”, a więc opodatkowanie stawką 18% zamiast 32% (Tabela 16).

Z przedstawionych w powyższej tabeli obliczeń wynika, że dzięki wspólnemu rozliczeniu dochodów, roczna kwota opłacanego podatku jest niższa, a tym samym niższy jest wskaźnik obciążenia podatkiem dochodowym. Rozbieżność ta jest tym większa im wyższa jest suma dochodów uzyskiwanych przez współmałżonków. Co jednak oczywiste, granicą wykorzystania wspólnego rozliczenia do redukcji obciążenia podatkiem jest kwota przyjęta jako próg podatkowy⁹. Jeżeli suma uzyskiwanych dochodów, po dokonaniu przysługujących odliczeń, jest równa lub wyższa niż podwojona wartość progu podatkowego (171 056 zł.), wówczas nawet przy wspólnym rozliczeniu kwota podatku będzie ustalany przy zastosowaniu wyższej stawki¹⁰. Z kolei, jeżeli łączne dochody małżonków nie przekraczają I progu skali podatkowej, wspólne rozliczenie również może nie spowodować różnicy w kwocie obliczonego podatku.

⁹ W roku 2012 – 85.528 zł.

¹⁰ W roku 2012 – 32%.

	Łączne dochody przedsiębiorcy i małżonka (lub dziecka) do opodatkowania
-	Przysługujące odliczenia
=	Łączne wspólne dochody
:	2
=	Podstawa opodatkowania
	Podstawa opodatkowania (po zaokrągleniu do pełnych złotych)
x	Stawka podatku 18%
-	556,20 (kwota wolna od podatku)
=	Kwota podatku dochodowego
x	2
=	Łączny podatek dochodowy od całości dochodów przedsiębiorcy i małżonka (lub dziecka)
	Łączny podatek dochodowy od całości dochodów przedsiębiorcy i małżonka (lub dziecka)
-	Przysługujące odliczenia
=	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń
	Kwota podatku dochodowego po uwzględnieniu odliczeń i zaokrągleniu do pełnych złotych
-	Zaliczki na podatek zapłacone we wcześniejszych okresach w danym roku
=	Kwota zaliczki lub podatku do zapłacenia

Schemat 11. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) od łącznej kwoty dochodów w przypadku wspólnego rozliczania przedsiębiorcy i małżonka (lub dziecka) oraz poziomie dochodu do opodatkowania nieprzekraczającym I progę skali podatkowej

Źródło: opracowanie własne

Tabela 16. Kwoty podatku oraz wskaźniki obciążenia podatkiem w przypadku samodzielnego oraz wspólnego rozliczenia przedsiębiorcy z małżonkiem od całości dochodów przy zastosowaniu zasad ogólnych – skali podatkowej dla roku 2012, przy założeniu, że małżonek nie posiada żadnych źródeł dochodów i współpracuje przy prowadzeniu działalności gospodarczej

Lp.	Wyszczególnienie	Samodzielne rozliczenie przedsiębiorcy	Wspólne rozliczenie z małżonkiem
1	Założenia do analizy:		
-	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.	
-	Szacowany poziom rocznych przychodów.	1 000 000,00 zł	
-	Szacowana rentowność sprzedaży.	10%	
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	669,38 zł / miesiąc (6024,42 zł / rok)	
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie zdrowotne płaconych przez przedsiębiorcę, pomniejszających kwotę podatku.	219,19 zł / miesiąc (1972,71 zł / rok)	
2	Podstawa opodatkowania.	93 976,00 zł	43 976,00 zł
3	Roczna kwota podatku dochodowego.	15 570,00 zł	11 653,00 zł
4	Wskaźnik obciążenia podatkiem dochodowym.	1,56%	1,17%

Źródło: opracowanie własne

W podobny sposób na wysokość obciążenia podatkiem oddziałują ulgi podatkowe. Ich uwzględnienie może zredukować bądź poziom dochodów do opodatkowania, bądź też bezpośrednio – wysokość podatku. Pełne zastosowanie ulg jest możliwe wyłącznie w przypadku opodatkowania na zasadach ogólnych według skali podatkowej. Dotyczy to nie tylko tych preferencji podatkowych, które obowiązują w danym roku, ale również ulgi już zlikwidowanej, do której przedsiębiorca nabył prawo w latach wcześniejszych. Chodzi o tzw. ulgę odsetkową, a więc możliwość pomniejszenia kwoty płaconego podatku o odsetki od kredytu zaciągniętego na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych podatnika. Choć preferencja ta nie obowiązuje od 1 stycznia 2007 roku, osoby, które nabyły prawo do jej stosowania przed tą datą, w dalszym ciągu mogą dokonywać odliczenia. W przypadku tych przedsiębiorców, którzy mogą zastosować odliczenie, przy podejmowaniu decyzji o wyborze formy opodatkowania dochodu powinny więc zostać uwzględnione potencjalne korzyści lub ich brak z zastosowania wskazanej ulgi.

Sposób dokonywania analizy zasadności wyboru poszczególnych form opodatkowania w przypadku przysługujących odliczeń jest analogiczny jak opisany powyżej. Jedyna różnica występuje w sposobie obliczania podstawy opodatkowania i/lub kwoty podatku w opodatkowaniu na zasadach ogólnych ze skalą podatkową, ze względu na odpowiednie uwzględnienie przysługujących preferencji (Tabela 17).

Tabela 17. Kwoty podatku oraz wskaźniki obciążenia podatkiem w przypadku samodzielniego rozliczenia przedsiębiorcy bez zastosowania i z zastosowaniem ulg podatkowych (ulga z tytułu posiadania dzieci przy dwóch dzieci) przy zastosowaniu zasad ogólnych – skali podatkowej dla roku 2012

Lp.	Wyszczególnienie	Rozliczenie przedsiębiorcy bez ulg podatkowych	Rozliczenie przedsiębiorcy z ulgą z tytułu posiadania dzieci
1	Założenia do analizy:		
-	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.	
-	Szacowany poziom rocznych przychodów.	80 000,00 zł	
-	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%	
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	669,38 zł / miesiąc (6024,42 zł / rok)	
-	Miesięczna kwota składek na ubezpieczenie zdrowotne płaconych przez przedsiębiorcę, pomniejszających kwotę podatku.	219,19 zł / miesiąc (1972,71 zł / rok)	
2	Podstawa opodatkowania.	33 976,00 zł	

Lp.	Wyszczególnienie	Rozliczenie przedsiębiorcy bez ulg podatkowych	Rozliczenie przedsiębiorcy z ulgą z tytułu posiadania dzieci
3	Ulga podatkowa ⁷⁸ – ulga z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł / dziecko	
4	Roczna kwota podatku dochodowego z uwzględnieniem odliczenia ulgi na 2 dzieci.	3587,00 zł	1363,00 zł
5	Wskaźnik obciążenia podatkiem dochodowym.	4,48%	1,70%

Źródło: opracowanie własne

Przy przyjęciu powyższych założeń, redukcja kwoty płaconego podatku, a więc wskaźnika obciążenia podatkiem jest znacząca, co jest konsekwencją wykorzystania ulgi podatkowej z tytułu posiadania dzieci. W przyjętych założeniach uwzględniono wyłącznie dochody podatnika – przedsiębiorcy. Podobny wpływ na wysokość podatku będzie miało zastosowanie ulgi przy wspólnym rozliczeniu przedsiębiorcy z małżonkiem (lub dzieckiem w przypadku osób samodzielnie wychowujących dzieci).

Przedstawiony sposób analizy i oceny wysokości obciążenia podatkiem można uzupełnić o dodatkowe obliczenia, wskazujące do jakiego poziomu przychodów lub rentowności z punktu widzenia przedsiębiorcy korzystne jest zastosowanie poszczególnych form opodatkowania dochodu. Są to: graniczny poziom przychodów ze sprzedaży oraz graniczna rentowność sprzedaży, mierzona stosunkiem rocznego dochodu uzyskanego z działalności gospodarczej do rocznej kwoty przychodów ze sprzedaży¹². W przypadku pierwszego wskaźnika, wynik obliczenia powinien zostać porównany z szacowanym poziomem rocznych przychodów, które

¹¹ We wszystkich pozostałych rozważaniach zostały uwzględnione wyłącznie ulgi pomniejszające podatek dochodowy. W przypadku, gdy przedsiębiorcy przysługują odliczenia od dochodu, wówczas należy o ich kwotę pomniejszyć jego szacowaną wielkość.

¹² Zbliżony sposób dokonywania analizy i oceny opłacalności wyboru formy opodatkowania dochodu przez przedsiębiorcę indywidualnego został zaprezentowany w artykule: Adamczyk A., *Wybór formy opodatkowania przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej* [w:] *Opodatkowanie przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 667 – Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 40, Szczecin 2011, s. 5-17. Ma on jednak bardziej ogólny charakter i opiera się na dochodowości granicznej, co nie pozwala na przeprowadzenie bardziej szczegółowej analizy odnoszącej się do planowanego poziomu przychodów i wskaźnika rentowności. Niewątpliwą zaletą zaprezentowanego podejścia, niezależnie od aktualnie obowiązujących stóp procentowych i skali podatkowej, jest jednak prosty, zbiorczy sposób oceny opłacalności wyboru formy opodatkowania, w zależności od przewidywanego poziomu dochodu, przedstawiony w tabeli 1 na stronie 15 wskazanej publikacji.

przedsiębiorca zamierza uzyskać. Z kolei, graniczna rentowność sprzedaży powinna zostać odniesiona do zakładanego poziomu rentowności. Ze względu na zakres prowadzonej działalności, liczbę form opodatkowania, a także możliwość zastosowania lub nie ulg podatkowych oraz wspólnego rozliczenia podatku z małżonkiem lub dzieckiem, sposób dokonywania obliczeń jest zróżnicowany.

Ogólnie, zarówno w przypadku granicznego poziomu przychodów, jak i rentowności, analiza polega na porównaniu dwóch wybranych form opodatkowania oraz ustaleniu przy jakim poziomie przychodów lub – rentowności, roczna kwota płaconego podatku dochodowego jest identyczna. Po ustaleniu wielkości granicznych, należy dokonać porównaniu szacowanego poziomu przychodów lub odpowiednio – rentowności, planowanych przez przedsiębiorcę do osiągnięcia z ustalonymi w wyniku obliczeń, co umożliwi ocenę opłacalności wyboru poszczególnych form.

Przeprowadzane obliczenia, a więc i sama analiza, wymaga przyjęcia pewnych założeń wstępnych. Ich zakres jest uzależniony od wielkości granicznej, analizowanych form opodatkowania, zróżnicowania działalności oraz wykorzystania ulg podatkowych. Przy założeniu, że przedsiębiorca prowadzić będzie działalność jednorodną, uprawniającą do wyboru karty podatkowej i opodatkowaną w ryczałcie od przychodów jedną stawką podatku, zakres analizy będzie najszerszy (Tabela 18).

Tabela 18. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy kartą podatkową a inną formą opodatkowania dochodu, przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej jedną stawką

Graniczny poziom przychodów przy opodatkowaniu kartą podatkową i opodatkowaniem:		Wzór
-	ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych,	$P_g = \frac{T_{kp} + S_{spo} \times s_r}{s_r}$
-	według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$P_g = \frac{T_{kp} + 0,18 \times S_{spo} + 556,02}{0,18 \times r}$
-	według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi,	$P_g = \frac{T_{kp} + 0,18 \times S_{spo} + 556,02 + U_p}{0,18 \times r}$
-	według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$P_g = \frac{T_{kp} + 0,32 \times S_{spo} + 12.529,94}{0,32 \times r}$
-	według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi,	$P_g = \frac{T_{kp} + 0,32 \times S_{spo} + 12.529,94 + U_p}{0,32 \times r}$
-	według stawki liniowej.	$P_g = \frac{T_{kp} + 0,19 \times S_{spo}}{0,19 \times r}$

Oznaczenia:

P_g – graniczny poziom przychodów, to jest: poziom przychodów, przy którym kwoty podatku według karty podatkowej i innej formy opodatkowania dochodu są równe

T_{kp} – roczna kwota podatku opłacanego w formie karty podatkowej

s_r – stopa procentowa ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

Przeprowadzenie obliczeń w oparciu o podane powyżej wzory umożliwi – co zauważono wcześniej – dokonanie porównania rocznych przychodów granicznych z planowanymi do osiągnięcia. Ogólnie, można przyjąć, że jeżeli te ostatnie są wyższe od obliczonych według wzorów, przy założonym poziomie rentowności, wówczas dla przedsiębiorcy korzystniejsze będzie – z perspektywy wysokości planowanego rocznie podatku – opodatkowanie kartą podatkową. Jeżeli zaś, planowane do osiągnięcia przychody z działalności będą niższe niż ustalone w oparciu o przedstawione powyżej wzory, przedsiębiorca powinien wybrać inną formę opodatkowania (Tabela 19).

Obliczone i przedstawione w tabeli wielkości granicznego poziomu przychodów powinny zostać poddane dodatkowej analizie. Chodzi o potwierdzenie lub odrzucenie uzyskanych wielkości pod kątem ich zgodności z przyjętym w przepisach progiem podatkowym. Przy przyjętym założeniu w zakresie wskaźnika rentowności sprzedaży, obliczony graniczny poziom przychodów dla opodatkowania skali podatkowej w II progu (w wariancie bez ulg i z ulgami) jest zbyt niski – powoduje bowiem, że szacowana wielkość dochodu nie przekracza progu podatkowego (85 528 zł.). Oznacza to konieczność odrzucenia tej formy opodatkowania do analizy i wyboru. Trzeba jednak podkreślić, że zmiana poziomu rentowności spowodować może z kolei, wyłączenie z analizy opodatkowania według skali podatkowej w I progu – szacowany poziom dochodów może być na tyle wysoki, że przekroczy próg skali podatkowej. Konieczność dokonania dodatkowej weryfikacji jest niezbędna ze względu na fakt, że w przypadku skali podatkowej mamy do czynienia z wykluczającym się opodatkowaniem bądź stawką 18%, bądź 32%, w zależności od poziomu uzyskiwanego dochodu. Problem ten będzie występował we wszystkich wariantach proponowanego sposobu badania.

W przyjętym przykładzie, zakładany poziom przychodów ze sprzedaży wynosił 80 000 zł, zaś wskaźnik rentowności – 50%. Wielkość dochodu wynosiła więc 40 000 zł, a więc nie przekroczyła progu skali podatkowej. Do dalszej analizy, dla przyjętych danych, pozostawiono więc obliczenia wyłącznie dla opodatkowania według skali, w I progu podatkowym.

Tabela 19. Kwoty granicznego poziomu przychodów przy porównaniu karty podatkowej i pozostałych form opodatkowania dochodu dla jednorodnej działalności¹³

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom przychodów
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy	
2	Roczna kwota podatku opłacanego w formie karty podatkowej.	1540,00 zł	
3	Szacowany poziom przychodów	80 000,00 zł	
4	Stawka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.	5,5%	
5	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%	
6	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	6024,42 zł	
7	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł	
8	Opodatkowanie ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych.		34 024,42 zł
9	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		35 337,95 zł
10	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi.		47 693,95 zł
11	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		99 985,97 zł
12	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.		106 936,22 zł
13	Opodatkowanie według stawki liniowej.		28 259,37 zł

Źródło: opracowanie własne

Przeprowadzona weryfikacja przedstawionego sposobu analizy i oceny potwierdza prawidłowość interpretacji przedstawionych obliczeń (Tabela 20).

Obliczenia przedstawione w tej tabeli jednoznacznie wskazują, że w przyjętym przykładzie i przy założeniu, że roczna kwota podatku z tytułu karty podatkowej wynosi 1540 zł, opodatkowanie tym sposobem będzie korzystne dla przedsiębiorcy, gdy poziom uzyskiwanych przychodów ze sprzedaży będzie wyższy niż ustalone wielkości graniczne dla pozostałych form. Jeżeli natomiast, planowane do osiągnięcia przychody ze sprzedaży będą poniżej ustalonych wielkości granicznych,

¹³ Dane do obliczeń opierają się na założeniach przyjętych we wcześniejszych przykładach.

wówczas przedsiębiorca powinien wybrać inną formę opodatkowania niż karta podatkowa. Ponieważ zakładany poziom przychodów wynosił 80 000 zł, przedsiębiorca powinien zdecydować się na opodatkowanie w formie karty, dzięki czemu roczna kwota płaconego podatku będzie najniższa. Ostateczna decyzja powinna być jednak podjęta w oparciu o pozostałe, omawiane kryteria, a zwłaszcza cechy sytuacji osobistej przedsiębiorcy, czyli na przykład możliwość wspólnego rozliczenia dochodów z małżonkiem lub dzieckiem czy też wykorzystania ulg podatkowych.

Tabela 20. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom przychodów, wskazany w tabeli 19

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom przychodów	Szacowana kwota podatku dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 20 000,00 zł)	Szacowana kwota podatku dla przychodów wyższych niż poziom graniczny (na przykład 300 000,00 zł)
1	Opodatkowanie ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych.	34 024,42 zł	768,66 zł	16 168,66 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	35 337,95 zł	159,58 zł	25 359,58 zł
3	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi.	47 693,95 zł	- 952,46 zł	24 247,54 zł
4	Opodatkowanie według stawki liniowej.	28 259,37 zł	755,36 zł	27 355,36 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 19

W przypadku karty podatkowej nie jest możliwe obliczenie granicznego poziomu rentowności, co wynika z cech charakterystycznych tej formy opodatkowania, a więc braku powiązania pomiędzy wysokością opłacanego podatku a poziomem przychodów lub dochodów osiągniętych przez przedsiębiorcę.

Inaczej jest w przypadku dokonywania analizy pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych a zasadami ogólnymi. Dla tej formy opodatkowania można określić zarówno graniczny poziom przychodów, jak i graniczną rentowność, a dodatkowo przeprowadzić analizę zarówno dla działalności jednorodnej (opodatkowanej jedną stawką), jak i zróżnicowanej (opodatkowanej różnymi stawkami ryczałtu).

W przypadku działalności opodatkowanej jedną stawką, sposób przeprowadzania obliczeń dla granicznego poziomu przychodów jest zbliżony, jak przy karcie podatkowej (Tabela 21) i w podobny sposób przebiega sama analiza. Na analogicznej zasadzie dokonuje się również oceny granicznego poziomu rentowności (Tabela 22).

Tabela 21. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej jedną stawką

Graniczny poziom przychodów przy opodatkowaniu ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i opodatkowaniem:		Wzór
-	według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$P_g = \frac{S_{spo} \times (0,18 - s_r) + 556,02}{0,18 \times r - s_r}$
-	według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi,	$P_g = \frac{S_{spo} \times (0,18 - s_r) + 556,02 + U_p}{0,18 \times r - s_r}$
-	według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$P_g = \frac{S_{spo} \times (0,32 - s_r) + 12.529,94}{0,32 \times r - s_r}$
-	według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi,	$P_g = \frac{S_{spo} \times (0,32 - s_r) + 12.529,94 + U_p}{0,32 \times r - s_r}$
-	według stawki liniowej.	$P_g = \frac{S_{spo} \times (0,19 - s_r)}{0,19 \times r - s_r}$

Oznaczenia:

P_g – graniczny poziom przychodów, to jest: poziom przychodów, przy którym kwoty podatku zryczałtowanego i obliczonego według skali podatkowej lub według stawki liniowej są równe

s_r – stopa procentowa ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

Tabela 22. Sposoby obliczania granicznego poziomu rentowności w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej jedną stawką

Graniczny poziom rentowności przy opodatkowaniu ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i opodatkowaniem:		Wzór
-	według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych	$r_g = \frac{556,02 + 0,18 \times S_{spo} + s_r \times (P - S_{spo})}{0,18 \times P}$
-	według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi	$r_g = \frac{556,02 + U_p + 0,18 \times S_{spo} + s_r \times (P - S_{spo})}{0,18 \times P}$
-	według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg	$r_g = \frac{12.529,94 + 0,32 \times S_{spo} + s_r \times (P - S_{spo})}{0,32 \times P}$
-	według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi	$r_g = \frac{12.529,94 + U_p + 0,32 \times S_{spo} + s_r \times (P - S_{spo})}{0,32 \times P}$
-	według stawki liniowej	$r_g = \frac{0,19 \times S_{spo} + s_r \times (P - S_{spo})}{0,19 \times P}$

Oznaczenia:

r_g – graniczny poziom rentowności, to jest: poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu, przy którym kwoty podatku zryczałtowanego i obliczonego według skali podatkowej lub według stawki liniowej są równe

P – zakładany poziom przychodów

s_r – stopa procentowa ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

Wskazany sposób analizy może zostać zastosowany w tych przypadkach, w których – ze względu na rodzaj lub rodzaje prowadzonej działalności lub też inne cechy charakterystyczne prowadzonej działalności – nie może zostać wykorzystana karta podatkowa. Podstawowym założeniem w takim przypadku jest opodatkowanie uzyskiwanych przychodów jedną stawką ryczałtu (Tabela 23, Tabela 24).

Tabela 23. Kwoty granicznego poziomu przychodów przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu jednorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej jedną stawką ryczałtu)

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom przychodów
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.	
2	Szacowany poziom przychodów.	300 000,00 zł	
3	Stawka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.	5,5%	
4	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%	
5	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płatnych przez przedsiębiorcę.	6024,42 zł	
6	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł	
7	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		134 537,25 zł
8	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.		145 128,11 zł
9	Opodatkowanie według stawki liniowej.		20 332,42 zł

Źródło: opracowanie własne

Tabela 24. Kwoty granicznego poziomu rentowności przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu jednorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej jedną stawką ryczałtu)

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom rentowności
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.	
2	Szacowany poziom przychodów.	300 000,00 zł	
3	Stawka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.	5,5%	
4	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%	
5	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płatnych przez przedsiębiorcę.	6024,42 zł	
6	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł	
7	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		31,90%
8	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.		33,06%
9	Opodatkowanie według stawki liniowej.		30,37%

Źródło: opracowanie własne

Podobnie, jak w poprzednim przykładzie, z przeprowadzanej analizy należy wyłączyć opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, ze względu na szacowany poziom uzyskiwanego dochodu. Przy przyjętych założeniach, będzie on wynosił 150 000 zł, tak więc przekroczy granicę ustaloną w skali podatkowej dla stawki 32%.

Przebieg analizy opiera się na podobnej zasadzie, jak w przypadku oceny karty podatkowej: jeżeli poziom przychodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej nie przekroczy obliczonego poziomu granicznego, wówczas dla przedsiębiorcy korzystniejszą formą opodatkowania będą zasady ogólne – opłacany podatek będzie wówczas niższy niż w przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Identyczna ocena dotyczy poziomu rentowności, gdy będzie on niższy niż ustalona wielkość graniczna. Przy przekroczeniu obu wielkości granicznych, bardziej korzystną formą będzie ryczałt od przychodów ewidencjonowanych, ze względu na opłacanie niższych zaliczek na podatek (Tabela 25, Tabela 26).

Tabela 25. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom sprzedaży, wskazany w tabeli 23

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom przychodów	Szacowana kwota podatku dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 20 000,00 zł)	Szacowana kwota podatku dla przychodów wyższych niż poziom graniczny (na przykład 300 000,00 zł)	Szacowana kwota ryczałtu dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 20 000,00 zł)	Szacowana kwota ryczałtu dla przychodów wyższych niż poziom graniczny (na przykład 300 000,00 zł)
1	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	-	159,58 zł	-	768,66 zł	16 168,66 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi	-	- 952,46 zł	-		
3	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	134 537,25 zł	-	33 542,25 zł		
4	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi	145 128,11 zł	-	32 430,21 zł		
5	Opodatkowanie według stawki liniowej	20 332,42 zł	755,36 zł	27 355,36 zł		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 23

Tabela 26. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla wskaźników rentowności niższej i wyższej niż graniczny poziom rentowności, wskazany w tabeli 24

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom wskaźnika rentowności	Szacowana kwota podatku dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 20%)	Szacowana kwota podatku dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 50%)	Szacowana kwota ryczałtu przy założonym poziomie przychodów ¹⁴
1	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	-	9159,58 zł	-	16 168,66 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi	-	8047,54 zł	-	
3	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	31,90%	-	33 542,25 zł	
4	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi	33,06%	-	32 430,21 zł	
5	Opodatkowanie według stawki liniowej	30,37%	10 255,36 zł	27 355,36 zł	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 24

Przy analizie danych zawartych w powyższych tabelach trzeba zauważyć, że poprawna weryfikacja uzyskanych wielkości granicznych wymaga uwzględnienia również opodatkowania według skali podatkowej w I progu. Wynika to z przyjętych w przykładzie założeń – poziom dochodu dla obliczonych przychodów granicznych i granicznej rentowności będzie niższy niż przyjęty próg podatkowy, tak więc dla sprawdzenia poprawności toku analizy i oceny, kwota podatku musi zostać obliczona według zasady przyjętej dla I progu, co jednak nie ma wpływu na ocenę uzyskanych wyników.

Przy podanych w powyższych tabelach założeniach: szacowanym poziomie przychodów w wysokości 300.000 zł, rentowności – 50%, z punktu widzenia wysokości płaconego podatku, przedsiębiorca powinien wybrać ryczałt od przychodów ewidencjonowanych – przyjęte w przykładzie wielkości są wyższe niż obliczone wskaźniki graniczne.

¹⁴ Ze względu na sposób obliczania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, poziom wskaźnika rentowności nie ma wpływu na wysokość podatku.

Bardziej skomplikowanych obliczeń trzeba dokonać w sytuacji, gdy przedsiębiorca prowadzi zróżnicowaną działalność gospodarczą, która opodatkowana jest różnymi stawkami ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych (Tabela 27, Tabela 28). Wynika to z konieczności właściwego ustalenia podstawy opodatkowania w tej formie podatku¹⁵.

Tabela 27. *Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi, przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej różnymi stawkami*

Graniczny poziom przychodów przy opodatkowaniu ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i opodatkowaniem:	Wzór
- według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$P_g = \frac{556,02 + S_{spo} \times (0,18 - 0,03 \times u_{3\%} - 0,055 \times u_{5,5\%} - 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,18 \times r - (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}$
- według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi,	$P_g = \frac{556,02 + U_p + S_{spo} \times (0,18 - 0,03 \times u_{3\%} - 0,055 \times u_{5,5\%} - 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,18 \times r - (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}$
- według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$P_g = \frac{12.529,94 + S_{spo} \times (0,32 - 0,03 \times u_{3\%} - 0,055 \times u_{5,5\%} - 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,32 \times r - (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}$
- według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi,	$P_g = \frac{12.529,94 + U_p + S_{spo} \times (0,32 - 0,03 \times u_{3\%} - 0,055 \times u_{5,5\%} - 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,32 \times r - (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}$
- według stawki liniowej.	$P_g = \frac{S_{spo} \times (0,19 - 0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,19 \times r - (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}$

Oznaczenia:

P_g – graniczny poziom sprzedaży, to jest: poziom przychodów, przy którym kwoty podatku zryczałtowanego i obliczonego według skali podatkowej lub stawki liniowej są równe

$u_{3\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 3% w łącznej sumie przychodów

$u_{5,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 5,5% w łącznej sumie przychodów

$u_{8,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 8,5% w łącznej sumie przychodów

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

¹⁵ Problem ustalania podstawy opodatkowania w przypadku różnych stawek ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych został przedstawiony na schemacie 2 w podrozdziale 1.1.2.

Tabela 28. Sposoby obliczania granicznego poziomu rentowności w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi, przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej różnymi stawkami

Graniczny poziom rentowności przy opodatkowaniu ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i opodatkowaniem:	Wzór
według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$r_g = \frac{556,02 + 0,18 \times S_{spo} + (P - S_{spo}) \times (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,18 \times P}$
według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi,	$r_g = \frac{556,02 + U_p + 0,18 \times S_{spo} + (P - S_{spo}) \times (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,18 \times P}$
według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych,	$r_g = \frac{12.529,94 + 0,32 \times S_{spo} + (P - S_{spo}) \times (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,32 \times P}$
według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi,	$r_g = \frac{12.529,94 + U_p + 0,32 \times S_{spo} + (P - S_{spo}) \times (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,32 \times P}$
według stawki liniowej.	$r_g = \frac{0,19 \times S_{spo} + (P - S_{spo}) \times (0,03 \times u_{3\%} + 0,055 \times u_{5,5\%} + 0,085 \times u_{8,5\%})}{0,19 \times P}$

Oznaczenia:

r_g – graniczny poziom rentowności, to jest: poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu, przy którym kwoty podatku zryczałtowanego i obliczonego według skali podatkowej lub stawki liniowej są równe

P – zakładany poziom przychodów

$u_{3\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 3% w łącznej sumie przychodów

$u_{5,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 5,5% w łącznej sumie przychodów

$u_{8,5\%}$ – udział przychodów opodatkowanych stawką 8,5% w łącznej sumie przychodów

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

Przedstawione sposoby obliczeń granicznych poziomów przychodów i rentowności są stosunkowo bardziej skomplikowane w porównaniu z poprzednimi przypadkami, ze względu na konieczność przyjęcia dodatkowych założeń. Wykorzystanie przedstawionych wzorów umożliwia jednak przeprowadzenie podobnej analizy i oceny (Tabela 29, Tabela 30).

Tabela 29. Kwoty granicznego poziomu przychodów przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu różnorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej różnymi stawkami ryczałtu)

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom przychodów
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.	
2	Szacowany poziom łącznych przychodów ze sprzedaży.	300 000,00 zł	
3	Stawka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych:		
	- działalność handlowa,	3,0%	
	- działalność wytwórcza,	5,5%	
	- działalność usługowa.	8,5%	
4	Struktura przychodów ze sprzedaży:		
	- działalność handlowa – stawka 3,0%,	5%	
	- działalność wytwórcza – stawka 5,5%,	80%	
	- działalność usługowa – stawka 8,5%.	15%	
5	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%	
6	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	6024,42 zł	
7	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł	
8	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		138 642,08 zł
9	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.		149 571,22 zł
10	Opodatkowanie według stawki liniowej		21 597,75 zł

Źródło: opracowanie własne

Tabela 30. Kwoty granicznego poziomu rentowności przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu różnorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej różnymi stawkami ryczałtu)

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom rentowności
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.	
2	Szacowany poziom przychodów.	300 000,00 zł	
3	Stawka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych:		
-	działalność handlowa,	3,0%	
-	działalność wytwórcza,	5,5%	
-	działalność usługowa.	8,5%	
4	Struktura przychodów ze sprzedaży:		
-	działalność handlowa – stawka 3,0%,	5%	
-	działalność wytwórcza – stawka 5,5%,	80%	
-	działalność usługowa – stawka 8,5%.	15%	
5	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%	
6	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	6 024,42 zł	
7	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1 112,04 zł	
8	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych		32,90%
9	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi		34,06%
10	Opodatkowanie według stawki liniowej		32,05%

Źródło: opracowanie własne

Przy analizie przeprowadzanej dla zróżnicowanej działalności, która opodatkowana jest innymi stawkami ryczałtu, niezbędna jest dodatkowa analiza zgodności szacowanego poziomu dochodu z wielkością przyjętą jako próg w skali podatkowej. Przy wskazanych w tabeli założeniach, dochód wynosi 150 000 zł, co pozwala na wyłącznie z analizy opodatkowania według skali w I progu podatkowym.

Zasada dokonywania oceny uzyskanych wielkości jest identyczna, jak w poprzednich przypadkach. Jeżeli zakładany poziom przychodów ze sprzedaż jest niższy niż obliczony graniczny, wówczas dla przedsiębiorcy korzystniejszym rozwiązaniem będzie wybór zasad ogólnych. Jeżeli zaś przewidywana sprzedaż będzie większa niż ustalona granica, wówczas należy wybrać ryczałt od przychodów ewidencjonowanych (Tabela 31).

Tabela 31. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom przychodów, wskazany w tabeli 29

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom przychodów	Szacowana kwota podatku dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 20 000,00 zł)	Szacowana kwota podatku dla przychodów wyższych niż poziom graniczny (na przykład 300 000,00 zł)	Szacowana kwota ryczałtu dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 20 000,00 zł)	Szacowana kwota ryczałtu dla przychodów wyższych niż poziom graniczny (na przykład 300 000,00 zł)
1	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	-	159,58 zł	-	814,08 zł	17 124,08 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi.	-	- 952,46 zł	-		
3	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	138 642,08 zł	-	33 542,25 zł		
4	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.	149 571,22 zł	-	32 430,21 zł		
5	Opodatkowanie według stawki liniowej.	21 597,75 zł	755,36 zł	27 355,36 zł		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 29

W podobny sposób przebiega ocena uzyskanych wielkości w przypadku rentowności granicznej: jeżeli zakładana rentowność działalności jest niższa niż uzyskane wyniki obliczeń, wówczas powinna zostać wybrana inna forma opodatkowania dochodu niż ryczałt od przychodów. Z kolei, gdy zakładany wskaźnik rentowności przekracza wielkości graniczne, wówczas korzystniejszy będzie ryczałt od przychodów (Tabela 32).

Tabela 32. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla wskaźników rentowności niższej i wyższej niż graniczny poziom rentowności, wskazany w tabeli 30

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom wskaźnika rentowności	Szacowana kwota podatku dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 20%)	Szacowana kwota podatku dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 50%)	Szacowana kwota ryczałtu przy założonym poziomie przychodów
1	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	-	9159,58 zł	-	17 124,08 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w I progu, z ulgami podatkowymi.	-	8047,54 zł	-	
3	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	32,90%	4742,25 zł	33 542,25 zł	
4	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.	34,06%	3630,21 zł	32 430,21 zł	
5	Opodatkowanie według stawki liniowej.	32,05%	10 255,36 zł	27 355,36 zł	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 30

Podobnie, jak w poprzednim przypadku, również i tutaj konieczność przeprowadzenia poprawnej weryfikacji uzyskanych wielkości granicznych wymaga uwzględnienia sposobu obliczania podatku według zasad ogólnych w I progu.

Przy przyjętych w przykładzie założeniach, odnoszących się do poziomu planowanych przychodów, wskaźnika rentowności i struktury sprzedaży w podziale na poszczególne stawki podatkowe, z punktu widzenia przedsiębiorcy korzystnym będzie opodatkowanie ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych, ze względu

na znacznie wyższe poziomy przewidywanej sprzedaży i wskaźnika rentowności niż wielkości graniczne. Wybór ryczałtu spowoduje redukcję rocznego obciążenia podatkiem, co z punktu widzenia przedsiębiorcy i kryterium finansowego będzie rozwiązaniem optymalnym.

Ostatnim wariantem omawianego podejścia jest dokonanie wyboru pomiędzy opodatkowaniem na zasadach ogólnych: według stawki liniowej i według skali podatkowej. W tym przypadku pominięta została analiza i ocena przeprowadzana przy szacowanym dochodzie¹⁶ nieprzekraczającym progu podatkowego. Wynika to z poziomu stawek podatkowych: w I progu podatkowym wynosi ona 18%, przy 19% stawce liniowej. Zawsze w takim przypadku korzystniejszym dla podatnika będzie więc rozliczanie podatku według skali.

Jeżeli przewidywany dochód przedsiębiorcy przekroczy próg podatkowy¹⁷, wówczas można określić graniczny poziom sprzedaży i rentowności (Tabela 33, Tabela 34). Trzeba podkreślić, że poziom dochodu, przy którym opodatkowanie liniowe będzie związane z opłacaniem niższej kwoty podatku można ustalić w oparciu o sam sposób obliczania podatku. Dochody przedsiębiorcy muszą być w takim przypadku wyższe niż 96.384,15 zł¹⁸. Przy obliczeniu tej kwoty nie zostały jednak wzięte pod uwagę inne czynniki, które mogą mieć wpływ na ostateczną decyzję przedsiębiorcy, między innymi: poziom zakładanych przychodów, rentowność przedsięwzięcia czy ulgi podatkowe. Można jednak w uproszczeniu stwierdzić, że jeżeli po zastosowaniu wszystkich ulg i obniżek pomniejszających dochód (w tym wspólnego rozliczenia) podstawa opodatkowania będzie wyższa niż wskazana kwota graniczna, wówczas dla przedsiębiorcy – z punktu widzenia wysokości płaconego podatku – korzystniejszym będzie opodatkowanie liniowe. Oczywiście jest jednak, że gdy przedsiębiorca może wykorzystać ulgi odliczane od podatku oraz przyjmuje założenia co do wielkości przychodów i wskaźnika rentowności, wówczas analiza przed decyzją o wyborze sposobu opodatkowania dochodu powinna być przeprowadzona w sposób bardziej szczegółowy.

¹⁶ W oparciu o przewidywany poziom przychodów, wskaźnik rentowności i kwotę opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne.

¹⁷ W roku 2012 – 85 528,00 zł.

¹⁸ Przy progu podatkowym obowiązującym w roku 2012.

Tabela 33. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy opodatkowaniem na zasadach ogólnych według skali podatkowej i według stawki liniowej

Graniczny poziom przychodów przy opodatkowaniu na zasadach ogólnych według skali podatkowej i według stawki liniowej:	Wzór
- przy poziomie dochodu przekraczającym II próg skali podatkowej, bez zastosowania ulg i wspólnego rozliczenia.	$P_g = \frac{0,13 \times S_{spo} + 12.529,94}{0,13 \times r}$
- przy poziomie dochodu przekraczającym II próg skali podatkowej, z ulgami podatkowymi, bez wspólnego rozliczenia.	$P_g = \frac{0,13 \times S_{spo} + 12.529,94 + U_p}{0,13 \times r}$

Oznaczenia:

P_g – graniczny poziom przychodów, to jest: poziom przychodów, przy którym kwoty podatku liniowego i obliczonego według skali podatkowej są równe

r – zakładany poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

Tabela 34. Sposoby obliczania granicznego poziomu rentowności w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy opodatkowaniem na zasadach ogólnych według skali podatkowej i według stawki liniowej

Graniczny poziom rentowności przy opodatkowaniu na zasadach ogólnych według skali podatkowej i według stawki liniowej:	Wzór
przy poziomie dochodu przekraczającym II próg skali podatkowej, bez zastosowania ulg i wspólnego rozliczenia.	$r_g = \frac{0,13 \times S_{spo} + 12.529,94}{0,13 \times P}$
przy poziomie dochodu przekraczającym II próg skali podatkowej, z ulgami podatkowymi, bez wspólnego rozliczenia.	$r_g = \frac{0,13 \times S_{spo} + 12.529,94 + U_p}{0,13 \times P}$

Oznaczenia:

r_g – graniczny poziom rentowności, to jest: poziom rentowności sprzedaży, mierzony stosunkiem dochodu do przychodu, przy którym kwoty podatku liniowego i obliczonego według skali podatkowej są równe

P – zakładany poziom przychodów

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

W przeciwieństwie do wcześniej omówionych przypadków, analiza skali podatkowej i podatku liniowego wymaga obliczenia dodatkowej wielkości. Wynika to z konieczności ustalenia minimalnego poziomu przychodów ze sprzedaży oraz rentowności, przy których nastąpi przekroczenie progu podatkowego. Obliczenia te można również wykorzystać przy poprzednich rozważaniach, do analizy poziomów dochodów dla wielkości granicznych i odrzucenia tych wariantów, które nie spełniają zasad obliczania podatku dla skali podatkowej (Tabela 35).

Tabela 35. Sposoby obliczania minimalnego poziomu przychodów i rentowności, przy których nastąpi przekroczenie progu w skali podatkowej¹⁹

Wyszczególnienie	Wzór
Minimalny poziom przychodów do przekroczenia progu podatkowego.	$P_{min} = \frac{0,32 \times S_{spo} + 27.368,96}{0,32 \times r}$
Minimalny poziom rentowności do przekroczenia progu podatkowego.	$r_{min} = \frac{0,32 \times S_{spo} + 27.368,96}{0,32 \times P}$
Minimalny poziom przychodów do przekroczenia progu podatkowego z uwzględnieniem ulg podatkowych.	$P_{min} = \frac{0,32 \times S_{spo} + 27.368,96 + U_p}{0,32 \times r}$
Minimalny poziom rentowności do przekroczenia progu podatkowego z uwzględnieniem ulg podatkowych.	$r_{min} = \frac{0,32 \times S_{spo} + 27.368,96 + U_p}{0,32 \times P}$

Oznaczenia:

P_{min} – minimalny poziom przychodów, przy którym dochód przekroczy próg skali podatkowej

r_{min} – minimalny poziom rentowności, przy którym dochód przekroczy próg skali podatkowej

P – zakładany poziom przychodów

r – zakładany poziom rentowności

S_{spo} – zapłacone składki na ubezpieczenie społeczne

U_p – ulgi podatkowe

Źródło: opracowanie własne

Zastosowanie podanych w powyższych tabelach wzorów pozwala na prawidłową ocenę sytuacji przedsiębiorcy i wybór formy opodatkowania w omawianym przypadku (Tabela 36, Tabela 37).

¹⁹ Sposób obliczania granicznego poziomu dochodu przy wyborze pomiędzy opodatkowaniem według skali podatkowej i stawki liniowej został zaprezentowany w: Michalski G., Prędkiewicz K., *Tajniki finansowego sukcesu...*, op. cit., s. 193.

Tabela 36. Kwoty granicznego poziomu sprzedaży przy porównaniu podatku liniowego i zasad ogólnych

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom przychodów ze sprzedaży	Minimalny poziom przychodów do przekroczenia progu podatkowego
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.		
2	Szacowany poziom przychodów.	300 000,00 zł		
3	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%		
4	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	6024,42 zł		
5	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł		
6	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		204 817,15 zł	183 104,84 zł
7	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.		221 925,46 zł	190 055,09 zł

Źródło: opracowanie własne

Tabela 37. Graniczny poziom rentowności sprzedaży przy porównaniu podatku liniowego i zasad ogólnych

Lp.	Wyszczególnienie	Założenia do analizy	Graniczny poziom rentowności sprzedaży	Minimalny poziom rentowności sprzedaży do przekroczenia progu podatkowego
1	Liczba miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej.	10 miesięcy.		
2	Szacowany poziom przychodów.	300 000,00 zł		
3	Szacowana rentowność sprzedaży.	50%		
4	Roczna kwota składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę.	6024,42 zł		
5	Ulga podatkowa – z tytułu posiadania dzieci.	1112,04 zł		
6	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.		34,14%	30,52%
7	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.		36,99%	31,68%

Źródło: opracowanie własne

Przebieg analizy i oceny otrzymanych wielkości jest zbliżony do wszystkich pozostałych omówionych przypadków, z tym, że uwzględnia dodatkowo obliczone wielkości minimalne. Jeżeli więc poziom szacowanych przychodów czy rentow-

ności mieści się pomiędzy wartościami minimalnymi a granicznymi, wówczas dla przedsiębiorcy korzystnym będzie opodatkowanie według stawki 32%, obowiązującej po przekroczeniu progu w skali podatkowej. Jeżeli natomiast, zakładane przychody i wskaźnik będą przekraczały wielkości graniczne, wówczas przedsiębiorca powinien zdecydować się na opodatkowanie liniowe (Tabela 38).

Tabela 38. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom przychodów, wskazany w tabeli 36

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom przychodów	Szacowana kwota podatku według skali dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 200 000,00 zł)	Szacowana kwota podatku według skali dla przychodów wyższych niż poziom graniczny (na przykład 250 000,00 zł)	Szacowana kwota podatku liniowego dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 200 000,00 zł)	Szacowana kwota podatku liniowego dla przychodów niższych niż poziom graniczny (na przykład 250 000,00 zł)
1	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	204 817,15 zł	17 542,25 zł	25 542,25 zł	17 855,36 zł	22 605,36 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.	221 925,46 zł	16 430,21 zł.	24 430,21 zł		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 36

Tabela 39. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla wskaźników rentowności niższej i wyższej niż graniczny poziom rentowności, wskazany w tabeli 37

Lp.	Wyszczególnienie	Graniczny poziom wskaźnika rentowności	Szacowana kwota podatku według skali dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 32%)	Szacowana kwota podatku według skali dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 40%)	Szacowana kwota podatku liniowego dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 32%)	Szacowana kwota podatku liniowego dla rentowności niższej niż poziom graniczny (na przykład 40%)
1	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, bez zastosowania ulg podatkowych.	34,14%	16 262,25 zł	23 942,25 zł	17 095,36 zł	21 655,36 zł
2	Opodatkowanie według skali podatkowej w II progu, z ulgami podatkowymi.	36,99%	15 150,21 zł	22 830,21 zł		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 37

Analizując obliczone wielkości warto zwrócić uwagę, że rozbieżności pomiędzy przedstawionymi w powyższych tabelach danymi nie są duże. Dotyczy to zwłaszcza przypadku, w którym obliczenia szacowanych kwot podatku przeprowadzane są dla przykładowych: przychodów i rentowności mieszczących się pomiędzy poziomem minimalnym a granicznym. W takiej sytuacji, decydujące znaczenie dla wyboru formy opodatkowania mogą mieć inne, przedstawione wcześniej kryteria.

W przedstawionym przykładzie, przy wskazanych powyżej założeniach wyjściowych (planowane przychody – 300 000 zł, planowany wskaźnik rentowności – 50%), przedsiębiorca – kierując się kryterium obciążenia podatkiem – powinien zdecydować się na opodatkowanie stawką liniową.

Podobny sposób analizy i oceny powinien zostać przeprowadzony w przypadku, w którym przedsiębiorca ma możliwość skorzystania z preferencyjnego rocznego rozliczenia podatku, a więc wspólnie z małżonkiem lub dzieckiem. Decydujące znaczenie ma w takiej sytuacji wysokość łącznych dochodów uzyskiwanych w ciągu roku, ponieważ przy rozliczeniu wspólnym istnieje możliwość obniżenia podstawy opodatkowania. W efekcie spowoduje to zmniejszenie łącznego zobowiązania podatkowego.

Omówione sposoby przeprowadzania analizy z punktu widzenia kryterium obciążenia podatkiem oraz przeprowadzone obliczenia pozwalają na stwierdzenie, że ostateczna ocena przeprowadzana jest zawsze na gruncie przyjętych założeń wstępnych. Ich zmiana – co zostało podkreślone wcześniej – prowadzić będzie również do zmiany uzyskanych wyników, a więc innej decyzji w zakresie wyboru formy opodatkowania.

Należy przy tym pamiętać, że przedstawione powyżej podejście opiera się głównie na aspekcie finansowym – wysokości płaconego podatku, co ma niewątpliwie związek z koniecznością wydatkowania środków pieniężnych, a więc problemem utrzymania płynności finansowej przedsiębiorstwa. Jest to także związane ze wskazywaniem przez przedsiębiorców, w wielu prowadzonych badaniach, istotnego znaczenia wysokości płaconych podatków dla funkcjonowania mikro- i małych przedsiębiorstw²⁰. Jednakże, w celu pełnej optymalizacji sposobu opodatkowania dochodu i jego dopasowania do sytuacji i oczekiwań przedsiębiorcy, przeprowadzana analiza i ocena powinna zostać dokonana również na gruncie innych kryteriów.

²⁰ Arent A., *Entrepreneurship barriers in Poland* [w:] Sitko W., Rakowska A., *Creating the entrepreneurship in contemporary organizations*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009, s. 85, 88. Bariery podatkowe są wskazywane przez przedsiębiorców między innymi w corocznie publikowanych przez Ministerstwo Gospodarki raportach dotyczących przedsiębiorczości w Polsce – na przykład *Przedsiębiorczość w Polsce*, (2011) op. cit., s. 122-127.

Kolejnym aspektem, który również ma wpływ na ostateczną decyzję o sposobie opodatkowania dochodu jest zakres wymaganej dokumentacji podatkowej, którą przedsiębiorca będzie zobowiązany prowadzić, w przypadku wyboru określonej formy. Kryterium to ma również związek z wydatkami ponoszonymi przez przedsiębiorcę (choć w nieco innym aspekcie), co jednak należy uznać wyłącznie jako dodatkowy czynnik brany pod uwagę przy podejmowaniu decyzji.

Każda z omawianych form podatku dochodowego charakteryzuje się innym zakresem dokumentacji, która niezbędna jest do prowadzenia przez przedsiębiorcę. Ma to związek z ogólną charakterystyką sposobów opodatkowania, a w tym koniecznością lub nie ustalania w określony sposób podstawy opodatkowania. Jest to bowiem główny cel prowadzenia podstawowych ewidencji – poprzez właściwy zapis operacji, umożliwienie prawidłowego ustalenia wysokości zobowiązania podatkowego.

Ogólnie, dokumentację podatkową można podzielić na dwie grupy: o charakterze ogólnym oraz szczegółowym (Tabela 40).

Tabela 40. Rodzaje ksiąg podatkowych stosowanych w mikroprzedsiębiorstwie

Ogólna klasyfikacja	Charakterystyka	Szczegółowe rodzaje ewidencji
Ewidencje o charakterze ogólnym.	Dotyczą całości funkcjonowania przedsiębiorstwa.	Księgi rachunkowe, w tym: - dziennik, - konta księgi głównej, - konta ksiąg pomocniczych, - zestawienie obrotów i sald księgi głównej, - zestawienie obrotów i sald ksiąg pomocniczych, - inwentarz.
		Podatkowa księga przychodów i rozchodów.
		Ewidencja przychodów do ryczału od przychodów ewidencjonowanych.
Ewidencje o charakterze szczegółowym.	Dotyczące wybranych specyficznych rodzajów prowadzonej działalności.	Ewidencja pożyczek i zastawów. Ewidencja kupna i sprzedaży wartości dewizowych.
	Dotyczące wybranych aspektów i obszarów funkcjonowania mikroprzedsiębiorstwa.	Ewidencja środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Ewidencja wyposażenia. Ewidencja sprzedaży. Karty wynagrodzeń pracowników. Ewidencja przebiegu pojazdu.

Źródło: Arent A., *The selected problems ...*, op. cit, s. 77.

Z wyjątkiem ksiąg rachunkowych, które mogą być stosowane w opodatkowaniu na zasadach ogólnych i według skali, i według stawki liniowej, pozostałe dwie

ewidencje mają ścisły związek z wybranym sposobem opodatkowania, podobnie jak obowiązek stosowania innej dokumentacji zaliczonej do grupy o charakterze szczegółowym (Tabela 41).

Tabela 41. Zakres prowadzonej dokumentacji w zależności od formy opodatkowania dochodu²¹

Wyszczególnienie	Zakres dokumentacji stosowanej obligatoryjnie przez przedsiębiorcę	Zakres dokumentacji stosowanej opcjonalnie przez przedsiębiorcę, w zależności od cech charakteryzujących prowadzoną działalność gospodarczą	Pozostałe wymogi w zakresie dokumentacji
Karta podatkowa.	Brak.	Dokumentacja związana z zatrudnianiem pracowników i/lub zleceniobiorców.	Dokumentacja na potrzeby rozliczeń z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Przechowywanie rachunków i faktur, wydawanych na żądanie klienta.
Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych.	Ewidencja przychodów do ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Wykaz środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Ewidencja wyposażenia.	Dokumentacja związana z zatrudnianiem pracowników i/lub zleceniobiorców.	Dokumentacja na potrzeby rozliczeń z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Przechowywanie dowodów zakupu towarów. Przechowywanie rachunków i faktur, wydawanych na żądanie klienta.
Zasady ogólne według skali podatkowej.	Podatkowa księga przychodów i rozchodów (księgi handlowe po przekroczeniu przychodów w wysokości równoważności 1,2 mln euro). Ewidencja środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych. Ewidencja wyposażenia.	Ewidencja pożyczek i zastawów. Ewidencja kupna i sprzedaży wartości dewizowych. Ewidencja sprzedaży pojazdu. Ewidencja przebiegu pojazdu. Dokumentacja związana z zatrudnianiem pracowników i/lub zleceniobiorców.	Dokumentacja na potrzeby rozliczeń z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Przechowywanie dokumentów związanych z dokonywanymi operacjami gospodarczymi.
Zasady ogólne według stawki liniowej.			

Źródło: opracowanie własne

Analiza przedstawionego zakresu prowadzenia dokumentacji prowadzi do wniosku, że wraz ze wzrostem skomplikowania rozliczenia podatku dochodowego, wzrasta również zakres obowiązków związanych z gromadzeniem, przetwarzaniem, ewidencjonowaniem i przechowywaniem dokumentów. Spełnienie postawionych wymogów może być zrealizowane przez przedsiębiorcę na trzy sposoby:

- poprzez samodzielne prowadzenie wymaganych ewidencji i pozostałej dokumentacji oraz rozliczanie podatku,

²¹ W tabeli uwzględniony został wyłącznie zakres dokumentacji mający bezpośredni lub pośredni związek z rozliczaniem podatku dochodowego.

- poprzez zatrudnienie pracownika – specjalisty, który będzie prowadził dokumentację i rozliczał podatek,
- poprzez wynajęcie biura rachunkowego, które zajmie się obsługą podatkową przedsiębiorcy.

Pierwszy z podanych sposobów wymaga posiadania przez przedsiębiorcę wiedzy i umiejętności w zakresie rozliczania podatku oraz prowadzenia dokumentacji. W przypadku, w którym zakres prowadzonej działalności gospodarczej nie jest rozbudowany, a w przedsiębiorstwie realizowane są typowe, powtarzalne operacje, samodzielne prowadzenie ewidencji może nie powodować szczególnych trudności. Jest to przy tym najtańsza forma – nie spowoduje konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów. Wymaga jednak bieżącej znajomości przepisów prawa normujących zagadnienia związane z wybraną formą podatkową, co może być czasochłonne i uciążliwe, zwłaszcza w przypadku opodatkowania na zasadach ogólnych. Negatywną stroną jest również możliwość popełniania błędów, zwłaszcza przy ustalaniu podstawy opodatkowania i wysokości zobowiązania.

Z kolei, zatrudnienie specjalisty lub przekazanie prowadzenia dokumentacji do biura rachunkowego związane jest z ponoszeniem dodatkowych wydatków. W tym przypadku, eliminowana jest konieczność bieżącego śledzenia zmian w przepisach i możliwość popełniania błędów. Nawet jeżeli powstaną nieprawidłowości z winy pracownika czy biura, przedsiębiorca ma pewną możliwość dochodzenia roszczeń z tytułu ich powstania. Co oczywiste, w obu rozważanych przypadkach, pełną odpowiedzialność za poprawność rozliczenia podatku ponosi przedsiębiorca, dlatego ważnym zagadnieniem staje się jakość wykonywanej pracy przez wynajętych specjalistów. W przypadku biura rachunkowego należy jeszcze wziąć pod uwagę właściwe unormowanie relacji z przedsiębiorcą, a więc zakres obowiązków i odpowiedzialności obu stron, które powinny być zawarte w umowie o współpracę.

Można przy tym wskazać szereg przesłanek wskazujących na potrzebę korzystania z pomocy biura rachunkowego. Poza wymienionymi, do najważniejszych z nich można zaliczyć²²:

- niezajomość przepisów podatkowych lub aktualnych przepisów,
- brak wiedzy ze strony przedsiębiorcy na temat reguł i zagadnień finansowo-ekonomicznych,
- zawilość i skomplikowanie wielu procedur administracyjnych,
- trudności związane z dokonywaniem wyboru rozwiązań podatkowych, finansowych, itp.,
- wzrost czasu poświęcanego przez przedsiębiorcę na zajmowanie się finansowymi i rozliczeniami podatkowymi.

²² Zieliński J.A., *Outsourcing doradztwa podatkowego i rachunkowości w małej firmie*, ABC a Wolters Kluwer business, Warszawa 2008, s. 103 i d.

Współpraca z biurem rachunkowym jest również traktowana jako metoda ograniczania ryzyka podatkowego²³.

Identyczne przyczyny można wskazać dla sensowności zatrudnienia pracownika-specjalisty w przedsiębiorstwie. Wybór pomiędzy zatrudnieniem pracownika (w tym formą zatrudnienia) a wynajęciem biura do obsługi prawno-podatkowej firmy jest również indywidualną sprawą każdego przedsiębiorcy. Za podstawowe kryterium można w tym przypadku uznać dodatkowe obowiązki nakładane na przedsiębiorcę, jakie związane są z zatrudnieniem pracownika. Jednocześnie jednak, przy szerokim zakresie prowadzonej działalności i jej znacznych rozmiarach trzeba wziąć pod uwagę zakres potrzeb informacyjnych. W przypadku zatrudnienia pracownika, całość dokumentacji gromadzona jest i przechowywana w siedzibie firmy. Uzyskanie informacji czy danych jest więc w tym przypadku znacznie prostsze i może być dokonywane na bieżąco. Inaczej jest w przypadku biura rachunkowego – dokumentacja zazwyczaj przechowywana jest w jego siedzibie, co powoduje, że szybki dostęp do bieżących informacji może być w takim przypadku utrudniony.

Podsumowując rozważania na temat wyboru przez przedsiębiorcę sposobu opodatkowania dochodu trzeba zaznaczyć, że chociaż głównym kryterium podejmowania decyzji jest najczęściej obciążenie płatnością podatku, to również pozostałe kryteria powinny być wzięte pod uwagę przy analizie i ocenie poszczególnych form. Podejmowana decyzja ma charakter bardzo subiektywny i w dużym stopniu uzależniona jest od preferencji samego przedsiębiorcy. Czynnikiem, który również ma istotne oddziaływanie jest sytuacja finansowa – rozpoczęcie prowadzenia działalności wymaga poniesienia z reguły znacznych nakładów pieniężnych. Całkowicie naturalne jest więc dążenie przedsiębiorcy do ograniczenia części ponoszonych wydatków, takich, które związane są z płaconymi podatkami i zatrudnieniem pracowników, czy też dodatkowymi usługami. Stąd zainteresowanie ryczałtami podatkowymi. Jednocześnie jednak, te formy opodatkowania, które umożliwiają uwzględnienie kosztów przy ustalaniu podstawy opodatkowania, a więc tym samym – redukcję wysokości płaconego podatku, związane są ze wzrostem dodatkowych obciążeń finansowych (koszty pracownika lub biura). Jeżeli jednak, wydatki te są niższe niż wielkość redukcji płaconego podatku, dla przedsiębiorcy korzystniejszym może być wybór bardziej skomplikowanego sposobu opodatkowania.

Należy przy tym zauważyć, że nie zawsze podjęta przez przedsiębiorcę decyzja będzie opierać się na kryterium optymalizacji opodatkowania z punktu widzenia finansowego. Przeprowadzenie analizy i oceny według przyjętych kryteriów umożliwia jednak wskazanie wymiernych skutków różnych wariantów decyzyjnych.

²³ Fiedoruk B., *Outsourcing usług podatkowych i księgowych jako narzędzie zarządzania ryzykiem podatkowym* [w:] *Opodatkowanie przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 708 – Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 52, Szczecin 2012

2.2. Wybór częstotliwości opłacania zaliczek na podatek

Oprócz wyboru formy opodatkowania dochodu, przedsiębiorca rozpoczynający działalność gospodarczą musi również zdecydować o częstotliwości rozliczania podatku dochodowego. Decyzja ta jest w części uzależniona od sposobu opodatkowania dochodu. Trzeba jednak zaznaczyć, że przedsiębiorca nie ma tutaj pełnej dowolności. Podstawowym okresem rozliczeniowym, który występuje we wszystkich formach jest miesiąc. W przypadku karty jest to jedyna możliwość, co związane jest z cechami tego sposobu opodatkowania. W pozostałych formach, czyli: ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych oraz opodatkowaniu na zasadach ogólnych, dopuszczona została również możliwość kwartalnego rozliczania podatku, jednak po spełnieniu warunków wskazanych przez ustawodawcę.

Z punktu widzenia samych zasad obliczania zaliczki na podatek, rozliczenie kwartalne niewiele różni się od miesięcznego. W tym przypadku, jako podstawę przyjmuje się skumulowaną sumę kwartalnych przychodów (w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych) lub dochodów (w zasadach ogólnych opodatkowania). Najistotniejszą różnicą jest sama częstotliwość ustalania podstawy, a tym samym – zaliczek na podatek. Z punktu widzenia przedsiębiorcy jest to więc pewne udogodnienie, które może znaleźć wyraz (choć nie musi) w wydatkach ponoszonych na obsługę księgową firmy przez biuro rachunkowe. Ważne jest przy tym – co oczywiste – subiektywne odczucie przedsiębiorcy, dotyczące niedogodności związanych z miesięcznym rozliczaniem podatku, które może mieć znaczenie dla tych osób, które samodzielnie dokonują rozliczeń z urzędem skarbowym. W przypadku powierzenia spraw podatkowych do prowadzenia przez biuro rachunkowe lub zatrudnienia specjalisty, przedsiębiorca raczej nie będzie szczególnie odczuwał uciążliwości związanych z miesięcznym dokonywaniem rozliczeń.

Wybór metody kwartalnej może jednak przełożyć się bezpośrednio na sytuację finansową przedsiębiorcy, ponieważ rozliczenie kwartalne może wymagać zgromadzenia większych środków pieniężnych przed terminem płatności zaliczki niż w przypadku rozliczenia miesięcznego.

W ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych możliwość zastosowania kwartalnego rozliczenia zaliczek na podatek mają przedsiębiorcy, którzy kontynuują działalność gospodarczą oraz ci, u których wartość przychodów nie przekroczyła równowartości 25 000 euro²⁴. Przedsiębiorcy rozpoczynający działalność w danym roku mogą więc rozliczać podatek wyłącznie w okresach miesięcznych.

W przypadku opodatkowania na zasadach ogólnych (i według skali, i według stawki liniowej), rozliczenie kwartalne zaliczek dotyczy przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą oraz tzw. małych podatników. Ze względu na to, że małym podatnikiem jest przedsiębiorca, u którego przychody ze sprzedaży

²⁴ W roku 2012 – 110 250 zł.

nie przekraczają równowartości 1 200 000 euro²⁵, możliwość zastosowania kwartalnych wpłat zaliczek jest dostępna dla znacznie szerszego grona podatników, uzyskujących dochody z działalności gospodarczej.

Zasadność zastosowania rozliczenia kwartalnego powinna być również poddana analizie. Do czynników, który należałoby uwzględnić przy ocenie można zaliczyć:

- wybraną formę opodatkowania dochodu, która umożliwi lub nie zastosowanie rozliczenia kwartalnego (karta podatkowa – brak możliwości rozliczenia kwartalnego i pozostałe formy – dopuszczające rozliczenie kwartalne, ale na różnych zasadach),
- okres prowadzenia działalności (ryczałt od przychodów ewidencjonowanych – wyłącznie dla kontynuujących działalność i zasady ogólne – dla wszystkich przedsiębiorców rozpoczynających działalność oraz spełniających warunek bycia małym podatnikiem),
- wielkość uzyskiwanego przychodu z prowadzonej działalności (ryczałt od przychodów – do równowartości 25 000 euro i zasady ogólne – do równowartości 1 200 000 euro),
- rozkład dochodów uzyskiwanych przez przedsiębiorcę w kolejnych okresach roku.

O ile pierwsze trzy czynniki wynikają z samych warunków stosowania kwartalnego rozliczenia zaliczek, o tyle ostatni ma już bezpośrednio związek z charakterem i zakresem prowadzonej działalności, a ponadto – indywidualnymi decyzjami przedsiębiorcy, dotyczącymi przede wszystkim polityki sprzedaży, czy ponoszonych wydatków. Przy obu częstotliwościach rozliczania zaliczek, podstawa opodatkowania jest ustalana w sposób narastający, tak więc suma zaliczek ustalanych miesięcznie w kwartale, czy też jednorazowo za kwartał, przy takiej samej podstawie opodatkowania będzie jednakowa. Jednak w zależności od rozkładu uzyskiwanych dochodów w kwartale, poziom wydatków ponoszonych przez przedsiębiorcę na opłacenie zaliczki będzie zróżnicowany. Przykładem może być skumulowanie przychodów lub dochodów w pierwszym miesiącu kwartału, co spowoduje – przy rozliczeniu miesięcznym konieczność wydatkowania dużej kwoty z tytułu zaliczki na podatek już w drugim miesiącu kwartału. W dwóch kolejnych miesiącach, płatności zaliczek mogą być mniejsze, co zależeć będzie od poziomu przychodów w ryczałcie lub dochodów w zasadach ogólnych opodatkowania. (Tabela 42).

Przedstawione w tabeli przykładowe dane wyraźnie wskazują, że przy przyjętym rozłożeniu podstawy opodatkowania największy podatek – co oczywiste – opłacany jest za pierwszy miesiąc. Jednocześnie jednak, miesięczny sposób dokonywania wpłat powoduje konieczność zapłaty zaliczek jednorazowo w mniejszej wysokości niż w przypadku jednej płatności raz na kwartał. Z punktu widzenia przedsiębiorcy, zwłaszcza mikro- czy małego, może mieć to znaczenia dla zacho-

²⁵ W roku 2012 – 5 324 000 zł.

wania płynności finansowej. Wybór w tym przypadku opiera się więc również na preferencjach w zakresie płatności: czy przedsiębiorca woli płacić niższe kwoty, ale systematycznie co miesiąc, czy też – większą kwotę, ale raz w kwartale.

Tabela 42. Wysokość zaliczki na podatek dochodowy opłacanej miesięcznie i kwartalnie przy założeniu nierównomiernej podstawy opodatkowania w kolejnych miesiącach kwartału²⁶

Wyszczególnienie	Miesiąc kwartału			
	I	II	III	Razem kwartał
Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych – stawka 3%.				
Wielkość przychodów.	8000 zł	4000 zł	2000 zł	14 000 zł
Zaliczka na podatek opłacana miesięcznie, ustalona w sposób narastający.	240 zł	120 zł	60 zł	420 zł
Zaliczka na podatek opłacana kwartalnie.	–	–	420 zł	420 zł
Opodatkowanie na zasadach ogólnych – według skali podatkowej.				
Wielkość dochodów.	8000 zł	4000 zł	2000 zł	14000 zł
Zaliczka na podatek opłacana miesięcznie, ustalona w sposób narastający.	884 zł	720 zł	360 zł	1964 zł
Zaliczka na podatek opłacana kwartalnie.	–	–	1964 zł	1964 zł
Opodatkowanie na zasadach ogólnych – według stawki liniowej.				
Wielkość dochodów.	8000 zł	4000 zł	2000 zł	14 000 zł
Zaliczka na podatek opłacana miesięcznie, ustalona w sposób narastający.	1.520 zł	760 zł	380 zł	2660 zł
Zaliczka na podatek opłacana kwartalnie.	–	–	2660 zł	2660 zł

Źródło: opracowanie własne

Przy analizie wyboru częstotliwości wpłacania zaliczek trzeba również uwzględnić, że przy opodatkowaniu według zasad ogólnych, przedsiębiorca ma możliwość wpływania na podstawę opodatkowania poprzez kształtowanie kosztów uzyskania przychodów. W przypadku tych form przedsiębiorca może również ponieść stratę na prowadzonej działalności, co spowoduje, że nie powstanie zobowiązanie z tytu-

²⁶ Dane w tabeli zostały przedstawione zgodnie z miesiącem, którego dotyczy zaliczka na podatek, a nie w miesiącu dokonywania płatności. Termin wpłaty zaliczki zarówno przy ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych, jak i w zasadach ogólnych upływa 20 dnia następnego miesiąca (rozliczenie miesięczne) lub 20 dnia miesiąca po kwartale (rozliczenie kwartalne). Do analizy przepływów pieniężnych związanych z płatnościami zaliczek, podatek na przykład za styczeń powinien zostać ujęty w lutym, za luty – w marcu, zaś za marzec – w kwietniu.

łu podatku. Przy nierównomiernym rozłożeniu dochodów w kwartale lub też poniesieniu strat w części miesiący, wybór kwartalnego sposobu opłacania zaliczek może prowadzić do redukcji płaconych zaliczek i nie powodować powstawania przejściowej nadpłaty podatku (Tabela 43).

Tabela 43. Wysokość zaliczki na podatek dochodowy opłacanej miesięcznie i kwartalnie przy założeniu, że przedsiębiorca ponosi straty

Wyszczególnienie	Miesiąc kwartału			
	I	II	III	Razem kwartał
Opodatkowanie na zasadach ogólnych – według skali podatkowej.				
Wielkość dochodów.	8000 zł	- 2000 zł	- 2000 zł	4000 zł
Zaliczka na podatek opłacana miesięcznie, ustalona w sposób narastający.	884 zł	- 360 zł ²⁷	- 360 zł	164 zł
Zaliczka na podatek opłacana kwartalnie.	–	–	164 zł	164 zł
Opodatkowanie na zasadach ogólnych – według stawki liniowej.				
Wielkość dochodów.	8000 zł	- 2000 zł	- 2000 zł	4000 zł
Zaliczka na podatek opłacana miesięcznie, ustalona w sposób narastający.	1520 zł	- 380 zł	- 380 zł	760 zł
Zaliczka na podatek opłacana kwartalnie.	–	–	760 zł	760 zł

Źródło: opracowanie własne ²⁷

Przedstawione w tabeli dane wyraźnie wskazują, że wybór metody miesięcznej może powodować powstanie nadpłaty zaliczek na podatek dochodowy w stosunku do płatności kwartalnych. Dane te – chociaż hipotetyczne i uproszczone – jednocześnie pokazują, że mając pewną możliwość kształtowania kosztów uzyskania przychodów, przedsiębiorca przy metodzie kwartalnej może zredukować podstawę opodatkowania, a tym samym – wysokość płaconej zaliczki. Warunkiem jest bieżący monitoring poziomu uzyskiwanego dochodu. Tego typu postępowanie jest również możliwe przy miesięcznym systemie rozliczeń, jednak wówczas prowadzi to do – jak zauważono – przejściowych nadpłat zaliczek, uwzględnianych w kolejnych miesiącach lub ostatecznie w rozliczeniu rocznym. Dodatkowo, kształtowanie podstawy opodatkowania przy rozliczeniu miesięcznym jest znacznie trudniejsze i wymaga ciągłej weryfikacji poziomu uzyskiwanego dochodu, ze względu na konieczność podejmowania bardzo szybkich działań w kierunku zmniejszenia dochodu. W metodzie kwartalnej przedsiębiorca dysponuje znacznie większym czasem na reakcję, której skutkiem będzie zmniejszenie obciążenia.

²⁷ Znak „minus” w przy kwocie podatku oznacza przejściową nadpłatę podatku.

Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że tego typu analiza ma znaczenie w przypadku, w którym przedsiębiorca wybiera sposób opodatkowania dochodu według zasad ogólnych. W ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych podstawą naliczania podatku jest uzyskany przychód, nie ma więc innej możliwości redukcji zaliczki niż zmniejszenie przychodów ze sprzedaży. Wybór metody kwartalnej w tym przypadku ma większy związek z uciążliwością dokonywania rozliczenia niż z możliwością zmniejszenia podatku, a dodatkowo może wiązać się z koniecznością jednorazowego ponoszenia znacznego wydatku z tytułu opłacanej zaliczki.

Omawiając problem częstotliwości rozliczania i wpłaty zaliczek na podatek dochodowy w różnych formach, warto zwrócić uwagę na możliwość całkowitego przesunięcia w czasie płatności, dostępną przy ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych i oraz zasadach ogólnych, czyli tzw. kredyt podatkowy. Jest to rozwiązanie skierowane dla tych przedsiębiorców, którzy rozpoczynają prowadzenie działalności. Celem jego wprowadzenia było pobudzenie przedsiębiorczości i ograniczenie bezrobocia. Z tego też powodu jednym z warunków skorzystania z kredytu podatkowego jest zobowiązanie do utrzymania zatrudnienia²⁸.

Ideą wprowadzonego w 2002 roku rozwiązania było zwolnienie z opodatkowania w pierwszym lub drugim roku prowadzenia działalności, zaś spłacanie podatku za rok, w którym zastosowano omawiane rozwiązanie w ciągu pięciu kolejno następujących po sobie lat²⁹ (Tabela 44).

Tabela 44. *Idea „kredytu podatkowego”*

Lp.	Wyszczególnienie	Rok zwolnienia z podatku	Rok 1	Rok 2	Rok 3	Rok 4	Rok 5
1	Dochód uzyskany z prowadzonej działalności w roku zastosowania zwolnienia.	50 000,00 zł					
2	Podatek od dochodu, obliczony z zastosowaniem skali podatkowej.	8444,00 zł ²⁹					
3	Kwota podatku za rok korzystania ze zwolnienia do spłacana w kolejnych okresach (20% podatku za rok korzystania ze zwolnienia).		1688,80 zł	1688,80 zł	1688,80 zł	1688,80 zł	1688,80 zł

Źródło: opracowanie własne

²⁸ *Preferencje podatkowe w Polsce*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2010, s. 30 – www.mf.gov.pl (stan na dzień: 17.05.2012).

²⁹ Konstrukcja „kredytu podatkowego” oraz warunki jej stosowania zostały scharakteryzowane w podrozdziale 1.2.1.

³⁰ Przy obliczaniu kwoty podatku nie uwzględnione zostały składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne.

Z punktu widzenia przedsiębiorcy, możliwość zwolnienia z opodatkowania w jednym z pierwszych lat prowadzenia działalności byłaby z pewnością korzystna. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że „odczuwalność” tego udogodnienia zależy od wielkości dochodu (w ryczałcie – uzyskanych przychodów). Im większa jest podstawa opodatkowania, a w konsekwencji – obliczony podatek, tym redukcja wydatków będzie większa. Jednakże, pierwsze lata prowadzenia działalności nie zawsze umożliwiają uzyskiwanie wysokich dochodów, co powoduje, że korzyści odnoszone z zastosowania omawianego rozwiązania mogą być niewielkie. Dodatkowym problemem, który powstaje na gruncie omawianego zagadnienia są warunki stosowania kredytu podatkowego, zgodnie z którymi – między innymi – przedsiębiorca musi bezwzględnie w pięciu kolejnych latach uzyskiwać dochód z prowadzonej działalności, co – ze względu na nieprzewidywalność wielu czynników, wpływających na prowadzenie działalności – może być nieosiągalne. Jest to jedna z przyczyn bardzo niskiego zainteresowania wykorzystaniem tego udogodnienia³¹. Wydaje się więc, że „kredyt podatkowy” jest rozwiązaniem, które może zostać zastosowane przy rodzajach działalności, charakteryzujących się wysoką rentownością. Przy podejmowaniu decyzji o wyborze częstotliwości opłacania zaliczek i formy opodatkowania, możliwość wykorzystania tej preferencji powinna być stosowana jedynie pomocniczo.

Charakterystyka problemu częstotliwości dokonywania rozliczeń w różnych formach opodatkowania pozwala na stwierdzenie, że jest to dodatkowe kryterium przy wyborze formy opodatkowania dochodu. Zmniejszenie liczby płaconych zaliczek w trakcie roku dla osób rozpoczynających prowadzenia działalności, związane jest z koniecznością wyboru zasad ogólnych opodatkowania. Następowalaby więc tutaj swoista rekompensata: bardziej skomplikowane rozliczenia, ale prowadzone rzadziej. Aspekt ten dotyczy jednak wyłącznie tych przedsiębiorców, którzy zdecydują się na samodzielne prowadzenie ewidencji oraz obliczanie podatku. Dla wszystkich podatników natomiast, ewentualny wybór pomiędzy płatnościami miesięcznymi a kwartalnymi powinien być rozpatrywany przede wszystkim w kontekście rozkładu wydatków z tytułu dokonywanych wpłat podatku.

³¹ W latach 2004-2010 „kredyt podatkowy” został wykorzystany w skali kraju wyłącznie przez jednego (sic!) przedsiębiorcę, rozliczającego się na zasadach ogólnych, zaś w przypadku rozliczających się ryczałtem – żaden z przedsiębiorców nie wykorzystał udogodnienia – *Preferencje podatkowe w Polsce*, op. cit. s. 30; por. również: *Kredyt podatkowy miał pomóc firmom, a okazał się klapą*, Rzeczpospolita 2007, nr 22, s. C2

2.3. Wybór sposobu kalkulacji kosztów uzyskania przychodów

Decyzją o istotnym znaczeniu dla wysokości wpłacanych zaliczek na podatek w trakcie roku kalendarzowego jest wybór sposobu kalkulacji kosztów uzyskania przychodów. Ma to znaczenie jedynie w przypadku, w którym przedsiębiorca wybierze opodatkowanie na zasadach ogólnych (zarówno według skali podatkowej, jak i stawki liniowej) oraz zdecyduje się na prowadzenie podatkowej księgi przychodów i rozchodów, jako podstawowej ewidencji na potrzeby rozliczania podatku dochodowego. Sposób kalkulacji kosztów będzie mieć wpływ na wysokość obciążeń z tytułu podatku dochodowego, ponoszonych w trakcie roku. Można uznać, że jest to również pośrednio kryterium pomocnicze przy wyborze formy opodatkowania, chociaż przy karcie podatkowej oraz ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych nie uwzględnia się kosztów uzyskania przychodów, a więc wybór sposobu kalkulacji kosztów nie jest dokonywany przez przedsiębiorcę.

Ogólnie, w opodatkowaniu według zasad ogólnych, ustawodawca przyjął zasadę, że przedsiębiorca ma prawo zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów wydatków poniesionych na zakup surowców, materiałów, półfabrykatów, towarów, itp., niezbędnych do prowadzenia działalności produkcyjnej, usługowej lub handlowej. Jednocześnie, na przedsiębiorcę został nałożony obowiązek sporządzenia spisu z natury tego typu składników majątku na ostatni dzień roku kalendarzowego oraz uwzględnienia jego wartości w kalkulacji kosztów uzyskania przychodów za cały rok podatkowy. Przyjęcie tej zasady oznacza, że w trakcie roku przedsiębiorca zalicza do kosztów wymienione wydatki niezależnie od tego, czy zakupione materiały, surowce, itp., zostały zużyte w procesie prowadzonej działalności, a towary sprzedaży, czy też pozostały w przedsiębiorstwie w postaci zapasów. Z punktu widzenia kosztów uzyskania przychodów, tego typu zasada oznacza możliwość swoistego zawyżania ich poziomu w stosunku do rzeczywistej wartości, mającej związek z uzyskanymi przychodami. Konsekwencją takiego sposobu ustalania kosztów będzie obniżenie podstawy opodatkowania w kolejnych miesiącach roku, a więc opłacanie niższych zaliczek na podatek. W skrajnym przypadku, przedsiębiorca przez cały rok nie będzie dokonywał żadnych płatności z tytułu podatku dochodowego. Jednakże, wprowadzenie obowiązku sporządzenia spisu z natury na ostatni dzień roku ma na celu skorygowanie łącznych kosztów z całego roku o wartość zapasów, a więc „urealnienie” kosztów uzyskania przychodów do rzeczywistego poziomu. Efektem uwzględnienia spisu przy obliczaniu kosztów z całego roku może być więc podwyższenie kwoty uzyskanego dochodu, a tym samym ustalenie wyższej kwoty podatku dochodowego, niż wynikałoby to z sumy zaliczek opłacanych w kolejnych miesiącach (Tabela 45, Tabela 46).

Tabela 45. Przykładowe ustalenie zaliczki na podatek dochodowy bez uwzględnienia wartości spisu z natury surowców, materiałów, towarów, itp.

Lp.	Wyszczególnienie	Miesiąc			Ogółem
		I	II	III	
1	Wartość spisu z natury towarów, materiałów, surowców, itp. na początek okresu.	-	-	-	-
2	Koszty zakupu towarów, materiałów, surowców, itp.	43 000 zł	18 000 zł	29 000 zł	90 000 zł
3	Wartość spisu z natury towarów, materiałów, surowców, itp. na koniec okresu.	-	-	-	-
4	Pozostałe koszty.	8000 zł	7000 zł	8000 zł	23 000 zł
5	Koszty uzyskania przychodów ogółem.	51 000 zł	25 000 zł	37 000 zł	113 000 zł
6	Przychody ze sprzedaży ogółem.	46 800 zł	31 200 zł	37 700 zł	115 700 zł
7	Przychody ze sprzedaży narastająco.	46 800 zł	78 000 zł	115 700 zł	115 700 zł
8	Koszty uzyskania przychodów narastająco.	51 000 zł	76 000 zł	113 000 zł	113 000 zł
9	Dochód do opodatkowania.	- 4200 zł	2000 zł	2700 zł	2700 zł
10	Zaliczka na podatek dochodowy.	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne

Tabela 46. Przykładowe ustalenie zaliczki na podatek dochodowy z uwzględnieniem wartości spisu z natury surowców, materiałów, towarów, itp. na koniec okresu

Lp.	Wyszczególnienie	Miesiąc			Ogółem
		I	II	III	
1	Wartość spisu z natury towarów, materiałów, surowców, itp. na początek okresu.	-	-	-	-
2	Koszty zakupu towarów, materiałów, surowców, itp.	43 000 zł	18 000 zł	29 000 zł	90 000 zł
3	Wartość spisu z natury towarów, materiałów, surowców, itp. na koniec okresu.	-	-	7000 zł	7000 zł
4	Pozostałe koszty.	8000 zł	7000 zł	8000 zł	23 000 zł
5	Koszty uzyskania ogółem.	51 000 zł	25 000 zł	30 000 zł	106 000 zł
6	Przychody ze sprzedaży ogółem.	46 800 zł	31 200 zł	37 700 zł	115 700 zł

Lp.	Wyszczególnienie	Miesiąc			Ogółem
		I	II	III	
7	Przychody ze sprzedaży narastająco.	46 800 zł	78 000 zł	115 700 zł	115 700 zł
8	Koszty uzyskania przychodów narastająco.	51 000 zł	76 000 zł	106 000 zł	106 000 zł
9	Dochód do opodatkowania.	- 4200 zł	2000 zł	9700 zł	9700 zł
10	Zaliczka na podatek dochodowy.	-	-	1190 zł	1190 zł

Źródło: opracowanie własne

Dane przedstawione w powyższych tabelach wskazują na wyraźną rozbieżność pomiędzy kwotą podatku opłacanego w przypadku ustalania kosztów uzyskania przychodów z uwzględnieniem i bez uwzględnienia wartości spisu z natury na koniec wybranego okresu. Istotne jest przy tym, że zgodnie z zasadą przyjętą przez ustawodawcę, w kolejnych okresach przedsiębiorca może wykazać stratę ponoszoną na prowadzonej działalności gospodarczej, podczas gdy w rzeczywistości będzie w tych okresach uzyskiwał dochód.

Konsekwencją wyłącznie jednokrotnego uwzględnienia wartości spisu z natury przy kalkulacji kosztów uzyskania przychodów jest najczęściej konieczność znaczącej dopłaty podatku po zakończeniu roku. Przyrost podatku w rozliczeniu rocznym może zostać zniwelowany poprzez podjęcie przez przedsiębiorcę działań zmierzających do zwiększenia pozostałych kosztów ponoszonych w związku z prowadzoną działalnością. Trzeba jednak pamiętać, że tego typu postępowanie wymaga wcześniejszej kontroli poziomu uzyskiwanego dochodu oraz może wiązać się z koniecznością wydatkowania stosunkowo znaczących środków finansowych, ze względu na potrzebę dużego obniżenia podstawy opodatkowania.

Rozwiązaniem umożliwiającym rozłożenie w czasie płatności podatku, a więc – do pewnego stopnia – uniknięcia wysokiej dopłaty podatku dochodowego po zakończeniu roku, jest dokonywanie kalkulacji kosztów z uwzględnieniem wartości spisu z natury w okresach miesięcznych. Metoda ta pozwala na określenie rzeczywistego poziomu uzyskiwanego dochodu, a tym samym podstawy opodatkowania i wysokości opłacanych zaliczek (Tabela 47).

W przeciwieństwie do rozliczania wartości spisu z natury jedynie na koniec okresu, metoda comiesięcznego korygowania kosztów powoduje wzrost częstotliwości wpłacania zaliczek na podatek dochodowy, co może być z perspektywy przedsiębiorcy uznane za uciążliwe. Jednocześnie jednak następuje obniżenie płaconych kwot, chociaż – co oczywiste – łączna wielkość podatku, przy założeniu niewprowadzania zmian do kosztów, jest w obu przypadkach identyczna. Dodatkowo, możliwości elastycznego kształtowania podstawy opodatkowania w okresach miesięcznych są znacznie większe, przy czym również wymagają stałej kon-

troli poziomu uzyskiwanego dochodu. Do decyzji przedsiębiorcy pozostaje więc wybór pomiędzy naliczaniem i opłacaniem mniejszych zaliczek miesięcznych, a większą dopłatą po zakończeniu roku.

Tabela 47. Ustalenie zaliczki na podatek dochodowy z uwzględnieniem wartości spisu z natury surowców, materiałów, towarów, itp. na koniec każdego miesiąca

Lp.	Wyszczególnienie	Miesiąc			Ogółem
		I	II	III	
1	Wartość spisu z natury towarów, materiałów, surowców, itp. na początek okresu	-	9000 zł	5000 zł	-
2	Koszty zakupu towarów, materiałów, surowców, itp.	43 000 zł	18 000 zł	29 000 zł	90 000 zł
3	Wartość spisu z natury towarów, materiałów, surowców, itp. na koniec okresu	9000 zł	5000 zł	7000 zł	7000 zł
4	Pozostałe koszty	8000 zł	7000 zł	8000 zł	23 000 zł
5	Koszty uzyskania ogółem	42 000 zł	29 000 zł	35 000 zł	106 000 zł
6	Przychody ze sprzedaży ogółem	46 800 zł	31 200 zł	37 700 zł	115 700 zł
7	Przychody ze sprzedaży narastająco	46 800 zł	78 000 zł	115 700 zł	115 700 zł
8	Koszty uzyskania przychodów narastająco	42 000 zł	71 000 zł	106 000 zł	106 000 zł
9	Dochód do opodatkowania	4 800 zł	7000 zł	9700 zł	9700 zł
10	Zaliczka na podatek dochodowy	308 zł	396 zł	486 zł	1190 zł

Źródło: opracowanie własne

Metoda kalkulacji kosztów uzyskania przychodów z uwzględnianiem wartości spisu z natury w okresach miesięcznych ma jednak bardzo istotną wadę – konieczność sporządzenia spisu. Nie przy każdym rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej jest więc korzystna dla przedsiębiorcy z punktu widzenia organizacyjnego. Pewnym rozwiązaniem może być tutaj wykorzystanie wartości ewidencyjnych stanów magazynowych, co jednak wymaga spełnienia następujących warunków:

- prowadzenie rzetelnej gospodarki magazynowej, najczęściej z wykorzystaniem oprogramowania komputerowego,
- przyjęcie i konsekwentne stosowanie wybranego sposobu wyceny i rozliczania zapasów,
- bieżące rozliczanie wszystkich zmian stanów magazynowych,
- bieżącą kontrolę nad prawidłowością funkcjonowania systemu magazynowego.

Spełnienie tych wymogów powoduje, że stan zapasów surowców, materiałów, towarów, itp. jest identyczny lub bardzo zbliżony do rzeczywistego, tym samym ustalona wartość spisu będzie prawidłowa.

Przyjęcie metody miesięcznego sporządzania spisu nie oznacza dla przedsiębiorcy zwolnienia z obowiązku jego przeprowadzenia na ostatni dzień roku. Jest to tym bardziej zasadne, że istnieje wówczas możliwość ustalenia ewentualnych różnic pomiędzy rzeczywistymi a ewidencyjnymi stanami zapasów, a więc również – ostatecznego prawidłowego określenia kosztów.

Z punktu widzenia formalnego, jedynym wymogiem nałożonym na przedsiębiorcę przy wyborze omawianego sposobu rozliczania jest konieczność poinformowania urzędu skarbowego o tym fakcie, co ma związek z koniecznością powiadomienia organu o przeprowadzeniu spisu z natury na 7 dni przed jego dokonaniem.

* * *

Podsumowując rozważania na temat wyborów przedsiębiorcy w zakresie podatku dochodowego trzeba podkreślić, że najważniejszą z przedstawionych jest decyzja o wyborze formy opodatkowania dochodu. Pozostałe zagadnienia są jej pochodną i w większym stopniu mają jedynie znaczenie pomocnicze, chociaż wpływające na wysokość obciążenia płatnością podatku. Wydaje się, że właśnie ten problem, z perspektywy osoby fizycznej, podejmującej działalność gospodarczą, jest najistotniejszy. Zaprezentowany sposób podejścia do analizy i oceny poszczególnych form z różnych punktów widzenia oraz przedstawione narzędzia, które w tym celu można wykorzystać, powinny umożliwić podjęcie optymalnej decyzji w zakresie opodatkowania dochodu.

Rozdział 3

Podatek od towarów i usług w działalności gospodarczej osoby fizycznej

Rejestracja działalności gospodarczej oznacza dla przedsiębiorcy konieczność podjęcia nie tylko decyzji w sprawie sposobu opodatkowania dochodu, ale także w zakresie podatku od towarów i usług (VAT). W tym jednak przypadku chodzi o wybór pomiędzy zwolnieniem a opodatkowaniem.

3.1. Podstawowa charakterystyka podatku

Podatek od towarów i usług zastąpił funkcjonujący do lipca 1993 roku podatek obrotowy. Przesłanki jego wprowadzenia wynikały z ogólnych przyczyn konieczności przeprowadzenia reformy systemu podatkowego na początku lat pięćdziesiątych XX wieku oraz negatywnych ocen wcześniej obowiązującego opodatkowania pośredniego. Chodziło zwłaszcza o jego inflacyjno-geny charakter, wynikający z kaskadowości opodatkowania i powodujący wzrost cen, a w konsekwencji spiralę inflacyjną, a także bardzo dużą liczbę stawek, różnych dla gospodarki uspołecznionej i nieuspołecznionej¹. Z założenia, podatek od towarów i usług miał być nowym sposobem opodatkowania konsumpcji, spełniającym zasadę jednolitości i powszechności, bez zakłócania jednak zasad rynkowej konkurencji². Cel ten znalazł wyraz w cechach charakterystycznych wprowadzonego podatku (Tabela 48).

¹ Szolno-Koguc J., *Reforma polskiego systemu podatkowego...*, op. cit., s. 78-79; Przepióra P., *Podatek VAT w małych i średnich przedsiębiorstwach. Dyskusja o neutralności i kształcie regulacji podatkowych*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2009, s. 34.

² Szolno-Koguc J., *Reforma polskiego systemu podatkowego...*, op. cit., s. 83.

Tabela 48. Cechy charakterystyczne podatku od towarów i usług

Lp.	Cecha podatku	Charakterystyka
1	Powszechność.	W aspekcie podmiotowym – płatnikami VAT są wszystkie podmioty, które sprzedają produkty i towary (za wyjątkiem tych, które wskazane są w przepisach). W aspekcie przedmiotowym – opodatkowaniu podlegają wszystkie transakcje sprzedaży produktów i towarów (za wyjątkiem tych, które wskazane są w przepisach).
2	Wielofazowość.	Podatek jest opłacany odrębnie w każdej fazie obrotu od wartości dodanej na tym etapie.
3	Wydajność.	Ze względu na liczbę stawek i sposób rozliczania podatku, wysokość wpływów do budżetu jest uzależniona od koniunktury gospodarczej, przy jednoczesnej możliwości prowadzenia przez państwo aktywnej polityki fiskalnej.
4	Elastyczność.	
5	Neutralność.	Podatek nie powinien mieć wpływu na koszty i wyniki podmiotów dokonujących transakcji (ze względu na jego przerzucalność na kolejną fazę), co wymaga jednak spełnienia określonych warunków.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Mickiewicz J., *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2009, s. 235-237, Wojtowicz W. (red.), *Prawo podatkowe. Część ogólna i szczegółowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 195-199.

Jako bardzo istotną cechę omawianego podatku należy wskazać technikę jego poboru, zgodnie z którą podatnik może dokonać pomniejszenia zobowiązania podatkowego o kwoty podatku zapłaconego we wcześniejszej fazie obrotu³, co stanowi fundamentalne prawo, będące przejawem zasady neutralności⁴. Jednocześnie, prawidłowość rozliczeń weryfikowana jest przez samych przedsiębiorców, ze względu na przyjęcie zasady właściwego dokumentowania transakcji, będące niezbędnym warunkiem do dokonania odliczenia.

Podobnie, jak w przypadku podatku dochodowego, również dla podatku VAT można wskazać jego podstawowe, charakterystyczne elementy (Tabela 49).

³ Mickiewicz J., *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, op. cit., s. 236

⁴ Poszwa M. (red.), *Rozliczenia podatkowe przedsiębiorcy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005, s. 64.

Tabela 49. Podstawowa charakterystyka podatku od towarów i usług⁵

Lp.	Wyszczególnienie	Charakterystyka
1	Podstawa prawna.	Ustawa o podatku od towarów i usług.
2	Podstawa opodatkowania.	Wartość sprzedaży z uwzględnieniem wymaganych korekt.
3	Stawka procentowa podatku.	Stawka 22%, 7%, 5%, 0% ⁶ .
4	Wysokość zobowiązania podatkowego.	Różnica pomiędzy podatkiem należnym a podatkiem naliczonym.
5	Sposób rozliczenia podatku.	Rozliczenie miesięczne lub kwartalne.
6	Termin rozliczenia podatku.	Przy rozliczeniu miesięcznym – do 25 dnia następnego miesiąca Przy rozliczeniu kwartalnym – do 25 dnia miesiąca przypadającego po kwartale.
7	Deklaracja podatkowa.	Podstawowa – VAT 7 albo specyficzna dla danego rodzaju działalności lub sposobu dokonywania rozliczeń.
8	Dokumentacja podatkowa.	Właściwe, wynikające z przepisów dokumentowanie transakcji na potrzeby rozliczeń podatku VAT. Ewidencja sprzedaży VAT. Ewidencja zakupu VAT.
9	Rozliczenie roczne.	Brak (może wystąpić w szczególnych przypadkach).
10	Preferencje podatkowe.	Zwolnienia podmiotowe i przedmiotowe. Obniżone stawki podatku. Rozwiązania szczególne dla niektórych rodzajów transakcji lub działalności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług, t.j. Dz. U. z 2011 r., nr 177, poz. 1054 ze zm., ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy – Prawo o miarach, Dz. U. z 2011 r., nr 64, poz. 332 oraz ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług, ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników oraz ustawy o transporcie drogowym, Dz. U. z 2011 r., nr 134, poz. 780.

Bardzo ważnym zagadnieniem dla podatku od towarów i usług z punktu widzenia późniejszych konsekwencji w zakresie objęcia opodatkowaniem, jest zdefiniowanie pojęć podatnika i działalności gospodarczej. I tak, podatnikami w omawianym podatku są osoby prawne, jednostki organizacyjne, które nie

⁵Ze względu na szereg szczególnych i specyficznych rozwiązań zastosowanych w podatku od towarów i usług, w tabeli zostały uwzględnione jedynie najbardziej typowe elementy konstrukcji tego obciążenia.

⁶Art. 41 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit. W okresie przejściowym, to jest 01.01.2011-31.12.2013, dwie pierwsze stawki zostały podniesione do poziomu odpowiednio: 23% i 8%.

posiadają osobowości prawnej oraz osoby fizyczne, wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą, jednak bez względu na cel lub rezultat takiej działalności⁷. Z kolei, za działalność gospodarczą ustawodawca uznał każdą działalność wytwórczą, handlową lub usługową, w tym podmiotów pozyskujących zasoby naturalne oraz rolników, a także działalność osób wykonujących wolne zawody⁸. W myśl przyjętej definicji, do działalności gospodarczej zalicza się także czynności polegające na wykorzystywaniu towarów lub wartości niematerialnych i prawnych w sposób ciągły dla celów zarobkowych. Trzeba zaznaczyć, że dla celów opodatkowania VAT, pojęciem tym obejmuje się również czynności wykonane jednorazowo, jeżeli okoliczności wskazują na zamiar ich dokonywania w sposób częstotliwy⁹. Przyjęcie takiego rozwiązania oznacza, że może wystąpić sytuacja, w której pomimo braku formalnego zarejestrowania działalności gospodarczej, dla celów omawianego opodatkowania, pojedyncza czynność zostanie za taką uznana i osoba ją wykonująca stanie się podatnikiem VAT.

We wprowadzonych przepisach ustawodawca bardzo wyraźnie wskazał te rodzaje czynności, które objęte są opodatkowaniem. W ujęciu ogólnym należą do nich¹⁰:

- odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju,
- eksport towarów,
- import towarów,
- wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów, czyli sprzedaż towarów i usług podmiotom, których siedziba znajduje się na terenie Unii Europejskiej,
- wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów, za wynagrodzeniem na terytorium kraju.

W przedstawionym wykazie nie zostały ujęte czynności zbycia przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części, co oznacza, że do tego typu transakcji nie stosuje się przepisów ustawy o podatku od towarów i usług. Oprócz nich, wyłączone zostały również te czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy¹¹.

Poza wyłączeniami, w obowiązujących przepisach zostały ujęte także zwolnienia z opodatkowania, które mają charakter podmiotowy i przedmiotowy.

Pierwszy rodzaj dotyczy tych podatników, u których suma wartości sprzedaży towarów, dostaw, odpłatnego świadczenia usług, itp. oraz wartość eksportu towarów lub usług nie przekroczyła w kwoty 150 000 zł¹². W przypadku przedsiębior-

⁷ Art. 15 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

⁸ Art. 15 ust. 2 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

⁹ Poszwa M. (red.), *Rozliczenia podatkowe przedsiębiorcy*, op. cit., s. 71.

¹⁰ Art. 5 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

¹¹ Art. 6 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

¹² Art. 113 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

ców, którzy rozpoczynają w ciągu roku wykonywanie czynności opodatkowanych podatkiem VAT ustalony limit do zwolnienia jest proporcjonalny do okresu prowadzenia działalności (Wzór 8).

Wzór 8. Sposób obliczania kwoty granicznej dla podatników rozpoczynających działalność gospodarczą w trakcie roku podatkowego

$$Kg = \frac{d}{365} \times 150000 \text{ zł}$$

gdzie:

Kg – kwota graniczna przychodów dla podatników rozpoczynających działalność gospodarczą w trakcie roku

d – liczba dni prowadzenia działalności w trakcie roku

Źródło: opracowanie własne: na podstawie art. 113 ust. 9 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

Przy ustalaniu wielkości przychodów do wskazanego limitu nie wlicza się odpłatnej dostawy towarów oraz odpłatnego świadczenia usług zwolnionych od podatku, a także towarów, które są zaliczane przez przedsiębiorcę do środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych i które podlegają amortyzacji¹³.

Chociaż omawiane zwolnienie ma charakter podmiotowy, a więc powinno być niezależne od rodzaju prowadzonej działalności, ustawodawca wyłączył z możliwości jego wykorzystania przedsiębiorców, którzy prowadzą jeden z następujących rodzajów działalności¹⁴:

- import towarów i usług,
- wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów,
- dostawy towarów, dla których podatnikiem jest ich nabywca,
- czynności w zakresie dostaw:
 - wyrobów z metali szlachetnych lub z udziałem tych metali,
 - towarów opodatkowanych podatkiem akcyzowym (z wyjątkami),
 - nowych środków transportu,
 - terenów budowlanych oraz przeznaczonych pod zabudowę.

Zwolnienia podmiotowego nie mogą również wykorzystać podatnicy, którzy świadczą usługi prawnicze, usługi w zakresie doradztwa oraz usługi jubilerskie, a także przedsiębiorcy, którzy nie posiadają siedziby lub miejsca zamieszkania na terytorium kraju. Niezależnie więc od wielkości uzyskiwanych przychodów, przedsiębiorcy wykonujący jedną lub kilka z powyżej wymienionych czynności, stają się obligatoryjnie podatnikami VAT.

¹³ Art. 113 ust. 2 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

¹⁴ Art. 113 ust. 13 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

Ze zwolnienia podmiotowego przedsiębiorca może skorzystać w kolejnych latach prowadzenia działalności. Podstawowym warunkiem jego kontynuacji jest nieprzekroczenie ustalonego limitu obrotów. Drugim – niewykonywanie tych rodzajów działalności, które obligatoryjnie objęte są opodatkowaniem VAT.

Ustawodawca dopuścił również możliwość rezygnacji ze zwolnienia podmiotowego, nawet w takim przypadku, gdy wielkość uzyskanych przychodów jest niższa niż przyjęty limit. Jednak ponowne zastosowanie udogodnienia, podobnie jak w przypadku utraty prawa do zwolnienia ze względu na przekroczenie limitu przychodów ze sprzedaży, może nastąpić dopiero po upływie roku od końca roku, w którym nastąpiła rezygnacja (lub przekroczenie limitu)¹⁵.

Drugą grupą zwolnień, które zostały uwzględnione w przepisach normujących funkcjonowanie podatku od towarów i usług, są zwolnienia przedmiotowe, a więc ze względu na rodzaj prowadzonej działalności. Obejmują one między innymi¹⁶:

- dostawy walut, banknotów i monet, z wyłączeniem przedmiotów kolekcjonerskich,
- dostawy towarów używanych, pod warunkiem, że podatnikowi nie przysługiwało prawo do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego,
- dostawy produktów rolnych pochodzących z własnej działalności rolniczej, dokonywane przez rolnika ryczałtowego oraz świadczenie usług rolniczych przez rolnika ryczałtowego,
- dostawy za cenę równą nominalnej znaczków pocztowych, znaczków skarbowych i innych tego typu znaków,
- dostawy ludzkich organów i mleka kobiecego, krwi, osocza, komórek krwi i preparatów krwiopochodnych,
- dostawy złota dla NBP,
- dostawy terenów niezabudowanych innych niż tereny budowlane oraz przeznaczonych pod zabudowę,
- dostawy obiektów budownictwa mieszkaniowego lub ich części, z wyjątkiem tych, które mają być zasiedlone po raz pierwszy,
- czynności wykonywane na rzecz członków spółdzielni mieszkaniowych,
- udzielenie licencji oraz przeniesienie autorskiego prawa majątkowego bez pobrania należności na rzecz placówek oświatowych.

Dodatkowo, zwolnieniem z opodatkowania objęte zostały między innymi następujące rodzaje usług¹⁷:

- usługi zakwaterowania w bursach, internatach i domach studenckich,

¹⁵ Art. 113 ust. 11 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit

¹⁶ Art. 43 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

¹⁷ Ibidem.

- usługi zarządzania, w tym: funduszami inwestycyjnymi, portfelami inwestycyjnymi, funduszami inwestycyjnymi, otwartymi funduszami emerytalnymi, pracowniczymi programami emerytalnymi, ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi,
- usługi pośrednictwa finansowego, z wyłączeniem między innymi:
 - działalności lombardów,
 - usług doradztwa finansowego,
 - usług doradztwa ubezpieczeniowego,
 - usług ściągania długów i factoringu,
 - usługi w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej, z wyłączeniem usług weterynaryjnych,
 - usługi świadczone przez pocztę państwową,
 - usługi naukowo-badawcze,
 - usługi w zakresie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych,
 - usługi w zakresie edukacji (wyłącznie w ściśle określonych przypadkach),
 - usługi związane z kulturą (z wyłączeniami),
 - usługi publicznego radia i telewizji.

Istotnym zagadnieniem w konstrukcji podatku od towarów i usług jest moment powstawania obowiązku podatkowego, czyli inaczej – obowiązku naliczenia podatku od dokonywanej transakcji. Zgodnie z przepisami, powstaje on z chwilą wydania towaru lub wykonania usługi, z tym, że jeżeli transakcja powinna być potwierdzona fakturą – z chwilą wystawienia faktury, nie później niż 7 dnia, licząc od dnia wydania towaru lub wykonania usługi¹⁸. Od tej ogólnej zasady przyjęto jednak szereg odstępstw, które mają związek ze specyfiką różnych rodzajów działalności (Tabela 50).

Analizując podane zasady powstawania obowiązku podatkowego należy zwrócić uwagę na znaczny poziom skomplikowania rozliczeń u tych podatników, którzy prowadzą bardzo zróżnicowaną działalność gospodarczą. Dopełnienie nałożonych przez ustawodawcę obowiązków w tym zakresie, wymagać będzie więc wnikliwej analizy i prawidłowego ewidencjonowania poszczególnych zdarzeń. Z kolei, u tych przedsiębiorców, którzy prowadzą względnie jednolitą działalność, rozliczenia z tytułu podatku VAT będą miały znacznie prostszy charakter.

Powstanie obowiązku podatkowego ma związek z naliczaniem podatku, a więc ustalaniem podstawy opodatkowania. W podatku od towarów i usług stanowi ją obrót, czyli kwota należna z tytułu sprzedaży, powiększona o otrzymane dotacje, subwencje i inne dopłaty o podobnym charakterze, które mają bezpośredni wpływ na cenę dostarczanych towarów lub świadczonych usług (tzn. powiększają kwotę należności). W przypadku pobrania zaliczki, przedpłaty, zadatku czy raty, pod-

¹⁸ Art. 19 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

stawą opodatkowania jest ich wartość pomniejszona o kwotę podatku VAT. Z kolei, w sytuacji, gdy należność określona jest w naturze, podstawę opodatkowania stanowi wartość rynkowa towarów lub usług, również pomniejszona o kwotę podatku¹⁹.

Tabela 50. Wybrane, szczególne rozwiązania w zakresie obowiązku podatkowego

Rodzaj operacji gospodarczej	Moment powstania obowiązku podatkowego
Eksport towarów.	Z chwilą potwierdzenia przez urząd celny wywozu towarów poza terytorium Wspólnoty.
Import towarów.	Z chwilą powstania długu celnego.
Dostawa towarów, których przedmiotem są lokale i budynki.	Z chwilą otrzymania całości lub części zapłaty, nie później niż 30 dnia od dnia wydania.
Otrzymanie zaliczki, przedpłaty, zadatku, raty.	Z chwilą otrzymania zaliczki, przedpłaty, zadatku, raty.
Rozliczenia z tytułu dostaw energii elektrycznej i ciepłej oraz gazu przewodowego	Z chwilą upływu terminu płatności.
Rozliczenia z tytułu telekomunikacyjnych i radiokomunikacyjnych.	
Usługi transportu osób i ładunków.	Z chwilą otrzymania całości lub części zapłaty, nie później niż 30 dnia, licząc od dnia wykonania usługi.
Usługi spedycyjne i przeładunkowe.	
Usługi w portach morskich i handlowych.	
Usługi budowlane i budowlano-montażowe.	
Dostawa gazet, magazynów, czasopism i książek (z wyłączeniami).	Z chwilą wystawienia faktury lub otrzymania całości lub części zapłaty, nie później niż 60 dnia, licząc od dnia wydania towarów (przy zwrotach – nie później niż 120 dnia, licząc od pierwszego dnia wydania).
Usługi najmu, dzierżawy, leasingu lub o podobnym charakterze.	Z chwilą otrzymania całości lub części zapłaty, nie później niż z upływem terminu płatności określonego w umowie lub fakturze.
Usługi ochrony osób oraz ochrony, dozoru i przechowywania mienia.	
Usługi w zakresie pośrednictwa ubezpieczeniowego.	
Usługi stałej obsługi prawnej i biurowej.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: art. 19 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

¹⁹ Szczegółowy wykaz sposobu ustalania podstawy opodatkowania dla różnego rodzaju szczególnych przypadków transakcji zawiera art. 29-31 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

Ustalona według powyższej zasady kwota pomniejszana jest o²⁰:

- kwotę należnego podatku,
- kwoty udokumentowanych, prawnie dopuszczalnych i obowiązkowych rabatów (bonifikat, opustów, uznanych reklamacji i skont),
- wartość zwróconych towarów, nienależnych kwot oraz kwot dotacji, subwencji i innych dopłat o podobnym charakterze,
- kwoty wynikłe z dokonanych korekt faktur.

W celu obliczenia kwoty podatku, ustaloną – zgodnie z powyżej podaną zasadą – podstawę opodatkowania należy pomnożyć przez właściwą stawkę podatku. W ten sposób określa się kwotę podatku należnego z konkretnej transakcji (Schemat 12). Ostateczna kwota podatku należnego w danym okresie stanowi sumę kwot cząstkowych, ustalonych osobno dla pojedynczych transakcji.

	Kwota należna z tytułu sprzedaży (bez podatku)
+	Otrzymane dotacje, subwencje i inne dopłaty o podobnym charakterze, które mają bezpośredni wpływ na cenę dostarczanych towarów lub świadczonych usług
-	Udokumentowane, prawnie dopuszczalne i obowiązkowe rabaty (bonifikaty, opusty, uznane reklamacje i skonta)
-	Wartość zwróconych towarów, nienależnych kwot oraz kwot dotacji, subwencji i innych dopłat o podobnym charakterze
+/-	Kwoty wynikające z dokonanych korekt faktur z tytułu błędów
=	Podstawa opodatkowania
x	Stawka podatku
=	Kwota podatku należnego

Schemat 12. Schemat obliczania kwoty podatku należnego

Źródło: opracowanie własne

Podstawową stawką podatku od towarów i usług jest stawka 22%. Stosowana jest ona dla przeważającej części wyrobów, usług i towarów. Jednakże, ze względu na specyfikę niektórych rodzajów działalności oraz realizację określonych aspektów polityki gospodarczej i społecznej (między innymi: promocję eksportu, ochronę różnych grup społecznych, preferencje dla wybranych branż producentów lub usługodawców), w przepisach znalazły się również stawki niższe – preferencyjne (Tabela 51).

²⁰ Art. 29 ust. 4 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

Tabela 51. Preferencyjne stawki podatku VAT i ich przykładowe zastosowania²¹

Stawka	Rodzaj wyrobów, towarów lub usług
7%	Zboża, warzywa, pasze dla zwierząt, owoce tropikalne, podzwrotnikowe i cytrusowe, szyszki chmielowe, napoje owocowe, zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego z wyłączeniami, sadzonki drzew i krzewów leśnych, drewno opałowe, mięso i wyroby z mięsa z wyłączeniami, ryby, skorupiaki i mięczaki, jadalne oleje i tłuszcze zwierzęce, pieczywo świeże, wyroby piekarskie i ciastkarskie, książki i gazety drukowane, transport kolejowy i lądowy pasażerski, usługi taxi, usługi weterynaryjne.
5%	Orzechy laskowe i włoskie, owoce oleiste z wyłączeniem orzechów kokosowych, część roślin przyprawowych, część owoców i warzyw przetworzonych i zakonserwowanych, część produktów mleczarskich, gotowe posiłki i dania z wyłączeniem produktów o zawartości alkoholu powyżej 1,2%, czasopisma specjalistyczne, nuty w formie drukowanej.
0%	Wewnątrzspółnotowa dostawa towarów, eksport towarów, część usług związanych bezpośrednio z eksportem i importem towarów, usługi transportu międzynarodowego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: załącznika nr 3, załącznika nr 10 oraz art. 41 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

Od 1 stycznia 2011 roku podane powyżej stawki podatku od towarów i usług uległy zmianie – zostały podwyższone: z 22% do 23%, oraz z 7% do 8%²². Przejściowy wzrost stawek – podane stopy procentowe obowiązują do końca 2013 roku – związany był z koniecznością zwiększenia wpływów do budżetu państwa²³.

Dla przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność usługową w zakresie handlu i gastronomii, ustawodawca przewidział możliwość uproszczonego sposobu ustalania kwoty podatku należnego. Stanowi ją iloczyn wartości dostawy i stawki odpowiednio²⁴:

- 18,03% – dla towarów i usług objętych stawką podatku 22%,
- 6,54% – dla towarów i usług objętych stawką podatku 7%,
- 4,76% – dla towarów i usług objętych stawką podatku 5%.

Do końca 2013 roku, ze względu na wzrost stawek podatku, są to odpowiednio: 18,70% przy stawce 23% oraz 7,41% przy stawce 8%²⁵.

Zgodnie z ogólną charakterystyką podatku VAT, dokonując rozliczenia z organem skarbowym, podatnik ma prawo do pomniejszenia podatku należnego

²¹ Pełny wykaz towarów i usług, do których stosowane są stawki obniżone zawiera art. 41 oraz załączniki nr 3 i nr 10 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

²² Art. 146a ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

²³ Podwyższone stawki zostały wprowadzone art. 9 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych i niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2010 r., nr 257, poz. 1726 ze zm. We wskazanym artykule znalazły się również przypadki i zasady ewentualnego dalszego wzrostu stawek VAT w kolejnych latach.

²⁴ Art. 85 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

²⁵ Art. 146b ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

o kwoty VAT zapłacone we wcześniejszej fazie obrotu, czyli o tzw. podatek naliczony. Jest to suma kwot podatku określonych w fakturach otrzymanych przez podatnika z tytułu nabycia towarów i usług oraz przedpłat²⁶. W przypadku importu towarów, podatek naliczony stanowi sumę kwot wynikających z dokumentu celnego. Podatnicy, którzy dokonują transakcji z tzw. rolnikami ryczałtowymi, mogą pomniejszyć VAT należny o zryczałtowany zwrot podatku. Możliwość dokonania odliczenia dotyczy również kwot podatku należnego od:

- importu usług,
- dostawy towarów, dla której podatnik jest nabywcą,
- wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów.

Ogólnie, ustalenie zobowiązania wobec urzędu skarbowego z tytułu podatku od towarów i usług polega więc na określeniu za dany okres (miesiąc lub kwartał w zależności od wybranego sposobu dokonywania rozliczeń) różnicy pomiędzy sumą kwot podatku VAT należnego, wykazanego w dokumentach potwierdzających transakcje sprzedaży, a sumą kwot podatku VAT naliczonego, wykazanego w dokumentach potwierdzających dokonane zakupy materiałów, towarów i usług²⁷. Prawo do obniżenia kwoty podatku należnego powstaje w rozliczeniu za okres, w którym podatnik otrzymał fakturę lub dokument celny²⁸.

W przypadku tych podatników, którzy dokonują transakcji opodatkowanych stawkami niższymi niż podstawowa, w danym okresie rozliczeniowym kwota podatku VAT należnego może być niższa, niż kwota VAT naliczonego. W takiej sytuacji, podatnik może obniżyć w deklaracji rozliczeniowej o tę różnicę podatek należny za następne okresy lub też wystąpić o zwrot różnicy na rachunek bankowy²⁹.

Wpisując do przepisów prawo do pomniejszania podatku należnego o naliczony, ustawodawca w sposób jednoznaczny określił te przypadki, w których podatnikowi nie przysługuje prawo do dokonania odliczenia. Należą do nich następujące rodzaje transakcji³⁰:

- zakup paliw silnikowych, oleju napędowego oraz gazu do napędu samochodów osobowych,
- zakup usług noclegowych i gastronomicznych,
- nabycie towarów i usług, jeżeli:

²⁶ Art. 86 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

²⁷ Podany sposób rozliczenia ma bardzo ogólny i podstawowy charakter. W praktyce, ze względu na przepisy szczegółowe, ustalenie zobowiązania z tytułu VAT jest często dużo bardziej skomplikowane.

²⁸ Art. 86 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit., zawiera również wskazanie okresów dokonywania odliczenia innych, niż przedstawiona, ogólna zasada.

²⁹ Zasady dokonywania zwrotu zostały określone w art. 87 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

³⁰ Zakres wyłączeń z możliwości dokonania odliczenia podatku naliczonego został określony w art. 88 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

- zostało udokumentowane fakturami otrzymanymi przed dniem utraty lub rezygnacji ze zwolnienia,
- nastąpiło w wyniku darowizny lub nieodpłatnego świadczenia usług.

Podatnik nie może również dokonać pomniejszenia podatku należnego o podatek naliczony w przypadku, w którym:

- dokument potwierdzający sprzedaż został wystawiony przez podmiot nieistniejący,
- kwota podatku wykazana na oryginale faktury lub faktury korygującej jest różna od kwoty wykazanej na kopii,
- transakcja udokumentowana fakturą nie podlega opodatkowaniu lub jest zwolniona od podatku,
- wystawiono więcej niż jedną fakturę dokumentującą tę samą transakcję sprzedaży,
- dokumenty wystawione przez nabywcę nie zostały zaakceptowane przez sprzedającego,
- wystawione dokumenty:
 - stwierdzają czynności, które nie zostały dokonane,
 - podają kwoty niezgodne z rzeczywistością,
 - potwierdzają czynności sprzeczne z prawem, zmierzające do obejścia prawa lub pozorne.

Analizując podane przypadki braku możliwości dokonania odliczenia podatku VAT zapłaconego w poprzedniej fazie obrotu należy zwrócić uwagę na konieczność weryfikowania kontrahenta, z którym dokonywana jest transakcja. Obowiązek ten został nałożony na nabywcę towarów i usług³¹.

Drugim istotnym problemem jest poprawność wystawienia dokumentów, które potwierdzają przeprowadzone transakcje. Wyłącznie bowiem w takich przypadkach, gdy faktury dokumentują rzeczywiście przeprowadzone operacje, wystawione są zgodnie z wymaganiami zawartymi w przepisanych i zawierają wszystkie niezbędne elementy, podatnik uzyska prawo do dokonania odliczenia podatku VAT naliczonego. Z tego też powodu problematyka dokumentowania przeprowadzanych transakcji ma tak duże znaczenie dla prawidłowości dokonywanych rozliczeń. Trzeba przy tym podkreślić, że podstawowym warunkiem dokonania odliczenia podatku naliczonego jest przeprowadzenie transakcji z przedsiębiorcą – podatnikiem VAT czynnym (zgłoszonym jako podatnik i dokonującym rozliczeń tego typu) oraz posiadanie właściwego dokumentu, potwierdzającego operację kupna-sprzedaży.

³¹ Obowiązek ten wynika z możliwości dokonania odliczenia podatku naliczonego wyłącznie z faktury, która została wystawiona przez podmiot istniejący i zarejestrowany jako podatnik VAT. Zgodnie z art. 96 ust. 13 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit., na wniosek zainteresowanego urząd skarbowy jest zobowiązany potwierdzić takie dane.

Zgodnie z przepisami³², do podstawowych dokumentów, potwierdzających przeprowadzane transakcje w przypadku podatników podatku od towarów i usług zalicza się faktury VAT oraz paragony fiskalne, zaś w przypadku tych przedsiębiorców, którzy wybrali zwolnienie z opodatkowania – rachunki oraz dowody wewnętrzne. Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że z wymienionych dokumentów, jedynie posiadanie faktury VAT (poza dokumentami potwierdzającymi import, obroty z rolnikiem ryczałtowym itd.) upoważnia do dokonania odliczenia. Nie można natomiast odliczyć podatku naliczonego wykazanego na paragonie ani na rachunku, wystawionym przez podmiot, który nie jest podatnikiem VAT.³³ Dodatkowo, możliwość odliczenia występuje wyłącznie wówczas, gdy faktura spełnia wymogi nałożone przepisami, a więc zawiera następujące elementy³⁴:

- oznaczenie stron transakcji wraz z Numerami Identyfikacji Podatkowej sprzedawcy i nabywcy³⁵,
- dzień miesiąc i rok albo miesiąc i rok dokonania sprzedaży³⁶,
- datę wystawienia i numer kolejny dokumentu, oznaczonego jako „Faktura VAT”,
- nazwę towaru lub usługi,
- jednostkę miary i ilość sprzedanych towarów lub rodzaj wykonywanych usług,
- cenę jednostkową bez kwoty podatku (cenę jednostkową netto),
- wartość sprzedaży bez kwoty podatku (wartość sprzedaży netto),
- stawki podatku,
- sumę wartości sprzedaży netto z podziałem na poszczególne stawki podatku,

³² Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 marca 2011 roku w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2011 r., nr 68, poz. 360 ze zm.

³³ W przypadku, gdy dokument sprzedaży zostanie wystawiony przez podmiot, który nie jest podatnikiem VAT i na fakturze zostanie wykazana kwota podatku, nabywca nie ma prawa do dokonania odliczenia. Jednakże u sprzedawcy powstanie obowiązek odprowadzenia wykazanego podatku do urzędu skarbowego, pomimo tego, że nie jest podatnikiem. Podobna sytuacja występuje u podatnika, który zawyży na fakturze kwotę podatku – do urzędu musi odprowadzić kwotę podatku wykazanego na fakturze. Tego typu przypadki zostały uregulowane w art. 108 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

³⁴ §5 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

³⁵ Numer Identyfikacji Podatkowej nie jest wymagany, jeżeli faktura dokumentuje sprzedaż na rzecz osoby fizycznej.

³⁶ W przypadku, gdy data wystawienia dokumentu różni się od daty sprzedaży, na fakturze należy podać również datę sprzedaży.

- kwotę podatku od sumy wartości sprzedaży netto z podziałem na kwoty dotyczące poszczególnych stawek podatku³⁷,
- wartość sprzedaży z kwotą podatku (wartość sprzedaży brutto), z podziałem na kwoty dotyczące poszczególnych stawek podatku,
- kwotę należności ogółem wraz z należnym podatkiem wyrażoną cyframi i słownie,
- oznaczenie ORYGINAŁ/KOPIA.

Tylko w takim przypadku, gdy wymienione elementy znajdują się na dokumencie, będzie on wystawiony poprawnie, a więc kupujący będzie miał prawo do dokonania odliczenia podatku VAT naliczonego. Oprócz wskazanych powyżej elementów, w niektórych przypadkach, na fakturze wymagane są również dodatkowe informacje, co ma związek bądź ze specyfiką prowadzonej działalności i związanego z tym opodatkowania VAT, bądź też rodzajem przeprowadzanej operacji (Tabela 52).

Tabela 52. Dodatkowe wymogi dotyczące dokumentów VAT³⁸

Rodzaj dokumentu	Dodatkowe, wymagane elementy faktury
Faktura VAT, dokumentująca sprzedaż opodatkowaną stawką podstawową lub niższą.	Ewentualnie: symbol PKWiU dla towarów lub usług, opodatkowanych podstawową lub niższą stawką. ³⁹
Faktura VAT, dokumentująca sprzedaż zwolnioną od podatku.	Symbol towaru lub usługi, określony w klasyfikacjach wydanych na podstawie przepisów o statystyce publicznej, jeżeli ustawa lub przepisy wykonawcze do ustawy powołują ten symbol, lub przepis ustawy albo aktu wydanego na podstawie ustawy, na podstawie którego podatnik stosuje zwolnienie od podatku, lub przepis dyrektywy, który zwalnia od podatku tę dostawę lub to świadczenie.

³⁷ Wyszczególnienie na fakturze kwot podatku nie jest wymagane, jeżeli wartość sprzedaży opodatkowanej dla danej stawki podatku wraz z podatkiem jest niższa od 7,38 zł – \$5 pkt. 4 rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

³⁸ Pełny wykaz dodatkowych elementów, niezbędnych do zamieszczania na fakturach w przypadku szczególnych transakcji zawiera cytowane rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

³⁹ Od 1 grudnia 2008 roku został zniesiony obowiązek podawania na fakturze symbolu PKWiU bądź podstawy prawnej przy sprzedaży opodatkowanej obniżoną stawką podatku - Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2008 r., nr 212, poz. 1337 ze zm. Pomimo to, nie będzie błędem, jeżeli oznaczenia te (lub podstawa prawna stosowania stawki) znajdą się na dokumencie. Rozporządzenie wskazuje jedynie minimalny zakres informacji, które muszą się znaleźć na fakturze. Umieszczenie symbolu PKWiU ma pośredni związek z obowiązkiem nałożonym na przedsiębiorcę – znajomości podstawy prawnej stosowania obniżonej stawki podatku.

Rodzaj dokumentu	Dodatkowe, wymagane elementy faktury
Faktura VAT, dokumentująca zakup paliw.	Numer rejestracyjny pojazdu, dla którego nastąpił zakup paliwa.
Faktura VAT wystawiana przez nabywcę.	Określenie wystawcy faktury. Informacja o wystawieniu faktury w imieniu i na rachunek sprzedającego.
Faktura VAT MP.	Oznaczenie „Faktura VAT MP”. Termin płatności należności.
Faktura VAT Marża.	Oznaczenie „Faktura VAT Marża”. Wartości brutto (bez wyodrębnienia kwot netto i podatku VAT).
Faktura VAT Duplikat.	Oznaczenie „Duplikat”. Data wystawienia.
Faktura wewnętrzna.	Oznaczenie „Faktura wewnętrzna”. Brak konieczności podania numeru NIP w określonych przypadkach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

Potwierdzenie fakturą przyjęcia zaliczki czy przedpłaty od kontrahenta wymaga ustalenia kwoty netto i kwoty podatku VAT. Nie można jednak w takiej sytuacji zastosować sposobu obliczania wykorzystywanego przy zwykłych transakcjach sprzedaży (Wzór 9).

Wzór 9. Sposób obliczania podatku należnego od przyjętej zaliczki lub przedpłaty

$$KP = \frac{ZB \times SP}{100 + SP}$$

gdzie:

KP – kwota podatku

ZB – kwota otrzymanej części lub całości brutto

SP – stawka podatku

Źródło: §11 pkt. 4 rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

Oprócz podstawowego dokumentu, jakim jest faktura VAT, podatnicy omawianego podatku są zobowiązani do wystawiania również innych dokumentów, związanych z przeprowadzanymi operacjami (Tabela 53).

Tabela 53. Dokumenty wystawiane przez podatnika VAT

Rodzaj dokumentu	Rodzaj operacji
Paragon fiskalny.	Transakcja sprzedaży, realizowana przez podatnika VAT czynnego w obrotach z osobami fizycznymi.
Faktura VAT korygująca.	Korekta faktury VAT, dokonywana przez sprzedającego.
Nota korygująca.	Korekta faktury VAT lub faktury VAT korygującej, wystawiana przez sprzedawcę lub nabywcę.
Faktura VAT Duplikat.	Faktura VAT wystawiana przy zaginięciu pierwotnego dokumentu.
Faktura wewnętrzna.	Dokument wystawiany dla potwierdzenia czynności darowizny, przekazania towarów na własne potrzeby i itp.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

Jak zauważono wcześniej, podstawowym dokumentem potwierdzającym dokonanie transakcji sprzedaży przez podatnika VAT jest faktura. Jest ona stosowana wówczas, gdy kontrahentem jest przedsiębiorca (w tym: indywidualny) lub inny podmiot, za wyjątkiem osób fizycznych⁴⁰. Z kolei, w obrotach z osobami fizycznymi, podstawowym dokumentem jest paragon fiskalny, którego elementy również określone zostały w przepisach⁴¹. Natomiast, faktura VAT korygująca wystawiana jest przez podatnika podatku od towarów i usług po dokonaniu pierwotnej transakcji sprzedaży, jeżeli:

- kontrahentowi została udzielona bonifikata (rabat, upust),
- nastąpiło podwyższenie lub obniżenie ceny,
- dokonany został zwrot towarów przez kupującego,
- dokonany został zwrot nabywcy zaliczek, przedpłat, zadatków lub rat,
- popełniony został błąd w cenie, stawce lub kwocie podatku.

Przy omawianiu zasad wystawiania dokumentów korygujących można przyjąć ogólną zasadę, że jeżeli celowa zmiana lub korekta błędu ma wpływ na wysokość kwoty podatku należnego, wówczas przedsiębiorca – podatnik VAT wystawia fakturę VAT korygującą. Jeżeli natomiast, wystąpiła zmiana lub błąd w pozostałych danych, wtedy wystawiana jest nota korygująca. Duplikat faktury VAT jest zaś wystawiany w sytuacji, gdy oryginał pierwotnego dokumentu ulegnie zagubieniu lub zniszczeniu.

Dodatkowym dokumentem, wystawianym przez podatników VAT jest tzw. faktura wewnętrzna, która służy potwierdzeniu następujących operacji⁴²:

⁴⁰ Faktura VAT może zostać wystawiona osobie fizycznej na jej wyraźne żądanie – art. 106, ust. 4 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące oraz warunków ich stosowania, Dz. U. z 2008 r., nr 212, poz. 1338 ze zm.

⁴² Art. 7-8 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

- przekazanie lub zużycie towarów lub nieodpłatne świadczenie usług na cele osobiste podatnika, pracowników, byłych pracowników, wspólników, i in.,
- inne przekazanie towarów bez wynagrodzenia (w szczególności darowizny), oraz nieodpłatne świadczenie usług, jeżeli nie są one związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa,
- wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów,
- dostawa towarów, dla której podatnikiem jest ich nabywca,
- import usług,
- zwrócona kwota dotacji, subwencji i innych dopłat o podobnym charakterze.

Do szczególnych przypadków faktury VAT, ze względu na ograniczenie ich stosowania do określonej grupy podatników, należy zaliczyć: fakturę VAT MP, fakturę VAT RR oraz fakturę VAT Marża. Pierwszy z nich wystawiany jest wyłącznie przez tych przedsiębiorców, którzy dla celów podatku od towarów i usług mają status tzw. małego podatnika. Oznaczenie w nagłówku dokumentu ma bardzo istotne znaczenie dla nabywców. Informuje bowiem, że podatek VAT może zostać uwzględniony w rozliczeniu wyłącznie za ten okres, gdy zostanie dokonana zapłata. Z kolei, drugi rodzaj dokumentu jest wystawiany przez nabywcę w imieniu sprzedawcy, którym jest tzw. rolnik ryczałtowy. Dokument ten stosowany jest w przypadkach transakcji zakupu od producentów (rolników) płodów rolnych, przy czym warunkiem jego stosowania jest posiadanie przez sprzedawcę statusu rolnika ryczałtowego. Trzeci dokument dotyczy zaś tych wszystkich rodzajów działalności, w których opodatkowaniu VAT podlega marża sprzedawcy. Do tego typu przypadków należą przede wszystkim usługi turystyczne oraz działalność komisowa.

Stosunkowo nietypowym rozwiązaniem, przyjętym w podatku od towarów i usług jest tzw. samofakturowanie. Występuje ono w przypadku, w którym faktura sprzedaży wystawiana jest nie przez sprzedającego, ale przez nabywcę w imieniu i na rachunek kontrahenta. Do bezwzględnych warunków określających możliwość zastosowania tego sposobu wystawiania dokumentów zalicza się⁴³:

- posiadanie przez obie strony transakcji statusu podatników VAT czynnych,
- zawarcie pisemnej umowy o samofakturowanie,
- powiadomienie właściwych urzędów skarbowych obu kontrahentów.

Oprócz wskazanych wymogów, w przepisach zostały określone bezwzględnie wymagane elementy umowy między kontrahentami. W odniesieniu do sprzedawcy towarów i usług są to:

- upoważnienie nabywcy do wystawiania dokumentów w jego imieniu i na jego rachunek,
- zobowiązanie dostawcy do niewystawiania faktur na rzecz nabywcy w okresie obowiązywania umowy,

⁴³ §6 rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, ..., op. cit.

- zobowiązanie dostawcy do poinformowania nabywcy o wykreśleniu z rejestru jako podatnika VAT czynnego oraz o zbyciu przedsiębiorstwa.

Z kolei, nabywca musi zobowiązać się w umowie do:

- wystawiania dokumentów zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- przedstawiania dostawcy oryginału i kopii faktury do akceptacji w formie podpisu, w terminach umożliwiających prawidłowe rozliczenie podatku VAT,
- poinformowania dostawcy o wykreśleniu z rejestru jako podatnika VAT czynnego oraz o zbyciu przedsiębiorstwa.

Przepisy szczegółowe określają również długość czasu obowiązywania tak zawartej umowy, która nie może przekraczać jednego roku.

Omawiane rozwiązanie w zakresie dokumentowania realizowanych transakcji może być przydatne zwłaszcza w przypadku tych przedsiębiorców, którzy posiadają znaczną liczbę niewielkich dostawców.

Obowiązkiem przedsiębiorców dokonujących sprzedaży na rzecz osób fizycznych oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w formie indywidualnych gospodarstw rolnych, jest dokumentowanie tych operacji z wykorzystaniem kas fiskalnych, a więc za pomocą paragonów fiskalnych. Wymóg stosowania kas mają już jednak przedsiębiorcy, którzy rozpoczynają działalność i u których kwota obrotu z tytułu sprzedaży na rzecz wskazanych grup odbiorców przekroczy 20 000 zł⁴⁴.

Używanie kas fiskalnych zostało obwarowane dodatkowymi wymaganiami. Należą do nich:

- zakaz prowadzenia sprzedaży, o ile nie ma możliwości ewidencjonowania operacji w kasie rejestrującej lub kasie zapasowej⁴⁵,
- obowiązek potwierdzania każdej sprzedaży wydrukiem paragonu fiskalnego, którego oryginał musi otrzymać nabywca,
- obowiązek sporządzenia dobowego raportu fiskalnego po zakończeniu sprzedaży za dany dzień, nie później niż przed dokonaniem pierwszej sprzedaży w dniu następnym,
- obowiązek sporządzenia miesięcznego raportu fiskalnego za dany miesiąc, po zakończeniu sprzedaży w ostatnim dniu miesiąca,
- wymóg przechowywania kopii dokumentów kasowych przez okres 5 lat od końca roku, w którym przypadał ostateczny termin zapłaty podatku.

Przed rozpoczęciem dokonywania rejestracji transakcji z użyciem kasy, przedsiębiorca ma obowiązek zgłoszenia jej do właściwego urzędu skarbowego w celu

⁴⁴ Dla przedsiębiorców kontynuujących działalność kwota graniczna wynosi 40.000 zł.

⁴⁵ Art. 111 ust. 3a ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit. : „Jeżeli z przyczyn niezależnych od podatnika nie może być prowadzona ewidencja obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących, podatnik jest obowiązany ewidencjonować obroty i kwoty podatku należnego przy zastosowaniu rezerwowej kasy rejestrującej. W przypadku gdy ewidencjonowanie obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu rezerwowej kasy rejestrującej jest niemożliwe, podatnik nie może dokonywać sprzedaży.”

uzyskania numeru ewidencyjnego urządzenia, a po jego otrzymaniu – przechowywania książki kasy w miejscu jej użytkowania. Przedsiębiorca musi również zgłaszać posiadane urządzenia do obowiązkowego przeglądu technicznego właściwemu podmiotowi prowadzącemu serwis, a także niezwłocznie powiadamiać w przypadku występowania jakichkolwiek nieprawidłowości w ich funkcjonowaniu.

Użytkowanie kas fiskalnych związane jest także z koniecznością dokonywania wydruku emitowanych przez urządzenie dokumentów i ich kopii na nośniku papierowym, przy czym te ostatnie mogą również być przechowywane na nośnikach elektronicznych.

Wprowadzone przepisy normujące użytkowanie kas fiskalnych dają prawo przedsiębiorcy do zwrotu części wydatków poniesionych na ich zakup⁴⁶. Bezwzględnym warunkiem skorzystania z tej możliwości jest rozpoczęcie ewidencjonowania obrotów z użyciem urządzenia w terminach wskazanych w przepisach oraz po zapłaceniu całej należności za jego zakup. Podatnikowi przysługuje wówczas zwrot 90% wartości netto nabytej kasy, nie więcej jednak niż 700 zł. Rozliczenie dokonywane jest w deklaracji podatkowej, składanej przez podatnika za miesiąc lub kwartał, w którym dokonano pierwszej sprzedaży przy pomocy urządzenia. Wskazana kwota może być również zwrócona przedsiębiorcy na rachunek bankowy, jednak dotyczy to wyłącznie tych przedsiębiorców, którzy mają obowiązek ewidencjonowania obrotów z użyciem kasy, zaś korzystają ze zwolnienia z opodatkowania. Dotyczy to podatników, którzy rozpoczynają działalność obejmującą⁴⁷:

- sprzedaż gazu płynnego,
- świadczenie usług przewozów regularnych i nieregularnych pasażerskich w samochodowej komunikacji,
- przewóz osób i ładunków taksówkami,
- dostawy części do silników, silników spalinowych wewnętrznego spalania w rodzaju stosowanych do napędu pojazdów, nadwozi do pojazdów silnikowych, przyczep i naczep; kontenerów, części przyczep, naczep i pozostałych pojazdów bez napędu mechanicznego, części i akcesoriów do pojazdów silnikowych (z wyłączeniem motocykli), silników spalinowych tłokowych wewnętrznego spalania w rodzaju stosowanych w motocyklach,
- dostawy sprzętu radiowego, telewizyjnego i telekomunikacyjnego, z wyłączeniem lamp elektronowych i innych elementów elektronicznych oraz części do aparatów i urządzeń do operowania dźwiękiem i obrazem, anten,
- dostawy sprzętu fotograficznego, z wyłączeniem części i akcesoriów do sprzętu oraz wyposażenia fotograficznego,

⁴⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 grudnia 2010 roku w sprawie odliczania i zwrotu kwot wydatkowanych na zakup kas rejestrujących, Dz. U. z 2010 r., nr 257, poz. 1733 ze zm.

⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 lipca 2010 roku w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji przy zastosowaniu kas rejestrujących, Dz. U. z 2010 r., nr 138, poz. 930 ze zm.

- dostawy wyrobów z metali szlachetnych lub z udziałem tych metali, których sprzedaż nie może korzystać ze zwolnienia od podatku,
- dostawy nagranych, z zapisanymi danymi lub zapisanymi pakietami oprogramowania komputerowego (w tym również sprzedawanymi łącznie z licencją na użytkowanie): płyt CD, DVD, kaset magnetofonowych, taśm magnetycznych (w tym kaset wideo), dyskietek, kart pamięci, kartridżów,
- dostawy wyrobów przeznaczonych do użycia, oferowanych na sprzedaż lub używanych jako paliwa silnikowe albo jako dodatki lub domieszki do paliw silnikowych,
- dostawy wyrobów tytoniowych, napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 1,2% oraz napojów alkoholowych będących mieszaniną piwa i napojów bezalkoholowych, w których zawartość alkoholu przekracza 0,5%, z wyjątkiem dostaw towarów na pokładach samolotów.

Omawiając problematykę podatku od towarów i usług trzeba zauważyć, że w większości przypadków przy ustalaniu wysokości zobowiązania za dany okres nie jest brany pod uwagę przepływ środków z tytułu dokonanych transakcji (sprzedaż, zakup). Konieczność odprowadzenia podatku do urzędu skarbowego powstaje więc niezależnie od tego, czy zostały spłacone należności przez kontrahentów oraz dokonano płatności z tytułu zakupów. Jednakże od tej zasady wprowadzono wyjątek – tzw. kasową metodę dokonywania rozliczeń podatku VAT. Może ona być wykorzystana wyłącznie przez te podmioty, które dla celów podatku od towarów i usług posiadają status „małego podatnika”. Przysługuje on tym podmiotom, u których wartość sprzedaży towarów nie przekroczyła w poprzednim roku podatkowym kwoty odpowiadającej wartości 1 200 000 euro⁴⁸. W przypadku agentów, zleceniobiorców lub przedsiębiorców wykonujących inne usługi o podobnym charakterze, kwota graniczna wynosi 45 000 euro⁴⁹ i dotyczy wartości prowizji i innych wynagrodzeń. Uzyskując wskazany status, przedsiębiorca ma prawo do wyboru tzw. kasowej metody rozliczania podatku, co jednocześnie związane jest z zastosowaniem kwartalnego rozliczenia podatku VAT⁵⁰.

W przeciwieństwie do podstawowej formy dokonywania rozliczeń, w metodzie kasowej obowiązek podatkowy powstaje dopiero z chwilą uregulowania całości lub części należności, nie później niż 90-tego dnia od dnia wydania towaru lub wykonania usługi. Oznacza to, że przedsiębiorca uwzględnia w rozliczeniu z urzędem skarbowym podatek VAT ze zrealizowanej transakcji sprzedaży, dopiero wówczas, gdy otrzyma zapłatę od kontrahenta, albo gdy upłynie 90 dni od daty jej realizacji. W przypadku częściowego uregulowania należności przez kontrahenta, obowią-

⁴⁸ Art. 2 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit. Dla roku 2012 jest to kwota 5 324 000 zł.

⁴⁹ Na rok 2012 – 200 000 zł.

⁵⁰ Art. 21 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

zek podatkowy powstaje jedynie w odniesieniu do zapłaconej części należności.

Jednocześnie jednak, prawo do odliczenia podatku VAT naliczonego powstaje również tylko w tych przypadkach, gdy faktury dokumentujące zakupy zostały w całości zapłacone. W rozliczeniu podatku za dany kwartał przedsiębiorca uwzględnia więc rzeczywiste przepływy środków z realizowanych operacji. Z punktu widzenia małych podmiotów gospodarczych, metoda ta może mieć niewątpliwie korzyści, pozwala bowiem ograniczyć negatywne skutki nieterminowego regulowania płatności przez nabywców i związanych z tym zatorów płatniczych, często prowadzących do powstawania nieuregulowanych zobowiązań, także wobec urzędu skarbowego.

Dokonywanie transakcji z „małymi podatnikami” ma istotne konsekwencje dla ich kontrahentów – nabywców. W tym przypadku prawo do dokonania odliczenia podatku naliczonego powstaje również dopiero z chwilą uregulowania płatności. Jest to swoisty obowiązek nałożony przez przepisy, wymuszający terminowość regulowania zobowiązań.

Ze względu na przyjęty sposób rozliczenia podatku od towarów i usług, faktury sprzedaży wystawiane przez „małych podatników” muszą zawierać dodatkowe elementy: oznaczenie „Faktura VAT MP” oraz termin płatności. Pozwala to na odróżnienie dokumentów, z których dostawca uzyska prawo do dokonania odliczenia VAT dopiero po zapłacie.

Przedsiębiorca może zrezygnować z metody kasowej rozliczania VAT, jednak nie wcześniej niż po upływie 12 miesięcy od momentu jej zastosowania. Po rezygnacji dokonuje on rozliczeń podatku na ogólnie przyjętych zasadach, co również związane jest z brakiem konieczności podawania na dokumentach dodatkowych oznaczeń.

Na podatników VAT ustawodawca nałożył szereg obowiązków formalnych, związanych ze zgłoszeniem do opodatkowania (bądź wykorzystaniem zwolnienia), prowadzeniem właściwych ewidencji, składaniem deklaracji i dokonywaniem płatności.

Pierwszym z wymienionych wymogów jest konieczność dokonania rejestracji w podatku od towarów i usług. Dokumentem, który służy do tego celu jest zgłoszenie VAT-R. Po powiadomieniu właściwego urzędu skarbowego, przedsiębiorca uzyskuje status:

- podatnika VAT czynnego, jeżeli wybrał opodatkowanie, bądź też
- podatnika VAT zwolnionego, jeżeli skorzystał ze zwolnienia podmiotowego lub przedmiotowego.

Trzeba jednak podkreślić, że jedynie wybór opodatkowania podatkiem od towarów i usług wymaga zgłoszenia do urzędu skarbowego, właściwego według siedziby przedsiębiorstwa. Przedsiębiorca, który wybierze zwolnienie podmiotowe lub wykonuje wyłącznie działalność zwolnioną z opodatkowania nie ma obowiązku dokony-

wania rejestracji we właściwym urzędzie⁵¹. Złożenie dokumentu rejestracyjnego jest przy tym związane z koniecznością poniesienia opłaty⁵². Dla wielu przedsiębiorców rozpoczynających działalność jest to więc dodatkowe obciążenie. Trzeba jednak pamiętać, że przedsiębiorca zwolniony z VAT ma obowiązek złożenia zgłoszenia (lub jego aktualizacji, jeżeli posiada status podatnika VAT zwolnionego), przed dniem wykonania pierwszej czynności sprzedaży towaru lub usługi, jeżeli:

- wykonane czynności są objęte opodatkowaniem VAT,
- następuje utrata prawa do zwolnienia,
- następuje rezygnacja ze zwolnienia.

Z pierwszym przypadkiem mamy do czynienia w sytuacji, gdy przedsiębiorca wykonywał dotychczas czynności wyłącznie zwolnione z opodatkowania i rozszerzył zakres swojej działalności o takie rodzaje, które obligatoryjnie są opodatkowane podatkiem od towarów i usług. Wówczas przed wykonaniem pierwszej opodatkowanej czynności, ma obowiązek złożenia zgłoszenia.

Utrata prawa do zwolnienia z VAT następuje, gdy wielkość uzyskanych obrotów od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności w danym roku (lub od początku roku) przekroczy ustalony limit. Wówczas zgłoszenie winno być złożone przed dniem wykonania czynności, która powinna być już objęta podatkiem od towarów i usług.

Może również wystąpić sytuacja, w której pomimo nieprzekroczenia ustalonego limitu zwolnienia, przedsiębiorca sam z niego zrezygnuje. Wówczas do jego obowiązków należy złożenie VAT-R do urzędu skarbowego, przed dniem, od którego chce być objęty podatkiem od towarów i usług.

Dokument VAT-R – oprócz funkcji zgłoszeniowej, pełni również funkcję aktualizacyjną w tych przypadkach, gdy przedsiębiorca uzyskał status podatnika VAT zwolnionego i zrezygnował bądź też utracił prawo do dalszego stosowania zwolnienia.

Zakres obowiązków ewidencyjnych w podatku VAT został uzależniony od statusu podatnika. Podatnicy VAT czynni są zobowiązani do prawidłowego ewidencjonowania operacji sprzedaży oraz zakupu. Na podstawie dokonanych zapisów (w ujęciu miesięcznym lub kwartalnym) określone są kwoty podatku należnego i naliczonego, a także wysokość zobowiązania z tytułu podatku lub też nadwyżka podatku naliczonego nad należnym. Zapisy ewidencji powinny również umożliwić poprawne sporządzenie właściwej deklaracji rozliczeniowej. Trzeba jednak podkreślić, że ustawodawca nie wprowadził jednolitego wzoru ewidencji do celów VAT, w przepisach znajduje się jedynie wykaz elementów, które powinny znaleźć się w takim dokumencie, obejmujący⁵³:

- kwoty podatku naliczonego związane z czynnościami, w stosunku do któ-

⁵¹ Kaźmierczyk A., *Podatek od towarów i usług*, Difin, Warszawa 2011, s. 202.

⁵² W roku 2012 – 170 zł.

⁵³ Art. 109 ust. 3 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

- rych podatnikowi przysługuje prawo do obniżenia podatku należnego oraz kwoty, w stosunku do których takie prawo nie przysługuje,
- dane niezbędne do określenia przedmiotu i podstawy opodatkowania,
 - wysokość podatku należnego,
 - kwoty podatku naliczonego, obniżające kwotę podatku należnego,
 - kwotę podatku podlegającą wpłacie do urzędu skarbowego lub zwrotowi z tego urzędu,
 - inne dane niezbędne do prawidłowego przygotowania deklaracji podatkowej oraz wynikające ze specyfiki prowadzonej działalności.

W praktyce, ze względu na wskazany zakres niezbędnych do gromadzenia informacji, prowadzone są dwa podstawowe rodzaje ewidencji na potrzeby VAT: sprzedaży i zakupu. Pierwsza z nich umożliwia ustalenie sumy podatku należnego, druga zaś – naliczonego.

Z kolei, pomimo wyboru zwolnienia podmiotowego, ze względu na konieczność śledzenia wielkości obrotów pod kątem przyjętego limitu, na przedsiębiorców zwolnionych podmiotowo został nałożony obowiązek prowadzenia ewidencji sprzedaży. Pozwala to na precyzyjne ustalenie momentu, w którym nastąpi przekroczenie ustalonej kwoty przychodów. W podatku od towarów i usług przyjęto bowiem zasadę, że przedsiębiorca staje się podatnikiem czynnym (a więc ma obowiązek rozliczania podatku) od momentu przekroczenia limitu, nawet jeżeli następuje to w trakcie roku. Do obowiązków przedsiębiorcy zwolnionego z VAT należy również dokumentowanie osiągniętych przychodów za pomocą rachunków, których wzór został zawarty w Ordynacji podatkowej⁵⁴ i/lub z wykorzystaniem kasy fiskalnej, jeżeli sprzedaż prowadzona jest na rzecz osób fizycznych lub rolników indywidualnych.

W podatku od towarów i usług, inaczej niż w podatku dochodowym, na przedsiębiorców – podatników VAT czynnych, nałożono obowiązek składania deklaracji rozliczeniowych⁵⁵. Ich rodzaj⁵⁶ jest uzależniony od częstotliwości dokonywania rozliczenia:

- w przypadku rozliczenia miesięcznego – podatnika obowiązuje deklaracja VAT-7, składana w terminie do 25 dnia następnego miesiąca,
- w przypadku rozliczenia kwartalnego – podatnika obowiązuje deklaracja VAT-7K, składana do 25 dnia miesiąca następującego po kwartale, którego dotyczy.

Wskazane terminy składania deklaracji odnoszą się jednocześnie do zapłaty podatku za dany okres.

⁵⁴ Art. 87-88 Ordynacji podatkowej, op. cit

⁵⁵ Art. 99 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

⁵⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie wzorów deklaracji podatkowych dla podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2008 r., nr 211, poz. 1333 ze zm. Przepis ten zawiera wykaz wszystkich obowiązujących deklaracji w podatku od towarów i usług, również innych niż wymienione w tekście, oraz ich wzory.

Już ogólna charakterystyka podatku od towarów i usług pokazuje, że nawet w bardzo podstawowym zakresie jest to obciążenie stosunkowo skomplikowane, co wynika przede wszystkim z szeregu szczegółowych rozwiązań przyjętych w przepisach. Nawet przy prowadzeniu działalności jednorodnej i wykonywaniu typowych, powtarzających się operacji, zakres obowiązków podatnika jest znaczący. Poza innymi zagadnieniami, dotyczy to zwłaszcza uwarunkowania prawa do dokonania odliczenia podatku naliczonego poprawnością wypełnienia dużej części wymogów. Dodatkowo, w przypadku prowadzenia specyficznej działalności lub wykonywania niektórych czynności, unormowania prawne są znacznie bardziej złożone. Z tego też powodu ważnym zagadnieniem staje się dla przedsiębiorcy decyzja w sprawie wyboru opodatkowania bądź zwolnienia podmiotowego z VAT.

3.2. Zwolnienie a opodatkowanie podatkiem od towarów i usług

Decyzja w zakresie objęcia opodatkowaniem omawianym podatkiem (lub inaczej: wykorzystania zwolnienia podmiotowego, a więc ze względu na uzyskane obroty ze sprzedaży), podobnie jak w przypadku wyborów w podatku dochodowym od osób fizycznych, powinna być poprzedzona przeprowadzeniem analizy i oceny korzyści dla przedsiębiorcy. Do tego celu można wykorzystać następujące kryteria:

- rodzaj i zakres prowadzonej działalności,
- rozmiary prowadzonej działalności (wielkość przychodów ze sprzedaży),
- rodzaj klientów, do których skierowane są produkty lub towary przedsiębiorstwa,
- koszty związane z opodatkowaniem podatkiem VAT.

Jako punkt wyjścia do analizy można zastosować porównanie najważniejszych skutków opodatkowania i zwolnienia podmiotowego z VAT (Tabela 54).

Porównanie podstawowych konsekwencji występujących w przypadku wyboru zwolnienia lub opodatkowania pozwala na jednoznaczne stwierdzenie znacznego wzrostu obowiązków przedsiębiorcy przy objęciu podatkiem od towarów i usług. Dodatkowo, z przedstawionej w poprzednim podrozdziale charakterystyki tego obciążenia wynika, jak duże znaczenie dla przedsiębiorcy ma prawidłowość ich realizacji. Z tych powodów, spełnienie postawionych wygód, przy szeregu szczegółowych, specyficznych i często zmieniających się przepisach normujących opodatkowanie, może być znacznie uciążliwe dla przedsiębiorcy i prowadzić do wzrostu kosztów prowadzenia działalności gospodarczej.

Za pierwsze kryterium przeprowadzenia analizy przed podjęciem decyzji o zwolnieniu lub opodatkowaniu VAT należy uznać rodzaj i zakres prowadzonej działalności. Wynika to ze wskazania w przepisach normujących podatek od towarów i usług takich czynności, które są obligatoryjnie zwolnione z opodatkowania lub nim objęte, co powoduje ograniczenia możliwości zastosowania zwolnienia ze

względu na poziom przychodów ze sprzedaży. Analiza zakresu i rodzaju podejmowanych przez przedsiębiorcę działań pozwala więc na dokładne określenie jego statusu.

Tabela 54. Porównanie podstawowych skutków zastosowania zwolnienia podmiotowego i opodatkowania podatkiem od towarów i usług

Cecha	Zwolnienie podmiotowe z opodatkowania VAT-em	Opodatkowanie VAT-em
Obowiązki rejestracyjne.	Brak konieczności składania zgłoszenia VAT-R. Fakultatywnie – możliwość złożenia zgłoszenia VAT-R w celu uzyskania statusu „podatnika VAT zwolnionego”. Obowiązek złożenia zgłoszenia rejestracyjnego w przypadku przekroczenia limitu obrotów, uprawniającego do zwolnienia podmiotowego, rezygnacji ze zwolnienia lub rozpoczęcia wykonywania działalności obligatoryjnie objętej VAT.	Obowiązek złożenia zgłoszenia rejestracyjnego VAT-R.
Obowiązki dokumentacyjne.	Prowadzenie ewidencji sprzedaży, pod kątem wielkości uzyskiwanych przychodów i ustalonego limitu do zwolnienia. Wystawianie rachunków na żądanie klientów. Ewidencjonowanie obrotów za pomocą kasy fiskalnej w przypadku prowadzenia sprzedaży na rzecz osób fizycznych lub rolników, w przypadku przekroczenia ustalonego limitu obrotów.	Prowadzenie ewidencji dla potrzeb dokonywania rozliczeń VAT. Dokumentowanie obrotów z podmiotami gospodarczymi i innymi instytucjami za pomocą faktur VAT i pozostałych dokumentów. Ewidencjonowanie obrotów za pomocą kasy fiskalnej w przypadku prowadzenia sprzedaży na rzecz osób fizycznych lub rolników, w przypadku przekroczenia ustalonego limitu obrotów.
Obowiązki w zakresie deklaracji.	Brak.	Składanie deklaracji VAT właściwej dla prowadzonej działalności i sposobu dokonywania rozliczenia.
Sposób rozliczenia podatku VAT naliczonego.	Zaliczenie do kosztów prowadzonej działalności (wartość zakupów ujmowana w kosztach w kwotach brutto).	Prawo do dokonania pomniejszenia podatku należnego o podatek naliczony, w na ściśle określonych przepisami zasadach.

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia rodzaju podejmowanych działań, analizowanego w kontekście objęcia podatkiem od towarów i usług, można wyróżnić trzy grupy działalności gospodarczych:

- grupa tych rodzajów czynności, które zostały obligatoryjnie objęte opodatkowaniem VAT,
- grupa czynności zwolnionych przedmiotowo z opodatkowania,
- pozostałe działania, które są opodatkowane VAT, ale przedsiębiorca może wykorzystać zwolnienie podmiotowe.

Dylemat „być opodatkowanym czy wybrać zwolnienie” nie dotyczy tych przedsiębiorców, którzy wykonują pierwszą grupę czynności. Mają oni obowiązek złożenia zgłoszenia rejestracyjnego i dokonywania rozliczeń zgodnie z zasadami określonymi w przepisach, bez względu na „opłacalność” bądź rozmiary prowadzonej działalności. Trzeba przy tym zaznaczyć, że obowiązek opodatkowania nie jest związany z rzeczywistym wykonywaniem wskazanych rodzajów działalności. Już sam fakt zarejestrowania jednego z rodzajów działalności ujętych w wykazie, stanowi podstawę do konieczności złożenia dokumentu rejestracyjnego dla celów podatku od towarów i usług, a więc wyłączenia możliwości zastosowania zwolnienia podmiotowego.

Z kolei, w przepisach normujących VAT, znalazł się wykaz tych rodzajów działalności, które podlegają zwolnieniu z opodatkowania (zwolnienie przedmiotowe). Ta grupa przedsiębiorców nie będzie więc opodatkowana, pod warunkiem jednak, że wszystkie wykonywane czynności mieszczą się we wskazanej grupie. W takim przypadku nie ma obowiązku składania zgłoszenia rejestracyjnego, jednak przedsiębiorca może złożyć zgłoszenie do urzędu w celu uzyskania statusu podatnika VAT zwolnionego.

Trzecia grupa czynności, ujęta w przepisach, to te, które zostały objęte opodatkowaniem, jednak przedsiębiorca ma możliwość wykorzystania zwolnienia podmiotowego. W takim przypadku po analizie przeprowadzonej pod kątem rodzaju wykonywanych czynności, powinny znaleźć zastosowanie pozostałe kryteria, w celu oceny celowości objęcia opodatkowaniem.

Przy rozpatrywaniu kryterium rodzaju działalności, na uwagę zasługuje przypadek wykonywania szerokiego zakresu czynności, z których część jest zwolniona przedmiotowo, część zaś objęta opodatkowaniem. Również w tej sytuacji przedsiębiorca ma możliwość wykorzystania zwolnienia podmiotowego. Przy rozpatrywaniu alternatywy w postaci opodatkowania VAT trzeba jednak uwzględnić fakt, że stopień skomplikowania rozliczeń w takim przypadku będzie znacznie większy, zaś przedsiębiorca będzie miał dodatkowe obowiązki w zakresie składanych deklaracji. Jest to konsekwencją przyjęcia w przepisach zasad dokonywania rozliczeń podatku, z których wynika, że podatnikowi przysługuje odliczenie podatku VAT naliczonego, ale wyłącznie w takim zakresie, w jakim dokonane zakupy materiałów, usług czy towarów mają związek ze sprzedażą opodatkowaną. Oznacza to, że na przedsiębiorcy ciąży obowiązek ustalenia właściwej kwoty podatku naliczonego odnoszącej się wyłącznie do sprzedaży opodatkowanej. Najczęściej wielkość ta jest różna od prostej sumy podatku naliczonego, wynikającej z faktur i innych dokumentów potwierdzających zakupy. Sposób ustalenia łącznej kwoty podatku naliczonego będzie zależał od między innymi:

- rodzaju i zakresu prowadzonej działalności,
- rodzaju dokonywanych zakupów, a w szczególności ich przeznaczenia,
- struktury sprzedaży, w podziale na przychody opodatkowane VAT i zwolnione.

Przedsiębiorca musi więc dokonywać analizy i oceny dokonywanych zakupów pod kątem ich przeznaczenia, to znaczy: w jakim stopniu nabyte materiały, surowce, usługi i towary są przeznaczone do uzyskania przychodów opodatkowanych VAT, ze względu na to, że:

- odliczeniu w całości może podlegać podatek naliczony od zakupów związanych wyłącznie ze sprzedażą opodatkowaną,
- podatek naliczony z dokumentów potwierdzających nabycia na potrzeby działalności zwolnionej z VAT nie może zostać odliczony,
- w tych przypadkach, gdy dokonany zakup służy zarówno sprzedaży opodatkowanej, jak i zwolnionej, część podatku naliczonego, która może zostać odliczona, ustalana jest na podstawie struktury przychodów ze sprzedaży, uzyskanych w roku poprzednim.⁵⁷

Ze względu na przyjęty sposób dokonywania rozliczenia, obowiązkiem podatnika jest w takim przypadku dokonanie również rozliczenia podatku VAT za dany rok, w celu ostatecznego ustalenia kwoty podatku naliczonego i skorygowania dokonanych w trakcie roku (miesięcznie lub kwartalnie) odliczeń⁵⁸.

Przy prowadzeniu równocześnie działalności zwolnionej przedmiotowo i opodatkowanej VAT, decyzja w sprawie zastosowania bądź nie zwolnienia podmiotowego, będzie więc miała bardzo znaczny wpływ na późniejsze funkcjonowanie firmy, poprzez wzrost stopnia skomplikowania rozliczeń, a więc również potencjalną konieczność zatrudnienia specjalisty.

Drugim kryterium, które należy wziąć pod uwagę przy analizie jest planowana wielkość obrotów przedsiębiorstwa. Jest to związane z przyjętym limitem, uprawniającym do zastosowania zwolnienia z opodatkowania VAT. W tym przypadku, przedsiębiorca powinien więc oszacować poziom przychodów ze sprzedaży i porównać go z przyjętą przepisami wielkością graniczną. Jednakże – co trzeba podkreślić – nawet gdy określona kwota przychodów będzie większa od ustalonego limitu, przedsiębiorca może zdecydować o wykorzystaniu prawa do zwolnienia podmiotowego (chyba, że już w pierwszym miesiącu prowadzenia działalności przychody przekroczą przyjęty limit). Ze względu na obowiązek monitorowania poziomu przychodów ze sprzedaży, będzie mógł odpowiednio wcześniej złożyć zgłoszenie rejestrujące w sytuacji, gdy sprzedaż osiągnie ustaloną granicę.

Wydaje się, że najważniejszym kryterium, które przedsiębiorca powinien wziąć pod uwagę przy podejmowaniu omawianej decyzji jest grupa klientów, dla której przeznaczone są towary, usługi bądź wyroby. Ma to znaczenie ze względu na samą

⁵⁷ Art. 90 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

⁵⁸ W podobny sposób dokonuje się rozliczeń w przypadku, gdy nabycie dotyczy środków trwałych, które będą wykorzystywane do wykonywania czynności zwolnionych i opodatkowanych, z tym, że okres rozliczenia w takiej sytuacji wynosi 5 lat – art. 91 ust. 2 ustawy o podatku od towarów i usług, op. cit.

istotę podatku od towarów i usług. W przypadku dokonywania transakcji z podmiotami gospodarczymi – podatnikami VAT czynnymi – podatek będzie podlegał odliczeniu w kolejnej fazie obrotu. Z punktu widzenia więc nabywcy, istotne jest aby sprzedawca był podatnikiem VAT. Tylko bowiem w takim przypadku wystąpi podatek VAT naliczony, który z kolei pomniejszy VAT należny, obniżając tym samym zobowiązanie wobec urzędu skarbowego (Tabela 55). Jeżeli natomiast, odbiorcą produktów lub towarów przedsiębiorcy jest osoba fizyczna, wówczas nie ma ona możliwości dokonania odliczenia zapłaconego podatku. Jest ona bowiem „ostatnim” ogniwem w ciągu realizowanych transakcji kupna-sprzedaży.

Tabela 55. Wysokość zobowiązania z tytułu VAT w przypadku, w którym obie strony transakcji są podatnikami VAT oraz gdy sprzedawca jest zwolniony z VAT

Lp.	Wyszczególnienie	Wartość netto transakcji (bez podatku VAT)	Podatek VAT (stawka 23%)	Wartość brutto transakcji (wartość netto powiększona o VAT)
1	Transakcja zakupu realizowana u przedsiębiorcy – podatnika VAT.	1000 zł	230 zł	1230 zł
	Transakcja sprzedaży przedsiębiorcy – podatnikowi VAT.	1500 zł	345 zł	1845 zł
	Zobowiązanie z tytułu VAT wobec urzędu skarbowego.	X	115 zł	X
2	Transakcja zakupu u przedsiębiorcy zwolnionego z VAT.	-	-	1200 zł ⁵⁷
	Transakcja sprzedaży przedsiębiorcy – podatnikowi VAT.	1500 zł	345 zł	1845 zł
	Zobowiązanie z tytułu VAT wobec urzędu skarbowego.	X	345 zł	X

Źródło: opracowanie własne

Z przedstawionych, przykładowych danych wynika, że w przypadku, gdy obie strony transakcji kupna-sprzedaży są podatnikami VAT, wówczas nabywca ma prawo do dokonania odliczenia podatku naliczonego powstałego przy zakupie. Zobowiązanie wobec urzędu skarbowego z tytułu VAT jest wówczas niższe. Inaczej jest w przypadku, w którym zakup dokonywany jest u przedsiębiorcy zwolnionego z VAT. Ze względu na brak podatku naliczonego, wielkość kwoty odpro-

⁵⁹ Cena sprzedaży u przedsiębiorcy zwolnionego z podatku od towarów i usług nie obejmuje podatku VAT, wobec tego może znacząco różnić się od oferty podatnika VAT. Z perspektywy sprzedawcy, zaproponowanie ostatecznej ceny niższej niż u konkurenta – podatnika VAT, może stanowić swoistą rekompensatę za brak podatku naliczonego. Ocena korzyści odnoszonych z niższej ceny jest jednak subiektywna i dokonywana indywidualnie przez kupującego.

wadzana do urzędu z tytułu dokonanej sprzedaży i rozliczenia VAT jest wyższa. Z perspektywy więc rozliczenia podatku od towarów i usług, dla przedsiębiorcy – podatnika VAT znacznie korzystniejsze jest realizowanie transakcji zakupu u podmiotów, które również są objęte tym podatkiem. Niezależnie więc od wielkości obrotów, dla przedsiębiorcy prowadzącego sprzedaż na rzecz podatników VAT czynnych, bardziej korzystne może stać się również posiadanie takiego statusu. Istnieje bowiem możliwość, że potencjalni kontrahenci zrezygnują z dokonywania transakcji z podmiotem, który nie jest opodatkowany VAT, ze względu na brak możliwości uwzględnienia podatku naliczonego w swoim rozliczeniu z urzędem skarbowym.

Kolejnym problemem, który należy rozważyć przy omawianej decyzji są koszty, związane z opodatkowaniem bądź zwolnieniem. W pierwszym przypadku chodzi o wzrost kosztów pośrednich, wynikający z konieczności zlecenia rozliczeń specjalistom, a więc zatrudnienia pracownika bądź biura rachunkowego. Jest to efekt obowiązków, które nałożone są na przedsiębiorcę zarówno w zakresie prowadzenia ewidencji, jak i zasad oraz sposobów dokonywania rozliczeń. Poziom ponoszonych kosztów z tego tytułu w przypadku biura rachunkowego, będzie miał związek z liczbą dokonywanych operacji oraz stopniem ich skomplikowania. Wynika więc z rodzaju, zakresu i rozmiarów prowadzonej działalności. Dodatkowo, przepisy normujące podatek od towarów i usług charakteryzuje wysoki stopień skomplikowania oraz zmienności. Z tego też powodu, pomimo stosunkowo prostej idei omawianego sposobu opodatkowania, podatek VAT jest uznawany za powodujący wiele praktycznych problemów. Dzieje się tak zwłaszcza w tych przypadkach, gdy prowadzona działalność gospodarcza ma bardzo zróżnicowany charakter, opodatkowana jest różnorodnymi stawkami czy też w jej ramach wykonywane są operacje nietypowe.

Na problem kosztów związanych z wyborem zwolnienia lub opodatkowania podatkiem od towarów i usług, trzeba również spojrzeć z punktu widzenia podatku dochodowego. U podatników VAT kosztem uzyskania przychodów jest wartość netto transakcji. W tym przypadku zaś, w którym kupujący jest zwolniony z opodatkowania sposób postępowania jest inny. Dokonując zakupu u przedsiębiorcy podatnika VAT, przedsiębiorca zwolniony z VAT zalicza do kosztów uzyskania przychodów wartość brutto. W podanym powyżej przykładzie (Tabela 55), jeżeli zakupu u przedsiębiorcy opodatkowanego podatkiem od towarów i usług dokonałby podmiot zwolniony z opodatkowania, do kosztów uzyskania przychodów zostałaby zaliczona kwota 1230 zł (u podatnika VAT byłaby to natomiast wartość netto – 1000 zł). Będzie to oznaczało wzrost kosztów prowadzonej działalności u przedsiębiorców zwolnionych, który może zostać skompensowany wyższą ceną sprzedaży. Co oczywiste, wzrost kosztów oznaczać będzie obniżenie podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym, a tym samym wielkości zobo-

wiązania z tego tytułu. Jednak przypadek ten dotyczy tylko tych przedsiębiorców, którzy opodatkowują dochód na zasadach ogólnych. Ani w przypadku ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, ani przy karcie podatkowej, nie są uwzględniane koszty uzyskania przychodów. Wzrost kosztów w takiej sytuacji nie jest więc „rekompensowany” poprzez obniżkę podatku dochodowego.

Wskazana redukcja podatku dochodowego poprzez wzrost kosztów uzyskania przychodów z tytułu zaliczania do nich wartości brutto zakupów, może mieć jednak marginalne znaczenie finansowe. Jest to wyłącznie dodatkowy, uboczny efekt wyboru zwolnienia w podatku od towarów i usług, którego nie można uznać za główne kryterium podejmowania decyzji.

* * *

Podsumowując rozważania na temat sposobu dokonywania analizy i oceny korzyści odnoszonych przez przedsiębiorcę przy wyborze zwolnienia podmiotowego lub opodatkowania podatkiem od towarów i usług, trzeba podkreślić, że pierwotnym kryterium jej przeprowadzenia jest rodzaj prowadzonej działalności. Pozwala ono bowiem na stwierdzenie, czy przy planowanych rodzajach czynności, przedsiębiorcy przysługuje możliwość wykorzystania zwolnienia. Dopiero po wstępnej weryfikacji, powinna zostać przeprowadzona ocena z punktu widzenia pozostałych czynników, zwłaszcza pod kątem charakterystyki grup klientów. Choć bowiem z perspektywy przedsiębiorcy, wybór opodatkowania będzie powodował szereg – subiektywnie oceniając – negatywnych konsekwencji w zakresie dodatkowych obowiązków, to jednak może decydować o liczbie, wielkości i cenach realizowanych transakcji, co przełoży się na stabilność funkcjonowania firmy i jej przyszły rozwój.

Rozdział 4

Ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne

Reforma ubezpieczeń społecznych, która weszła w życie od 1999 roku zmieniła w zasadniczy sposób zasady naliczania i opłacania składek ubezpieczeniowych zarówno przedsiębiorców, jak i pracowników. Poprzedni system, ściśle związany z panującym w Polsce ustrojem społeczno-politycznym, również przechodził kilkukrotne reformy: od włączenia finansów instytucji ubezpieczeniowych do budżetu państwa, po stopniowe odzyskiwanie autonomii finansowej, w wyniku utworzenia osobnego Funduszu Emerytalnego, aż po utworzenie i działanie Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹. Pomimo tych zmian, istniejący poprzednio system ubezpieczeń społecznych był poddawany krytyce, nie tylko ze względu na jego niewydolność, ale również z powodu nieprzystawania do warunków i zasad gospodarki rynkowej, wprowadzonej w Polsce od początku lat 90-tych ubiegłego wieku. Był także oceniany jako niesprawiedliwy – nie gwarantował bytu na starość². Do szczegółowych przyczyn konieczności przeprowadzenia reformy systemu ubezpieczeń społecznych należy zaliczyć również między innymi:

- groźbę katastrofy finansów ubezpieczeń społecznych i finansów publicznych, jako skutek mających nastąpić po 2010 roku zmian demograficznych (starzenia się społeczeństwa, wydłużanie średniego wieku),
- wysoki udział budżetu państwa w finansowaniu świadczeń emerytalno-rentowych,
- zły stan finansów ubezpieczeń społecznych,
- wysokie obciążenie pracodawców kosztami pracy,
- niski poziom świadczeń,

¹ Więcej na ten temat: Jędrasik-Janowska I., *Ubezpieczenie społeczne. Tom I. Część ogólna*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003; Liszcz T., *Ubezpieczenie społeczne i zaopatrzenie społeczne w Polsce. Zagadnienia prawne*, Wydawnictwo „Zakamycze”, Kraków 1997; Salwa Z., *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2004.

² Salwa Z., *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, op. cit, s. 71.

- sytuację na rynku pracy (wysokie bezrobocie).³

Z tego też powodu, w 1995 roku Rada Ministrów zaakceptowała „Program Reformy Ubezpieczeń Społecznych”, który w kolejnym roku został przyjęty przez Sejm⁴. Założenia nowego systemu emerytalnego zmierzały w kierunku powiązania emerytury ze stażem pracy i poziomem wynagrodzeń oraz pobudzenia Polaków do odkładania dodatkowych środków na zabezpieczenie finansowe w przyszłości⁵. Do głównych celów reformy zaliczono:

- rozwiązanie problemu zabezpieczeń społecznych związanego przede wszystkim z wysoką składką na ubezpieczenie społeczne, która powodowała wysokie koszty pracy,
- wysokie deficyty funduszy emerytalno-rentowych, generujących deficyt budżetu państwa,
- ograniczenie skutków rozszerzania się „szarej strefy” i innych negatywnych zjawisk,
- wzrost kapitału zgromadzonego w ramach oszczędności indywidualnych,
- rozwój rynku kapitałowego, który pozwoliłby na lepszą alokację indywidualnych oszczędności, z jednoczesnym zwiększeniem przedsiębiorczości i odpowiedzialności za własną przyszłość,
- przywrócenie zasady ekwiwalentności świadczeń, realizowanej poprzez powiązanie składki ubezpieczeniowej z wartością świadczeń otrzymywanych przez osoby ubezpieczone,
- stworzenie elastycznego systemu, który miał dostosowywać się do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych, a w którym wysokość emerytury zależałaby jedynie od wcześniej uzyskanych zarobków z całego okresu zatrudnienia,
- zapewnienie przyszłym emerytom i rencistom świadczeń chronionych przed inflacją i adekwatnych do dochodów osiągniętych w ciągu całego życia.⁶

Cel funkcjonowania nowego systemu ubezpieczeń – w porównaniu z poprzednio obowiązującym – nie uległ zmianie. Zastosowano jednak inne metody jego osiągnięcia, które były nowocześniejsze i bardziej odpowiadające obecnej rzeczy-

³ Czepulis-Rutkowska Z., *Systemy emerytalne a poziom zabezpieczenia materialnego emerytów*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2000, s. 91; Kołosowska B., *Skutki finansowe reformy systemu emerytalnego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, s. 22 i d.; Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. (red.), *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 596.

⁴ Liszcz T., *Ubezpieczenie społeczne...*, op. cit., s. 223.

⁵ Koral J., *Reforma systemu zabezpieczeń społecznych. Główne założenia*, [w]: Kolarska-Bobińska L. (red.), *Cztery reformy. Od koncepcji do realizacji*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2000, s. 72.

⁶ Kołosowska B., *Skutki finansowe reformy ...*, op. cit., s. 38-39.

wistości. Celem tym było i jest bezpieczne oraz stosunkowo najtańsze (z punktu widzenia kosztów składki) przeniesienie części dochodu: z okresu aktywności zawodowej na okres emerytalny⁷.

Efektom przyjętej ustawy⁸, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1999 roku było stworzenie systemu, który stanowił połączenie repartycyjnego systemu ubezpieczeń społecznych, opartego na umowie międzypokoleniowej, oraz systemu kapitałowego. Jako główne założenia nowego systemu ubezpieczeniowego przyjęto między innymi⁹:

- powiązanie wysokości emerytury z kwotą wpłaconych składek,
- zapewnienie osobom objętym systemem wysokiego poziomu bezpieczeństwa socjalnego,
- powiązanie przywilejów specjalnych dla niektórych grup zawodowych z koniecznością opłacenia dodatkowej składki,
- podział składki ubezpieczeniowej pomiędzy pracodawcę i pracownika,
- podział składki na poszczególne rodzaje ubezpieczeń,
- stopniowe zmniejszanie obciążeń odprowadzanych do ZUS, poprzez objęcie nimi tylko części dochodu w celu umożliwienia rozwoju dodatkowych ubezpieczeń.

Wprowadzony system został oparty na trzech instytucjach¹⁰:

- tzw. pierwszym filarze, który stanowił zreformowany Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, zarządzany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- tzw. drugim filarze o charakterze kapitałowym – otwarte fundusze emerytalne, zarządzane przez towarzystwa emerytalne, nadzorowane przez państwo,
- tzw. trzecim filarze, w skład którego wchodzi przede wszystkim pracowniczego programu emerytalnego.¹¹

Składki gromadzone w pierwszym filarze stanowią część obowiązkowych składek ubezpieczeniowych płaconych od pracowników i pracodawców w wymiarze 12,22% wynagrodzenia¹², zaś w drugim filarze – 7,3% podstawy naliczania składek ubezpieczeniowych. Dodatkowo, dla osób, które weszły do nowego systemu ubez-

⁷ Góra M., *Integralny charakter systemu emerytalnego w Polsce*, Zeszyty FOR, Warszawa 2009, s. 5 – www.igte.com.pl (stan na dzień: 03.03.2011).

⁸ Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 1998 r., nr 137, poz. 887

⁹ Kołosowska B., *Skutki finansowe reformy ...*, *op. cit.*, s. 41.

¹⁰ Przejrzysta charakterystyka systemu „filarowego” została zaproponowana w: Kuczka E. (red.), *Ubezpieczenia gospodarcze i społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2009, s. 376.

¹¹ Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. (red.), *System finansowy w Polsce*, *op. cit.*, s. 596-597.

¹² W przypadku przedsiębiorców indywidualnych podana stawka obliczana jest od przyjętej podstawy naliczania składek ubezpieczeniowych.

pieczeń społecznych, odprowadzanie składek do I i II filaru stało się obowiązkowe. Z kolei, przynależność do trzeciego elementu systemu, na który składają się między innymi: pracownicze programy emerytalne, indywidualne konta emerytalne oraz ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym, ma charakter dobrowolny. Efektem wprowadzonych zmian stało się więc uzależnienie wysokości emerytury przede wszystkim od¹³:

- wysokości zarobków, które determinują wysokość składek odprowadzanych do systemu emerytalnego,
- liczby lat pracy,
- sposobu zarządzania kapitałem zgromadzonym podczas okresu aktywności zawodowej,
- uczestnictwa w III filarze systemu ubezpieczeń społecznych.

Wprowadzone przepisy zmieniły również zasady podlegania ubezpieczeniom, stopy procentowe składek i podstawy ich naliczania, dokumentację ubezpieczeniową, itd. Ważną zmianą było także wyraźne wyodrębnienie osobnych składek ubezpieczeniowych (a więc przyjęcie osobnych stóp procentowych), związanych z konkretnymi rodzajami ubezpieczeń społecznych, do których zaliczono ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe. Celem pierwszego z nich jest gromadzenie środków na wypłatę przyszłych świadczeń emerytalnych dla ubezpieczonego, drugiego zaś – świadczeń w przypadku orzeczonego stopnia niepełnosprawności. Ubezpieczenie chorobowe ma umożliwiać wypłatę świadczeń podczas okresu czasowej niezdolności do pracy z tytułu choroby, zaś wypadkowe – w przypadku utraty zdrowia na skutek wypadku przy pracy. Nowe zasady, chociaż ogólnie dotyczyły wszystkich osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu, dostosowane były do specyfiki źródła uzyskiwania dochodów, a więc – podobnie jak w poprzednim systemie – różnicowały sposoby podlegania ubezpieczeniom oraz podstawy naliczania składek, przy zachowaniu jednakowych stóp procentowanych dla poszczególnych rodzajów ubezpieczeń.

4.1. Ubezpieczenia przedsiębiorcy

Podstawowymi aktami prawnymi, normującymi zasady ubezpieczeń społecznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego są: ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych¹⁴ oraz ustawa o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym

¹³ Małecka M., *Stan obecny oraz determinanty rozwoju trzeciego filara ubezpieczeń emerytalnych*, [w:] Kłosowska B. (red.), *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju finansów przedsiębiorstw i ubezpieczeń*, Wydawnictwo Nauk. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008, s. 706.

¹⁴ Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j.: Dz. U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585 ze zm.

w Narodowym Funduszu Zdrowia¹⁵, która zastąpiła wcześniej obowiązujący akt prawny¹⁶. Podobnie, jak w przypadku przepisów podatkowych, również w podanych aktach prawnych zostały zdefiniowane podstawowe pojęcia związane z ubezpieczeniami, a wśród nich między innymi: osoba prowadząca działalność gospodarczą oraz osoba z nią współpracująca. Za pierwszą z nich uznano¹⁷:

- osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych,
- twórcę i artystę,
- osobę prowadzącą działalność w zakresie wolnego zawodu:
 - w rozumieniu przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, z której przychody są przychodami z działalności gospodarczej,
 - w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych,
- wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością,
- wspólnika spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej.

Za osobę współpracującą z przedsiębiorcą uznano natomiast małżonka, dziecko własne, dziecko drugiego małżonka, dziecko przysposobione, rodzica, macochę i ojczyma oraz osobę przysposabiającą. Przyjęto przy tym warunek, że wskazani członkowie rodziny muszą pozostawać z przedsiębiorcą we wspólnym gospodarstwie domowym i współpracować przy prowadzeniu działalności gospodarczej¹⁸. Co szczególnie ważne, jednoznacznie zostało określone, że jeżeli powyższe kryteria spełnia pracownik, to dla celów ubezpieczeń społecznych traktowany jest jak osoba współpracująca. Oznaczało to przyjęcie zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym dla tej grupy osób w przeważającej części analogicznych jak dla osoby prowadzącej działalność gospodarczą. Dla osób współpracujących, podobnie jak dla pracowników czy zleceniobiorców, przedsiębiorca stał się tzw. płatnikiem składek, czyli podmiotem zobowiązanym do opłacania składek na ubezpieczenie społeczne.

Z kolei, pojęcie działalności gospodarczej, rozumianej jako „zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły” zostało przeniesione z przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej¹⁹.

¹⁵ Ustawa z dnia 23 stycznia 2003 roku o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym w Narodowym Funduszu Zdrowia, Dz. U. z 2003 r., nr 45, poz. 391 ze zm.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 lutego 1997 roku o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, Dz. U. z 1997 r., nr 28, poz. 153 ze zm.

¹⁷ Art. 8 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

¹⁸ Art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

¹⁹ Art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, op. cit.

Zgodnie z przyjętymi przepisami, zarówno przedsiębiorca, jak i osoba współpracująca zostały objęte ubezpieczeniami społecznymi na analogicznych zasadach, przy czym dopuszczono w tym przypadku ich niewielki wpływ na zakres ubezpieczenia. Dla tej grupy wprowadzono bowiem dobrowolność ubezpieczenia chorobowego (Tabela 56).

Tabela 56. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą oraz osobę z nią współpracującą

Lp.	Wyszczególnienie	Ubezpieczenia	
		Obowiązkowe	Dobrowolne
1	Osoba prowadząca pozarolniczą działalność.	Emerytalne. Rentowe. Wypadkowe.	Chorobowe.
2	Osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 6, 11 i 12 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Ustawodawca przyjął również, że podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym obowiązkowym w przypadku przedsiębiorcy rozpoczyna się od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej, zaś ustanie – następuje z dniem zaprzestania jej wykonywania. Analogicznie, dla osoby współpracującej jest to odpowiednio: dzień rozpoczęcia współpracy oraz dzień jej zakończenia²⁰. Z kolei, dla obu podmiotów, objęcie ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia zgłoszenia do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a więc nieco inaczej niż w przypadku pozostałych rodzajów ubezpieczeń²¹. Rozwiązanie to jest efektem nadania tej składce charakteru dobrowolnego.

Konsekwencją wyraźnego wyodrębnienia w nowym systemie ubezpieczeń poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych było przyjęcie innych stóp procentowych składek. Chociaż ich wysokość jest identyczna dla wszystkich grup ubezpieczonych, to sposób finansowania samych składek został mocno zróżnicowany (Tabela 57).

²⁰ Art. 13 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

²¹ Art. 14 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Tabela 57. Wysokość stóp procentowych poszczególnych rodzajów składek na ubezpieczenie społeczne przedsiębiorcy i osoby współpracującej oraz sposób ich finansowania w 2012 roku

Lp.	Podmiot ubezpieczony	Rodzaj składki	Wysokość składki	Źródło finansowania	
				Ubezpieczony	Płatnik
1	Osoba prowadząca działalność gospodarczą.	Emerytalna.	19,52%	19,52%	-
		Rentowa.	8,00%	8,00%	-
		Chorobowa.	2,45%	2,45%	-
		Wypadkowa.	(A)	(A)	-
2	Osoba współpracująca z osobą prowadzącą działalność gospodarczą.	Emerytalna.	19,52%	-	19,52%
		Rentowa.	8,00%	-	8,00%
		Chorobowa.	2,45%	-	2,45%
		Wypadkowa.	(A)	-	(A)

(A) – stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe jest ustalana indywidualnie

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 16 i 22 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit. oraz art. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 2011 roku o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2011 r., nr 291, poz. 1706.

W przypadku pierwszych trzech rodzajów ubezpieczeń ustalone stopy procentowe mają charakter ogólnie obowiązujący. Z kolei, dla ubezpieczenia wypadkowego, po wstępnym okresie ujednoclenia stopy procentowej, ustawodawca przyjął zasadę jej indywidualizacji. Polega ona na corocznym określeniu wysokości stopy na podstawie składanego przez przedsiębiorców sprawozdania o wypadkowości, z uwzględnieniem rodzaju i charakteru prowadzonej działalności gospodarczej. Tylko w przypadku tych przedsiębiorców, u których wielkość zatrudnienia nie przekracza 9 osób, wskazana stopa stanowi połowę najwyższej stopy procentowej ubezpieczenia wypadkowego²².

Zgodnie z przepisami²³, do obowiązków Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy powiadomienie płatnika składek o wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązującej w danym roku (w terminie do 20 kwietnia danego roku). Dotyczy to tych przedsiębiorców, którzy za trzy kolejne lata przekazali do ZUS informację o wypadkach (ZUS IWA). Wskazana stopa procentowa stosowana jest również dla ustalenia składki od przedsiębiorcy i osoby z nim współpracującej. Z kolei, ci przedsiębiorcy, którzy nie mają obowiązku przekazywania tego typu informacji, zaś do ubezpieczenia wypadkowego zgłaszają co

²² W efekcie, dla wymienionej grupy przedsiębiorców, obowiązująca od kwietnia 2012 roku wysokość stopy wynosi 1,93%.

²³ Art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, t.j.: Dz. U. z 2009 r., nr 167, poz. 1322 ze zm.

najmniej 10 ubezpieczonych, mają obowiązek samodzielnego ustalenia stopy tego ubezpieczenia w oparciu o dane dla poszczególnych rodzajów grup działalności.

Niezależnie od sposobu ustalania stopy ubezpieczenia wypadkowego, okres jej obowiązywania obejmuje 12 miesięcy: od 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca następnego roku, a więc nieco inaczej niż w przypadku pozostałych rodzajów ubezpieczeń, dla których okres obowiązywania nie jest ograniczony czasowo.

Od momentu wprowadzenia nowego systemu ubezpieczeń, wysokość stóp procentowych ubezpieczenia emerytalnego i chorobowego nie uległa zmianie. Obniżona została natomiast stopa procentowa ubezpieczenia rentowego, która do lipca 2007 roku wynosiła 13,00%. Pierwotną przyczyną była realizacja postulatów przedsiębiorców, którzy domagali się zmniejszenia kosztów zatrudniania pracowników. W efekcie jednak, redukcja stopy procentowej ubezpieczenia rentowego zmniejszyła również wydatki ponoszone przez przedsiębiorców na sfinansowanie własnych składek ubezpieczenia społecznego oraz za osobę współpracującą. Obniżenie stopy składki na ubezpieczenie rentowe przeprowadzone zostało w dwóch etapach:

- etap pierwszy od 1.07.2007 r. do 31.12.2007 r. – obniżka stopy procentowej do poziomu 10%,
- etap drugi od 1 stycznia 2008 r. do 31 stycznia 2012 r. – obniżka stopy procentowej do poziomu 6%,

Niestety, od 1 lutego 2012 r. nastąpiło podwyższenie stopy procentowej do poziomu 8%²⁴, ze względu na konieczność zmniejszenia istniejącego deficytu Funduszu Ubezpieczeń Społecznych²⁵.

Zgodnie z przyjętymi przepisami, na przedsiębiorcę został nałożony obowiązek sfinansowania z własnych środków zarówno swoich, jak i składek na ubezpieczenie społeczne za osobę współpracującą.

O ile w przypadku wysokości stóp procentowych poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych od momentu wejścia w życie reformy została zachowana względna stabilność, o tyle przyjęta w pierwotnych przepisach podstawa naliczania składek dla omawianych grup ubezpieczonych miała charakter zmienny. Po pierwsze, ustawodawca dla tej grupy ubezpieczonych określił jedynie minimalną podstawę wymiaru składek, co oznacza, że mogli oni samodzielnie zadeklarować

²⁴ Art. 1 ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

²⁵ Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej na interpelację nr 2140 w sprawie wzrostu składki rentowej dla przedsiębiorstw – *Sprawozdanie stenograficzne z 11 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 28, 29 i 30 marca 2012 r. Aneks – Interpelacje i zapytania poselskie oraz odpowiedzi na interpelacje i zapytania*, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VII, Warszawa 2012 – <http://orka2.sejm.gov>. pl, <http://orka2.sejm.gov.pl> (stan na dzień: 30.06.2012).

kwotę, od której składki są opłacane. Po drugie, jako minimalną podstawę przyjęto – w pierwotnej wersji przepisów – 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, co spowodowało zmianę wysokości płaconych składek co trzy miesiące. Nowa podstawa, a więc również nowa wysokość składek, obowiązywała przedsiębiorców od następnego kwartału. Rozwiązanie to było stosunkowo uciążliwe dla przedsiębiorców, którzy nie tylko musieli na bieżąco śledzić zmiany przeciętnego wynagrodzenia, ale także mieli znaczne trudności na przykład z planowaniem finansowym.

System oparcia minimalnej podstawy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne na przeciętnym wynagrodzeniu w gospodarce został zmieniony od 2009 roku. W efekcie, wysokość najniższej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne dla przedsiębiorcy oraz osoby współpracującej jest ustalana wyłącznie raz do roku i obowiązuje od 1 stycznia na cały rok kalendarzowy, a jednocześnie została uzależniona od prognozy przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na rok, którego składki dotyczą. Przyjęte rozwiązanie zlikwidowało więc wady poprzedniego systemu. Jednocześnie, wprowadzona zmiana w niewielkim stopniu wpłynęła na wysokość opłacanych przez przedsiębiorcę składek – dla danych z roku 2011 nastąpił ich spadek o 0,8% (Tabela 58 oraz Tabela 59²⁶).

Tabela 58. Podstawa naliczania oraz wysokość składek na ubezpieczenia społeczne przed zmianą sposobu ustalania podstawy minimalnej dla przedsiębiorców (w zł)

Lp.	Okres	Podstawa naliczania składek	Ubezpieczenie emerytalne (19,52%)	Ubezpieczenie rentowe (6%)	Ubezpieczenie chorobowe (2,45%)	Ubezpieczenie wypadkowe (1,67%)	Ogółem
1	01.2011	1921,85	375,14	115,31	47,09	32,09	569,63
2	02.2011	1921,85	375,14	115,31	47,09	32,09	569,63
3	03.2011	2062,93	402,68	123,78	50,54	34,45	611,45
4	04.2011	2062,93	402,68	123,78	50,54	34,45	611,45
5	05.2011	2062,93	402,68	123,78	50,54	34,45	611,45
6	06.2011	2079,80	405,98	124,79	50,96	34,73	616,46
7	07.2011	2079,80	405,98	124,79	50,96	34,73	616,46
8	08.2011	2079,80	405,98	124,79	50,96	34,73	616,46
9	09.2011	2019,67	394,24	121,18	49,48	33,73	598,63
10	10.2011	2019,67	394,24	121,18	49,48	33,73	598,63

²⁶ Dane w obu tabelach zostały przygotowane przy założeniu, że są to składki naliczone oraz że przedsiębiorca opłaca składkę na ubezpieczenie chorobowe. Ze względu na dostępność informacji o podstawie naliczania składek oraz w celu zapewnienia porównywalności danych, w tabelach przedstawiono obliczenia dla roku kalendarzowego 2011, pomimo tego, że zmiana sposobu ustalania podstawy zaczęła obowiązywać od 2009 roku, zaś wysokość stopy procentowej składki na ubezpieczenie rentowe wynosi od 02.2012 roku – 8% oraz na ubezpieczenie wypadkowe od 04.2012 r. – 1,93% .

Lp.	Okres	Podstawa naliczania składek	Ubezpieczenie emerytalne (19,52%)	Ubezpieczenie rentowe (6%)	Ubezpieczenie chorobowe (2,45%)	Ubezpieczenie wypadkowe (1,67%)	Ogółem
11	11.2011	2019,67	394,24	121,18	49,48	33,73	598,63
12	12.2011	2049,60	400,08	122,98	50,22	34,23	607,51
	Ogółem		4759,06	1462,85	597,34	407,14	7226,39

Źródło: opracowanie własne

Tabela 59. Podstawa naliczania oraz wysokość składek na ubezpieczenia społeczne po zmianie sposobu ustalania podstawy minimalnej dla przedsiębiorców (w zł)

Lp.	Okres	Podstawa naliczania składek	Ubezpieczenie emerytalne (19,52%)	Ubezpieczenie rentowe (6%)	Ubezpieczenie chorobowe (2,45%)	Ubezpieczenie wypadkowe (1,67%)	Ogółem
1	01.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
2	02.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
3	03.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
4	04.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
5	05.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
6	06.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
7	07.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
8	08.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
9	09.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
10	10.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
11	11.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
12	12.2011	2015,44	393,41	120,93	49,38	33,66	597,38
	Ogółem		4720,92	1451,16	592,56	403,92	7168,56

Źródło: opracowanie własne

Ocena przyjętego rozwiązania w zakresie podstawy naliczania składek nie jest jednoznaczna. Do pozytywnych aspektów systemu zaliczyć można jego stosunkowo dużą elastyczność i wpływ osób prowadzących działalność gospodarczą na wysokość obciążenia z tytułu opłacanych składek na ubezpieczenia społeczne. Przyjęcie minimalnej podstawy oznacza bowiem, że przedsiębiorca ma wybór co do wysokości wydatków ponoszonych z tego tytułu²⁷. Ta dobrowolność i samodzielność deklarowania podstawy opłacania składek może powodować jednak powstanie sytuacji, w której osoby prowadzące działalność gospodarczą, osiągając wysoki poziom dochodów, opłacają niższe składki niż pracownicy przez nich zatrudniani. Dzieje się tak w przypadku, w którym wynagrodzenie brutto zatrudnionych kształ-

²⁷ Podobna możliwość występowała również w systemie ubezpieczeń przed rokiem 1999.

tuje się powyżej minimalnej podstawy opłacania składek przez przedsiębiorcę.

Dowolność kształtowania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne nie dotyczy ubezpieczenia chorobowego. Ze względu na jego dobrowolny charakter, ustawodawca przyjął w tym przypadku górny, miesięczny limit podstawy. Stanowi on 250% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, ogłaszanego dla celów emerytalnych²⁸.

Wśród przepisów normujących zasady podlegania ubezpieczeniu społecznemu przez przedsiębiorcę znalazła się również zasada podzielności składek z tego tytułu. Oznacza ona, że wysokość składek zależy od liczby dni w miesiącu, przez które przedsiębiorca prowadził swoją działalność, a więc – podlegał ubezpieczeniom społecznym. Gdy rozpoczęcie lub zakończenie działalności następuje w trakcie miesiąca, podstawa wymiaru składek obejmuje więc wyłącznie okres przepracowany (Wzór 10).

Wzór 10. *Sposób obliczania podstawy naliczania składek na ubezpieczenie społeczne w przypadku podlegania ubezpieczeniom przez część miesiąca*

$$P = \frac{P_{su}}{d_m} \times d_{su}$$

gdzie:

P – podstawa naliczania składek ubezpieczeniowych za część miesiąca

d_m – liczba dni w miesiącu

d_{su} – liczba dni w miesiącu podlegania ubezpieczeniom (prowadzenia działalności)

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 18 ust. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Taka sama zasada obowiązuje w przypadku, w którym przedsiębiorca zawiesił działalność w trakcie miesiąca lub przebywał przez jego część na zwolnieniu chorobowym. W analogiczny sposób ustalana jest podstawa naliczania składek dla osób współpracujących z przedsiębiorcą. Przykładowe porównanie wysokości podstawy przy pełnym i niepełnym miesiącu prowadzenia działalności gospodarczej zostało przedstawione poniżej (Tabela 60).

²⁸ Art. 20, ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit

Tabela 60. Podstawa naliczania składek na ubezpieczenie społeczne dla wybranych miesięcy przy pełnym i niepełnym miesiącu prowadzenia działalności gospodarczej w roku 2012

Wyszczególnienie	Wybrany miesiąc		
	Styczeń	Luty	Kwiecień
Minimalna podstawa naliczania składek na ubezpieczenie społeczne dla pełnego miesiąca.	2015,44 zł	2015,44 zł	2015,44 zł
Liczba dni w miesiącu.	31	28	30
Liczba dni prowadzenia działalności gospodarczej w miesiącu.	15	15	15
Podstawa naliczania składek na ubezpieczenie dla wskazanego okresu prowadzenia działalności (15 dni).	975,21 zł	1079,70 zł	1007,72 zł

Źródło: opracowanie własne

Analizując sposób obliczania podstawy składek dla niepełnego miesiąca podlegania ubezpieczeniom, wyraźnie widać, że jest on uzależniony nie tylko od liczby dni prowadzenia działalności gospodarczej, ale także – liczby dni w miesiącu, w którym przedsiębiorca rozpoczyna, likwiduje lub zawiesza działalność, albo przebywa na zwolnieniu chorobowym. Z tego powodu, pomimo identycznej podstawy naliczania składek w różnych miesiącach, może różnić się wysokość ostatecznego zobowiązania.

Oprócz wskazanych rodzajów ubezpieczeń społecznych, przedsiębiorca oraz osoba z nim współpracująca obligatoryjnie są objęci ubezpieczeniem zdrowotnym. Jego celem jest finansowanie bezpłatnych świadczeń zdrowotnych przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Również w przypadku tego rodzaju ubezpieczenia zmianie uległ sposób ustalania podstawy wymiaru składki. W pierwotnych przepisach była to deklarowana kwota, jednak nie niższa niż 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (z uwzględnieniem wypłat z zysku). Minimalna podstawa ulegała więc zmianie co kwartał, ale – podobnie, jak w przypadku ubezpieczeń społecznych – przedsiębiorca miał prawo do samodzielnego ustalenia podstawy naliczania składki. Od 2009 roku, również i w tym przypadku przyjęto jednakową podstawę minimalną wymiaru składki na cały rok w wysokości 75% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Zmiana ta – podobnie jak w przypadku ubezpieczeń społecznych – spowodowała opłacanie składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne w jednakowej comiesięcznej wysokości przez cały rok. W stosunku do wcześniej obowiązujących zasad, nowy sposób miał niewielki wpływ na wysokość składki – dla danych roku 2011 nastąpił jej wzrost o 2,2% (Tabela 61).

Tabela 61. Podstawa naliczania oraz wysokość składek na powszechne ubezpieczenie zdrowotne przed i po zmianie sposobu ustalania minimalnej podstawy dla przedsiębiorców w roku 2011²⁹ (w zł)

Lp.	Okres	Podstawa naliczania składki przed zmianą	Kwota składki	Podstawa naliczania składki po zmianie	Kwota składki
1	01.2011	2538,92	228,50	2704,31	243,39
2	02.2011	2538,92	228,50	2704,31	243,39
3	03.2011	2704,31	243,39	2704,31	243,39
4	04.2011	2704,31	243,39	2704,31	243,39
5	05.2011	2704,31	243,39	2704,31	243,39
6	06.2011	2609,18	234,83	2704,31	243,39
7	07.2011	2609,18	234,83	2704,31	243,39
8	08.2011	2609,18	234,83	2704,31	243,39
9	09.2011	2679,95	241,20	2704,31	243,39
10	10.2011	2679,95	241,20	2704,31	243,39
11	11.2011	2679,95	241,20	2704,31	243,39
12	12.2011	2695,07	242,56	2704,31	243,39
	Ogółem	X	2857,82	X	2920,68

Źródło: opracowanie własne

Inaczej niż w pozostałych rodzajach ubezpieczeń, stopa procentowa składki na ubezpieczenie zdrowotne podlegała wielokrotnym zmianom, co było efektem konieczności zagwarantowania wzrostu środków na finansowanie świadczeń zdrowotnych. W latach 1999-2000 stopa ta wynosiła 7,5%, w latach 2001-2002 – 7,75%, zaś od 2003 roku następował coroczny jej wzrost o 0,25%, aż do osiągnięcia poziomu 9% w 2007 roku. Dodatkowo, w pierwszych dwóch latach obowiązywania, całość opłaconej składki na ubezpieczenie zdrowotne przedsiębiorca mógł odliczyć od zaliczki na podatek dochodowy. Od 2003 roku wprowadzono natomiast zasadę, że odliczeniu podlega jedynie kwota 7,75% podstawy wymiaru składki, pozostała zaś część jest finansowana z własnych środków przedsiębiorcy. Przyjęty sposób rozliczania dotyczy również pozostałych grup ubezpieczonych.

W przypadku ubezpieczenia zdrowotnego na uwagę zasługuje fakt, że składka ta jest niepodzielna³⁰. Oznacza to, że niezależnie od liczby dni w miesiącu, które przedsiębiorca poświęcił na prowadzenie działalności, jest on zobowiązany do jej opłacenia w pełnej wysokości.

²⁹ Ze względu na dostępność danych o podstawie naliczania składek w tabelach przedstawiono obliczenia dla roku kalendarzowego 2011.

³⁰ Art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, t.j.: Dz. U. z 2008 r., nr 164, poz. 1027 ze zm.

Oprócz wskazanych powyżej ubezpieczeń społecznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, na przedsiębiorcę i osobę z nim współpracującą został również nałożony obowiązek odprowadzania składek na Fundusz Pracy, w którym gromadzone są środki z przeznaczeniem na podejmowanie działań łagodzących skutki bezrobocia³¹.

Zgodnie z przyjętymi przepisami, do głównych zasad naliczania i odprowadzania składek na Fundusz należy zaliczyć:

- obligatoryjność opłaty w przypadku tych przedsiębiorców i osób współpracujących, którzy objęci są obowiązkowymi ubezpieczeniami: emerytalnym i rentowym,
- przyjęcie za podstawę wymiaru składki kwoty identycznej, jak w przypadku ubezpieczenia emerytalnego i rentowego.

Przedsiębiorcy i osoby współpracujące, którzy są objęci na swój wniosek dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym, nie opłacają składki na Fundusz Pracy.

Od początku 1999 roku, a więc od wejścia w życie nowego systemu ubezpieczeń społecznych, stopa procentowa składki na Fundusz Pracy nie uległa zmianie i wynosi 2,45% przyjętej podstawy.

Niezależnie od zróżnicowania podstaw wymiaru oraz stóp procentowych poszczególnych rodzajów ubezpieczeń (także składki na Fundusz Pracy), zasady dokonywania ich płatności przyjęto jednakowe. Termin wpłaty został uzależniony od wielkości zatrudnienia. I tak, przedsiębiorcy, którzy opłacają składkę wyłącznie za siebie (a więc nie zatrudniają pracowników), dokonują wpłaty wszystkich składek do 10 dnia następnego miesiąca. W pozostałych przypadkach, a więc przy opłacie składek za osobę współpracującą i/lub pracowników, termin wpłaty został przesunięty do 15 dnia następnego miesiąca.

4.2. Ubezpieczenia pracowników

Nowe przepisy, dotyczące ubezpieczeń społecznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, podobnie jak w przypadku osoby prowadzącej działalność gospodarczą, zdefiniowały również podstawowe pojęcia odnoszące się do osób zatrudnianych przez przedsiębiorców. I tak, pod pojęciem pracownika rozumie się osobę, która pozostaje w stosunku pracy z przedsiębiorcą. Jednocześnie, jeżeli taka osoba wykonuje pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub na podstawie umowy o dzieło, zaś umowa została zawarta z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, to dla celów ubezpieczenia traktowana jest również

³¹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, t.j. Dz. U. z 2008 r., nr 69, poz. 415 ze zm.

jak pracownik. Z kolei, zleceniobiorcą jest osoba, która wykonuje pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, z wyłączeniem osób, które wykonują tego typu umowy na rzecz swoich pracodawców³².

W stosunku do pracowników oraz zleceniobiorców, przedsiębiorca staje się płatnikiem składek, czyli podmiotem zobowiązanym do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne. Nie dotyczy to jednak osób, za które zasiłek macierzyński wypłaca ZUS. Również w przypadku zleceniobiorców i osób współpracujących, osoba prowadząca działalność gospodarczą realizuje obowiązki nałożone na płatnika, do których zalicza się między innymi:

- zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego pracowników, zleceniobiorców, osób wykonujących usługi na podstawie innych umów, osób współpracujących, oraz członków ich rodzin, a także zgłaszanie wszelkich zmian osób ubezpieczonych i wyrejestrowanie ubezpieczeń,
- w sposób prawidłowy naliczanie, potrącanie i odprowadzanie składek na ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz na określone fundusze, niezależnie od sposobu finansowania składki,
- właściwe prowadzenie dokumentacji na potrzeby ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, a także ich korygowanie oraz przechowywanie,
- ustalanie prawa do świadczeń dla osób ubezpieczonych, prawidłowe obliczanie ich wysokości oraz wypłacanie osobom uprawnionym, a także prowadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- przekazywanie ubezpieczonym informacji w postaci imiennych raportów.

Zasady podlegania ubezpieczeniom pracowników i zleceniobiorców, między innymi ze względu na charakter i specyfikę sposobu uzyskiwania dochodów, zostały skonstruowane nieco inaczej niż w przypadku przedsiębiorcy i osób z nim współpracujących (Tabela 62).

W przypadku pracownika, zatrudnionego na podstawie umowy o pracę, a także pracownika wykonującego na rzecz własnego pracodawcy umowę zlecenie (lub o podobnym charakterze), wszystkie rodzaje ubezpieczeń mają charakter obligatoryjny. Nie ma więc możliwości rezygnacji przez pracownika (lub pracodawcę) z któregokolwiek rodzaju ubezpieczenia.

Nieco inaczej jest w przypadku osób, które na rzecz przedsiębiorcy realizują umowę zlecenia (i podobne) i które nie pozostają z nim w stosunku pracy. Wówczas, ubezpieczenie chorobowe ma charakter fakultatywny. Zleceniobiorca może dobrowolnie opłacać składki z tego tytułu.

³² Art. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Tabela 62. Podstawowe zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu w przypadku pracownika i zleceniobiorcy³³

Lp.	Wyszczególnienie	Ubezpieczenia obowiązkowe	Ubezpieczenia dobrowolne	Okres podlegania ubezpieczeniom
1	Pracownik z tytułu umowy o pracę oraz umowy zlecenia, umowy agencyjnej, itp., realizowanej na rzecz własnego pracodawcy.	Emerytalne. Rentowe. Chorobowe. Wypadkowe. Zdrowotne.	Brak.	Od nawiązania stosunku pracy do daty ustania stosunku pracy.
2	Osoba wykonująca umowę agencyjną, zlecenia lub o świadczenie usług.	Emerytalne. Rentowe. Wypadkowe. Zdrowotne.	Chorobowe.	Od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy.
3	Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, będąca uczniem gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalnej, szkoły ponadpodstawowej lub studentem – do ukończenia 26 lat.	Brak.	Brak.	Brak.

Źródło: opracowanie własne na podstawie 6, 11-13 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Szczególnym przypadkiem jest wykonywanie umowy zlecenia przez osobę, która jest uczniem lub studentem i nie ukończyła 26 roku życia. W takim przypadku nie powstaje obowiązek ubezpieczenia z żadnego tytułu. Trzeba jednak zauważyć, że dotyczy to wyłącznie sposobu zatrudnienia wskazanego w przepisach. Jeżeli bowiem uczeń lub student, przed ukończeniem wskazanego wieku podejmie zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub rozpocznie prowadzenie działalności gospodarczej, dla celów ubezpieczeń społecznych i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego staje się pracownikiem lub przedsiębiorcą w rozumieniu przywoływanych ustaw. Oznacza to, że podlega zasadom ubezpieczeń przyjętym dla wymienionych grup.

Pomimo nieco innych zasad podlegania ubezpieczeniom, stopy procentowe poszczególnych rodzajów składek są identyczne z obowiązującymi dla przedsiębiorcy i osoby z nim współpracującej. Odmiennie jednak została przyjęta zasada finansowania poszczególnych rodzajów składek (Tabela 63).

³³ W tabeli przedstawione zostały wyłącznie zasady podlegania ubezpieczeniom przez pracownika i zleceniobiorcę. Pozostałe przypadki zawiera cytowana ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych.

Tabela 63. Wysokość stóp procentowych i zasady finansowania poszczególnych rodzajów składek na ubezpieczenie w przypadku pracownika i zleceniobiorcy w 2012 roku

Lp.	Podmiot ubezpieczony	Rodzaj składki	Wysokość składki	Źródło finansowania	
				Ubezpieczony	Płatnik
1	Pracownik.	Emerytalna.	19,52%	9,76%	9,76%
		Rentowa.	8,00%	1,5%	6,5%
		Chorobowa.	2,45%	2,45%	-
		Wypadkowa.	(A)	-	(A)
		Zdrowotna.	9,00%	9,00%	-
2	Zleceniobiorca, jeżeli nie jest uczniem lub studentem do ukończenia 26 roku życia.	Emerytalna.	19,52%	9,76%	9,76%
		Rentowa.	8,00%	1,5%	6,5%
		Chorobowa (B).	2,45%	2,45%	-
		Wypadkowa.	(A)	-	(A)
		Zdrowotna.	9,00%	9,00%	-

Uwagi:

(A) – wysokość składki uzależniona jest od liczby zatrudnionych pracowników oraz rodzaju wykonywanej działalności

(B) – w przypadku wniosku zleceniobiorcy o objęcie ubezpieczeniem dobrowolnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 16 i 22 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit. oraz art. 1 ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

W przypadku pracownika, jedynie część składek potrącana jest z jego wynagrodzenia. Pozostała część natomiast, jest finansowana przez pracodawcę z własnych środków. Dotyczy to ubezpieczenia emerytalnego i rentowego. Składkę na ubezpieczenie chorobowe oraz powszechne ubezpieczenie zdrowotne w całości finansuje pracownik, zaś ubezpieczenie wypadkowe – pracodawca. Taka sama zasada finansowania składek przyjęta została również w przypadku zleceniobiorcy, będącego osobą fizyczną.

Obliczone składki na ubezpieczenie społeczne w części finansowej przez pracownika (lub zleceniobiorcę) obniżają jego wynagrodzenie. Z kolei, część składki na ubezpieczenie zdrowotne (7,75%) pomniejsza zaliczkę na podatek dochodowy, potrącaną z wynagrodzenia pracownika (zleceniobiorcy), pozostała zaś część – wypłacane wynagrodzenie. Natomiast, składki finansowane przez pracodawcę w całości zaliczane są do kosztów jego działalności.³⁴

³⁴ Warunkiem zaliczenia do kosztów prowadzonej działalności składek ubezpieczeniowych jest ich wpłata do ZUS. Zasada ta dotyczy również składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez przedsiębiorcę za siebie i – ewentualnie – osobę współpracującą.

O ile stopy procentowe składek na ubezpieczenie są analogiczne jak w przypadku przedsiębiorcy, o tyle podstawa ich wymiaru jest inna. Wynika to z charakteru źródeł uzyskiwania dochodu przez pracowników i zleceniobiorców (Tabela 64).

Tabela 64. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz powszechne ubezpieczenie zdrowotne dla pracowników i zleceniobiorców

Lp.	Tytuł ubezpieczenia	Podstawa wymiaru składek	
		Ubezpieczenia społeczne	Ubezpieczenie zdrowotne
1	Umowa o pracę.	Przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, powiększony o wynagrodzenie z tytułu umów zlecenia i podobnych zawartych z własnym pracodawcą.	Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pomniejszona o składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe, finansowane przez ubezpieczonego.
2	Umowa zlecenia i podobne, w których odpłatność ustalono kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej, prowizyjnie, itp.	Przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym.	Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pomniejszona o składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe, finansowane przez ubezpieczonego.
3	Umowa zlecenia i podobne, w których odpłatność ustalono w inny sposób niż kwotowo.	Zadeklarowana kwota, nie niższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia.	Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pomniejszona o składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe, finansowane przez ubezpieczonego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 16 i 22 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

W przypadku pracownika, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne przychód, zdefiniowany w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Jeżeli pracownik wykonuje na rzecz swojego pracodawcy umowy zlecenia (i podobne), wówczas ich wartość włączana jest do podstawy wymiaru składek. Z kolei, do ustalenia składki na ubezpieczenie zdrowotne przyjmuje się analogiczną podstawę, jednak pomniejszoną o składki na ubezpieczenie społeczne, w części finansowanej przez pracownika.

W podobny sposób ustalanie podstawy wymiaru przyjęto dla zleceniobiorców. Jedynie w tym przypadku, gdy wynagrodzenie z tytułu realizacji takiej umowy ustalone zostało inaczej niż kwotowo, podstawę wymiaru stanowi zadeklarowana kwota. Nie może być ona jednak niższa niż minimalne wynagrodzenie³⁵.

W przypadku podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe obowiązuje również zasada, że łączna roczna podstawa nie może być

³⁵ W roku 2012 – 1.500 zł.

wyższa niż 30-krotność prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok kalendarzowy³⁶. Oznacza to, że jeżeli łączne wynagrodzenie pracownika lub zleceniobiorcy przekroczy od początku roku ustaloną kwotę³⁷, wówczas składki na wymienione rodzaje ubezpieczeń nie są naliczane i potrącane, co dotyczy nie tylko części finansowanej przez pracownika czy zleceniodawcę, ale również – przedsiębiorcę-płatnika. Trzeba jednak podkreślić, że ograniczenie to dotyczy wyłącznie wskazanych rodzajów ubezpieczeń, a więc składkę na ubezpieczenie chorobowe, wypadkowe i zdrowotne nalicza się bez jego uwzględnienia. Jedynie w przypadku zleceniobiorcy, dla którego ubezpieczenie chorobowe ma dobrowolny charakter również została przyjęta górna granica podstawy jego wymiaru. Jest ona analogiczna, jak w przypadku przedsiębiorcy i osoby z nim współpracującej – stanowi miesięcznie 250% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, ogłaszanego dla celów emerytalnych³⁸.

Przy ustalaniu podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych pracowników trzeba zwrócić uwagę, że nie wszystkie świadczenia są uwzględniane przy obliczaniu składek. Należą do nich między innymi przychody z następujących tytułów³⁹:

- 1) nagród jubileuszowych, przyznawanych pracownikowi nie częściej niż co 5 lat,
- 2) odpraw pieniężnych wypłacanych pracownikom lub byłym pracownikom między innymi w związku z przejściem na emeryturę lub rentę, z tytułu wygaśnięcia lub rozwiązania stosunku pracy, itp., na podstawie umowy o zakazie konkurencji,
- 3) wartości świadczeń rzeczowych wynikających z przepisów o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz ekwiwalentów za te świadczenia, a także ekwiwalentów pieniężnych za: pranie odzieży roboczej, używanie odzieży i obuwia własnego zamiast roboczego, za użyte przy wykonywaniu pracy narzędzia, materiały lub sprzęt, będące własnością pracownika,
- 4) wartości ubioru służbowego (umundurowania), którego używanie należy do obowiązków pracownika, lub ekwiwalentu pieniężnego za ten ubiór,
- 5) zwrotu kosztów używania w jazdach lokalnych przez pracowników, dla potrzeb pracodawcy, pojazdów, które nie są własnością pracodawcy do wysokości wynikającej z przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych,

³⁶ Art. 19, ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

³⁷ W roku 2012 wynosi ona 105.780 zł.

³⁸ Art. 20, ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

³⁹ Pełny wykaz zawiera rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, Dz. U. z 1998 r., nr 161, poz. 1106 ze zm., oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 9 lipca 2010 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, Dz. U. z 2010 r., nr 127, poz. 860.

- 6) diet i innych należności z tytułu podróży służbowej pracownika do wysokości określonej w przepisach,
- 7) świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych,
- 8) świadczeń urlopowych – do wysokości nieprzekraczającej rocznie kwoty odpisu podstawowego,
- 9) zapomóg losowych w przypadku klęsk żywiołowych, indywidualnych zdarzeń losowych lub długotrwałej choroby.

Do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne nie wlicza się również składników wynagrodzenia, do których pracownik ma prawo w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego oraz świadczenia rehabilitacyjnego. Trzeba jednak podkreślić, że wyłączenie to nie dotyczy ubezpieczenia zdrowotnego. Tak więc, istnieje tutaj dodatkowa rozbieżność w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia: społeczne oraz zdrowotne.

Oprócz składek na ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne, przedsiębiorca w roli płatnika ma również obowiązek odprowadzania składek na dwa fundusze: Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Celem pierwszego z wymienionych jest – co zauważono wcześniej – finansowanie działań skierowanych na promocję zatrudnienia, aktywizację zawodową oraz łagodzenie skutków bezrobocia. Z kolei, środki gromadzone w drugim Funduszu przeznaczone są na sfinansowanie wypłaty świadczeń dla pracowników w przypadku niewypłacalności pracodawcy⁴⁰.

Obowiązek opłacania składek na Fundusz Pracy został uregulowany osobnym aktem prawnym⁴¹, przy czym związany jest z łącznym spełnieniem dwóch następujących warunków:

- 1) istnieje obowiązek ubezpieczenia emerytalnego i rentowego,
- 2) podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przeliczeniu na okres pełnego miesiąca – musi odpowiadać co najmniej minimalnemu wynagrodzeniu.

Zgodnie więc z przyjętymi warunkami, składki na Fundusz Pracy nie są odprowadzane wówczas, gdy ubezpieczenia: emerytalne i rentowe mają charakter dobrowolny, a także w przypadku, w którym wynagrodzenie jest niższe niż minimalne. Trzeba jednak zauważyć, że istnieje szczególny przypadek, przy którym płatnik będzie miał obowiązek odprowadzania omawianej składki, pomimo że wysokość wynagrodzenia będzie niższa niż minimalna. Zgodnie bowiem z obowiązujący-

⁴⁰ Ustawa z dnia 13 lipca 2006 roku o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, t.j. Dz. U. z 2006 r., nr 158, poz. 1121 ze zm.

⁴¹ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, op. cit.

mi przepisami⁴², wynagrodzenie pracownika w pierwszym roku pracy wynosi co najmniej 80% wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Pomimo więc, że kwota ta jest niższa niż ustalona przepisami, to również w tym przypadku przedsiębiorca-płatnik będzie odprowadzał składkę na wskazany Fundusz.

Omawiany obowiązek dotyczy także umów cywilnoprawnych. W ich przypadku również muszą być spełnione podane powyżej warunki. Jeżeli więc ubezpieczenie emerytalne i rentowe ma charakter dobrowolny, co może dotyczyć – na przykład – osoby wykonującej umowę zlecenia na rzecz innego podmiotu niż własny pracodawca, wówczas nie ma obowiązku odprowadzania składek na Fundusz Pracy. Jednak musi być wówczas spełniony drugi warunek – wynagrodzenie z umowy o pracę musi być na poziomie co najmniej minimalnym w przeliczeniu na okres pełnego miesiąca. Jeżeli jest ono niższe, obowiązek odprowadzania składek powstaje, gdy suma wynagrodzeń przekracza minimalne wynagrodzenie. Podobnie jest w przypadku, w którym zatrudniony nie zawarł stosunku pracy z żadnym pracodawcą i realizuje kilka różnych umów zleceń. Również i tutaj o obowiązku odprowadzania składki na Fundusz Pracy decyduje suma wynagrodzeń ze wszystkich zleceń – jeżeli jest niższa niż minimalne wynagrodzenie, wówczas obowiązek nie powstaje.

Trzeba przy tym zauważyć, że przedsiębiorca-płatnik nie opłaca składek na Fundusz Pracy w przypadku, między innymi:

- osób, które ukończyły 50 rok życia i w okresie 30 dni przed zatrudnieniem były wpisane do ewidencji bezrobotnych, przy czym składka nie jest opłacana przez 12 miesięcy od pierwszego miesiąca po zawarciu umowy o pracę⁴³;
- za pracowników, którzy ukończyli 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn⁴⁴.

Brak obowiązku naliczania i odprowadzania składek na wymieniony Fundusz dotyczy również zleceniobiorców, którzy nie ukończyli 26 roku życia i są uczniami lub studentami.

Podstawa wymiaru składek na Fundusz Pracy jest identyczna, jak dla ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, przy czym nie stosuje się tutaj rocznego ograniczenia. Może więc wystąpić sytuacja, w której – ze względu na przekroczenie ustalonej kwoty granicznej – składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie będą pobierane, zaś składka na Fundusz – tak.

Kolejnym obciążeniem finansowym przedsiębiorcy, związanym z zatrudnianiem pracowników, jest obowiązek odprowadzania składek na Fundusz Gwaran-

⁴² Art. 6, ust. 2 ustawy z dnia 10 października 2002 roku o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz. U. z 2002 r., nr 200, poz. 1679 ze zm.

⁴³ Art. 104b ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, op. cit, oraz art. 9b ust. 1 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych ..., op. cit.

⁴⁴ Art. 104 ust. 1 pkt 1-3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, op. cit.

towanych Świadczeń Pracowniczych, z którego finansowane są świadczenia dla pracowników w przypadku niewypłacalności pracodawcy⁴⁵. Wymieniona składka opłacana jest za okres trwania obowiązkowych ubezpieczeń: emerytalnego i rentowego. Nie dotyczy więc tych osób, które zatrudnione są na innych zasadach niż stosunek pracy, oraz przy których ubezpieczenie emerytalne i rentowe mają charakter dobrowolny. Składki te nie są opłacane przez przedsiębiorców oraz osoby z nimi współpracujące, a także w przypadkach analogicznych, jak dla Funduszu Pracy.

Ogólne zasady ustalania podstawy naliczania składki na FGŚP, a także ich odrowadzania są identyczne, jak w przypadku Funduszu Pracy. Inna jest jednak stopa procentowa – wynosi 0,10%⁴⁶ podstawy wymiaru i jest w całości finansowana ze środków płatnika składek.

Od stycznia 2010 roku na płatników został nałożony dodatkowy obowiązek w zakresie odprowadzania składek na Fundusz Emerytur Pomostowych. Stopa składki wynosi 1,5% podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, przy czym stosuje się tutaj roczne ograniczenie podstawy wymiaru takie, jak przy składkach na ubezpieczenia społeczne. Nowe obciążenie jest w całości finansowane przez pracodawcę, przy czym opłacane jest wyłącznie od wynagrodzeń pracownika, który spełnia łącznie następujące warunki:

- urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.,
- wykonuje prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, określonych przez przepisy⁴⁷.

Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że obowiązek opłacania omawianych składek powstaje z dniem rozpoczęcia przez pracownika wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, a ustaje z dniem zaprzestania ich wykonywania. Nie musi więc to być okres pokrywający się z okresem nawiązania stosunku pracy.

Termin i zasady płatności wprowadzonej składki są analogiczne, jak w przypadku pozostałych składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i omawiane fundusze.

4.3. Dokumentacja na potrzeby Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Do obowiązków nałożonych na przedsiębiorcę jako płatnika składek należy prawidłowe prowadzenie dokumentacji na potrzeby Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Dokumenty te można podzielić na trzy grupy:

⁴⁵ Ustawa o ochronie roszczeń pracowniczych ..., op. cit.

⁴⁶ Podana stopa procentowa została obniżona w 2006 roku z poziomu 0,15% – art. 41 ustawy budżetowej na rok 2006 z 17 lutego 2006 roku, Dz. U. z 2006 r., nr 35, poz. 244.

⁴⁷ Art. 3, ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych, Dz. U. 2008 r., nr 237, poz. 1656.

- dotyczące zgłoszenia płatnika składek i osób ubezpieczonych,
- dotyczące wyrejestrowania płatnika i osób ubezpieczonych,
- dotyczące rozliczeń naliczonych i odprowadzanych składek.

Do pierwszej grupy dokumentacji należy zaliczyć dokument CEIDG1. Zgodnie ze zmianą przepisów od 1 stycznia 2009 roku, a następnie od 1 lipca 2011 roku, obowiązuje zasada dokonania zgłoszenia płatnika składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w tym samym dokumencie, na podstawie którego dokonuje się rejestracji działalności gospodarczej osoby fizycznej w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Jednak zasada „jednego okienka” dotyczy wyłącznie zgłoszenia płatnika, co oznacza, że wszystkie osoby ubezpieczone (w tym przedsiębiorca i osoba z nim współpracująca) muszą zostać zgłoszone do ubezpieczeń na osobnych drukach (Tabela 65).

Tabela 65. Rodzaje dokumentów związanych ze zgłaszaniem do ubezpieczenia

Lp.	Rodzaj dokumentu	Charakterystyka
1	ZUS ZUA.	Zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych oraz ubezpieczenia zdrowotnego również w przypadku zbiegu tytułów ubezpieczeń, z których wynika dobrowolność ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i wypadkowego oraz obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego.
2	ZUS ZZA.	Zgłoszenie wyłącznie do ubezpieczenia zdrowotnego.
3	ZUS ZCZA.	Zgłoszenie danych o członkach rodziny, gdy adres zamieszkania jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego.
4	ZUS ZCNA.	Zgłoszenie danych o członkach rodziny, gdy adres zamieszkania nie jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego.
5	ZUS ZFA.	Zgłoszenie płatnika składek-osoby fizycznej.
6	ZUS ZBA.	Informacja o numerach rachunków bankowych płatnika składek.
7	ZUS ZAA.	Adresy prowadzenia działalności gospodarczej przez płatnika składek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2009 roku w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, imiennych raportów miesięcznych i imiennych raportów miesięcznych korygujących, zgłoszeń płatnika, deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących, zgłoszeń danych o pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz innych dokumentów, Dz. U. z 2009 r., nr 109, poz. 633 ze zm.

Zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych oraz ubezpieczenie zdrowotnego dokonywane jest w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczeń, to jest od dnia nawiązania stosunku pracy, nawiązania współpracy z osobą fizyczną w oparciu o umowy cywilnoprawne, rozpoczęcia wykonywania działalności lub współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Podobnie, termin ten do-

tyczy zmiany danych wykazanych w zgłoszeniu do ubezpieczeń dotyczących tytułu ubezpieczenia oraz rodzajów ubezpieczeń i terminów ich powstania. W takich przypadkach, obowiązkiem płatnika jest dokonanie wyrejestrowania osoby, której dotyczy zmiana danych, a następnie ponowne zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych z prawidłowymi danymi. Jedynie zmiana danych płatnika składek dokonywana jest w terminie 14 dni od daty ich zaistnienia, z wykorzystaniem druków odpowiednio: ZUS ZFA, ZUS ZBA lub ZUS ZAA, w zależności od zakresu dokonywanych korekt.

Podobnie, jak zgłoszenie płatnika, również jego wyrejestrowanie następuje na podstawie druku CEIDG1. Z kolei, do wyrejestrowania z ubezpieczeń przedsiębiorcy, osoby z nim współpracującej, pracowników czy zleceniobiorców, służą osobne dokumenty (Tabela 66).

Tabela 66. Rodzaje dokumentów związanych z wyrejestrowaniem z ubezpieczeń

Lp.	Rodzaj dokumentu	Charakterystyka
1	ZUS ZWUA.	W przypadku wygaśnięcia tytułu do ubezpieczeń społecznych i/lub ubezpieczenia zdrowotnego.
2	ZUS ZWPA.	Wyrejestrowanie płatnika składek.
3	ZUS ZCZA.	Wyrejestrowanie danych o członkach rodziny, gdy adres zamieszkania jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego.
4	ZUS ZCNA.	Wyrejestrowanie danych o członkach rodziny, gdy adres zamieszkania nie jest zgodny z adresem zamieszkania ubezpieczonego, dla celów ubezpieczenia zdrowotnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych ..., op. cit.

Analogicznie, jak w przypadku zgłoszenia, również wyrejestrowanie następuje w terminie 7 dni od daty zaistnienia zdarzenia. Co należy podkreślić, przeważająca część zmian również dokonywana jest poprzez wyrejestrowanie, a następnie – powtórna rejestrację. Jedynie w przypadku zmian danych identyfikacyjnych zarówno osoby ubezpieczonej, jak i płatnika składek (co jednak nie dotyczy płatników, którzy są osobami fizycznymi), stosowane są osobne dokumenty: w pierwszym przypadku ZUS ZIUA, w drugim zaś – ZUS ZIPA.

Trzecia grupa wskazanych dokumentów to dokumenty rozliczeniowe. Zakres i termin ich składania jest ściśle powiązany z wielkością zatrudnienia, podobnie jak w przypadku dokonywania wpłaty składek. Na przedsiębiorcę, który opłaca składki wyłącznie za siebie, nałożono obowiązek złożenia miesięcznej deklaracji rozliczeniowej (ZUS DRA). Trzeba jednak podkreślić, że powinność ta jest ograniczo-

na. Przedsiębiorca składa deklarację wyłącznie do momentu, w którym nastąpi opłata składek ubezpieczeniowych za pełny miesiąc. Od kolejnego okresu jest zwolniony z konieczności przekazywania deklaracji do ZUS. Analogiczna sytuacja występuje w trakcie prowadzenia działalności w przypadku, w którym dokonywana jest korekta bądź podstawy wymiaru składek, ich stóp procentowych bądź kwoty składek. W takiej sytuacji obowiązkiem przedsiębiorcy jest złożenie korekty danego miesiąca na tym samym druku oraz deklaracji rozliczeniowych, aż do momentu opłacenia składek za pełnym miesiącem. Co ważne, podana zasada nie dotyczy ustawowej zmiany podstawy wymiaru składek. Może ona znaleźć więc zastosowanie wówczas, gdy wystąpiły błędy lub przedsiębiorca opłacał składek wyłącznie za część miesiąca, na przykład z powodu rozpoczęcia działalności w trakcie miesiąca lub ze względu na niezdolność do pracy.

Inaczej jest w przypadku opłacania składek za osobę współpracującą, pracowników i/lub zleceniobiorców. Do dokumentów rozliczeniowych, do których wypełniania i przysyłania zobowiązany jest płatnik, zalicza się wówczas:

- miesięczną deklarację rozliczeniową (ZUS DRA), stanowiącą dokument zbiorczy,
- raport imienny o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach (ZUS RCA), wypełniany i składany dla osoby podlegającej ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu (w tym również dla przedsiębiorcy),
- raport imienny o należnych składkach na ubezpieczenie zdrowotne (ZUS RZA), wypełniany i składany za osobę podlegającą wyłącznie ubezpieczeniu zdrowotnemu,
- raport imienny o wypłaconych świadczeniach i przerwach w opłacaniu składek (ZUS RSA).

Termin złożenia wymienionych dokumentów rozliczeniowych jest analogiczny jak termin opłacania składek w przypadku zatrudniania pracowników i upływa 15. dnia następnego miesiąca.

W przypadku konieczności dokonania korekty dokumentów, do obowiązków płatnika należy złożenie dokumentów rozliczeniowych korygujących w terminie 7 dni od wystąpienia właściwej przesłanki. Jedynie przy ustaleniu nieprawidłowości w opłacaniu składek w drodze kontroli ZUS, płatnik składek ma na dokonanie korekt 30 dni od dnia otrzymania protokołu pokontrolnego.

Przy składaniu dokumentów rozliczeniowych korygujących trzeba pamiętać, że wystąpienie błędu w raporcie imiennym wymaga sporządzenia i przekazania za dany miesiąc kompletu dokumentów rozliczeniowych korygujących. Z kolei, w przypadku korekty danych wykazanych wyłącznie w deklaracji rozliczeniowej, płatnik składek wypełnia i przekazuje do ZUS jedynie deklarację rozliczeniową korygującą bez raportów miesięcznych korygujących.

Dodatkowym dokumentem, który jest bardzo istotny z punktu widzenia osoby ubezpieczonej przez płatnika, jest druk ZUS RMUA. Dokument ten stanowi infor-

mację dla osoby ubezpieczonej o wysokości składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, naliczonych i odprowadzonych przez płatnika. Dla pracownika jest to więc podstawa do korzystania między innymi ze świadczeń zdrowotnych. Obowiązkiem przedsiębiorcy jako płatnika składek jest wydanie dokumentu:

- raz na rok, w terminie do 28 lutego następnego roku za rok poprzedni, lub
- nie częściej niż raz na miesiąc za miesiąc poprzedni, jeśli ubezpieczony wystąpi do płatnika z wnioskiem o wydanie tej informacji we wcześniejszym terminie.

Wszystkie dokumenty sporządzane na potrzeby ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego mogą być przekazywane w formie elektronicznej z wykorzystaniem programu *Płatnik*. Jedynie w przypadku tych przedsiębiorców, u których zatrudnienie nie przekracza 5 osób dopuszczono składanie omówionej dokumentacji w formie papierowej, co dotyczy również przedsiębiorcy opłacającego składki wyłącznie za siebie.

W zakresie dokumentacji ważnym zagadnieniem jest również okres jej przechowywania. Został on powiązany z rodzajem dokumentów. I tak przez okres 5 lat od dnia przekazania do ZUS, płatnik składek jest zobowiązany przechowywać kopie:

- zgłoszeń płatnika składek oraz dokumentów zmieniających lub korygujących te dokumenty, przy czym obowiązuje w tym przypadku forma papierowa lub elektroniczna,
- zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych oraz dokumentów zmieniających lub korygujących te dokumenty, wyłącznie w formie papierowej, ale w przypadku przekazywania do ZUS zgłoszeń do ubezpieczeń w postaci dokumentu elektronicznego, płatnik składek zobowiązany jest przechowywać je przez 5 lat w postaci papierowej, z własnoręcznym podpisem osoby zgłoszonej do ubezpieczeń.

Od 1 stycznia 2012 roku, przez okres 5 lat płatnik składek jest również zobowiązany do przechowywania kopii przekazanych dokumentów rozliczeniowych i ich korekt⁴⁸.

* * *

Podsumowując charakterystykę zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym i powszechnemu ubezpieczeniu zdrowotnemu można stwierdzić, że przedsiębiorcy został pozostawiony pewien zakres swobody w podejmowaniu decyzji w tym obszarze. W stosunkowo największym stopniu może on wpływać na wysokość obciążenia płatnościami z tego tytułu. Jest to o tyle ważne, że poziom opłat z tytułu

⁴⁸ Poprzedni okres przechowywania podanej dokumentacji wynosił 10 lat.

składek jest – podobnie, jak w przypadku obciążeń podatkowych – negatywnie oceniany przez osoby prowadzące działalność gospodarczą. Z tego też powodu, istotnym zagadnieniem staje się wykorzystanie dopuszczonych prawem rozwiązań, które umożliwią zoptymalizowanie obciążenia, ale także świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych.

Rozdział 5

Decyzje w zakresie ubezpieczeń społecznych

5.1. Decyzje dotyczące przedsiębiorcy

Przyjęte zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym przez przedsiębiorcę powodują, że może on wpływać na kształtowanie zarówno wysokości bieżących płatności, jak i przyszłych świadczeń. Oddziaływanie to wynika przede wszystkim z konieczności podjęcia decyzji dotyczących:

- wyboru podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne,
- możliwości wykorzystania ulgi w postaci obniżonej podstawy wymiaru składek przez osoby rozpoczynające prowadzenie działalności gospodarczej,
- wyboru bądź rezygnacji z ubezpieczenia chorobowego,
- sposobu obniżenia obciążeń płatnościami składek poprzez zmianę źródła powstawania obowiązku ubezpieczenia.

Pierwsza z podanych decyzji dotyczy możliwości dowolnego kształtowania podstawy wymiaru składek na oba rodzaje ubezpieczenia. Ustawodawca określił bowiem jedynie minimalną podstawę naliczania płatności. Tylko w przypadku ubezpieczenia chorobowego, które dla przedsiębiorcy ma charakter dobrowolny, przyjęta została górna granica wartości podstawy. W pozostałych rodzajach ubezpieczeń nie został określony żaden limit. Oznacza to, że przedsiębiorca ma możliwość samodzielnego zadeklarowania podstawy wymiaru, a tym samym opłacania składek w wyższej wysokości niż wynika to z przyjętego minimum. Jest to jednak związane z większym obciążeniem finansowym.

Wybór pomiędzy minimalną a wyższą podstawą naliczania składek – poza wpływem na obciążenie płatnościami z tego tytułu – ma również inny wymiar. Przyjęta kwota stanowi bowiem podstawę, od której ustala się wysokość świadczeń, przysługujących przedsiębiorcy. W konsekwencji, wybór najniższej podstawy spowoduje, że w okresie choroby przedsiębiorca (podobnie: osoba współpracująca) uzyska niskie świadczenie. Przy założeniu, że osoba prowadząca działalność gospodarczą jest objęta ubezpieczeniem chorobowym, okres jej choroby wyniósł pełny miesiąc, zaś niedyspozycja nie była spowodowana wypadkiem przy pracy,

wysokość wypłaconego świadczenia chorobowego będzie stanowiła 80% podstawy naliczania. W roku 2012 byłaby to więc kwota 1.692,48 zł. Trzeba jednak podkreślić, że ostateczna ocena wysokości minimalnej podstawy naliczania i opłacania składek przez przedsiębiorców, a także osoby z nimi współpracujące, jest bardzo subiektywna. Dla tych osób, które z prowadzonej działalności gospodarczej uzyskują stosunkowo wysokie dochody, opłacanie składek od minimalnej podstawy jest bardzo korzystne, chociaż – co zauważono powyżej – może powodować niskie świadczenia w okresie choroby, znacznie niższe niż potencjalna wysokość dochodów możliwych do uzyskania w tym samym okresie. Z kolei, dla tych przedsiębiorców, którzy z prowadzonej działalności uzyskują niewielkie zyski, comiesięczna konieczność odprowadzania składek nawet w minimalnej wysokości jest bardzo dużym obciążeniem finansowym. Jednocześnie, w okresie choroby wysokość uzyskiwanych świadczeń może być uznawana za satysfakcjonującą.

Obciążenie płatnościami składek na ubezpieczenie społeczne oraz wysokość świadczeń z tytułu choroby ma szczególnie ostry wymiar w przypadku tych przedsiębiorców, którzy skorzystali z ulgi, wprowadzonej do przepisów w 2005 roku. Ze względu na sytuację na rynku pracy, ustawodawca – w celu zachęcenia bezrobotnych do podejmowania działalności gospodarczej – wprowadził możliwość opłacania składek na ubezpieczenie społeczne od innej podstawy. Stanowi ją 30% minimalnego wynagrodzenia dla pracowników. Do warunków wykorzystania obniżonej podstawy zaliczono¹:

- podjęcie działalności gospodarczej po 25 sierpnia 2005 roku, to jest po wejściu w życie nowelizacji,
- nieprowadzenie działalności gospodarczej w okresie 60 miesięcy kalendarzowych przed założeniem firmy,
- niewykonywanie działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy, u którego w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy przedsiębiorca wykonywał czynności wchodzące obecnie w zakres działalności gospodarczej².

Okres opłacania obniżonych składek nie może przekroczyć 24 miesięcy od dnia założenia firmy, rozumianego jako data faktycznego rozpoczęcia działalności, zgodna ze zgłoszeniem do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Wprowadzenie wymienionej preferencji dla osób podejmujących działalność gospodarczą po raz pierwszy (lub po przeszło 5-letniej przerwie) w sposób istotny obniżyło obciążenie płatnościami składek ubezpieczeniowych (Tabela 67), pozwalając przedsiębiorcy na wykorzystanie „zaoszczędzonych” środków w prowadzonej działalności gospodarczej.

¹ Art. 18a, ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

² Ograniczenie dotyczy zatrudnienia w ciągu roku, w którym podjęta została działalność gospodarcza lub roku poprzedniego.

Tabela 67. Porównanie wysokości opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy przez przedsiębiorcę przy zastosowaniu obu dopuszczonych podstaw naliczania w roku 2012

Lp.	Rodzaj składki	Stopa % składki	Rozwiązanie dla wszystkich przedsiębiorców		Rozwiązanie preferencyjne			
			Podstawa:		Wysokość składek	Podstawa:		Wysokość składek
1	Ubezpieczenie emerytalne.	19,52	stanowiąca 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia	2115,60 zł	412,97 zł	stanowiąca 30% minimalnego wynagrodzenia	450,00 zł	87,84 zł
2	Ubezpieczenie rentowe.	8,00			169,25 zł			36,00 zł
3	Ubezpieczenie chorobowe.	2,45			51,83 zł			11,03 zł
4	Ubezpieczenie wypadkowe.	1,93			40,83 zł			8,69 zł
	Łącznie składki na ubezpieczenie społeczne.	X	X	X	674,88 zł	X		143,56 zł
5	Ubezpieczenie zdrowotne.	9,00	stanowiąca 75% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia	2828,31 zł	254,55 zł	stanowiąca 75% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia	2828,31 zł	254,55 zł
6	Fundusz Pracy.	2,45	stanowiąca 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia	2115,60 zł	51,83 zł	-	-	-
	Ogółem	X		X	981,26 zł		X	398,11 zł

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia przedsiębiorcy rozpoczynającego i rozwijającego swoją działalność w pierwszym okresie, wprowadzenie preferencyjnej podstawy naliczania składek wywiera znaczący wpływ na redukcję obciążeń finansowych. Jednak ma szczególnie negatywne skutki w przypadku niezdolności do prowadzenia działalności wynikającej z choroby. Wybór udogodnienia będzie oznaczał wówczas znacząco niższe świadczenia. Dla opisanego powyżej przypadku, zasiłek chorobowy otrzymany przez przedsiębiorcę z tytułu miesięcznej choroby wyniósłby w 2012 roku wyłącznie 360,00 zł.

Z przedstawionych danych wynika, że istnieje duża rozbieżność w obciążeniu łączną kwotą płatności na rzecz ZUS pomiędzy minimalną a preferencyjną podstawą naliczania składek. Trzeba podkreślić, że omawiana ulga dotyczy wyłącznie składek na ubezpieczenie społeczne. W przypadku ubezpieczenia zdrowotnego, przedsiębiorca rozpoczynający działalność opłaca składkę od takiej samej podstawy i w takiej samej wysokości, jak osoby kontynuujące prowadzenie działalności. Jedyną dodatkową korzyścią jest dla niego tylko nieopłacanie składki na Fundusz Pracy, ze względu na to, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne jest niższa niż minimalne wynagrodzenie.

Chociaż więc ustawowo zagwarantowano przedsiębiorcom możliwość wpływu na kształtowanie wysokości składek na ubezpieczenie społeczne, to jest ona bardzo ograniczona i nie dotyczy wszystkich przedsiębiorców w takim samym zakresie. Ci, którzy podejmują działalność po raz pierwszy lub nie prowadzili działalności w ciągu ostatnich 5 lat, mają najszerszy zakres dowolności w tym zakresie: od wyboru podstawy naliczania składek (preferencyjna, podstawowa czy wyższa), po decyzję o objęciu ubezpieczeniem chorobowym. Porównanie obciążeń dla tej grupy osób przy różnych wariantach decyzyjnych zostało przedstawione poniżej (Tabela 68).

Tabela 68. Porównanie wysokości opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy przez przedsiębiorcę rozpoczynającego działalność gospodarczą przy różnych wariantach decyzyjnych w roku 2012

Lp.	Wariant decyzyjny	Wysokość podstawy naliczania składek	Suma stóp % składek	Łączna kwota składek	Pozostałe składki (ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy)	Łączna kwota płatności miesięcznych do ZUS
1	Podstawa stanowiąca 30% minimalnego wynagrodzenia bez ubezpieczenia chorobowego.	450,00 zł	29,45	132,53 zł	254,55 zł	387,07 zł
2	Podstawa stanowiąca 30% minimalnego wynagrodzenia z opłaconym ubezpieczeniem chorobowym.	450,00 zł	31,90	143,56 zł	254,55 zł	398,11 zł
3	Podstawa stanowiąca 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia bez ubezpieczenia chorobowego.	2115,60 zł	29,45	623,04 zł	306,38 zł	929,42 zł
4	Podstawa stanowiąca 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia z opłaconym ubezpieczeniem chorobowym.	2115,60 zł	31,90	674,88 zł	306,38 zł	981,26 zł
5	Podstawa ustalona dowolnie przez przedsiębiorcę powyżej przyjętego minimum bez ubezpieczenia chorobowego.	3000,00 zł ³	29,45	883,50 zł	343,50 zł	1227,00 zł
6	Podstawa ustalona dowolnie przez przedsiębiorcę powyżej przyjętego minimum z opłaconym ubezpieczeniem chorobowym.	3000,00 zł	31,90	957,00 zł	343,50 zł	1300,50 zł

Źródło: opracowanie własne.

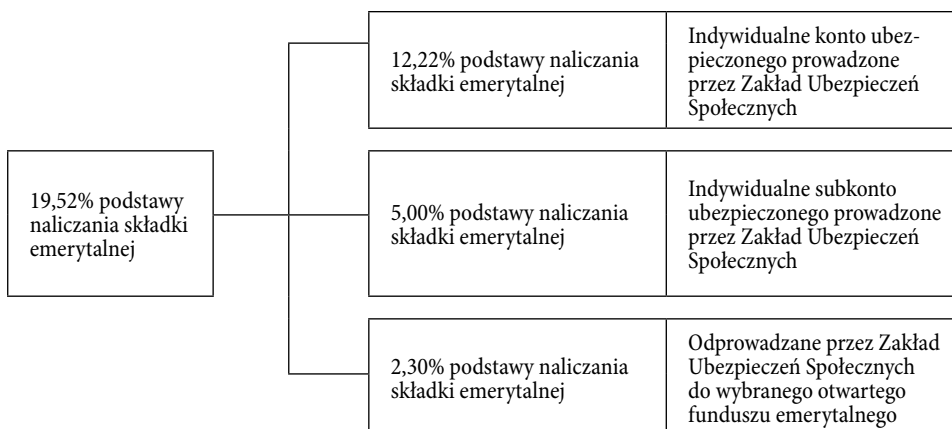
³ Wskazana kwota została przyjęta jako samodzielnie ustalona przez przedsiębiorcę wyłącznie dla dokonania porównania.

Z przedstawionych danych wynika, że obciążenie przedsiębiorcy płatnościami składek wykazuje znaczną rozbieżność: od 132,53 zł w przypadku wyboru preferencyjnej podstawy naliczania i rezygnacji z ubezpieczenia chorobowego, po 957,00 zł w przypadku samodzielnego ustalania podstawy ponad dopuszczalne prawem minimum i opłacaniu ubezpieczenia chorobowego. Co oczywiście, uwzględnienie pozostałych płatności (ubezpieczenia zdrowotnego oraz Funduszu Pracy) powoduje kolejny wzrost łącznych obciążeń.

Decyzja o wyborze podstawy naliczania składek – oprócz konsekwencji w zakresie wysokości zasiłku w przypadku niezdolności do pracy – ma również odniesienie do przyszłych świadczeń emerytalnych czy rentowych. Im wyższa jest bowiem podstawa naliczania składek, tym wyższa składka na oba rodzaje ubezpieczenia, a więc większa kwota gromadzona na indywidualnym koncie ubezpieczonego na przyszłe świadczenia. Chociaż więc przyjęte preferencyjne rozwiązanie dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność zawiera ograniczenie czasowe (2 lata), w okresie tym odkładane środki będą mniejsze.

O ile w przypadku omawianego udogodnienia, ustawodawca przyjął maksymalny okres jego stosowania, o tyle możliwość opłacania składek od minimalnej podstawy, to jest 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia, nie ma ograniczenia czasowego. Oznacza to, że przedsiębiorca ma prawo do jej wykorzystania przez cały okres swojej aktywności zawodowej. Tym samym, odkładana część dochodu na przyszłe świadczenia emerytalne jest również stosunkowo niewielka, chociaż wyższa niż przy podstawie preferencyjnej. W praktyce, opłacanie składek od najniższej dopuszczalnej podstawy może więc oznaczać dla przedsiębiorcy konieczność dodatkowego oszczędzania części dochodów w celu zabezpieczenia na przyszłość. Jest to tym bardziej uzasadnione, że zgodnie z przyjętymi przepisami, tylko część składki na ubezpieczenie emerytalne jest przekazywana do otwartych funduszy emerytalnych, a więc podlega inwestowaniu. Do 1 maja 2011 roku było to 7,3% od podstawy naliczania składki na ubezpieczenie emerytalne. Po nowelizacji przepisów, część odprowadzana do OFE została zmniejszona do poziomu 2,3% (Schemat 13, Tabela 69)⁴.

⁴ Ustawa z dnia 25 marca 2011 roku o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2011 r., nr 75, poz. 398 ze zm. Wprowadzona zmiana składki przekazywanej do otwartych funduszy emerytalnych ma charakter przejściowy. Jej przyczyną była konieczność zagwarantowania bezpieczeństwa finansów publicznych. W kolejnych latach zakłada się, że będzie następowało ograniczenie części gromadzonej na subkontach przez ZUS, przy stopniowym wzroście kwoty przekazywanej do funduszy – *Składki na ubezpieczenie emerytalne* – <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/skladka-na-ubezpieczenie-emerytalne/> (stan na dzień: 21.07.2012). Skutkiem wprowadzonych zmian jest jednak zmniejszenie środków gromadzonych przez ubezpieczonych w II filarze.

Schemat 13. Schemat podziału składki emerytalnej w roku 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Tabela 69. Wysokość składki emerytalnej gromadzonej w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych i otwartych funduszach emerytalnych przy różnych podstawach naliczania w roku 2012 (w zł)

Lp.	Podstawa naliczania składki emerytalnej dla przedsiębiorcy	Wielkość podstawy naliczania składki emerytalnej	Zakład Ubezpieczeń Społecznych		Otwarty Fundusz Emerytalny	Ogółem
			Indywidualne konto ubezpieczonego	Indywidualne subkonto ubezpieczonego	Indywidualne konto ubezpieczonego	
			12,22% podstawy naliczania	5,00% podstawy naliczania	2,30% podstawy naliczania	
1	Preferencyjna podstawa naliczania składki emerytalnej – 30% minimalnego wynagrodzenia.	450,00	54,99	22,50	10,35	87,84
2	Minimalna podstawa naliczania składki emerytalnej – 60% przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia.	2.115,60	258,53	105,78	48,66	412,97
3	Dowolnie ustalona.	3.000,00	366,60	150,00	69,00	585,60

Źródło: opracowanie własne

Przedstawione w tabeli dane jednoznacznie wskazują, że środki przekazywane do otwartego funduszu emerytalnego przy preferencyjnej podstawie naliczania nie pozwolą na zakup znaczącej liczby jednostek uczestnictwa, a tym samym – powiększenie kapitałowej części przyszłych świadczeń w okresie korzystania z udogodnienia w opłacaniu składek.

Do decyzji przedsiębiorcy ustawodawca pozostawił również objęcie ubezpieczeniem chorobowym. Jego opłacanie umożliwia uzyskanie świadczenia w przypadku czasowej niezdolności do pracy. Rezygnacja ubezpieczenia oznacza więc, że w okresie choroby przedsiębiorca pozostaje bez środków finansowych – nie otrzymuje zasiłku chorobowego, a jednocześnie nie jest zdolny do prowadzenia swojej działalności i uzyskiwania z niej dochodów. Dotyczy to szczególnie osób, które nie zatrudniają pracowników, a więc nie mają swojego „zastępstwa” przy wykonywaniu działalności. W takich przypadkach, pomimo że jest to związane z wyższymi płatnościami miesięcznymi, z punktu widzenia przedsiębiorcy korzystniejsze jest przystąpienie do tego rodzaju ubezpieczenia.

Należy jednak podkreślić, że ustanie ubezpieczenia chorobowego może nastąpić nie tylko w przypadku świadomej decyzji przedsiębiorcy (i zgłoszenia jej w postaci wyrejestrowania), ale również w sytuacji, gdy nieterminowo ureguluje on płatność składki z tego tytułu. Brak wpłaty składki w ustalonym terminie jest bowiem traktowana jako rezygnacja, a więc odstąpienie od umowy tego ubezpieczenia. Taka interpretacja jest wynikiem charakteru ubezpieczenia chorobowego, czyli jego dobrowolności. W efekcie, przedsiębiorca może nie być więc świadomy faktu, że ubezpieczenie chorobowe ustało. Informację tę uzyska zaś dopiero w momencie złożenia zwolnienia chorobowego do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wraz z wnioskiem o wypłatę zasiłku chorobowego lub w przypadku wniosku o ustalenie stanu konta ubezpieczonego. Ze względu na fakt, że prawo do świadczenia nabywa przedsiębiorca dopiero po 90 dniach nieprzerwanego ubezpieczenia chorobowego⁵, w takiej sytuacji, osoba prowadząca działalność gospodarczą pozostaje bez świadczeń w okresie choroby. Dlatego też, podejmując decyzję o podleganiu ubezpieczeniu chorobowemu, na przedsiębiorcy ciąży obowiązek skrupulatnego przestrzegania ustalonego terminu płatności.

Dylemat wyboru podstawy wymiaru oraz jego konsekwencje w postaci obciążenia płatnościami składek na ubezpieczenie społeczne, przy jednoczesnej negatywnej ocenie wysokości opłacania składek, spowodował poszukiwanie przez przed-

⁵ Do okresu ubezpieczenia chorobowego wlicza się poprzednie okresy, pod warunkiem jednak, że przerwa w ciągłości ubezpieczenia chorobowego nie przekroczyła 30 dni, albo była spowodowana urlopem wychowawczym, urlopem bezpłatnym lub odbywaniem czynnej służby wojskowej przez żołnierza niezawodowego. Przedsiębiorca ma prawo do wystąpienia z umotywowanym wnioskiem do ZUS (wraz z wyjaśnieniem przyczyn opóźnienia) o przywrócenie terminu opłacania składki na ubezpieczenie chorobowe.

siębiorców możliwości obniżenia wpłat do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Do tego typu metod należy zaliczyć rozszerzenie zakresu źródeł, z których przedsiębiorca uzyskuje dochody, a więc również – tytułów do objęcia ubezpieczeniem społecznym. Zmiana tytułu, na przykład w postaci podjęcia przez przedsiębiorcę dodatkowego zatrudnienia lub objęcia ubezpieczeniem w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego będzie umożliwiała obniżenie płatności na rzecz ZUS. Zakres i zasady obowiązkowego oraz dobrowolnego ubezpieczenia w przypadku tzw. zbioru tytułów, są uzależnione od źródła uzyskiwania przychodów (Tabela 70).

Tabela 70. Podstawowe zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym w przypadku jednoczesnego posiadania przez przedsiębiorcę różnych tytułów do ubezpieczenia

Lp.	Tytuł do ubezpieczenia (oprócz prowadzonej działalności gospodarczej)	Charakter ubezpieczenia z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej	Charakter ubezpieczenia z innego tytułu
1	Umowa o pracę:		
-	z wynagrodzeniem niższym niż minimalne w przeliczeniu na pełny miesiąc,	Obowiązkowe	Obowiązkowe
-	z wynagrodzeniem wyższym niż minimalne w przeliczeniu na pełny miesiąc.	Dobrowolne	Obowiązkowe
2	Umowa zlecenie:		
-	zawarta przed rozpoczęciem działalności gospodarczej z podstawą wymiaru składek niższą niż minimalna dla przedsiębiorcy,	Obowiązkowe	Dobrowolne
-	zawarta przed rozpoczęciem działalności gospodarczej z podstawą wymiaru składek wyższą niż minimalna dla przedsiębiorcy,	Dobrowolne	Obowiązkowe
-	zawarta po rozpoczęciu działalności gospodarczej niezależnie od wysokości podstawy wymiaru składek,	Obowiązkowe	Dobrowolne
-	zawarta przez przedsiębiorcę, który nie ukończył 26 roku życia i jest jednocześnie studentem lub uczniem.	Obowiązkowe	Nie podlega
3	Emerytura.	Dobrowolne	Nie podlega
4	Renta.	Obowiązkowe	Nie podlega
5	Działalność rolnicza.	Nie podlega	Ubezpieczenie w KRUS
6	Zasiłek macierzyński.	Dobrowolne	Obowiązkowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie: ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, op. cit.

Podstawową formą zatrudnienia jest nawiązanie stosunku pracy. Jest to jednocześnie ten tytuł, który rodzi bezwzględny obowiązek objęcia pracownika wszystkimi rodzajami ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem, że podstawa naliczania składek nie może być niższa niż minimalne wynagrodzenie. Zasada ta obowiązuje również przedsiębiorcę, co oznacza, że jeżeli nawiąże on stosunek pracy, będzie z tego tytułu objęty obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi. Z działalności gospodarczej może wówczas – na swój wniosek – być objęty ubezpieczeniem dobrowolnym, ale wyłącznie emerytalnym i rentowym. Dotyczy to jednak jedynie sytuacji, w której podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy w przeliczeniu na okres miesiąca, stanowi co najmniej najniższe wynagrodzenie. W sytuacji, gdy warunek ten nie jest spełniony, przedsiębiorca obowiązkowo opłaca składki zarówno z tytułu umowy o pracę, jak i prowadzonej działalności gospodarczej.

Nawiązanie stosunku pracy z co najmniej najniższym wynagrodzeniem pozwala na znaczące obniżenie opłacanych zobowiązań. Z punktu widzenia finansowego jest to więc dla wielu przedsiębiorców rozwiązanie korzystne. Jednak podjęcie tego typu zatrudnienia rodzi określone skutki – przedsiębiorca staje się pracownikiem, z ustalonym zakresem obowiązków, wymiarem etatu czy podporządkowaniem pracodawcy, a więc nie ma możliwości przeznaczenia całości swojego czasu na prowadzenie firmy. Tym samym, zakres własnej działalności gospodarczej, zwłaszcza gdy jest prowadzona bez zatrudniania pracowników, może zostać ograniczony.

Nieco inaczej uregulowany został obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym w przypadku, gdy przedsiębiorca zawrze umowę cywilnoprawną, której przedmiot jest inny niż rodzaj wykonywanej działalności. W takim przypadku o zakresie podlegania ubezpieczeniu decydują dwa czynniki:

- 1) termin zawarcia umowy,
- 2) wysokość wynagrodzenia z tytułu umowy cywilnoprawnej.

W przypadku zbiegu działalności gospodarczej i umowy cywilnoprawnej, obowiązek ubezpieczeń powstaje z tego tytułu, który powstał wcześniej. Dotyczy to jednak wyłącznie sytuacji, w której podstawa wymiaru składek z tytułu umowy jest wyższa niż minimalna podstawa wymiaru dla przedsiębiorcy, tzn. 60% przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia w gospodarce. Jeżeli podany warunek nie jest spełniony, wówczas przedsiębiorca podlega obowiązkowo ubezpieczeniu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Z kolei, gdy wysokość podstawy z umowy cywilnoprawnej przekracza ustaloną granicę, ubezpieczenie z działalności ma charakter dobrowolny.

Podana zasada nie dotyczy przedsiębiorców, którzy nie ukończyli 26 roku życia i jednocześnie są uczniami lub studentami. Ze względu na fakt, że w ich przypadku zawarcie umowy cywilnoprawnej nie stanowi tytułu do ubezpieczenia społecznego, przedsiębiorcy należący do tej grupy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzonej działalności.

W praktyce może się również zdarzyć sytuacja, w której przedsiębiorca zawarł jednocześnie umowę o pracę oraz umowę cywilnoprawną z innym podmiotem niż pracodawca. Wówczas, przede wszystkim powstaje obowiązek w ubezpieczeniach społecznych z tytułu umowy o pracę. To, czy wystąpi drugi obowiązkowy tytuł ubezpieczenia zależy od wysokości wynagrodzenia z tytułu stosunku pracy:

- 1) w przypadku gdy wynagrodzenie za pracę jest równe lub wyższe od minimalnego – z pozostałych tytułów przedsiębiorca może opłacać składki dobrowolnie,
- 2) w przypadku gdy wynagrodzenie za pracę jest niższe niż minimalne powstaje drugi obowiązkowy tytuł ubezpieczenia, którego rodzaj zależy z kolei, od wysokości wynagrodzenia z umowy cywilnoprawnej:
 - jeżeli jest ono wyższe niż minimalna podstawa wymiaru składek, wymagana dla przedsiębiorców, wówczas obowiązkowe ubezpieczenie dotyczy tego tytułu, który powstał wcześniej,
 - jeżeli jest ono niższe niż minimalna podstawa wymiaru składek, wymagana dla przedsiębiorców, wówczas obowiązkowe ubezpieczenie dotyczy działalności gospodarczej.

Analiza powstawania obowiązku ubezpieczeń społecznych jest więc w podanym przypadku uzależniona od wysokości wynagrodzenia z zawartych umów i przebiega podobnie, jak we wcześniej omówionych zbiegach tytułów do ubezpieczeń.

Opisany tryb postępowania dotyczy sytuacji zawarcia umowy cywilnoprawnej z innym podmiotem niż pracodawca. W praktyce może jeszcze dojść do sytuacji, gdy przedsiębiorca zawrze umowę cywilnoprawną z własnym pracodawcą. Można tutaj również wskazać dwa przypadki:

- 1) gdy przedmiot umowy cywilnoprawnej nie wchodzi w zakres prowadzonej działalności gospodarczej,
- 2) gdy przedmiotem umowy cywilnoprawnej są czynności wchodzące w zakres prowadzonej działalności gospodarczej.

W pierwszej sytuacji, podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu umowy o pracę jest powiększana o wynagrodzenie z umowy cywilnoprawnej – przychód z tytułu umowy cywilnoprawnej jest traktowany jak przychód ze stosunku pracy. Jednocześnie od jej wysokości zależy powstanie obowiązku ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzonej działalności. Jeżeli podstawa ta jest niższa – po przeliczeniu na pełny miesiąc – od minimalnego wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności są obowiązkowe. Ze wszystkich trzech tytułów powstaje więc obowiązek w ubezpieczeniach społecznych.

Z kolei, w drugim przypadku – wykonywania przez przedsiębiorcę umowy cywilnoprawnej, której przedmiot jest taki sam jak przedmiot prowadzonej działalności, a zleceniodawcą jest pracodawca – drugim tytułem do ubezpieczeń spo-

lęcznych jest prowadzenie działalności gospodarczej. Oznacza to, że od zawartej umowy cywilnoprawnej nie nalicza się i nie odprowadza się składek na ubezpieczenie społeczne.

Oprócz podanych powyżej przypadków, może również wystąpić sytuacja kilku rodzajów prowadzonej działalności przez przedsiębiorcę. Ubezpieczony ma wówczas prawo do wyboru, z którego tytułu opłaca obowiązkowo składki na ubezpieczenie społeczne. Z pozostałych zaś – nie podlega ubezpieczeniom ani obowiązkowo, ani dobrowolnie.

Szczególnym przypadkiem zbiegu tytułów do ubezpieczenia społecznego jest wykonywanie działalności gospodarczej przez rolnika. Ma on bowiem możliwość podlegania ubezpieczeniom społecznym nie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, ale w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Dalsze objęcie ubezpieczeniem społecznym rolnika, po podjęciu działalności gospodarczej, jest możliwe wyłącznie w tym przypadku, gdy podlegał on nieprzerwanie ubezpieczeniu rolniczemu przynajmniej przez 3 lata. Do pozostałych warunków, które należy wówczas spełnić zalicza się:

- brak zatrudnienia na umowę o pracę oraz brak pozostawania w stosunku służbowym w okresie objęcia ubezpieczeniem rolniczym,
- złożenie w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oświadczenia o sposobie opodatkowania dochodu, którym w przypadku rolnika podejmującego działalność gospodarczą może być wyłącznie ryczałt od przychodów ewidencjonowanych, wraz z kwotą zapłaconego podatku w roku poprzednim (w przypadku kontynuowania działalności),
- w terminie do 14 lutego każdego roku złożenie w KRUS zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku za rok poprzedni.

Ostatni z podanych warunków ma bardzo istotne znaczenie z punktu widzenia kontynuacji ubezpieczenia rolniczego. Jeżeli bowiem kwota należnego podatku za rok poprzedni przekroczy ustaloną roczną kwotę graniczną⁶, wówczas ubezpieczenie rolnicze ustaje z końcem kwartału, w którym powstał obowiązek złożenia zaświadczenia. Analogicznie, ubezpieczenie ustaje, jeżeli taka informacja nie zostanie złożona. Oznacza to wówczas konieczność zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych oraz powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego w ZUS i opłacania składek na zasadach identycznych, jak obowiązują pozostałych przedsiębiorców.

Opisane zasady możliwości kontynuowania ubezpieczenia rolniczego dotyczą wyłącznie tych rolników, którzy założą firmę w formie działalności gospodarczej osoby fizycznej. W przypadku wspólników spółek, wolnych zawodów, itp., brak

⁶Za 2012 rok – 3.011 zł.

jest możliwości kontynuowania ubezpieczenia rolniczego – osoby te podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym w ZUS, za wyjątkiem sytuacji, w której prowadzona działalność dotyczy wyłącznie rolnictwa.

Ostatnim przypadkiem zbieżności tytułów do ubezpieczenia społecznego jest otrzymywanie przez przedsiębiorcę świadczenia emerytalnego. Chociaż trudno uznać to za bezpośrednią alternatywę możliwości obniżenia składki dla każdego przedsiębiorcy, to dla osób, które chciałyby zwiększyć otrzymywaną emeryturę rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej może stać się korzystnym rozwiązaniem. W tym bowiem przypadku przedsiębiorca podlega ubezpieczeniom społecznym dobrowolnie. Dotyczy to również równoległego zatrudnienia emeryta-przedsiębiorcy na umowę o pracę, niezależnie od wysokości otrzymywanego wynagrodzenia. Jedynie w sytuacji, gdy równoległe z utrzymywaną emeryturą i prowadzeniem działalności, przedsiębiorca wykonuje umowę cywilnoprawną, której przedmiot jest inny niż prowadzona działalność gospodarcza, powstaje obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne od umowy cywilnoprawnej. Z kolei, gdy przedmiot umowy zlecenia wchodzi w zakres wykonywanej działalności, wówczas przedsiębiorca-emeryt może opłacać dobrowolnie składki z tytułu prowadzenia działalności, zaś z umowy cywilnoprawnej nie podlega ubezpieczeniom ani obowiązkowo, ani dobrowolnie.

Podsumowując charakterystykę zasad objęcia ubezpieczeniami w przypadku zbiegu tytułów, można wskazać warunki, od których spełnienia uzależnione jest opłacanie składek przez przedsiębiorcę z innego tytułu niż prowadzona działalność gospodarcza (Tabela 71).

Z opisanych przypadków zbiegu tytułów do ubezpieczenia tylko dwa mają istotne znaczenie dla możliwości obniżenia opłacania składek przez przedsiębiorcę: zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub prowadzenie gospodarstwa rolnego, a tym samym – ubezpieczenie rolnicze. Trzeci podany tytuł – umowa zlecenie, ze względu na przyjęty warunek w zakresie podstawy wymiaru składek, a także konieczność zawarcia umowy przed rozpoczęciem działalności nie daje wymiernych korzyści dla przedsiębiorcy w zakresie zmiany tytułu do ubezpieczenia – składki opłacane z umowy zlecenia mogą być wyższe niż w przypadku działalności gospodarczej. Dodatkowo, osoby, które nie ukończyły 26 roku życia i jednocześnie są uczniami lub studentami nie podlegają ubezpieczeniom z tytułu wykonywanej umowy zlecenia. W efekcie więc, są obligatoryjnie objęte ubezpieczeniami z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Tabela 71. Warunki opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne przez przedsiębiorcę z innego tytułu niż prowadzona działalność gospodarcza

Lp.	Tytuł ubezpieczenia	Warunki do spełnienia w celu objęcia ubezpieczeniem ze wskazanego tytułu
1	Umowa o pracę.	– Podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy w przeliczeniu na okres miesiąca musi być równa co najmniej najniższemu wynagrodzeniu.
2	Umowa zlecenie i podobne.	– Zawarcie umowy cywilnoprawnej przed rozpoczęciem działalności gospodarczej. – Podstawa wymiaru składek z tytułu umowy cywilnoprawnej jest wyższa niż minimalna podstawa wymiaru dla przedsiębiorcy, tzn. 60% przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia w gospodarce. – Przedsiębiorca nie jest osobą, która ukończyła 26 rok życia i jednocześnie nie jest studentem lub uczniem.
3	Ubezpieczenie rolnicze.	– Wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowy lub w dziale specjalnym produkcji rolnej. – Ubezpieczenie w KRUS przez co najmniej 3 lata przed podjęciem działalności gospodarczej. – Brak zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, pozostawania w stosunku służbowym oraz ustalonego prawa do emerytury, renty oraz świadczeń z ubezpieczeń społecznych. – Złożenie w KRUS oświadczenia o kontynuowaniu ubezpieczenia rolników w terminie 14 dni od dnia podjęcia działalności lub współpracy. – Udokumentowanie, że należny podatek dochodowy za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie przekroczył określonego limitu.

Źródło: opracowanie własne

Pozostałe dwa przypadki umożliwiają w sposób znaczący zmniejszenie opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne (Tabela 72).

Z przedstawionych danych wynika, że przy założeniu, że przedsiębiorca z tytułu umowy o pracę uzyskuje minimalne wynagrodzenie, finansowana przez niego łączna kwota składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, jest ponad trzykrotnie niższa niż opłacana z działalności gospodarczej. Nawet w sytuacji, gdy przedsiębiorca korzysta z ulgi w opłacaniu składek, wysokość wnoszonych opłat jest korzystniejsza przy nawiązaniu stosunku pracy.

Jeszcze większa różnica występuje w przypadku objęcia przedsiębiorcy ubezpieczeniem rolniczym. Wówczas, wysokość składki ustalana jest bowiem kwartalnie i zależy od wielkości powierzchni gospodarstwa rolnego. Przy założeniu, że wynosi ona poniżej 50 ha, miesięcznie rolnik-przedsiębiorca opłaca składkę w wysokości 122 zł⁷. Trzeba jednak podkreślić, że przyjęte warunki podlegania ubezpieczeniu rolniczemu znacząco wpływają na ograniczenie powszechności stosowania tego rozwiązania.

⁷Dane dla II i III kwartału 2012 roku.

Tabela 72. Porównanie wysokości składek odprowadzanych do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu umowy o pracę i z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w roku 2012⁸

Lp.	Wyszczególnienie	Umowa o pracę	Działalność gospodarcza	
1	Podstawa naliczania składek na ubezpieczenie społeczne.	1500,00 zł	2115,60 zł	450,00 zł
2	Łączna stopa % składek na ubezpieczenie społeczne, finansowana przez ubezpieczonego.	13,71%	31,90%	29,45%
3	Kwota składek na ubezpieczenie społeczne, finansowana przez ubezpieczonego.	205,65 zł	674,88 zł	132,53 zł
4	Podstawa naliczania składek na powszechne ubezpieczenie zdrowotne.	1294,35 zł	2828,31 zł	2828,31 zł
5	Stopa % składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne.	9,00%	9,00%	9,00%
6	Kwota składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne.	116,49 zł	254,55 zł	254,55 zł
7	Podstawa naliczania składki na Fundusz Pracy.	-	2115,60 zł	-
8	Stopa % składki na Fundusz Pracy.	-	2,45%	-
9	Kwota składki na Fundusz Pracy.	-	51,83 zł	-
10	Łączna kwota składek finansowana przez ubezpieczonego.	322,14 zł	981,26 zł	387,07 zł

Źródło: opracowanie własne

Analiza możliwości zmniejszenia obciążeń w wysokości opłacanych składek pozwala na stwierdzenie, że na gruncie obowiązujących przepisów są one znacznie ograniczone. Nawet bowiem przy założeniu, że przedsiębiorca podejmie zatrudnienie na umowę o pracę bądź też prowadzi gospodarstwo rolne, powstaje problem jego dyspozycyjności i możliwości rozwijania prowadzonej firmy. Jednocześnie redukcja opłacanych składek, chociaż w krótkim terminie umożliwia ograniczenie wydatkowanych środków, w długiej perspektywie znajdzie odzwierciedlenie w wysokości otrzymywanych świadczeń, tak z tytułu czasowej niezdolności do pracy, jak i uzyskanej emerytury czy renty. Problem ten dotyczy również poszukiwania innych sposobów zmniejszenia składek ZUS, na przykład poprzez podjęcie pracy za granicą (najczęściej fikcyjnie), dzięki czemu możliwe jest również podleganie ubezpieczeniom w kraju zatrudnienia⁹.

⁸ W tabeli uwzględniono jedynie składki z tytułu umowy o pracę, które są finansowane wyłącznie przez osobę ubezpieczoną. Z kolei, w przypadku przedsiębiorcy składka na Fundusz Pracy została uwzględniona w zestawieniu przy podstawie również 60% przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia, ze względu na finansowanie jej z własnych środków.

⁹ Kim R., *Nie uciekaj z ZUS, bo stracisz*, Gazeta Prawna.pl z 29.11.2009 r. – http://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/374223,nie_ucieka_j_z_zus_bo_stracisz.html,2 (stan na dzień: 09.06.2012).

5.2. Decyzje w zakresie ubezpieczeń społecznych pracowników

Problemem, który potencjalnie pojawia się przed osobą fizyczną podejmującą działalność gospodarczą jest zatrudnienie pracownika. Decyzja w tym zakresie ma związek przede wszystkim z zamierzeniami właściciela, jego możliwościami samodzielnego prowadzenia działalności, ale także – sytuacją finansową. Poza koniecznością wypłaty wynagrodzenia pracownikowi, na przedsiębiorcy jako płatniku będą bowiem ciążyły obowiązki w zakresie tak dokumentacyjnym, jak i finansowym – konieczność ponoszenia dodatkowych wydatków, wynikających między innymi ze sposobu zatrudnienia. Podstawowym obciążeniem tego typu są składki na ubezpieczenia społeczne. W przeciwieństwie jednak do możliwości kształtowania obciążeń z tytułu płatności składek ubezpieczeniowych od przedsiębiorcy, zakres decyzji, które może podjąć osoba prowadząca działalność w przypadku zatrudniania pracowników (z perspektywy wielkości płaconych składek) jest większy. Wynika to z przyjętych zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę czy umów cywilnoprawnych. Zagadnienie to dotyczy jednak przede wszystkim wyboru sposobu zatrudnienia, ze względu na zróżnicowanie zasad objęcia ubezpieczeniami społecznymi i powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym. Niezależnie od rodzaju zawartej umowy, we wszystkich przypadkach podstawą wymiaru składek jest ustalone wynagrodzenie za wykonaną pracę.

Zgodnie z przyjętymi zasadami podlegania ubezpieczeniom, najmniej korzystną formą zatrudnienia – z punktu widzenia obciążenia płatnościami na rzecz ZUS – jest umowa o pracę. W tym przypadku, pracownik podlega bowiem obowiązkowo wszystkim rodzajom ubezpieczeń. Dla płatnika oznacza to konieczność nie tylko właściwego naliczenia i pobrania tej części składek, która jest finansowana przez ubezpieczonego, ale również – opłacenie drugiej części – z własnych środków przedsiębiorcy.

Znacznie większa elastyczność obowiązuje w przypadku umów cywilnoprawnych. Zarówno zakres tytułów do ubezpieczenia, jak też wysokość ponoszonych obciążeń jest wówczas uzależniona od następujących czynników:

- rodzaju umowy cywilnoprawnej,
- wieku i statusu wykonawcy umowy,
- decyzji wykonawcy umowy, dotyczącej objęcia ubezpieczeniem chorobowym.

Pierwsze ze wskazanych uwarunkowań ma związek z różnymi zasadami podlegania ubezpieczeniom społecznym i powszechnemu ubezpieczeniu zdrowotnemu w przypadku dwóch najczęściej stosowanych umów: zlecenia i o dzieło. Tylko w przypadku pierwszej z nich zleceniobiorca – w zależności od charakteru pozostałych uwarunkowań – może podlegać ubezpieczeniom. Drugiego rodzaju umowy nie są zaś objęte ubezpieczeniami ani obowiązkowo, ani dobrowolnie.

Drugi czynnik ma związek z wyłączeniem z objęcia ubezpieczeniami społecznymi i powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym osób, które nie ukończyły 26 roku życia i jednocześnie są uczniami lub studentami.

Trzeci wskazany czynnik ma mniejsze znaczenie z punktu widzenia przedsiębiorcy – zleceniodawcy, większe zaś dla wykonawcy umowy. Od jego bowiem decyzji zależy czy z uzyskanego wynagrodzenia zostanie potrącone ubezpieczenie chorobowe, czy też nie. Ze względu na dobrowolny charakter tego rodzaju ubezpieczenia oraz jego finansowanie w całości przez zleceniobiorcę, rezygnacja z ubezpieczenia chorobowego będzie oznaczała niewielki wzrost wynagrodzenia wypłacanego z tytułu wykonanej umowy. Jednocześnie, wypłata świadczeń uwarunkowana jest obowiązkiem nieprzerwanego podlegania ubezpieczeniu przez 30 dni. Powoduje to, że przy umowach zawieranych na krótszy czas, z odstępami czasowymi lub też przy okazjonalnym wykonywaniu zleceń, opłacanie składki na ubezpieczenie chorobowe nie będzie uprawniało do otrzymania świadczenia przy czasowej niezdolności do pracy. Z tych też powodów, zleceniobiorcy często rezygnują z objęcia ubezpieczeniem chorobowym.

Oprócz ubezpieczenia chorobowego, zakres podlegania ubezpieczeniom w przypadku umów zlecenia realizowanych przez osoby fizyczne, jak zauważono powyżej, zależy również od wieku i statusu wykonawcy (Tabela 73).

Tabela 73. Warianty objęcia ubezpieczeniami społecznymi i powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym zleceniobiorcy

Charakter wykonywanej umowy zlecenia	Rodzaj ubezpieczenia				
	Emerytalne	Rentowe	Chorobowe	Wypadkowe	Zdrowotne
Umowa zlecenie wykonywana przez pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę na rzecz własnego pracodawcy.	Obowiązkowe	Obowiązkowe	Obowiązkowe	Obowiązkowe	Obowiązkowe
Umowa zlecenie wykonywana przez pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę u innego pracodawcy.	Dobrowolne	Dobrowolne	Brak	Brak	Obowiązkowe
Umowa zlecenie wykonywana przez osobę, która nie posiada innego tytułu do ubezpieczenia.	Obowiązkowe	Obowiązkowe	Dobrowolne	Obowiązkowe	Obowiązkowe
Umowa zlecenie wykonywana przez osobę, która nie ukończyła 26 roku życia i jednocześnie posiada status ucznia lub studenta.	Brak	Brak	Brak	Brak	Brak

Źródło: opracowanie własne

Z przedstawionego zestawienia wynika, że największy zakres obciążeń składkami z tytułu ubezpieczeń wystąpi w takim przypadku, gdy umowa jest realizowana przez własnego pracownika etatowego. Wówczas, wynagrodzenia z tytułu zlecenia jest „oskładkowane” na analogicznych zasadach, jak w przypadku umowy o pracę.

Podobny zakres, ale z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym występuje natomiast w sytuacji, gdy umowa zlecenie jest wykonywana przez osobę, która nie posiada innego tytułu do ubezpieczenia. Z punktu widzenia przedsiębiorcy – zleceniodawcy, przy założeniu jednakowego wynagrodzenia dla umowy o pracę i umowy zlecenia oraz zgłoszeniu zleceniobiorcy do ubezpieczenia chorobowego, w obu przypadkach obciążenie płatnością składek będzie jednakowe.

Inaczej jest w sytuacji, gdy umowę zlecenie realizuje osoba zatrudniona na umowę o pracę w innym przedsiębiorstwie. Podlega ona wówczas dobrowolnie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, zaś obowiązkowo – ubezpieczeniu zdrowotnemu. W efekcie więc, jeżeli zleceniobiorca zrezygnuje z objęcia dopuszczonymi rodzajami ubezpieczenia, przedsiębiorca nie ponosi żadnych obciążeń z tytułu składek. Z kolei, zleceniobiorcy potrącanie jest wyłącznie ubezpieczenie zdrowotne.

Ostatni ze wskazanych przypadków, to realizacja umów zleceń przez osoby, które nie ukończyły 26 roku życia i posiadają status ucznia lub studenta. W ich przypadku, umowy zlecenia nie są objęte ani obowiązkowo, ani dobrowolnie ubezpieczeniami społecznymi i zdrowotnym. Oznacza to, że również w tym przypadku przedsiębiorca nie ponosi żadnych obciążeń z tytułu składek ubezpieczeniowych w takiej sytuacji.

W przypadku umów cywilnoprawnych, podobnie jak przy umowach o pracę, przedsiębiorca ma obowiązek opłacania składki na Fundusz Pracy. Jednak jest to uzależnione od wysokości wynagrodzenia. Jeżeli jest ono wyższe niż minimalne wynagrodzenie z tytułu stosunku pracy, wówczas przedsiębiorca nalicza i odprowadza wymieniony rodzaj składki.

Podane zasady podlegania ubezpieczeniom przy realizacji umów cywilnoprawnych powodują znaczące różnicowanie obciążeń składkami zarówno po stronie zleceniodawcy, jak i zleceniobiorcy (Tabela 74).

Z przedstawionych w tabeli danych wynika, że w przypadku zatrudnienia pracownika na umowę o pracę, jak też zawarcia z własnym pracownikiem umowy zlecenia, wysokość obciążeń z tytułu składek na ubezpieczenie jest identyczna. Podobne, różniące się jedynie składką na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, obciążenia występują w sytuacji, gdy zleceniobiorca nie posiada innego tytułu do ubezpieczenia i jednocześnie podejmie decyzję o podleganiu ubezpieczeniu chorobowemu. Również w przypadku, w którym zleceniobiorca zrezygnuje z tego ubezpieczenia, zmniejszenie wysokości łącznych składek jest stosunkowo niewielkie. Znacząca redukcja obciążeń następuje dopiero wówczas, gdy do realizacji umowy zostanie zatrudniony pracownik etatowy innego przedsiębiorstwa (nawet przy założeniu, że będzie podlegał dobrowolnemu ubezpie-

czeniu emerytalnemu i rentowemu) oraz w przypadku zatrudnienia ucznia lub studenta przed ukończeniem przez niego 26 roku życia. Z perspektywy wysokości opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, dla przedsiębiorcy najkorzystniejszym rozwiązaniem są więc dwa ostatnie z omówionych sposoby zatrudniania pracowników¹⁰. W ich bowiem przypadku zmniejszenie kwoty oprowadzanych składek jest najwyższe.

Tabela 74. Obciążenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne przy różnych wariantach zatrudnienia pracownika¹¹ (w zł)

Rodzaj umowy zlecenia	Kwota składek finansowana przez pracownika lub zleceniobiorcę	Kwota składek finansowana przez przedsiębiorcę	Łączna kwota składek
Umowa o pracę.	295,77	414,80	710,57
Umowa zlecenie zawarta z własnym pracownikiem.	295,77	414,80	710,57
Umowa zlecenie zawarta z pracownikiem innego przedsiębiorstwa z dobrowolnymi ubezpieczeniami: emerytalnym i rentowym.	247,38	-	247,38
Umowa zlecenie zawarta z pracownikiem innego przedsiębiorstwa bez dobrowolnych ubezpieczeń: emerytalnego i rentowego.	25,00	-	25,00
Umowa zlecenie zawarta z osobą, która nie posiada innego tytułu do ubezpieczeń – z ubezpieczeniem chorobowym.	295,77	412,80	708,57
Umowa zlecenie zawarta z osobą, która nie posiada innego tytułu do ubezpieczeń – bez ubezpieczenia chorobowego.	247,38	412,80	660,18
Umowa zlecenie zawarta z osobą, która nie ukończyła 26 roku życia i jest uczniem lub studentem.	-	-	-

Źródło: opracowanie własne

Wskazana wysokość obciążeń z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne i jej negatywna ocena przez wielu przedsiębiorców stanowi jedną z przyczyn patologii występujących przy zatrudnianiu i stosunkowo częstego łamania przepisów,

¹⁰ Trzeba jednak pamiętać, że jest to tylko aspekt finansowy. Zatrudnienie pracownika na umowę o pracę, chociaż związane jest z koniecznością przestrzegania przepisów Kodeksu Pracy i dodatkowymi obowiązkami dla przedsiębiorcy, rodzi stosunek nadrzędności i podporządkowania, co z punktu widzenia prawidłowości funkcjonowania firmy może mieć bardzo istotne znaczenie.

¹¹ Przedstawione w tabeli wysokości składek przy poszczególnych rodzajach umów, zostały obliczone dla jednakowej podstawy wymiaru w wysokości 2000,00 zł i stopach procentowych obowiązujących w 2012 roku.

poprzez zatrudnianie pracowników „na czarno”. Wśród działań podejmowanych w tym zakresie przez przedsiębiorców, których celem jest redukcja płatności znajdujących się między innymi: brak formalnie podpisanych umów oraz zgłoszenia do ZUS, czy też zaniżanie oficjalnego wynagrodzenia, a tym samym nienaliczanie i nieodprowadzanie składek na ubezpieczenia lub opłacanie ich w zaniżonej wysokości¹².

Wysokość obciążeń wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stanowi także przyczynę rozwoju innego zjawiska – outsourcingu usług. W coraz większym stopniu przedsiębiorcy wykorzystują inne podmioty gospodarcze do realizacji niektórych zadań, wcześniej wykonywanych w przedsiębiorstwie. Zagadnienie to ma przy tym dwa aspekty. Pierwszy z nich to świadome pominięcie wybranego fragmentu działalności firmy i zlecenie jej na zewnątrz. Przykładem może być tutaj bardzo rozpowszechniony outsourcing usług księgowo-finansowych, zwłaszcza w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw¹³. Drugi z kolei aspekt, to wywieranie nacisku przez przedsiębiorców na swoich pracowników, aby zrezygnowali z zatrudnienia etatowego i rozpoczęli współpracę z dotychczasowym pracodawcą jako podmioty gospodarcze (przejście na tzw. samozatrudnienie).¹⁴

* * *

Spośród kryteriów podejmowania decyzji w zakresie ubezpieczeń społecznych, które ustawodawca pozostawił przedsiębiorcy, za najważniejszy można uznać aspekt finansowy, ze względu na negatywną ocenę wysokości obciążeń płatnościami na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Z tego punktu widzenia, przeważająca część przedsiębiorców poszukuje takich rozwiązań, które pozwolą na redukcję ponoszonych wydatków. Z przedstawionych możliwości decyzyjnych,

¹² Tego typu działania wchodzą w zakres tzw. szarej strefy, która staje się przedmiotem intensywnych badań – por. Stawasz E. (red.), *Zarządzanie wzrostem małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście szarej strefy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.

¹³ Zieliński J., *Outsourcing doradztwa podatkowego...* op.cit., s. 170; Czarecki J., *Stosowanie outsourcingu usług finansowych przez przedsiębiorstwa z województwa lubelskiego – wyniki badań empirycznych*, [w:] Kłosowska N. (red.), *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju finansów przedsiębiorstw i ubezpieczeń*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008, s. 216 i d.

¹⁴ Stawasz E. (red.), *Psychologiczne wyznaczniki efektywności poszukiwania pracy i samozatrudnienia*, Fundacja Inkubator w Łodzi, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002, s. 48; Kryńska E. (red.), *Praca na własny rachunek – determinanty i implikacje*, IPISS, Warszawa 2007, s. 144; Drozdowski R., Matczak P. (red.), *Samozatrudnienie. Analiza wyników badań*, PARP, Warszawa 2004, s. 60-61.

w największym stopniu cel ten realizuje preferencyjna podstawa naliczania składek oraz poszukiwanie innego tytułu do objęcia ubezpieczeniami społecznymi. Choć konsekwencje ich zastosowania, rozpatrywane z punktu widzenia innych kryteriów nie zawsze są korzystne dla przedsiębiorcy, rozwiązania te pozwalają na znaczącą redukcję wysokości odprowadzanych składek, co ma szczególne znaczenie dla przedsiębiorców, zwłaszcza w pierwszych okresach prowadzenia działalności gospodarczej.

Wskazany sposób analizy poszczególnych rozwiązań pozwala jednak na ocenę nie tylko bieżących konsekwencji wyborów przedsiębiorcy, ale także ich oddziaływanie na wysokość przyszłych świadczeń. Zastosowanie tego podejścia powinno umożliwić więc bardziej świadomy wybór spośród dopuszczonych prawem możliwości.

Zakończenie

Prowadzenie działalności gospodarczej opiera się na ciągłym procesie podejmowania decyzji dotyczących bieżącego i przyszłego działania. Oznacza to również przyjmowanie przez przedsiębiorcę ryzyka, wynikającego z niepewności, dotyczącej kształtowania się zarówno różnego typu czynników, jak i skutków rozstrzygnięć. W równym jednak stopniu problem ten dotyczy pierwotnej decyzji o podjęciu działalności gospodarczej i założeniu firmy. W momencie rejestracji działalności nie jest możliwe stwierdzenie, czy przedsiębiorca osiągnie sukces, przetrwa na rynku, czy też będzie musiał zlikwidować swoją firmę. Dodatkowo, pomimo wielu zmian i zachęt wprowadzonych w ciągu ostatnich lat, otoczenie prawno-podatkowe nie zawsze sprzyja przedsiębiorcom – w dalszym ciągu jako jedną z istotnych barier wskazują oni obciążenia finansowe na rzecz budżetów. Z tego też powodu, tak ważnym staje się właściwy dobór dopuszczonych prawem rozwiązań, oddziałujących później na funkcjonowanie mikrofirmy. Ustawodawca dopuścił bowiem pewną swobodę przedsiębiorców w tym zakresie. Mają oni możliwość podjęcia decyzji, dotyczących wyboru sposobu opodatkowania dochodu, uzyskiwanego z prowadzonej działalności, objęcia podatkiem od towarów i usług (lub zastosowaniem zwolnienia) oraz ubezpieczeniami społecznymi. Każda z dostępnych alternatyw w inny sposób może wpłynąć na sytuację finansową przedsiębiorcy, a tym samym – działanie jego firmy.

Problem optymalizacji nie powinien zostać jednak sprowadzony wyłącznie do wysokości obciążeń finansowych. Każdy rodzaj zobowiązania na rzecz budżetu niesie ze sobą dodatkowe obowiązki do realizacji dla przedsiębiorcy w zakresie – na przykład – konieczności prowadzenia odpowiednich ewidencji czy składania deklaracji. W efekcie, przedsiębiorca ma do dyspozycji szereg rozwiązań znacznie różniących się między sobą, z których może dokonać najlepszego dla siebie wyboru. Podejmowana decyzja w dużym stopniu ma charakter subiektywny, ze względu na preferencje przedsiębiorcy, jego stosunek do konieczności ponoszenia danin na rzecz państwa oraz sytuację osobistą i rodzinną. Można jednak wskazać zestaw bardziej obiektywnych kryteriów, które powinny być pomocne przy przeprowadzaniu analizy i oceny dostępnych alternatyw. W zakresie opodatkowania dochodów przedsiębiorcy, uzyskiwanych z prowadzonej działalności gospodarczej należą do nich:

- rodzaj i różnorodność prowadzonej działalności,
- szacowany poziom przychodów i dochodów oraz obciążenia podatkiem,
- konstrukcja poszczególnych form opodatkowania, a zwłaszcza sposób i termin opłacania zaliczki na podatek, zakres dokumentacji, prowadzonej na potrzeby rozliczenia podatku oraz dodatkowe wymogi nałożone przez ustawodawcę przy niektórych formach podatku.

Przy decyzji o sposobie opodatkowania dochodu, przedsiębiorca powinien uwzględnić również możliwość zastosowania ulg podatkowych, ponieważ mogą one znacząco wpłynąć na poziom obciążeń finansowych.

Wskazane kryteria mają związek z cechami konstrukcji poszczególnych sposobów opodatkowania dochodu, przyjętymi w przepisach prawa, które obejmują zarówno uproszczone formy (karta podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych), jak i zasady ogólne (ze skalą podatkową lub stawką liniową). Chociaż z założenia ustawodawcy podstawowym sposobem jest opodatkowanie według skali podatkowej, jednak dla wielu przedsiębiorców, prowadzących swoją działalność w stosunkowo niedużym zakresie, jego zastosowanie mogłoby być zbyt uciążliwe, tak pod kątem wysokości obciążeń finansowych, jak i pozostałych obowiązków. Z tego też powodu, przeprowadzenie analizy i oceny poszczególnych rozwiązań w zakresie podatku dochodowego powinno opierać się na bardziej kompleksowym podejściu.

Podobne kryteria można wykorzystać przy decyzji o zwolnieniu lub opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług. Ze względu na specyfikę tego obciążenia, nacisk powinien zostać położony w tym przypadku na kryteria obiektywne, wynikające z charakterystyki planowanego przedsięwzięcia, a więc:

- rodzaj i zakres prowadzonej działalności oraz jej rozmiary, mierzone wielkością przychodów ze sprzedaży,
- rodzaj klientów, do których skierowane są produkty lub towary przedsiębiorstwa,
- koszty związane z opodatkowaniem podatkiem VAT.

W tym przypadku, jak się wydaje, jako najważniejszy należy potraktować drugi z podanych czynników. Co oczywiste, analiza rodzaju i zakresu prowadzonej działalności pozwala na wstępne stwierdzenie dostępności zwolnienia z opodatkowania. Objęcie tym podatkiem niesie bowiem ze sobą wzrost stopnia skomplikowania prowadzonych rozliczeń i zwiększenie obowiązków formalnych. Jednak dla wielu przedsiębiorców prowadzących swoją działalność na rzecz innych podmiotów gospodarczych, opodatkowanie VAT-em może być znacznie korzystniejsze z punktu widzenia przyszłego funkcjonowania i rozwoju firmy. W tym przypadku powinno zostać również przeprowadzone porównanie bieżących kosztów z przyszłymi korzyściami z tytułu objęcia podatkiem od towarów i usług.

Z kolei, przy decyzjach dotyczących objęcia ubezpieczeniami społecznymi, uwaga przedsiębiorcy powinna zostać skierowana nie tylko na bieżące obciążenia

płatnościami, ale również na przyszłe świadczenia, które może on uzyskać. Wybór podstawy opłacania składek czy poszukiwanie innego tytułu do ubezpieczenia, chociaż niewątpliwie mogą znacząco wpłynąć na wysokość zobowiązań wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, mają jednak również innego typu konsekwencje, które nie zawsze brane są przez przedsiębiorców pod uwagę. W porównaniu zaś z decyzjami podatkowymi, w tym obszarze jest więcej możliwości oddziaływania przedsiębiorcy na swoją sytuację.

W kontekście przyjętych kryteriów, a także ze względu na kierowanie uwagi przez przedsiębiorców przede wszystkim na skutki finansowe podejmowanych decyzji, ważnym problemem staje się zastosowanie sformalizowanych narzędzi, które umożliwiają przeprowadzenie analizy i oceny pod tym kątem. Jak pokazuje praktyka, właściciele mikrofirm podejmując decyzje podatkowe, nie zawsze wykorzystują dostępne instrumentarium i uzyskane na tej podstawie dane liczbowe. Jest to często efektem braku wiedzy i umiejętności. Chociaż w swoich decyzjach kierują się najczęściej właśnie aspektem finansowym – wysokością obciążenia na rzecz budżetu, to jednak nie jest to poparte głębszą analizą, zwłaszcza potencjalnych skutków dokonywanego wyboru. Podstawowy zakres narzędzi wynika z obowiązujących przepisów prawa, zaś przeprowadzenie obliczeń nie jest znacząco trudne. Wskazanie granicznych wielkości przychodu czy dochodu, przy których optymalizuje się – na przykład – opodatkowanie podatkiem dochodowym nie jest jednak powszechne. Natomiast, w przypadku ubezpieczeń społecznych, skierowanie uwagi wyłącznie na bieżący aspekt ponoszonych płatności, nie zawsze pozwala na uwzględnienie przy podejmowanych decyzjach przyszłych konsekwencji finansowych. Z tego powodu, tak ważną wydaje się potrzeba bardziej kompleksowego spojrzenia na dostępne prawem rozwiązania, a w tym wykorzystanie różnych narzędzi. Mają one z reguły prosty charakter, chociaż wymagają przyjęcia pewnych założeń i szacunków liczbowych. Dzięki ich zastosowaniu, przedsiębiorca ma możliwość pozyskania dodatkowych danych, wspomagających proces podejmowania decyzji. Dodatkową korzyścią z zastosowania takiego instrumentarium może być uzyskanie – przy zmianie pierwotnie przyjętych założeń – wielu alternatyw potencjalnych skutków zastosowania dostępnych rozwiązań, w zależności od kształtowania się poszczególnych czynników. Daje to przedsiębiorcy znacznie szerszy pogląd na sposób kształtowania się obciążeń i ocenę ich wpływu na działanie mikrofirmy.

Zaprezentowany sposób podejścia do analizy i oceny dopuszczonych prawem rozwiązań w zakresie opodatkowania i ubezpieczeń społecznych pozwala na ich przeprowadzenie z uwzględnieniem różnych kryteriów i aspektów. Jednakże przedstawione decyzje mają charakter indywidualny. Nie zawsze więc ostateczna decyzja opiera się wyłącznie na obiektywnych danych. Często jest efektem subiektywnych odczuć przedsiębiorcy i jego stosunku do konieczności ponoszenia obciążeń na rzecz państwa. Również wykorzystanie narzędzi, które

wspomagają proces decyzyjny, jest w przypadku przedsiębiorców rozpoczynających działalność mocno ograniczone. Jak pokazuje praktyka¹, najczęściej kierują się oni własną intuicją, przykładem innych lub poradami rodziny i znajomych. Jest to więc metoda swoistych „prób i błędów”, która nie zawsze prowadzi do optymalizacji obciążenia płatnościami na rzecz budżetu lub ZUS. Choć – co podkreślono na wstępie – nie jest możliwe przewidzenia z dużym wyprzedzeniem wszystkich czynników warunkujących sukces prowadzonej działalności, przeprowadzenie szczegółowej analizy i oceny z uwzględnieniem sformalizowanych narzędzi, pozwala na wskazanie potencjalnych skutków decyzji, a tym samym – na ich optymalizację. Wymaga to jednak głębszej świadomości osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz pozyskiwania informacji i podnoszenia poziomu wiedzy. Przeprowadzone wywiady z przyszłymi przedsiębiorcami pokazują, że w dalszym ciągu stanowi to istotny problem.² Posiadanie wiedzy z zakresu podatków czy ubezpieczeń społecznych pozwala zaś na znalezienie takich rozwiązań, które dla przedsiębiorcy będą satysfakcjonujące i nie będą powodowały dodatkowego, niewspółmiernego do zakresu prowadzonej działalności obciążenia płatnościami lub innymi, dodatkowymi obowiązkami, wynikającymi z przepisów. Co oczywiste, podobny efekt można uzyskać korzystając z fachowego doradztwa podatkowego, które staje się coraz bardziej popularne również wśród osób rozpoczynających prowadzenie działalności. Jednak w takim przypadku niezbędną wydaje się konieczność właściwego porozumienia pomiędzy przedsiębiorcą a specjalistą, co również wymaga posiadania przynajmniej podstawowej wiedzy z omawianego zakresu.

Poruszone w opracowaniu zagadnienia nie wyczerpują całości problematyki podejmowania decyzji w zakresie obciążeń podatkowych i paropodatkowych przedsiębiorcy. Koncentrują się jedynie wokół tych problemów, które pojawiają się przed przedsiębiorcą zanim rozpocznie od działalności. Jednak zaproponowany sposób podejścia może również zostać wykorzystany w późniejszych działaniach firmy, przy analizie i ocenie potencjalnych zmian, prowadząc w efekcie do optymalizacji rozwiązań podatkowych.

¹ Arent A., *The selected problems of the decision-making ...*, op. cit. s. 72.

² W latach 2010-2012, w ramach szkoleń dla osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej, zostały przeprowadzone swobodne wywiady, dotyczące problemów związanych z wyborem formy opodatkowania dochodu oraz sposobu objęcia ubezpieczeniami społecznymi. Podobną ocenę poziomu wiedzy potencjalnych przedsiębiorców zaprezentowano w opracowaniu: Czemieli-Grzybowska W., *Zarządzanie przedsiębiorstwem. Szanse i zagrożenia otwierania działalności gospodarczej. Raport z badań 2011*, Difin, Warszawa 2011, s. 122-127.

Bibliografia

Adamczyk A., *Wybór formy opodatkowania przedsiębiorstw nieposiadających osobowości prawnej* [w:] *Opodatkowanie przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 667 – Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 40, Szczecin 2011.

Arent A., *Entrepreneurship barriers in Poland* [w:] Sitko W., Rakowska A., *Creating the entrepreneurship in contemporary organizations*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009.

Arent A., *The selected problems of the decision-making in a micro-enterprise in the variable environment*, [w:] W. Urban (ed.), *Social and managerial incentives for future economic growth*, Vilnius University Publishing House, Vilnius 2011.

Barowicz M., *Jak prowadzić działalność gospodarczą? Aspekty prawne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2008.

Bolkowiak I., *System podatkowy w okresie transformacji ustrojowej w Polsce*, [w:] Wernik A. (red.), *Polityka finansowa w okresie transformacji – doświadczenia lat dziewięćdziesiątych*, Instytut Finansów, Warszawa 1999.

Brzeziński B., Matuszewski W., *Ekonomiczne aspekty funkcjonowania systemu podatkowego* [w:] Brzeziński B. (red.), *Prawo podatkowe. Teoria. Instytucje. Funkcjonowanie*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009.

Czarecki J., *Stosowanie outsourcingu usług finansowych przez przedsiębiorstwa z województwa lubelskiego – wyniki badań empirycznych*, [w:] Kłosowska N. (red.), *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju finansów przedsiębiorstw i ubezpieczeń*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008.

Czemieli-Grzybowska W., *Zarządzanie przedsiębiorstwem. Szanse i zagrożenia otwierania działalności gospodarczej*. Raport z badań 2011, Difin, Warszawa 2011.

Czepulis-Rutkowska Z., *Systemy emerytalne a poziom zabezpieczenia materialnego emerytów*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2000.

Dane statystyczne GUS – www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks (stan na dzień: 01.10.2010).

Drozdowski R., Matczak P. (red.), *Samozatrudnienie. Analiza wyników badań*, PARP, Warszawa 2004.

Fiedoruk B., *Outsourcing usług podatkowych i księgowych jako narzędzie zarządzania ryzykiem podatkowym* [w:] *Opodatkowanie przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 708 – Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 52, Szczecin 2012

Gancarczyk M., *Wsparcie publiczne dla MSP. Podstawy teoretyczne a praktyka gospodarcza*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.

Głuchowski J., Handor D., Pałyk J., Szymańska J., *Formy zmniejszania wysokości podatków w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

Godziszewski B., Haffer M., Stankiewicz M.J., Sudoł S., *Przedsiębiorstwo. Teoria i praktyka zarządzania*, PWE, Warszawa 2011.

Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki prawo podatkowe*, Wydawnictwo Ars boni et aequi, Poznań 1998.

Góra M., *Integralny charakter systemu emerytalnego w Polsce*, Zeszyty FOR, Warszawa 2009 – www.igte.com.pl (stan na dzień: 03.03.2011).

Grzegorzewska-Mischka E., *Współczesne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010.

Grzegorzewska-Mitchka E., Wyrzykowski W., *Przedsiębiorczość, przedsiębiorca, przedsiębiorstwo*, Book Market, Gdańsk 2009.

Informacja dotycząca działań antykryzysowych podejmowanych w wybranych krajach świata, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009, s. 4 – www.mg.gov.pl (stan na dzień: 20.01.2011).

Jakubowska A., *Podatki w procesie decyzyjnym przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2007.

Jędrasik-Janowska I., *Ubezpieczenie społeczne. Tom I. Część ogólna*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003.

Każmierczyk A., *Podatek od towarów i usług*, Difin, Warszawa 2011.

Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich przedsiębiorstw, Warszawa 2004 – www.biznespolska.pl (stan na dzień: 20.01.2011).

Kierunki działań Rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006 roku, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003 – www.mgpips.gov.pl (stan na dzień: 18.07.2005).

Kim R., *Nie uciekaj z ZUS, bo stracisz*, *Gazeta Prawna*.pl z 29.11.2009 r. – http://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/374223,nie_ukiejak_z_zus_bo_stracisz.html,2 (stan na dzień: 09.06.2012).

Kołosowska B., *Skutki finansowe reformy systemu emerytalnego w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004.

Koral J., *Reforma systemu zabezpieczeń społecznych. Główne założenia*, [w]: Kolarska-Bobińska L. (red.), *Cztery reformy. Od koncepcji do realizacji*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2000.

Kredyt podatkowy miał pomóc firmom, a okazał się klapą, *Rzeczpospolita* 2007, nr 22

Kryńska E. (red.), *Praca na własny rachunek – determinanty i implikacje*, IPiSS, Warszawa 2007.

Kucka E. (red.), *Ubezpieczenia gospodarcze i społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2009.

Kudert S., Jamrozy M., *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorców*, Wydawnictwo ABC a Wolter Kluwer business, Warszawa 2007.

Lichniak I. (red.), *Determinanty rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011.

Liszcz T., *Ubezpieczenie społeczne i zaopatrzenie społeczne w Polsce. Zagadnienia prawne*, Wydawnictwo „Zakamycze”, Kraków 1997.

Małecka M., *Stan obecny oraz determinanty rozwoju trzeciego filara ubezpieczeń emerytalnych*, [w:] Kłosowska B. (red.), *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju finansów przedsiębiorstw i ubezpieczeń*, Wydawnictwo Nauk. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008.

Mastalski R., *Ryczałt w podatku dochodowym od osób fizycznych*, Monitor Podatkowy 1994, nr 7.

Mastalski R., *Prawo podatkowe II – część szczegółowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1998.

Michalczyk K., *Optimalizacja opodatkowania. Podatek dochodowy od osób fizycznych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1998.

Michalski G., Prędkiewicz K., *Tajniki finansowego sukcesu dla mikrofirm. Od uruchomienia do stabilnego wzrostu*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007.

Mickiewicz J., *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2009.

Mielczarek-Skowronek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2005.

Nykiel W., *Pojęcie podatku, rodzaje podatków*, [w:] Głuchowski J., Kosikowski C., Szolno-Koguc J., *Nauka finansów publicznych i prawa finansowego w Polsce. Dorobek i kierunki rozwoju. Księga jubileuszowa Profesor Alicji Pomorskiej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.

Obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 4 listopada 2011 roku w sprawie stawek karty podatkowej, kwoty, do której można wykonywać świadczenia przy prowadzeniu niektórych usług z wyjątkiem świadczeń dla ludności, oraz kwartalnych stawek ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy, obowiązujących w 2012 r., M.P. z 2011 r., nr 102, poz. 1028.

Olesińska A., *Polskie prawo podatkowe. Zarys systemu*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009.

Ostaszewski J., Fedorowicz Z., Kieryczyński T., *Teoretyczne podstawy reformy podatków w Polsce*, Difin, Warszawa 2004.

Piasecki B., *Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998.

Piecuch T., *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.

Pietrzak B., Polański Z. (red.), *System finansowy w Polsce. Lata dziewięćdziesiąte*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.

Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. (red.), *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

Ponad 120 tys. podatników nie musi składać tradycyjnego PIT, ale... – <http://biznes.onet.pl/ponad-120-tys-podatnikow-nie-musi-skladac-tradycyjj,19141,5009383,1,analizy-detaj> (stan na dzień: 15.06.2012).

Poszwa M., *Zarządzanie podatkami w małej i średniej firmie*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007.

Poszwa M. (red.), *Rozliczenia podatkowe przedsiębiorcy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.

Preferencje podatkowe w Polsce, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2010 – www.mf.gov.pl (stan na dzień: 17.05.2012).

Prędkiewicz K., *Finansowe uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw u progu wstąpienia do Unii Europejskiej, Efektywność źródłem bogactwa narodów*. Materiały konferencyjne, Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2004.

Przedsiębiorczość w Polsce, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, lipiec 2010 – www.mg.gov.pl (stan na dzień: 20.01.2011).

Przedsiębiorczość w Polsce, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa wrzesień 2011 – www.mg.gov.pl (stan na dzień: 20.01.2011).

Przepióra P., *Podatek VAT w małych i średnich przedsiębiorstwach. Dyskusja o neutralności i kształcie regulacji podatkowych*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2009.

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006–2007, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012).

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012).

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2009, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, Dz. U. z 1998 r., nr 161, poz. 1106 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2008 r., nr 212, poz. 1337.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące oraz warunków ich stosowania, Dz. U. z 2008 r., nr 212, poz. 1338 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie wzorów deklaracji podatkowych dla podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2008 r., nr 211, poz. 1333 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2009 roku w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, imiennych raportów miesięcznych i imiennych raportów miesięcznych korygujących, zgłoszeń płatnika, deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących, zgłoszeń danych o pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz innych dokumentów, Dz. U. z 2009 r., nr 109, poz. 633 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 9 lipca 2010 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, Dz. U. z 2010 r., nr 127, poz. 860.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 lipca 2010 roku w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji przy zastosowaniu kas rejestrujących, Dz. U. z 2010 r., nr 138, poz. 930 ze zm.

Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 27 grudnia 2010 roku w sprawie odliczania i zwrotu kwot wydatkowanych na zakup kas rejestrujących, Dz. U. z 2010 r., nr 257, poz. 1733 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 marca 2011 roku w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2011 r., nr 68, poz. 360 ze zm.

Safian K., *Zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego, Wrocław 2003.

Salwa Z., *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2004.

Składki na ubezpieczenie emerytalne – <http://www.mpips.gov.pl/ubezpieczenia-spoleczne/ubezpieczenie-emerytalne/skladka-na-ubezpieczenie-emerytalne/> (stan na dzień: 21.07.2012).

Sojak S. (red.), *Założyć firmę i nie zbankrutować – aspekty zarządcze*, Difin, Warszawa 2009.

Sokołowski J., *Strategia podatkowa przedsiębiorstwa: jak zmniejszyć obciążenia podatkowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN 1994.

Sokołowski J., *Zarządzanie przez podatki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.

Sprawozdanie stenograficzne z 99 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 29, 30 i 31 sierpnia 2011 r. Aneks – Interpelacje i zapytania poselskie oraz odpowiedzi na interpelacje i zapytania, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VI, Warszawa 2011, <http://orka2.sejm.gov.pl>, <http://orka2.sejm.gov.pl> (stan na dzień: 30.06.2012).

Sprawozdanie stenograficzne z 11 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 28, 29 i 30 marca 2012 r. Aneks – Interpelacje i zapytania poselskie oraz odpowiedzi na interpelacje i zapytania, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Kadencja VII, Warszawa 2012 – <http://orka2.sejm.gov.pl>, <http://orka2.sejm.gov.pl> (stan na dzień: 30.06.2012).

Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Raport za lata 1995-1996, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1997 – www.parp.gov.pl (stan na dzień: 15.03.2012).

Stawasz E. (red.), *Psychologiczne wyznaczniki efektywności poszukiwania pracy i samozatrudnienia*, Fundacja Inkubator w Łodzi, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002.

Stawasz E. (red.), *Zarządzanie wzrostem małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście szarej strefy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.

Szołno-Koguc J., *Reforma polskiego systemu podatkowego w latach 1990-1995 (założenia a realizacja)*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000.

Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 roku o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1988 r., nr 41, poz. 324, ze zm.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 1991 r., nr 80, poz. 350.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, t.j. Dz. U. z 2010 r., nr 51, poz. 307 ze zm.

Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości, t.j.: Dz.U. z 2009 r., nr 152, poz. 1223 ze zm.

Ustawa z dnia 6 lutego 1997 roku o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, Dz. U. z 1997 r., nr 28, poz. 153 ze zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Ordynacja podatkowa, t.j.: Dz. U. z 2005 r., nr 85, poz. 727 ze zm.

Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 1998 r., nr 137, poz. 887

Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j.: Dz. U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585 ze zm.

Ustawa z dnia 20 listopada 1998 roku o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz.U. z 1998 r., nr 144 poz. 930 ze zm.

Ustawa z dnia 19 listopada 1999 roku – Prawo o działalności gospodarczej, Dz. U. z 1999 r., nr 101, poz. 1178, ze zm.

Ustawa z dnia 10 października 2002 roku o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz. U. z 2002 r., nr 200, poz. 1679 ze zm.

Ustawa z dnia 30 października 2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, t.j.: Dz. U. z 2009 r., nr 167, poz. 1322 ze zm.

Ustawa z dnia 23 stycznia 2003 roku o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym w Narodowym Funduszu Zdrowia, Dz. U. z 2003 r., nr 45, poz. 391 ze zm.

Ustawa z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług, t.j. Dz. U. z 2011 r., nr 177, poz. 1054 ze zm.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, t.j. Dz. U. z 2008 r., nr 69, poz. 415 ze zm.

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej, t.j.: Dz. U. z 2010 r., nr 220, poz. 1447 ze zm.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz. U. z 2008 r., nr 164, poz. 1027 ze zm.

Ustawa budżetowa na rok 2006 z 17 lutego 2006 roku, Dz. U. z 2006 r., nr 35, poz. 244.

Ustawa z dnia 13 lipca 2006 roku o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, t.j. Dz. U. z 2006 r., nr 158, poz. 1121 ze zm.

Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych, Dz. U. 2008 r., nr 237, poz. 1656.

Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych i niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2010 r., nr 257, poz. 1726 ze zm.

Ustawa z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy – Prawo o miarach, Dz. U. z 2011 r., nr 64, poz. 332.

Ustawa z dnia 25 marca 2011 roku o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2011 r., nr 75, poz. 398 ze zm.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług, ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników oraz ustawy o transporcie drogowym, Dz. U. z 2011 r., nr 134, poz. 780.

Ustawa z dnia 21 grudnia 2011 roku o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2011 r., nr 291, poz. 1706.

Walicka M., *Optymalizacja podatkowa działalności gospodarczej małych przedsiębiorstw* [w:] *Opodatkowanie przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 708 – Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia nr 52, Szczecin 2012.

Walicka M., Matwiejczuk W., *Strategie podatkowe małych przedsiębiorstw – raport z badań*, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa* 2011, nr 12.

Weralski M., *Kierunki reformy polskiego systemu podatkowego*, Polskie Wydawnictwo Gospodarcze, Warszawa 1960.

Wiśniewski R., *Etyka podatkowa* [w:] Brzeziński B. (red.), *Prawo podatkowe. Teoria. Instytucje. Funkcjonowanie*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 2009.

Woźniak M.G., *Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2006.

Wojtowicz W. (red.), *Prawo podatkowe. Część ogólna i szczegółowa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.

Wojtowicz W., *Zarys polskiego prawa podatkowego*, Oficyna Wydawnicza „BRANTA”, Bydgoszcz 1997.

Wojtowicz W. (red.), *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2002.

Zieliński J., *Outsourcing doradztwa podatkowego i rachunkowości w małej firmie*, ABC a Wolters Kluwer Business, Warszawa 2008.

Zieliński R., *Dylematy wokół pojęcia i zakresu ryczałtu podatkowego* [w:] Dobaczewska A., Juchniewicz E., Sowiński T. (red.), *Daniny publiczne. Prawo finansowe wobec wyzwań XXI wieku*, CeDeWu, Warszawa 2010.

Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, 2010 rok, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011 – www.stat.gov.pl (stan na dzień: 15.06.2012)

Zwolenik A., *Jak założyć własną działalność gospodarczą i wybrać optymalną formę opodatkowania*, PWSZ, Nowy Sącz 2011

Spis tabel

Tabela 1. Główne cechy charakterystyczne podatku dochodowego od osób fizycznych.....	17
Tabela 2. Podstawowa charakterystyka karty podatkowej.....	19
Tabela 3. Przykładowe stawki karty podatkowej i wysokość zobowiązania podatkowego dla wybranych rodzajów działalności według stawek obowiązujących w roku 2012.....	22
Tabela 4. Podstawowa charakterystyka ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.....	26
Tabela 5. Podstawowa charakterystyka zasad ogólnych opodatkowania dochodu z działalności gospodarczej – opodatkowanie według skali podatkowej.....	34
Tabela 6. Typowe operacje gospodarcze kwalifikowane jako koszt uzyskania przychodów.....	36
Tabela 7. Skala podatku dochodowego dla osób fizycznych w roku 2012.....	41
Tabela 8. Wykaz odliczeń od podstawy opodatkowania oraz podatku przysługujących przedsiębiorcy opodatkowanemu na zasadach ogólnych.....	43
Tabela 9. Podstawowa charakterystyka opodatkowania według zasad ogólnych – opodatkowanie według stawki liniowej.....	48
Tabela 10. Porównanie wybranych cech charakterystycznych karty podatkowej, ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, opodatkowania według skali podatkowej oraz według stawki liniowej.....	52
Tabela 11. Założenia do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności dla roku 2012.....	58
Tabela 12. Zmiana wybranych założeń do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności dla roku 2012.....	59
Tabela 13. Założenia do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia kilku rodzajów działalności dla roku 2012.....	61
Tabela 14. Zmiana wybranych założeń do analizy oraz obliczone kwoty podatku dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia kilku rodzajów działalności dla roku 2012.....	62
Tabela 15. Kwoty podatku oraz wskaźniki obciążenia podatkiem dla wszystkich form opodatkowania dochodu w przypadku prowadzenia jednego rodzaju działalności dla roku 2012.....	63

Tabela 16. Kwoty podatku oraz wskaźniki obciążenia podatkiem w przypadku samodzielnego oraz wspólnego rozliczenia przedsiębiorcy z małżonkiem od całości dochodów przy zastosowaniu zasad ogólnych – skali podatkowej dla roku 2012, przy założeniu, że małżonek nie posiada żadnych źródeł dochodów i współpracuje przy prowadzeniu działalności gospodarczej.....	65
Tabela 17. Kwoty podatku oraz wskaźniki obciążenia podatkiem w przypadku samodzielnego rozliczenia przedsiębiorcy bez zastosowania i z zastosowaniem ulg podatkowych (ulga z tytułu posiadania dzieci przy dwóch dzieci) przy zastosowaniu zasad ogólnych – skali podatkowej dla roku 2012	66
Tabela 18. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy kartą podatkową a inną formą opodatkowania dochodu, przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej jedną stawką.....	68
Tabela 19. Kwoty granicznego poziomu przychodów przy porównaniu karty podatkowej i pozostałych form opodatkowania dochodu dla jednorodnej działalności	70
Tabela 20. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom przychodów, wskazany w tabeli 19	71
Tabela 21. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej jedną stawką	72
Tabela 22. Sposoby obliczania granicznego poziomu rentowności w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej jedną stawką	73
Tabela 23. Kwoty granicznego poziomu przychodów przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu jednorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej jedną stawką ryczałtu).....	74
Tabela 24. Kwoty granicznego poziomu rentowności przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu jednorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej jedną stawką ryczałtu).....	74
Tabela 25. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom sprzedaży, wskazany w tabeli 23	75
Tabela 26. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla wskaźników rentowności niższej i wyższej niż graniczny poziom rentowności, wskazany w tabeli 24	76
Tabela 27. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi, przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej różnymi stawkami	77

Tabela 28. Sposoby obliczania granicznego poziomu rentowności w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych i zasadami ogólnymi, przy założeniu wykonywania działalności opodatkowanej różnymi stawkami	78
Tabela 29. Kwoty granicznego poziomu przychodów przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu różnorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej różnymi stawkami ryczałtu)	79
Tabela 30. Kwoty granicznego poziomu rentowności przy porównaniu ryczałtu i zasad ogólnych przy prowadzeniu różnorodnej działalności gospodarczej (opodatkowanej różnymi stawkami ryczałtu)	80
Tabela 31. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom przychodów, wskazany w tabeli 29	81
Tabela 32. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla wskaźników rentowności niższej i wyższej niż graniczny poziom rentowności, wskazany w tabeli 30	82
Tabela 33. Sposoby obliczania granicznego przychodu w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy opodatkowaniem na zasadach ogólnych według skali podatkowej i według stawki liniowej.....	84
Tabela 34. Sposoby obliczania granicznego poziomu rentowności w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy opodatkowaniem na zasadach ogólnych według skali podatkowej i według stawki liniowej	84
Tabela 35. Sposoby obliczania minimalnego poziomu przychodów i rentowności, przy których nastąpi przekroczenie progu w skali podatkowej	85
Tabela 36. Kwoty granicznego poziomu sprzedaży przy porównaniu podatku liniowego i zasad ogólnych.....	86
Tabela 37. Graniczny poziom rentowności sprzedaży przy porównaniu podatku liniowego i zasad ogólnych	86
Tabela 38. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla przychodów niższych i wyższych niż graniczny poziom przychodów, wskazany w tabeli 36	87
Tabela 39. Przykładowe kwoty podatku dla poszczególnych form opodatkowania obliczone dla wskaźników rentowności niższej i wyższej niż graniczny poziom rentowności, wskazany w tabeli 37	87
Tabela 40. Rodzaje ksiąg podatkowych stosowanych w mikroprzedsiębiorstwie.....	89
Tabela 41. Zakres prowadzonej dokumentacji w zależności od formy opodatkowania dochodu.....	90
Tabela 42. Wysokość zaliczki na podatek dochodowy opłacanej miesięcznie i kwartalnie przy założeniu nierównomiernej podstawy opodatkowania w kolejnych miesiącach kwartału	95

Tabela 43. Wysokość zaliczki na podatek dochodowy opłacanej miesięcznie i kwartalnie przy założeniu, że przedsiębiorca ponosi straty.....	96
Tabela 44. Idea „kredytu podatkowego”	97
Tabela 45. Przykładowe ustalenie zaliczki na podatek dochodowy bez uwzględnienia wartości spisu z natury surowców, materiałów, towarów, itp.	100
Tabela 46. Przykładowe ustalenie zaliczki na podatek dochodowy z uwzględnieniem wartości spisu z natury surowców, materiałów, towarów, itp. na koniec okresu	100
Tabela 47. Ustalenie zaliczki na podatek dochodowy z uwzględnieniem wartości spisu z natury surowców, materiałów, towarów, itp. na koniec każdego miesiąca	102
Tabela 48. Cechy charakterystyczne podatku od towarów i usług.....	106
Tabela 49. Podstawowa charakterystyka podatku od towarów i usług.....	107
Tabela 50. Wybrane, szczególne rozwiązania w zakresie obowiązku podatkowego.....	112
Tabela 51. Preferencyjne stawki podatku VAT i ich przykładowe zastosowania.....	114
Tabela 52. Dodatkowe wymogi dotyczące dokumentów VAT.....	118
Tabela 53. Dokumenty wystawiane przez podatnika VAT.....	119
Tabela 54. Porównanie podstawowych skutków zastosowania zwolnienia podmiotowego i opodatkowania podatkiem od towarów i usług	129
Tabela 55. Wysokość zobowiązania z tytułu VAT w przypadku, w którym obie strony transakcji są podatnikami VAT oraz gdy sprzedawca jest zwolniony z VAT.....	132
Tabela 56. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą oraz osobę z nią współpracującą	140
Tabela 57. Wysokość stóp procentowych poszczególnych rodzajów składek na ubezpieczenie społeczne przedsiębiorcy i osoby współpracującej oraz sposób ich finansowania w 2012 roku	141
Tabela 58. Podstawa naliczania oraz wysokość składek na ubezpieczenia społeczne przed zmianą sposobu ustalania podstawy minimalnej dla przedsiębiorców (w zł)	143
Tabela 59. Podstawa naliczania oraz wysokość składek na ubezpieczenia społeczne po zmianie sposobu ustalania podstawy minimalnej dla przedsiębiorców (w zł).....	144
Tabela 60. Podstawa naliczania składek na ubezpieczenie społeczne dla wybranych miesięcy przy pełnym i niepełnym miesiącu prowadzenia działalności gospodarczej w roku 2012	146
Tabela 61. Podstawa naliczania oraz wysokość składek na powszechne ubezpieczenie zdrowotne przed i po zmianie sposobu ustalania minimalnej podstawy dla przedsiębiorców w roku 2011 (w zł)	147
Tabela 62. Podstawowe zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu w przypadku pracownika i zleceniobiorcy	150
Tabela 63. Wysokość stóp procentowych i zasady finansowania poszczególnych rodzajów składek na ubezpieczenie w przypadku pracownika i zleceniobiorcy w 2012 roku	151

Tabela 64. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz powszechne ubezpieczenie zdrowotne dla pracowników i zleceniobiorców	152
Tabela 65. Rodzaje dokumentów związanych ze zgłaszaniem do ubezpieczenia	157
Tabela 66. Rodzaje dokumentów związanych z wyrejestrowaniem z ubezpieczeń	158
Tabela 67. Porównanie wysokości opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy przez przedsiębiorcę przy zastosowaniu obu dopuszczonych podstaw naliczania w roku 2012	165
Tabela 68. Porównanie wysokości opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne, powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy przez przedsiębiorcę rozpoczynającego działalność gospodarczą przy różnych wariantach decyzyjnych w roku 2012	166
Tabela 69. Wysokość składki emerytalnej gromadzonej w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych i otwartych funduszach emerytalnych przy różnych podstawach naliczania w roku 2012 (w zł).....	168
Tabela 70. Podstawowe zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym w przypadku jednoczesnego posiadania przez przedsiębiorcę różnych tytułów do ubezpieczenia	170
Tabela 71. Warunki opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne przez przedsiębiorcę z innego tytułu niż prowadzona działalność gospodarcza.....	175
– Ubezpieczenie w KRUS przez co najmniej 3 lata przed podjęciem działalności gospodarczej.....	175
Tabela 72. Porównanie wysokości składek odprowadzanych do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu umowy o pracę i z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w roku 2012	176
Tabela 73. Warianty objęcia ubezpieczeniami społecznymi i powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym zleceniobiorcy	178
Tabela 74. Obciążenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne przy różnych wariantach zatrudnienia pracownika (w zł)	180

Spis schematów

Schemat 1. Schemat obliczania zaliczki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych przy wykonywaniu jednego rodzaju działalności.....	30
Schemat 2. Schemat obliczania zaliczki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych przy wykonywaniu zróżnicowanej działalności – opodatkowanej różnymi stawkami ...	32
Schemat 3. Schemat obliczania dochodu w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego księgi handlowe	38

Schemat 4. Schemat obliczania dochodu w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów	39
Schemat 5. Schemat obliczania kosztów uzyskania przychodów w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów za pełny rok kalendarzowy.....	39
Schemat 6. Schemat obliczania kosztów uzyskania przychodów w trakcie roku kalendarzowego w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów	40
Schemat 7. Schemat obliczania kosztów uzyskania przychodów w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, prowadzącego podatkową księgę przychodów i rozchodów, w przypadku konieczności sporządzenia remanentu w trakcie roku kalendarzowego.....	41
Schemat 8. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, u którego podstawa opodatkowania mieści się w I progu podatkowym.....	42
Schemat 9. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych, u którego podstawa opodatkowania przekracza granicę I progu podatkowego	42
Schemat 10. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) w przypadku przedsiębiorcy opodatkowanego na zasadach ogólnych – stawką liniową.....	49
Schemat 11. Schemat obliczania zaliczki na podatek dochodowy (lub ostatecznej kwoty podatku dochodowego) od łącznej kwoty dochodów w przypadku wspólnego rozliczania przedsiębiorcy i małżonka (lub dziecka) oraz poziomie dochodu do opodatkowania nieprzekraczającym I progu skali podatkowej.....	65
Schemat 12. Schemat obliczania kwoty podatku należnego	113
Schemat 13. Schemat podziału składki emerytalnej w roku 2012	168

Spis wzorów

Wzór 1. Sposób obliczania podatku w ryczałcie od przychodów opodatkowanych w przypadku opodatkowania jedną stawką.....	56
Wzór 2. Sposób obliczania podatku według skali podatkowej przy założonym poziomie rentowności sprzedaży i poziomie dochodu mieszczącym się w I progu skali podatkowej	56
Wzór 3. Sposób obliczania podatku według skali podatkowej przy założonym poziomie rentowności sprzedaży i poziomie dochodu przekraczającym I próg skali podatkowej...57	57

Wzór 4. Sposób obliczania podatku przy zastosowaniu stawki liniowej przy założonym poziomie rentowności sprzedaży	57
Wzór 5. Sposób obliczania podatku w ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych w przypadku opodatkowania różnymi stawkami, przy zakładanych kwotach przychodów z poszczególnych rodzajów działalności, opodatkowanych różnymi stawkami	60
Wzór 6. Sposób obliczania podatku w ryczałcie od przychodów opodatkowanych w przypadku opodatkowania różnymi stawkami, przy zakładanej kwocie łącznej przychodów ze sprzedaży	60
Wzór 7. Sposób obliczania wskaźnika obciążenia podatkiem dochodowym	63
Wzór 8. Sposób obliczania kwoty granicznej dla podatników rozpoczynających działalność gospodarczą w trakcie roku podatkowego	109
Wzór 9. Sposób obliczania podatku należnego od przyjętej zaliczki lub przedpłaty	119
Wzór 10. Sposób obliczania podstawy naliczania składek na ubezpieczenie społeczne w przypadku podlegania ubezpieczeniom przez część miesiąca	145

